

MEMORIA

revista gândirii arestate

Editată de **FUNDAȚIA CULTURALĂ MEMORIA**
sub egida **Uniunii Scriitorilor din România**
Fondator **BANU RĂDULESCU**

Nr. 55-56 (2-3/2006)

Calea Victoriei 133 – 010071 – București – România Tel./ Fax: (40) 21/212.97.72
<http://www.revista.memoria.ro>; E-mail: memoria@k.ro

Ilustrăm acest număr cu reproduceri ale operei pictoriței **MARIA PILLAT-BRATEȘ (1892-1975)**, bunica poetei Monica Pillat (care ni le-a pus la dispoziție, și căreia îi mulțumim).

Maria Procopie-Dumitrescu a făcut în particular clasele primare și secundare, a studiat pianul și a luat lecții de desen și perspectivă cu Costin Petrescu și lecții de desen și pictură cu Jean Steriade.

S-a căsătorit cu poetul Ion Pillat în 1915 și a avut doi copii, pe Pia (1916) și pe Dinu (1921). Alături de soțul ei a făcut călătorii în Franța, Spania, Italia, Iugoslavia, Grecia, Germania, Cehoslovacia.

În timpul primului și celui de al doilea război mondial a fost soră de caritate a Societății de Cruce Roșie a României la spitalul de ochi din Iași (1916-1917) și respectiv la Spitalul Sf. Sava din București (1941).

În 1948 a fost arestată și trimisă la un penitenciar din Botoșani, sub acuzația neplății dărilor pentru 10 ha de pământ la Havârna (nordul Moldovei), pământ care fusese deja naționalizat.

Între 1949 și 1954 a stat cu domiciliu forțat la Miercurea-Ciuc, în fosta Regiune Autonomă Maghiară, sub învinuirea că fusese moșierită.

În timpul regimului comunist până în 1975, când s-a stins din viață, nu a mai putut deschide nicio expoziție personală și i s-au refuzat constant colaborările la expozițiile colective de pictură.

a) Expoziții colective:

1914 – La îndemnul pictorului Jean Steriadi, a debutat în București, la **Salonul Tinerimii artistice**, sub pseudonimul I. Brateș. Una din acuarele, intitulată *Bujori*, a fost premiată la acea expoziție.

Între 1916 și 1958 a participat la numeroase expoziții colective atât în țară cât și în străinătate (Praga, Belgrad, Paris).

b) Expoziții personale:

1922 – la sala Ateneului Român a expus 45 de acuarele grupate tematic: *Bucovina*, *Sighișoara*, *Techirghiol*, *Flori*, *Portretul D-rei L.B.*

1927 – la sala Ateneului Român a expus acuarele ce reprezintă peisaje, naturi moarte, flori și *Portretul poetului V. Voiculescu*.

1928 – la sala Palette française din Paris a expus 12 acuarele: *Vieille maison roumaine*, *M-elle Nini P.*, *Maison aux tournesols*, *Paysanne roumaine*, *La vallée du Pruth*, *Monastère de Cozia*, *Village au bord du Pruth*, *Vieux paysan*, *Roses trémières*, *Fleurs*, *Le poète V. Voiculescu*, *Vue de ma fenêtre*.

1929 – la sala Ateneului Român, a expus acuarele reprezentând peisaje din Spania, din Paris, din Techirghiol, flori, nuduri, naturi moarte.

1933 – la sala Ileana (Cartea Românească) a expus acuarele reprezentând flori, peisaje (din Italia, Assisi,

Nicolea Drăgușin

Procesul comunismului, p. 4-7

Ion Diaconescu

Amintiri din temniță, p. 9-29

Cicerone Ionițoiu

Râmnicu Sărat – cea mai odioasă închisoare, p. 31-41

Adrian Hamzea

Moarte pe îndelete, p. 42-50

Rodica Grigore

Viața și lupta col. Liviu I. Grigore, p. 52-66

GEOGRAFIA DETENȚIEI

p. 68-69

Eugen Denize

Puterea comunistă și armata p. 70-75

Nicolae Drăgușin

Convorbire cu Șerban Papacostea, p. 76-91

Dragoș Georgescu

Lupta de clasă și av. Vasile Geogescu Bârlad, p. 93-101

Corneliu Cornea

Rezistența anticomunistă în Arad, p. 102-106

Vasile Soare

Prizonierii români în Kazahstan 1941-1950, p. 108-111

Gabriel Gherasim

Papa Ioan Paul al II-a și românii din Polonia, p. 113-119

Corneliu Constantinescu

Prietenul meu Aurel, p. 121-129

Alexandru Neagu

Zece Mai și Regele Carol p. 130-133

Gheorghe Năstase

Evenimentele din 13-15 iunie 1990, p. 134-138

Dr. Nicu Ioniță

Experimentul Pitești. Adevăr și mistificare (II), p. 139-145

Opinii despre experimentul Pitești, p. 146-157

Pr. prof. dr. Ioan Dură

Ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române 1944-1981, p. 158-177

Paul Leu

Răpit de KGB, p. 178-181

Pr. Gheorghe Lungu

Rebeliunea din parohia Gruiu - iulie 1950, p. 182-185

Dragoș Carciga

Destin în crepuscul - Părintele Filotei Movileanu, p. 186-191

Dan Cernovodeanu

Breviar biografic, p. 192-197

**Cosmin Budeancă,
Valentin Orga**

Interviu cu Rosa Grădinaru
p. 198-217

Franz Schuttack

Șvabii din comuna Biled
p. 218-227

MEMORIA ÎN PREZENT

p. 228-233

Manuel Vasquez Portal

Patrii și doruri, p. 234-235

Alexandru Boariu

Jurnalul călătoriei de-o zi
p. 238-240

BIBLIOTECA MEMORIA

p. 241-249

**UNDE SUNT CEI CARE
NU MAI SUNT**

Catalog, litera B (continuare)
p. 250-254

etc.) și portrete (*Ion Marin Sadoveanu, V.Voiculescu, I. Pillat, Pia Pillat, Nana S., Gheorghe Dărăscu, Anuța, d-na Filotti, d-na Cella L. Delavrancea, d-ra L. Miculescu*).

1934 – la sala Fundației Dalles, a expus acuarele reprezentând portrete și flori, biserici vechi, capele și scene din viața de la țară.

1937 – la sala Ileana (Cartea Românească), a expus acuarele grupate tematic: *Peisagii din Balcic, Peisagii moldovene, Peisagii Bucureștene, Flori, Portrete, Tipuri din Balcic, Nuduri*.

1938 - la sala Ileana (Cartea Românească), a expus acuarele reprezentând portrete (*Lucian Blaga, N. I. Herescu, d-na B. Theodorescu*), flori, peisaje din Miorcani, din Balcic, din Grecia (*Valea Alephului-Olympia-, Drumul Corintului, Sunium*).

1940 – a ilustrat volumul de versuri **Balcic** de Ion Pillat
1947 – a ilustrat ciclul de versuri **Povestea Maicii Domnului** de Ion Pillat.

23 febr.1966 – Petru Comarnescu a ținut o conferință despre pictura dintre cele două războaie la Universitatea Populară, Dalles, în care a vorbit și despre Maria Pillat-Brateș, a proiectat și a comentat imaginea unei acuarele. Criticul de artă a subliniat nedreptățirea care i s-a făcut pictoriței, condamnată la uitare în acea vreme.

“Oricine a vizitat expozițiile anterioare ale d-nei Pillat Brateș va fi de acord cu noi că grupul de acuarele din acest an (aproximativ șaiszeci de lucrări, cele mai multe noi) se prezintă mai unitar și mai cu autoritate decât în trecut. (...) Unde (însă) d-na Pillat Brateș este în largul său, sensibilă, plină de gust feminin în aranjarea motivului, a nuanțelor care vor compune gama de culori de care se va servi este atunci când tratează natura moartă: flori, stufe, obiecte de sticlă sau de pământ smălțuit. Trebuie să observ de la început că ceva din parfumul subtil al unui Pallady mi se pare plutind în câteva opere...Cele mai multe au însă o vigoare, un relief, o exactitate admirabile. În multele lucrări în care sunt reprezentate flori galbene artista știe să se oprească exact la punctul în care forța ar putea deveni violență agresivă. În altele, în care domină tonalitățile delicate, rafinamentul nu cade niciodată în dulcegărie. În mai toate culoarea e clară, transparentă, aplicată cu decizieune”.

G. Oprescu (“Universul”, 3 XI 1933)

“D-na Pillat-Brateș înfățișează aproape toate temele care ar putea ilustra opera poetică a d-lui Ionel Pillat: Miorcanii, Balcicul, Grecia, cu siluete și crâmpoie de imagini care s-ar putea regăsi desigur și în opera poetului. Pictorița le adaugă o transparentă și o delicatețe proprii artei sale. Uneori motivele tratate apar limitate de conture, ca în desenul unor vitralii; alteori culoarea e mai fluidă și mai străvezie, lăsând să apară jocuri irizate de lumină; câteva pasagii, cele de la Miorcani mai cu seamă, încondeiază cu grație privesți miniaturate, prinse în lumina soarelui”.

Al. Busuioceanu (“România”, 10 XI 1938)

NICOLAE DRĂGUȘIN

Procesul comunismului înseamnă cunoașterea istoriei recente

Un eveniment de mare importanță s-a petrecut chiar la începutul acestui an, mai exact la 25 ianuarie, când plenul adunării parlamentare a Consiliului Europei a adoptat Rezoluția 1481 privind necesitatea condamnării crimelor comise de regimurile comuniste totalitare. Chiar și fără efecte juridice, documentul este relevant pentru simplul fapt că lumea occidentală începe să accepte faptul că regimul comunist este (poate) unicul responsabil pentru dificultățile pe care le confruntă Europa Centrală și, în special, de Est în drumul ei spre modernitate. În principal, documentul recunoaște două probleme majore ale reconcilierii cu trecutul: *„Căderea regimurilor comuniste totalitare din Europa Centrală și Orientală nu a fost urmată nici de o anchetă internațională exhaustivă și aprofundată, nici de o dezbatere referitoare la crimele comise de aceste regimuri. În plus, crimele în chestiune nu au fost condamnate de comunitatea internațională, cum a fost cazul oribilelor crime comise de național-socialism (nazism)”* și, la punctul următor, *„Marele public este prea puțin conștient de crimele comise de regimurile comuniste totalitare”*. Necunoașterea crimelor petrecute sub regimul comunist este aspectul asupra căruia aș dori să insist, iar ipoteza de lucru este aceea că procesul comunismului nu poate fi făcut (fie el și simbolic) decât în momentul în care populația va fi conștientă că între extrema stângă (secretată de ideologia comunistă) și extrema dreaptă (fascism) poate fi așezat cu încredere semnul egal și că, implicit, ambele sunt susceptibile de aceeași critică chiar dacă dimensiunea crimei a fost net diferită (în definitiv, este suficientă o singură victimă pentru ca un regim să fie condamnat).

Că efectele practice ale ideologiei comuniste sunt îndeobște

necunoscute occidentului european este un aspect recunoscut (indirect) chiar prin conținutul rezoluției 1481, însă oare central- și est-europenii le cunosc așa cum ar trebui? Sunt conștienți românii în majoritatea lor despre propriul trecut? Dacă da, atunci de ce nici unul dintre reprezentanții români (în primul rând Radu Berceanu – membru al unui partid aspirant la Internaționala Creștin-Democrată, Adrian Severin și Varujan Vosganian) la Consiliul European nu a susținut recomandarea ce însoțea rezoluția 1481 și care, în final, a căzut la vot, neîntrunind majoritatea de două treimi?

În decembrie 1989, România a intrat în atenția internațională ca fiind statul care s-a demarcat de celelalte părți ale sferei de influență comunistă prin duritatea cu care regimul comunist a căzut. A fost aproape o înlăturare cu forță militară, avându-se în vedere mobilizarea armatei până la limita superioară a intervenției. Dacă cunoscutul disident Vladimir Bukovski face diferența între percepția publică a comunismului și nazismului prin felul în care cele două regimuri au fost înlăturate¹, atunci putem crede că evenimentele din România au construit premisa cea mai favorabilă creării unui tribunal similar celui de la Nürnberg, din 1946, pentru crimele comunismului. De ce lucrurile nu au urmat cursul firesc este o temă asupra căreia s-a discutat și care nu face obiectul acestui material. Ceea ce ar trebui să intereseze acum, la 16 ani, este realizarea unui proces al comunismului printr-o cunoaștere și conștientizare a acelor evenimente tragice, golită de orice urmă pasională care include, deopotrivă, nostalgia sau revolta. Recunoscând că această secvență de istorie recentă este neclară marelui public, documentul european pune punctul pe i. România este unul dintre cazurile specifice ale Europei care a experimentat în ultimii 50 de ani forme de guvernare politică foarte diverse. Ideologiile gândite în laboratorul vest-european (să nu uităm că Manifestul comunist și foarte multe din scrierile ce au asumat noul conținut politic au fost scrise în țările cele mai liberale: Anglia, Franța) s-au aplicat în est. Mai dificil este faptul că trecerea de la

¹ „Condamnarea nazismului a fost mult mai ușor de realizat, în special datorită faptului că a fost distrus prin mijloace militare” (*Vladimir Bukovski* în „22”, nr. 832, 15 – 21 februarie 2006).

o formă la alta s-a făcut într-un timp foarte scurt care, în absența unei decizii politice ferme, nu a lăsat suficient răgaz pentru decantare și înțeleaptă cumpănire. Într-un singur veac, România a cunoscut cele mai variate forme politice: naționalism în maniera *Risorgimento* (până în 1919), liberalism incipient și deschideri către civilizația apuseană (confirmat de Constituția din 1923), idei de extremă dreaptă (Mișcarea Legionară), comunism internaționalist, comunism național, neo-stalinism combinat cu viziuni autarhice (ultimii ani ai lui Ceaușescu), naționalism post-comunist (anii 1990 – 1992) și, în fine, asumarea îndreptării ferme (chiar dacă foarte greoaie) către construcția europeană (UE). Pe fundalul unei rupturi a clasei politice de ideile și voința societății civile, memoria experienței comuniste s-a recuperat sincopat, iar dezbaterea nu a implicat societatea românească decât pentru o perioadă foarte scurtă (până prin 1992 acesta era discursul principal al majorității publicațiilor de la acea vreme). Astăzi, perspectivele UE sunt mult mai seducătoare, iar trecutul este abandonat în seama istoricilor. Există generațiile de tineri începând cu anii 80 care iau posibilitățile de astăzi drept lucruri cât se poate de naturale. Acum, când aceste rânduri ajung la cititor, a călători în străinătate, de exemplu, este un act care cunoaște minime restricții, exclusiv de natură birocratică, ce pot fi depășite fără dificultate. O foarte bună parte dintre cei la care mă refer uită că atunci când se nășteau călătoria în afară (în special în vest) era o adevărată performanță. Aceasta este generația pe care aș numi-o necunoscătoare.

Alăturat acesteia, este identificabilă generația părinților la care necunoașterea se transformă în nostalgie. Altfel spus, există susceptibilitatea cunoașterii, însă incapacitatea de adaptare la noile transformări îi face pe foarte mulți să șteargă din amintire experiențele dureroase înlocuindu-le cu secretele unei memorii inventate.

Desigur că analiza noastră suferă de un profund reducționism, însă atunci când vorbim de procesul comunismului trebuie, în primul rând, să gândim cum anume i-am putea face pe aceștia să fie conștienți că dacă acum ne bucurăm de avantajele libertății este și pentru că, înaintea noastră, au fost persoane care s-au jertfit (uneori la modul propriu) în numele unor idealuri pe care

mulți dintre noi doar le-au primit. Desigur că statul trebuie să-și recunoască partea de responsabilitate printr-un gest public, oficial, însă mai mult decât atât, trebuie să fie inițiatorul instituționalizării voinței de recuperare a memoriei trecutului. Bucureștiul, centrul nervos al României, nu are din câte cunosc un muzeu al victimelor comunismului în condițiile în care de aici au pornit nu doar cele mai multe capete de acuzare (și indirect cele mai multe victime), ci înseși deciziile care au imersat ideologia comunistă până în intimitatea familiei, în orice parte a țării s-ar fi situat ea. Din acest punct de vedere, statul român nu are nicio contribuție. Memorialul de la Sighet, unicul loc de pelerinaj la memoria celor mulți care s-au sacrificat, este construcția societății civile pe care doar în spiritul teritorializării unei inițiative statul român a recunoscut-o. Reamenajarea ansamblului arhitectonic din Parcul Carol într-un muzeu al rezistenței împotriva comunismului, deopotrivă cu Fortul 13 de la Jilava ar trebui să fie primele obiective de care instituțiile de resort ale statului să se ocupe într-un mod cât mai energic. Se impune ca ele să fie integrate în circuitul public deoarece, dintre capitalele est-europene pe care le-am văzut, puține nu au asemenea locuri de reculegere și dialog cu trecutul.

1949 - Penitenciarul Botoșani (detaliu)

ION DIACONESCU

Amintiri din temniță

Astfel, pe la începutul lui iulie 1957, am intrat în micul dar sinistru penitenciar de la Râmnicu Sărat unde îmi voi petrece ultimii cinci ani și jumătate de detenție. A fost ultima perioadă de pușcărie, dar cea mai amară, oribil de amară!!

Metode noi de exterminare: izolarea totală

Nu-mi amintesc precis cum s-au desfășurat lucrurile după intrarea noastră pe ușa clădirii penitenciarului de la Râmnicu Sărat, până m-am trezit de unul singur în noua mea celulă.

Parcă am trecut printr-o cameră de triere unde am fost echipat cu haine obișnuite de pușcăriaș și, după percheziția de rigoare, mi s-a luat tot bagajul, rămânând „în dotare” cu ce aveam pe mine. Îmi amintesc totuși cu precizie graba și atmosfera conspirativă în care se executau toate aceste operații, mai teribil ca la Securitate! De asemenea, în ciuda vitezei cu care am traversat distanța de la intrare până la ușa celulei, am putut să zăresc înfățișarea interioară a clădirii.

Era în genul celularului mare de la Aiud, însă părea o miniatură a acestuia, cu un hol spațios la mijloc și cu celulele înșirate pe două niveluri de o parte și alta lateral, totul la o scară foarte redusă. Nu arăta mai mare decât un vechi conac boieresc și celulele erau puțin mai mici, având doar 3,5 metri în lungime în loc de 4 metri, dar acest lucru deranja foarte puțin, dat fiind faptul că nu împărțeam spațiul cu nimeni.

Odată intrat în celulă, dintr-o privire am făcut imediat inventarul „bunurilor în folosință”: un pat de fier cu saltea de paie și chiar cu cearșaf pe el, o pătură, o sobiță pentru cărbuni ca acelea din zarca Aiudului, un scăunel rudimentar și foarte scund, identic cu acelea folosite de țărani, pe vremuri, în jurul meselor lor rotunde, și, desigur, cele două tinete constând din două ciubărașe de lemn.

Nu părea o dotare mai rea ca în alte părți, însă am remarcat din capul locului că fereastra, de dimensiuni reduse și oblonită, era amplasată foarte sus, astfel încât cu mare greutate, doar cățărându-te pe pat și agățându-te de zăbrelele ei, ai fi putut zări ceva afară, dacă vreo crăpătură în oblon ar fi permis, eventual, acest lucru.

După aceste prime constatări m-am culcat și am adormit imediat. Trecuse

de miezul nopții și eram obosit de pe drum. Abia adormit m-a trezit o bătaie stridentă de clopot. Era ora 5 dimineața. Cu această ocazie ni s-a comunicat, fiecăruia în parte, programul: deșteptarea în fiecare zi la ora 5 prin bătaia clopotului. După deșteptare, deținuții trebuiau să-și facă patul după o tehnologie precis indicată și, din acel moment, până la 10 seara, era strict interzis să te mai atingi de el! În tot acest timp aveai voie să te plimbi liniștit în celulă sau să stai pe scăunel, cu fața la vizetă, în așa fel încât gardienii să te poată privi în orice moment.

Stând pe scăunel, nu aveai cum să dormi, iar dacă erai surprins în această gravă culpă, erai pedepsit. De asemenea, nu aveai voie să faci zgomot în celulă, care s-ar fi putut auzi la vecini, nu aveai voie să te cațări la fereastră și nu îți era permis să ciocăni sau măcar să atingi zidurile pentru a încerca să stabilești o legătură cu ceilalți deținuți.

Când ni s-a dat masa am mai aflat și despre alte restricții. Astfel, după ce mâncam, gamela și lingura erau scoase din celulă ca să nu rămână asupra noastră niciun obiect metalic și, în genere, niciun obiect în afară de cele cu care era dotată celula.

Pe parcurs aveam să luăm cunoștință de multe alte interdicții pe care noi, în ciuda faptului că aveam o vechime de zece ani în pușcărie, nu le mai întâlniserăm până în acel moment. Era pentru prima dată, incluzând și perioadele de anchetă de la Securitate, când ți se interzicea să dormi sau să stai pe pat ori pe jos în lipsa acestuia. De asemenea, măsurile de izolare, neîntâlnite nici la Securitate, depășeau orice închipuire! În conformitate cu măsurile luate, deținutul nu trebuia să mai vadă nicio altă ființă omenească, în afară de gardianul din tură care își îndeplinea serviciul matinal, fără să-ți adreseze niciun cuvânt.

Cei care serveau mâncarea erau niște plantoane de drept comun dar, în cinci ani și jumătate cât am stat acolo, n-am zărit pe niciunul, nici măcar o dată. Plantoanele îți puneau gamela la ușă și, după plecarea lor, gardianul îți deschidea, iar tu, fără să ieși din celulă, întindeai mâna și luai gamela. Cu tinetele se proceda la fel. Le scoteai afară, la ușă, plantoanele le goleau și apoi le băgai înauntru fără să zărești pe altcineva în afară de gardian.

Când intrau persoane străine în celulă - inspecții superioare, procuror, medic, careva din administrație -, aveai obligația să te întorci cu fața la perete, în fundul celulei, și numai dacă ți se adresau, de cele mai multe ori cu un onomatopeic "psss!", aveai dreptul să te întorci ca să răspunzi la întrebări. Nimeni nu intra de unul singur în celulele noastre, ci întotdeauna însoțit măcar de gardianul de serviciu, ca să nu se creeze posibilitatea unor discuții de la om la om.

Când eram scos la aer, tot de unul singur, eram escortat de același gardian până în curte, de multe ori trebuind să parcurg coridorul cu ochelari negri, pentru a nu zări ceva nepermis prin hol. În curte te plimbai de unul singur sub stricta supraveghere a securistului din prepeleac. Trebuia să mergi liniștit, fără să te apleci pentru a ridica ceva de jos, cu capul plecat, fără a ridica ochii ca să vezi cerul sau pe securistul de pază. La cea mai mică abatere, securistul bătea

clopotul, gardianul venea și te readucea în celulă, apoi urma pedeapsa.

Cam la două săptămâni o dată eram duși la baie, dar cu aceleași măsuri teribile de izolare. Un gardian te escorta până acolo, el ședea tot timpul lângă tine, el deschidea și închidea robinetul de apă, el te aducea înapoi. Nu zăreai pe nimeni altcineva!

În concluzie, se pusese la punct un sistem draconic pentru a ne distruge toate resorturile sufletești. Adică cei ce supraviețuiseră perioadelor de exterminare prin foamete și torturi urmau să fie acum distruși psihic prin aceste nemaîntâlnite măsuri de izolare.

De fapt, regimul de la Râmnic n-a fost decât o exacerbare, până la limitele extreme, a măsurilor de izolare care începuseră să fie introduse, după 1953, prin toate pușcăriile. Se poate spune că se perfecționaseră mijloacele de tortură: în locul foamei și al bățăilor cu urme vizibile imediat, această acțiune concertată asupra psihicului, cu urme mai puțin vizibile, dar cu efecte sigure în timp.

Coposu, Puiu și „Ilie Javap”

Pentru moment, din cauza experienței mele de vechi pușcăriaș, n-am fost prea impresionat la aflarea restricțiilor respective. Mi-arn amintit de dictonul care spunea că în pușcărie orice măsură durează trei zile, dicton care din păcate nu prea s-a adevărit, și m-am gândit de îndată să găsesc mijloacele ca să eludez aceste restricții.

Cea mai la îndemână cale pentru a sparge zidul izolării era să stabilești legătura cu celulele vecine din jur. În consecință, chiar din dimineața primei zile, cu ochii țintă la vizetă, pe unde puteam fi spionat de gardian, am început să ciocănesc cu prudență în peretele ce mă despărțea de vecinul din dreapta.

Spre satisfacția mea, mi s-a răspuns! Dar, vai, vecinul meu nu știa nici Morse, nici un alt alfabet mai ca lumea din cele care circulau prin pușcărie. Cunoștea, sau a imaginat atunci, cel mai primitiv alfabet posibil care consta din ciocăneli în zid în ordinea alfabetică a literelor: o bătaie pentru „a”, două pentru „b”, trei pentru „c”. Era un sistem extrem de dificil pe care îl știam și eu, așa că până la urmă ne-am înțeles.

Spre marea mea bucurie am descoperit că vecinul era Corneliu Coposu. l-am propus imediat să-l învăț Morse, el a acceptat cu entuziasm și am trecut de îndată la acțiune.

Adaptarea alfabetului Morse pentru a putea fi ciocănit în zid de către deținuți se făcea prin înlocuirea liniei printr-un punct dublu, dar ritmul bățăilor permitea cu ușurință să distingi punctele duble, adică linia, de punctul propriu-zis. Eu învățasem Morse cu ani în urmă, tot în pușcărie, din spirit de prevedere, fără să fiu nevoit să-l folosesc căci, până la Râmnicu Sărat, existau alte posibilități de contact între noi, mult mai lesnicioase. Acum însă această prevedere se dovedea de mare utilitate!

În condițiile de la Râmnic, cu o atât de strictă supraveghere, era foarte greu

să înveți Morse pe un coleg din altă celulă, căci trebuia să faci mereu apel la un alt alfabet de referință. Dar Corneliu Coposu s-a dovedit un elev excepțional de aplicat și astfel am reușit, în câteva ore, să-i transmit alfabetul respectiv, un adevărat record! Din acel moment, nu mai eram singur în noua pușcărie, eram deja doi!!

Corneliu, la rândul lui, a stabilit tot prin Morse legătura cu vecinul din dreapta, adică inginerul Puiu, și astfel am devenit trei la număr.

Din păcate, firul s-a întrerupt aici, deoarece am aflat că Puiu nu mai avea vecin în dreapta lui, el stând în prima celulă din această ramură, situată la parter, în stânga celularului.

Rămânea deci obligația mea să încerc prelungirea firului deschizând legătura în partea stângă. Chiar a doua zi după stabilirea legăturilor cu Corneliu și Puiu, am ciocănit în peretele din stânga și, după mai multe insistențe, mi s-a răspuns. Culmea a fost că respectivul a început să-mi transmită un mesaj într-un alt alfabet pe care de asemenea îl cunoșteam. Era un alfabet destul de greoi ce consta din împărțirea literelor în grupe de câte cinci și pentru fiecare literă trebuiau bătute în ordine câte două serii de bătăi distincte, una reprezentând poziția grupei și cea de a doua pe cea a literei.

Acest alfabet se folosea la Aiud prin anul 1947, dar, după introducerea alfabetului Morse în pușcărie, nimeni nu-l mai folosea. Mesajul recepționat de la vecinul din stânga suna astfel: „Aici Ijie Javap de Otsas.” Am încercat să-i transmit și eu cine sunt, tot în respectivul alfabet, dar el făcea impresia că nu înțelegea și repeta întruna: „Aici Ijie Javap de Otsas.”

O zi întreagă toate încercările mele de a mă înțelege cu el au fost zadarnice, el bătea întruna același mesaj; în aceste condiții am tras concluzia că respectivul nu știe românește, mai ales că nici nu avea un nume românesc. După nume m-am gândit că ar putea fi sârb de prin Banat, așa-zis titoist, de felul celor pe care îi întâlнисem prin alte pușcării. De fapt, numele era complet neobișnuit. Prenumele „Ijie” avea, totuși, o rezonanță sârbească. Am fost foarte mâhnit de acest insucces și le-am transmis lui Coposu și Puiu că aveam ghinion, că vecinul părea sârb și nu știa românește.

Noaptea următoare m-am trezit devreme, înainte de bătaia clopotului. Stând în pat, reflectam cu amărăciune la această neșansă care limita drastic posibilitățile de a ține legătura între noi și îmi puneam mereu întrebarea cine ar putea fi acest vecin sârb așa de important că fusese necesar să fie izolat la Râmnic. Știam dinainte că acolo se mai găsea grupul Mihalache și unii lideri legionari, dar despre vreun sârb nu auzisem nimic.

Frământând gândurile, am trecut în revistă pe componenții grupului Mihalache și printre ei mi-a venit în minte și numele lui Ilie Lazăr. Dintr-o dată m-a frapat apropierea de nume între Ilie și Ijie și am observat că numai o literă era schimbată, „j” în loc de „l”, iar Javap avea același număr de litere ca și Lazăr și începea tot cu „J”, adică cu „L”. Și uite așa, pornind de la această confruntare a celor două nume, precum Champollion cu piatra de la Rosetta, în câteva clipe am descifrat enigma! Vecinul meu era într-adevăr Ilie Lazăr. „De

Otsas” însemna de fapt „deputat” și toată încurcătura provenea din faptul că Ilie introdusese o inovație în respectivul alfabet. El eliminase litera „j” și astfel toate literele după „j” se deplasaseră cu un număr mai sus și nu ne mai puteam înțelege.

Eram entuziasmat de descoperirea făcută și îmi venea să sar din pat, precum Arhimede din baie, și să strig „Eureka”, dar, spre deosebire de anticul învățat, eu a trebuit să aștept până a bătut clopotul deșteptarea!

Înarmat acum cu cheia noului alfabet, am reluat ciocănelile în zidul din stânga și în sfârșit ne-am înțeles. A fost rândul lui Ilie Lazăr să se bucure aflând cine eram noi cei sosiți cu trei zile în urmă și să afle toate noutățile pe care le știam. L-am învățat și pe el Morse în câteva zile și astfel acum eram patru inși în legătură directă!

Dar lucrul cel mai important era că prin Ilie Lazăr stabilisem legătura între noi, lotul nou sosit, și cei care se găseau dinainte la Râmnicul Sărat. De la Ilie Lazăr am aflat imediat că Mihalache se găsea la etaj, exact în celula de deasupra lui Puiu, iar Pogoneanu tot la etaj, undeva pe ramura cealaltă din dreapta. Nu-mi amintesc dacă, în acel moment, se mai găsea la Râmnicul Sărat altcineva din lotul Maniu – Mihalache, în afară de aceștia.

Vârfurile legionare plecaseră între timp de aici și, în afară de lotul nostru și foștii miniștri antonescieni sosiți odată cu noi, la Râmnic se mai aflau întemnițați fostul lider comunist Vasile Luca și câțiva din colaboratorii săi apropiați.

În mare, eram deci orientat în ceea ce privește componența noii pușcării.

Formam așadar un grup de patru deținuți în legătură directă dar, din păcate, această legătură s-a întrerupt aici, căci vecinul din stânga lui Ilie n-a răspuns la apel. Dar și această legătură numai între patru prieteni reprezenta enorm de mult pentru starea noastră sufletească! Era antidotul cel mai eficient contra izolării cu efecte depresive la care eram condamnați!

Iar Ilie Lazăr putea să ne spună o mulțime de lucruri referitoare la cele petrecute cu lotul Maniu, despre care, în general, se știa foarte puțin în celelalte pușcării. De la el am aflat atunci în ce condiții sălbatice au fost ținuți la penitenciarul din Galați și mai ales la cel din Sighet, unde fusese întemnițată toată elita politică a țării.

Despre moartea lui Maniu

Și el mi-a confirmat că, într-adevăr, Maniu murise în februarie 1953 la Sighet, neacordându-i-se nici un fel de asistență medicală sau îngrijire. Nici măcar povestea pe care o aflasem la Aiud cum că, în ultimele zile de viață, Maniu s-ar fi bucurat de îngrijirea unui deținut, călugăr catolic băgat în celula lui în acest scop, nu era adevărată, aceasta în conformitate cu relatările lui Ilie Lazăr. Murise ca un câine la care nu se uită nimeni.

Toți cunoscuserăm un asemenea tratament sălbatic în temniță dar, până la sosirea la Râmnicul Sărat, atât eu cât și ceilalți prieteni trăiserăm cu convingerea

că Maniu și ceilalți conducători politici ai țării se vor fi bucurat, cât de cât, de un tratament mai omenos. Dar ticăloșia n-a avut nicio limită, din contră, cu cât un deținut era socotit mai important, cu atât tratamentul era mai dur, adică era socotit un dușman mai periculos pentru regim și trebuia lichidat într-un mod oarecare!

De la Ilie Lazăr am aflat cu această ocazie și un alt fapt foarte important pe care nu-l știusem până atunci și despre care n-am mai putut lua alte detalii pentru că, între timp, toți cei implicați au dispărut.

În toamna lui 1953, sau poate chiar începutul lui 1954, în tot cazul după moartea lui Maniu, ca o consecință a morții lui Stalin și a începutului de dezgheț din U.R.S.S., s-au inițiat și la noi în țară unele măsuri timide de des-tindere. Pentru lumea condamnaților această politică s-a tradus prin luarea unor măsuri care să dea o aparență de mai multă legalitate și prin eliberarea unor categorii de deținuți socotiți mai puțin periculoși, în special aceia care nu fuseseră judecați. Am mai menționat această problemă în alt context.

Ca urmare a acestor măsuri s-a făcut și trierea deținuților de la Sighet și, cu această ocazie, o mulțime de frunțași politici de acolo, fără condamnare sau chiar condamnați, au fost eliberați.

Tot atunci, câțiva dintre supraviețuitorii lotului Maniu care se mai găseau în pușcărie, în frunte cu Ion Mihalache, au fost duși la București la M.A.I., unde, vreme de peste un an și jumătate, până în vara lui 1955, s-au încercat tot felul de presiuni asupra lor spre a le smulge declarații prin care să se lepede de crezul și trecutul lor politic și prin care să preamărească noul regim. Adică li se cerea să dea o declarație în genul celei date de Titel Petrescu, pe care o citisem și eu în *Scânteia*, în 1955, pe când mă găseam în fabrica Aiud. Asemenea declarații au fost date probabil de toți cei care au fost eliberați în acea perioadă.

Deci regimul nu voia să intre în așa-zisă legalitate pe gratis, ci numai cu prețul compromiterii și neutralizării complete a tuturor personalităților care reprezentau potențialii adversari politici.

N-am mai reținut dacă în afară de Mihalache, Ilie Lazăr și Victor Pogoneanu au mai fost duși și alții din lotul Maniu la București și supuși la aceste presiuni. În tot cazul, Mihalache era capul de afiș. Asupra lui s-au exercitat cele mai mari presiuni, declarația lui o voiau cu orice preț, socotind că astfel vor da o lovitură decisivă împotriva întregului P.N.Ț.

În ceea ce îl privește pe Titel Petrescu, nu știu dacă a fost eliberat direct de la Sighet, dar pe la Râmnicu Sărat a trecut sigur, căci pe un perete al noii mele celule am putut descifra scrijelit numele lui. Tot pe același perete am putut descifra și numele liderului legionar Nicolae Pătrașcu.

O revedere după zece ani

După ce am aflat de celula în care se găsea Mihalache, a pus stăpânire pe mine gândul să încerc, pe toate căile posibile, să stabilesc legătura cu el.

Ilie Lazăr mi-a spus că și Mihalache știe alfabetul acela pe grupe de litere,

dar nici chiar Puiu care se găsea sub celula lui nu putea bate așa de tare în zid ca să audă el la etaj. Mai ales că, ținând seama de vârstă, poate că nici nu mai auzea așa de bine. Bătaia în zid trebuia făcută foarte ușor ca să nu se audă pe coridor, cu ochii țintă la vizetă și cu atenția încordată să nu fii simțit de gardieni care, încălțați cu pâslari pentru a amortiza zgomotul, stăteau la pândă zi și noapte prin fața celulelor.

În aceste condiții mi-am propus să urmăresc momentul când Mihalache este scos la plimbare și, cu toate riscurile, să mă cațăr la geam și să încerc să-l văd prin crăpăturile oblonului.

Trecuseră vreo zece zile de la sosirea noastră la Râmnic și ne însușiserăm deja reperele de orientare în noul nostru habitat. Învățaserăm să interpretăm cele mai mici zgomote din hol, simțeam când este scos la plimbare deținutul din cutare sau cutare celulă, când se aduce masa sau când este cineva în inspecție. Așa am putut descifra și momentul când Mihalache era scos la plimbare și am observat că, uneori, el era adus chiar în curtea vecină cu celulele noastre.

Penitenciarul avea două curți de plimbare, una mărginită de celulele din stânga și cealaltă de cele din dreapta. În general, probabil tot din rațiuni de izolare a deținuților, noi eram scoși la plimbare în mod încrucișat, adică cei din ramura stângă în curtea dreaptă și invers. Dar, uneori, nu mai știu din care motive, se proceda și altfel, mai ales la început.

Așa că Mihalache a ajuns să se plimbe și în curtea vecină cu celulele noastre. Într-un asemenea moment, când i-am auzit pașii târându-se prin curte, într-o poziție convenabilă, m-am cățărat cu maximum de viteză la fereastră și prin crăpătura oblonului am reușit, în sfârșit, să-l văd!

Scena n-a durat decât câteva secunde, riscul era foarte mare, dar timpul a fost suficient ca imaginea lui să mi se întipărească pregnant în minte. Am fost pur și simplu șocat! Cât de schimbat era față de Ion Mihalache pe care-l știam eu din libertate, îmbrăcat într-un splendid costum național, cu părul castaniu, cu figura luminoasă și plină de viață, cu mișcări agile de om în putere!

Acum, pe sub fereastra celulei mele își târșâia picioarele un bătrân încovoiat, îmbrăcat în zeghe de ocnaș, cu capul îngropat între umeri, cu părul alb ca varul, cu fața suptă de mizerie.

Desigur, trecuseră zece ani de când nu-l mai văzusem, ani de suferințe cumplite și nici eu nu mai arătam ca înainte. Toți cei din jurul meu se schimbaseră. Dar numai când revezi după atâta timp pe cineva care ți-a fost apropiat îți dai seama cu adevărat de anii scurși și de suferințele îndurate. Revederea lui Mihalache mi-a produs același gol sufletesc, același sentiment de zădărnicienie pe care îl încercasem cu mai bine de un an înainte, când o revăzusem pe mama la Aiud!

După trecerea acestor clipe de descumpănire mi-am revenit și m-am gândit ce-aș putea face, în condițiile vitrege de acolo, spre a-i aduce o fărâmă de bucurie acestui om, de care mă simțisem atât de legat. Mi-am zis că desigur

se va bucura mult dacă va afla că l-am descoperit acolo, că n-a fost uitat, că, dimpotrivă, nu este singur pe drumul calvarului și că cineva din familie este chiar la câțiva pași de el, împărtășind aceleași suferințe.

Sub imboldul acestor gânduri am pândit până i-am auzit pașii apropiindu-se de celula mea, m-am cățarat iarăși la fereastră și i-am strigat tare.

- Aici Nelu Botești! Totul este bine!

Am ales această formulă ca să fiu mai greu identificat de vreun gardian care eventual m-ar fi auzit. Pentru Mihalache însă înțelesul cuvintelor era absolut clar și m-a recunoscut imediat.

În ceea ce privește binele pe care îl proclamam, numai noi știam cum arăta, dar afirmația avea valoare de încurajare, nu de mărturisire a adevărului.

Nu știu dacă Mihalache a deslușit de prima dată cuvintele mele, dar în tot cazul, a înțeles că este vorba de un mesaj pentru el așa că, în turele următoare, s-a apropiat mai mult de geam încetinind pasul. Văzând aceasta, câteva minute mai târziu am repetat gestul strigându-i cât mai clar, la oblon, același mesaj.

Cred că a înțeles cuvintele mele și m-a recunoscut, căci după vreo zece zile, când a revenit la plimbare în aceeași curte, l-am simțit că era foarte atent când trecea prin dreptul celulei mele.

Eu m-am cățarat din nou pe gratiile ferestrei și i-am strigat iarăși câteva cuvinte în genul celor transmise prima oară. În câteva secunde nu se putea face mai mult! Dar țelul urmărit de mine era atins, el aflase că lotul nou-sosit era format din național-tărăniști, printre ei aflându-mă și eu, deci cineva din familie, și că noi știam că el este acolo.

În cursul aceluși an, 1957, l-am mai văzut de câteva ori în aceleași condiții și o dată sau de două ori în 1958. După acel an n-a fost posibil să-l mai văd vreodată, deoarece era scos la plimbare în curtea cealaltă, iar începând cu sfârșitul lui 1959 n-a mai putut ieși la plimbare deloc.

Dovadă evidentă că Mihalache înțelesese până la urmă că nou-sosiții eram un lot de național-tărăniști rezultă și din manifestația făcută de el cam pe la sfârșitul anului 1957. Atunci, într-un moment de acalmie s-a repezit și a bătut cu putere în ușa celulei strigând:

- Aici Ion Mihalache! Sunt torturat că nu vreau să dau declarațiile mincinoase care mi se cer! Mi se refuză medicamentele și orice fel de îngrijire!...

Deci prin gestul lui de revoltă voia ca toți să știm că se găsește acolo și că a fost, sau poate mai era și în acel moment, supus la torturi pentru a-i smulge declarațiile de pocăință menționate. N-avea de unde să știe că unii dintre noi aflaserăm deja acest lucru de la Ilie Lazăr. De asemenea, Corneliu Coposu mi-a spus mai târziu că a fost izolat odată, după vreun an, în celula de lângă Mihalache și cu acea ocazie a reușit să-i transmită, prin alfabetul pe grupe indicat de Ilie, o serie de știri despre noi toți.

Cursa de la Tămădău

Revederea lui Mihalache mi-a răscolit un noian întreg de amintiri. Rudă apropiată și prieten intim din tinerețe cu părinții mei, personalitatea lui m-a impresionat profund încă din copilărie și m-am simțit puternic atras de ascuțimea minții sale și de căldura sa sufletească.

Așa se explică desigur acest bagaj impresionant de amintiri legate de persoana lui, pe care-l port și acum în suflet ca pe o dulce povară.

Ultima oară când îl văzusem pe Mihalache în libertate era sâmbătă 12 iulie 1947, deci cu două zile înainte de arestarea lui. În sâmbăta aceea hotărâsem să plec la Boțești să fac o vacanță mai mare, o vacanță de care nu prea mai avusesem parte încă de pe vremea când eram elev la liceu. Simțeam nevoia unei odihne mai îndelungate căci, cu puțin timp mai înainte, contractasem o pneumonie, vindecată între timp, iar obligațiile de serviciu nu mă mai țineau pe loc, deoarece fusesem epurat din minister.

Am luat un autobuz care făcea zilnic cursa între Boțești și București, deținătorul autobuzului locuind la Boțești chiar în niște case vechi ale noastre. La București avea cap de linie undeva, pe la Obor. Trecând cu autobuzul pe șoseaua Ștefan cel Mare, la o încrucișare de străzi aștepta Ion Mihalache, care s-a urcat în acest vehicul ca un pasager oarecare. Faptul m-a surprins, deoarece un om în poziția lui socială nu călătorea, în mod obișnuit, cu un astfel de mijloc. Rezulta că avea, pesemne, o înțelegere în acest sens cu șoferul, de vreme ce aștepta acolo.

Imediat i-am făcut loc și l-am invitat să stea lângă mine. El mi-a făcut un semn discret de refuz și s-a așezat în altă parte, lângă o persoană necunoscută. Am rămas contrariat și n-am înțeles pentru moment care este semnificația acestei atitudini.

La Mătăsaru, autobuzul a oprit în dreptul proprietății lui Mihalache și el a coborât pentru câteva minute spre a da unele dispoziții administratorului de acolo. Această proprietate o obținuse după primul război mondial în calitate de cavaler al Ordinului Mihai Viteazu. Toți deținătorii acestei decorații, primită pentru merite speciale de vitejie în cursul primului război mondial, fuseseră împrumărați cu astfel de loturi. Mihalache, spirit întreprinzător, amenajase pe acest lot o mică, dar foarte frumoasă orezărie.

Am coborât și eu la Mătăsaru, l-am însoțit cât a vizitat orezăria, dar n-am discutat nimic împreună și nici din comportarea lui n-am remarcat ceva neobișnuit.

La Topoloveni am făcut o oprire mai îndelungată și între timp s-a întunecat, iar autobuzul nu era luminat în interior. Cum am plecat din Topoloveni, Mihalache a venit și s-a așezat lângă mine, fără să-l mai invit de data aceasta. Am discutat în șoaptă tot felul de evenimente politice la ordinea zilei. Părea optimist, dar n-am putut reține că ar avea în vedere, pentru moment, vreo acțiune politică importantă.

În final, m-a rugat să-i chem pentru duminică seara pe părinții mei de la

Cândești și pe cei de la Boțești să luăm masa la el, la Dobrești, unde urma să fie prezentă și familia unchiului meu de la Dobrești.

I-am arătat că nu va fi posibil să onorăm invitația sa pentru duminică seara deoarece trebuia să luăm parte la o nuntă, în alt sat. Atunci a insistat să venim luni seara și i-am promis că-i voi mobiliza pe toți pentru luni seara. Am înțeles că nu avea nici o problemă specială de discutat cu noi, ci pur și simplu „să mai stăm de vorbă”, cum s-a exprimat el.

Duminică am fost cu familia la nuntă, iar luni, pe la prânz, a sosit o cunoștință de la Dobrești care ne-a spus că Ion Mihalache a fost arestat și că Niculina Mihalache a plecat și ea la București. Știrea ne-a răvășit pe toți! Nu mai înțelegeam nimic! Am rămas în continuare la Boțești dar, din puținele zvonuri care ne parveau, nu puteam reconstitui filmul celor întâmplate.

Vineri, dis-de-dimineată, tot în săptămâna aceea, a sosit la noi o femeie bătrână de la Dobrești, pe care o cunoșteam. Ea ne-a spus că Niculina Mihalache a venit joi seara de la București, că jandarmii vor s-o aresteze. De aceea Niculina a dormit la această femeie, iar acum a adus-o sus, în deal, unde ne aștepta s-o luăm, ca s-o ascundem la noi.

M-am dus imediat cu bătrâna, am întâlnit-o pe Niculina Mihalache în pădure și în primul rând m-am lămurit cum stau lucrurile. Aflând de arestarea lui Mihalache, Niculina plecase luni dimineța la București dar, din prevedere, nu se mai dusese la rudele unde stătea de obicei, ci la alți cunoscuți. Între timp, cei de la Siguranță hotărâseră s-o aresteze și pe ea, dar nu mai știau de unde s-o ia, nu era de găsit nici la Dobrești, nici la București.

Sosind joi la Dobrești, jandarmii i-au semnalat prezența și au primit dispozițiuni, la telefon, s-o aresteze și să perchezitioneze casa. Cum însă era târziu, au hotărât să pună santinele la poartă, iar arestarea și perchezitia să le facă a doua zi dimineța.

Dar cineva din organele locale care trebuiau să colaboreze cu jandarmii la executarea acestei operații a divulgat secretul și a avertizat-o pe Niculina să plece de acasă și să doarmă la acea femeie vecină cu ea. Mai târziu, noaptea, același binevoitor, gândindu-se probabil că jandarmii își vor extinde căutările și la casele din jur, a sfătuit-o pe Niculina să plece cu noaptea în cap și de acolo și să treacă în Dâmbovița.

Pe vremea aceea Dobreștii făceau parte din județul Muscel, iar Boțeștii din Dâmbovița, deși cele două sate sunt foarte apropiate. Probabil funcționarul respectiv s-o fi gândit că barierele administrative îi vor împiedica pe jandarmi să continue urmărirea în alt județ.

Formula aceasta „să treacă în Dâmbovița” era un fel de a vorbi, dar era clar pentru oricine că singurul sat din Dâmbovița accesibil de la Dobrești era Boțești, iar la Boțești noi eram rudele și prietenii apropiați ai lui Mihalache. Dar cum puteai s-o aduci și s-o ascunzi, ziua în amiaza mare, pe Niculina Mihalache în mijlocul unui sat unde o cunoștea toată lumea, până și copiii?!

De aceea, la plecarea de acasă îi prevenisem pe ai mei că voi sta cu ea într-o pădure, proprietatea noastră de la Furcitur, deci să ne aducă mai târziu provizii

acolo. Urma ca abia noaptea s-o pot încartirui undeva. Pe bătrâna respectivă am expediat-o și i-am recomandat să nu mai dea pe acasă câteva zile, gândindu-mă că poate i s-a luat urma.

Am pornit cu Niculina Mihalache prin pădure spre Furcitură, urmând să-mi întocmesc un plan precis de acțiune în funcție de preferințele ei și de cele ce se vor petrece la Dobrești și Boțești, după plecarea noastră.

La început mă gândeam s-o ascund la Boțești, dar, mergând prin pădure, am ascultat, fără să fiu văzut de ei, doi copii care păzeau vitele povestindu-și între ei că, după plecarea mea, în curtea noastră venise deja o mașină cu jandarmi. În aceste condiții era clar ca trebuia căutat un alt loc de refugiu.

Între timp a sosit cineva din familie la noi și am aflat ce se întâmplase după plecarea noastră.

Vineri dimineață, când jandarmii au intrat s-o aresteze pe Niculina Mihalache, au rămas stupefiați că n-au mai găsit-o în casă. Era pentru ei o situație gravă, căci anunțaseră deja la București că urmărita este ca și arestată, având santinelă la poartă. Au percheziționat casele din jur și negăsind nimic, la sugestia aceluiași „binevoitor” din administrația locală, au sosit imediat la noi, la Boțești, în căutarea fugarei.

Negăsind-o nici la noi s-au dus mai departe, la părinții mei de la Căndești, și, în final, au revenit iarăși la Boțești, cu presiuni, având indicii că ai mei trebuie să știe ceva de toată povestea asta.

Toată ziua de vineri am stat cu Niculina Mihalache în pădure, fiind în continuare legătură cu părinții mei prin oameni de încredere și punând la punct pregătirile pentru expedierea ei în cursul nopții la gara din apropiere și de aici la niște prieteni din Buzău, conform dorințelor ei. La noi și în satele din jur nu mai era posibil de rămas!

Dar nici jandarmii n-au stat cu mâinile în sân. Având în vedere situația penibilă în care se găseau, deoarece „infractorul” le scăpase așa de ușor din mână, au trecut la represalii, arestând pe toți cei bănuți că au colaborat la dispariția ei. Printre aceștia și pe părinții mei, pe cel care o dusesse cu mașina la București, și alte rude și prieteni.

Arestații se găseau, deocamdată, la domiciliul propriu, dar jandarmii dăduseră un ultimatum că, dacă nu apare Niculina până seara, toți urmau să fie trimiși la M.A.I. în locul ei.

În acea zi a funcționat prin diverși curieri o legătură permanentă între noi, cei din pădure, și cei de acasă, fiind astfel la curent cu tot ce se petrece acolo. Prin aceiași curieri au sosit la noi și câteva scrisori de la unii dintre cei arestați prin care o rugau pe Niculina Mihalache să se predea, ca să nu fie ei luați ostatici.

Ferm hotărâtă la început să nu se lase prinsă, după un timp, impresionată de rugămintele celor arestați, a început să ezite și, în final, a decis să se predea!

Era îndeosebi neliniștită de soarta doctorului Gheorghe Busuiocescu care era și el arestat, deoarece o adusesse cu mașina de la București și tot el îl ajutase pe Mihalache să ajungă la Tămădău, fapt necunoscut la ora aceea de

organele anchetatoare.

Eu n-am vrut s-o influențez în niciun fel. Mă gândeam că de fapt ea nu era implicată în nicio acțiune politică importantă și că deci arestarea ei nu putea fi decât de scurtă durată, fără urmări importante. Deci nu merită atâtea riscuri și sacrificii și să ducă o existență de fugar. Dar, cu toate acestea, îi pregătisem cu multă grijă plecarea în timpul nopții la locul ales de ea.

Desigur, judecând după cum s-au desfășurat lucrurile ulterior, ea n-ar fi putut sta multă vreme ascunsă și până la urmă tot ar fi fost arestată, însă datoria mea era s-o ajut până la capăt, dacă voia să meargă pe acest drum.

Predarea Niculinei Mihalache s-a făcut după un scenariu întocmit cu grijă de ai mei. Jandarmii aflaseră că am venit și eu acasă, dar nu mă vedeau nicăieri și au tras concluzia că sunt ascuns pe undeva împreună cu ea.

Părinții mei, desigur, negau acest lucru, deci predarea trebuia făcută în așa fel ca să nu mă implice pe mine în niciun chip.

După ce Niculina Mihalache a comunicat alor mei că vrea să se predea, taică-meu a cerut voie să fie lăsat să meargă călare pe la câteva locuri din jur unde bănuia că ar putea fi ascunsă fugara, luându-și sarcina să depună toate diligențele pentru a o convinge să se predea. Pentru a îndepărta orice urmă de complicitate din partea mea și-a fixat loc de întâlnire cu jandarmii la tata de la Căndești, vrând prin aceasta să arate că a căutat-o și-a găsit-o undeva, departe de Boțești. Povestea părea cusută cu ață albă, dar, în disperare de cauză, jandarmii au acceptat scenariul propus.

Astfel, seara, aproape pe întuneric, a sosit tata la noi în Furcitur, cu calul. Eram uzi până la piele și dărdăiam de frig, căci între timp plouase cu găleata. Am suit-o pe Niculina pe cal, iar tata, cu calul de căpăstru, a pornit pe o potecă din pădure să urce dealul spre Căndești. Am privit lung în urma lor și fără să vreau mi-a venit în minte o icoană pe care o vedeam adesea în copilărie, icoană ce reprezenta „Fuga în Egipt” a Sfintei Familii, cu Maica Domnului pe un asin și bătrânul Iosif ducându-l de căpăstru. Iertată să-mi fie blasfemia săvârșită cu gândul!

Odată capturată Niculina Mihalache, jandarmii n-au mai întrebat de mine însă, din prudență, nici eu n-am mai dormit acasă.

Aceasta a fost prima arestare a Niculinei Mihalache care, într-adevăr, n-a durat mult, doar până la procesul Maniu – Mihalache din noiembrie, același an. După aceea au urmat pentru ea alte arestări și ani grei de temniță. Dar a mers până la sfârșitul vieții, cu hotărâre și demnitate, pe drumul eroic trasat de soțul ei!

În ziua aceea, cât am stat în pădure, Niculina mi-a povestit o sumedenie de lucruri legate de evenimentele politice la ordinea zilei.

Cu această ocazie ea mi-a dat toate detaliile pe care le cunoștea atunci în legătură cu arestarea lui Mihalache. Mi-a spus că într-adevăr, la cererea insistență a lui Maniu, hotărâse să plece în străinătate spre a lua conducerea grupului de fruntași politici români, refugiați peste hotare.

Plecarea trebuia să aibă loc miercuri, deci la două zile după evenimentele de la Tămădău. Nu mi-a spus care era aranjamentul lui, poate că nici nu-

cunoștea. De aceea Mihalache făcea o ultimă vizită la Dobrești în acea sâmbătă, 12 iulie, spre a-și lua rămas-bun de la soție. Și tot de aceea ne chema și pe noi duminică, sau luni seara „să mai stăm de vorbă”, tot pentru un fel de rămas-bun nemărturisit. Și tot de aceea călătorise cu autobuzul și se ferise să stea de vorbă cu mine în văzul oamenilor gândindu-se că, după plecarea lui, toți cei care au fost văzuți în ultimele zile în jurul său vor avea de suferit.

Dar duminică 13 iulie, pe la prânz, Mihalache a primit un telefon la Dobrești de la Popescu Mehedinți, fostul său secretar, care i-a comunicat că Maniu îl roagă insistent să vină în acea zi la București.

Pentru moment s-a supărat. Abia venise seara de la București și Maniu îi știa programul, așa că i-a spus lui Popescu Mehedinți că n-are cu ce să vină. Totuși el, Popescu Mehedinți, să dea un telefon unui prieten și să-l roage să-i trimită o mașină. Dacă va sosi mașina, el va veni la București, în caz contrar să-l anunțe pe Maniu că va proceda conform vechiului program stabilit.

Dar prietenul i-a trimis mașina, așa că Mihalache a sosit la București duminică, pe seară. Ajuns la Maniu, acesta l-a informat că a doua zi, luni dimineată, urmează să plece în străinătate, cu avionul de la Tămădău, câțiva fruntași politici ai P.N.Ț. și anume: Nicolae Penescu, Ilie Lazăr și Nicolae Carandino. Maniu s-a gândit că în urma fugii acestor fruntași guvernul va trece la represalii împotriva P.N.Ț.-ului, operând probabil unele arestări și luând în mod sigur măsuri speciale de supraveghere și control, interzicând poate și zborul avioanelor etc. Astfel că plecarea lui Mihalache peste două zile, miercuri, nu ar mai fi fost posibilă.

În consecință, Maniu i-a cerut lui Mihalache să plece și el luni dimineată cu această ocazie, unde i se rezervase loc. Motivația părea justificată așa că Mihalache a acceptat și a trecut imediat la executarea pregătirilor pentru a pleca cu această nouă ocazie.

Luni, dis-de-dimineată, Mihalache a plecat la Tămădău condus cu mașina de doctorul Busuiocescu. Locul îi era cunoscut, căci decolarea trebuia să se facă de pe un izlaz situat pe fosta moșie din acea localitate a lui Ion Răducanu, fruntaș al P.N.Ț.

Ajuns la un pod de unde se vedea locul indicat, Mihalache i-a cerut doctorului să oprească mașina și a privit cu atenție aeroportul improvizat.

A fost neplăcut surprins văzând la fața locului mult mai multă lume decât îi spusese Maniu. Se aflau acolo și două femei, doamna Penescu și doamna Carandino, despre care nu știa nimic, precum și alte două persoane necunoscute. Mihalache i-a spus lui Busuiocescu că nu-i place deloc situația; își punea problema cum era posibil să încapă atâtea persoane într-un avion mic care putea ateriza la Tămădău – și cum s-a putut păstra secretul unei acțiuni cunoscute de atâția oameni. S-a gândit pentru moment să renunțe și să se înapoieze la București. Dar amintindu-și de cele discutate cu Maniu și gândindu-se că este vorba de o acțiune oficială hotărâtă de partid, nu mai putea da înapoi și a mers înainte, cu toate riscurile.

Mihalache era ultimul „pasager” așteptat. Odată ajuns și el la grup, în loc de

avion, din liziera pădurii de alături a apărut un cordon de jandarmi care i-au înconjurat și arestat.

Deci povestea cu Tămădăul nu fusese decât o cursă pregătită cu multă grijă de organele Siguranței pentru a crea pretextul în baza căruia să purceadă la arestarea conducătorilor P.N.Ț.

Desigur, regimul bănuia, sau poate avea chiar informații, că o serie de fruntași P.N.Ț. urmează să plece în străinătate pentru a continua lupta politică și, în consecință, le-a fost relativ ușor să le întindă o cursă. Pentru aceasta a fost infiltrat un agent al Siguranței în cercul de bridgiști al lui Vlad Hațeganu care, după ce a ajuns la raporturi de prietenie cu acesta, și-a oferit serviciile, în sensul să ducă cu avionul în străinătate pe diverși fruntași ai P.N.Ț.

Vlad Hațeganu, fără să verifice nimic, pentru a nu pierde laurii cuveniți pentru o asemenea realizare, s-a prezentat la Maniu și l-a informat că stă la dispoziția partidului cu mijloace absolut sigure pentru a efectua plecarea în străinătate a fruntașilor partidului.

Maniu, democrat și legalist până în măduva oaselor, nu era obișnuit cu astfel de mașinațiuni polițiste. Totuși nu s-a limitat la asigurările lui Vlad Hațeganu și a încercat să verifice personal seriozitatea mijloacelor oferite. Astfel el a întrebat care este numele pilotului respectiv și, după ce i s-a spus, s-a interesat la diverși specialiști prieteni dacă există un asemenea pilot și aceștia i-au confirmat că, într-adevăr, există și că este un om de toată nădejdea. Apoi a întrebat despre ce avion este vorba și făcând verificările de rigoare a aflat că, într-adevăr, avionul respectiv există în reparație la Câmpulung și că este aproape gata, adică așa cum spusese și ofertantul.

Multe alte verificări a făcut Maniu, numai un lucru n-a căutat să afle: anume dacă acest individ infiltrat în casa lui Vlad Hațeganu este una și aceeași persoană cu aviatorul de toată nădejdea pentru care garantau specialiștii consultați.

Pe bună dreptate Maniu nu avea cum să-și închipuie că Vlad Hațeganu ar fi atât de neserios, ca să folosească un eufemism, încât să-i prezinte drept un prieten apropiat și să garanteze pentru un om a cărui identitate reală de fapt nici nu o cunoștea!

În realitate, pentru a nu le încurca întâmplător socotelile, pilotul adevărat fusese arestat din timp și ținut izolat, iar la toate întrebările lui Maniu, Siguranța prezenta prin agentul ei date absolut reale care să stea în picioare la verificările ce bănuiau că se vor face.

De fapt, la Tămădău nici n-a fost vorba de o încercare de trecere ilegală de frontieră, ci numai de acte pregătitoare, deoarece pe izlazul respectiv n-a apărut nici un avion.

Fotografia care s-a publicat în ziar a fost făcută mai târziu, astfel încât acuzația să pară mai verosimilă. Arestările au fost aduși și fotografiați în fața unui avion oarecare în care în niciun caz n-ar fi putut încăpea atâtea persoane. Până la urmă această așa-zisă încercare de fugă în străinătate nici n-a mai fost luată în seamă la procesul lotului Maniu. Ea a servit doar ca pretext spre a se declanșa arestarea conducătorilor P.N.Ț. și interzicerea activității acestui Partid.

Moartea lui Mihalache

Aceasta era ultima amintire pe care o aveam din libertate în legătură cu Mihalache, amintire în care imaginea lui îmi apărea așa cum o știam dintotdeauna. Și cât de schimbat era, Doamne, acum când îl zăream, pe furis, prin crăpăturile oblonului!!

Dar de atunci, de când l-am zărit în aceste condițiuni la Râmnic, și până astăzi, când scriu aceste rânduri, s-au mai adăugat și alte pagini amare la dosarul amintirilor despre Mihalache.

Ultima oară cred că l-am zărit spre sfârșitul anului 1958, sau poate începutul lui 1959, după cum am menționat. După acea dată n-a mai fost posibil să-l văd deoarece n-a mai ieșit deloc la plimbare. Celula lui era la etaj și probabil nu mai putea să coboare și să urce scările. Cred că dacă ar fi fost mutat la parter ar mai fi putut ieși la plimbare, dar, ținându-l la etaj, administrația găsisese un mijloc „legal” de a-i interzice și acest drept.

Nu l-am mai văzut pe Mihalache după acea dată, dar vocea lui am auzit-o în ultimii ani de detenție aproape zilnic. Îndeosebi din momentul în care el a intrat în război deschis cu administrația penitenciarului.

Cum am mai spus, în conformitate cu regulamentul special de la Râmnicu Sărat, de la ora 5 dimineața și până la 10 seara nu mai aveam voie să ne atingem de pat, ci trebuia să stăm în picioare sau pe primitivul scăunel amintit, cu fața la vizetă, situație extrem de chinuitoare chiar pentru un om tânăr și sănătos.

Vă închipuiți ce chin însemna acest lucru pentru un om de aproape 80 de ani, bolnav și vlăguit după atâția ani de pușcărie!!

În atare condiții, începând cam de prin 1959, Mihalache a refuzat să se mai scoale din pat la 5 dimineața, când suna deșteptarea. Atunci gardienii, adesea asistați de directorul pușcăriei, năvăleau la el în celulă, îl loveau cu sălbăticie și îi scoteau patul afară, aruncându-l pe Mihalache pe dușumea. În zadar protesta el strigând că nu mai poate sta în picioare fiind bolnav, că nu i se dau medicamente etc. Nu-l auzeam decât noi, deținuții din celelalte celule, colegi de suferință; administrația nici nu se sinchisea de starea lui.

După câte am înțeles, suferea de o afecțiune la rinichi, afecțiune de pe urma căreia i s-a tras și sfârșitul.

Am auzit strigătele lui de revoltă și durere până în ultima zi de detenție la Râmnic, adică până la 30 noiembrie 1962, când eu am părăsit această pușcărie. Calvarul lui însă a mai durat câteva luni, după reconstituirile noastre până în noaptea de 5 februarie 1963, când și-a dat obștescul sfârșit, hăituit ca un câine.

S-a scurs aproape un sfert de veac de la moartea lui Mihalache, dar amintirea lui îmi este mereu trează. În anii ce au urmat eliberării mele, s-au adăugat noi fapte care au îngroșat dosarul amintirilor. Astfel, după revenirea în București, în 1964, am fost primul din toată familia și dintre prieteni care am vizitat-o pe Niculina Mihalache la Spitalul TBC de la Foișorul de Foc, când ea

mai avea încă statutul de deținută.

În anii următori, am vizitat-o, de nenumărate ori, la acest spital, apoi la Geriatrie și în final în casa lor de la Dobrești, unde i s-a permis să vină în ultimele zile ale vieții.

Cum era și firesc, toate discuțiile cu ea se refereau la Ion Mihalache. Eu i-am povestit tot ce știam despre suferințele și lupta sa din temniță, încercând prin aceasta s-o consolez, alinându-i, cât de cât, durerea. Iar ea împlotea firul amintirilor respective cu dorința de a face ceva în memoria soțului său.

Acest „ceva” până la urmă s-a concretizat în dorința expresă de a-i aduce osemintele de la Râmnic pentru a fi îngropate creștinește în mormântul familiei de la Dobrești. Pentru aceasta a înaintat un memoriu guvernului cerând să i se permită a reveni în casa părintească de la Dobrești, pentru a-și trăi ultimele clipe și să i se dea încuviințarea pentru a reînsuma osemintele soțului acolo.

După o „chibzuință” de câțiva ani, guvernul a aprobat în fine cererile sale și astfel, prin anul 1970, după câte îmi amintesc, Niculina Mihalache a fost instalată într-o cameră din fosta ei casă, restul locuinței fiind ocupat de dispensarul Dobrești.

Câteva săptămâni mai târziu i s-a cerut să delege pe cineva căruia să i se predea osemintele lui Mihalache, ea delegându-l, în acest scop, pe Popescu Mehedinți. Am cumpărat împreună cu Popescu Mehedinți un coșciug special și acesta a plecat la Râmnic într-o mașină a Securității.

Acolo, la poarta cimitirului era așteptat de alte organe ale Securității care i-au predat o cutie cu oseminte, fără ca Popescu Mehedinți să fi avut posibilitatea să asiste la deshumarea lor. Coșciugul cu osemintele a fost adus, tot cu mașina Securității, la Dobrești, iar a doua zi le-am îngropat creștinește, serviciul religios fiind oficiat de preotul Ionel Popescu, unchiul meu.

Cu toată interdicția Securității, care atrăsese atenția în acest sens, la slujbă au participat câteva sute de săteni și prieteni din jur, dar și foarte mulți agenți ai Securității.

Din București au fost prezenți, în afară de Popescu Mehedinți și de mine, Nestor Badea, pr. Leon Dumitrăchescu și dr. Gh. Busuiocescu.

După slujbă, noi bucureștenii am luat masa cu Niculina în camera ei. Era mulțumită. Avea sentimentul că, cu toată vitregia vremurilor, reușise să-și îndeplinească ultima datorie față de soțul său.

Totuși o umbră de îndoială părea că mai persistă în sufletul ei. Așa se explică de ce, la un moment dat, adresându-se lui Popescu Mehedinți îl întreabă: „Fine, ești absolut sigur că acestea sunt osemintele lui Ionică și nu ne-au înșelat ăștia?” La care Popescu Mehedinți a răspuns cu promptitudine: „Nașă, când am văzut pe țeastă o şuviță de frumos păr castaniu, așa cum îl avea nașu’, am fost absolut sigur că erau osemintele lui!” Argumentul lui Popescu Mehedinți a avut darul să-i alunge temerile și ea a murit, puțin timp după aceea, împăcată deplin sufletește că și-a îndeplinit într-adevăr întreaga datorie.

De fapt Popescu Mehedinți nu-l mai văzuse pe Mihalache din momentul arestării, pe când avea într-adevăr acel frumos păr castaniu, dar eu, care îl văzusem 10-11 ani mai târziu la Râmnicu Sărat, știam că, între timp, acel păr

se făcuse alb ca varul! Probabil că el nu văzuse nici o șuviță de păr pe țeastă, dar bine a făcut că i-a adus acest argument care a avut darul să-i împace sufletul chinuit. De altfel, cred că Securitatea de la Râmnic avea totuși o schiță și o evidență a mormintelor rezervate deținuților din cimitirul orașului și n-ar fi avut nici un sens să substituie aceste oseminte!

Morse tușit

Acum, când scriu aceste rânduri, după ce s-a scurs aproape un sfert de veac de când am părăsit celula de la Râmnic, îmi dau seama că am uitat o mulțime de lucruri elementare privind viața noastră de acolo. Îndeosebi faptele care se petreceau zilnic și care prin automatismul lor nu mai aveau darul să mă mai impresioneze în vreun fel oarecare. Astfel, n-aș mai putea spune cu precizie nici care a fost regimul alimentar de acolo. Dar cred că a fost același cu cel pe care îl lăsasem la Aiud și deci nu m-a frapat în niciun fel spre a fi reținut în memorie. Desigur, aceeași ciorbă pe bază de arpacaș, varză, cartofi și câteodată fasole, rotite într-o ordine oarecare, aceleași sărace ingrediente care să ridice, cât de cât, valoarea acestei hrane! După câte îmi amintesc, în locul turtoiuului de la Aiud, aici se dădea o bucătică de turtă de mălai, coaptă la tavă, ceva intermediar între turtoi și mămăligă.

De asemenea nu-mi amintesc cu precizie cum ne încălzeam iarna, cred că se folosea exact metoda din zarca Aiudului, adică ni se dădeau surcele și niște cărbuni pe care să-i ardem în sobele din celulă.

Am reținut însă cu precizie inovațiile de la Râmnic. De pildă scosul gamelei și lingurii afară, după fiecare masă, ca să nu le transformăm probabil în arme, precum și percheziția zilnică la care eram supuși cu ocazia numărătorii de dimineață, când se schimba tura de gardieni. Desigur, în toate pușcăriile se făceau frecvent percheziții, dar n-am mai auzit până acum de un regim penitenciar cu percheziții zilnice!

Dar ce n-am uitat și mi s-a întipărit pentru totdeauna în minte a fost regimul de teroare de la Râmnic, teroare realizată îndeosebi prin cea mai fantastică izolare ce se poate imagina!

Noi, cei patru din ramura sudică de la parter, care stabiliserăm o legătură prin Morse, reușiserăm să spargem puțin zidul acestei izolări, dar, cu toate precauțiile, gardienii au început să-și dea seama că noi comunicăm prin ciocăneli în pereți. În consecință, s-au pus în mod diabolic la pândă, strecurându-se cu pași de pisică prin fața celulelor și, beneficiind și de pâslarii care le amortizau zgomotele, au reușit să ne prindă de mai multe ori în fapt.

Pedeapsa pentru o astfel de abatere, ca de altfel pentru mai toate abaterile din această pușcărie, era așa-zisa izolare de la 7 la 15 zile, în medie cam 10 zile pentru fiecare abatere.

De fapt, pentru executarea pedepsei rămâneai în celula ta, căci mai izolat decât așa nu se putea concepe, dar ți se scotea așternutul cu saltea cu tot și ți se reducea drastic hrana. Adică te izolau de condițiile de dormit și mâncare!

Urma ca, în tot acest timp, noaptea să dormi pe grătarul de fier gol, dacă puteai, iar ca hrană ți se dădea, timp de două zile, numai rația de mămăligă fără ciorbă, iar a treia zi ciorbă goală fără mămăligă. Acest regim se repeta mereu până la expirarea perioadei de pedeapsă.

Pentru culpe mai grave și îndeosebi pentru manifestări de revoltă zgomotoase se recurgea la bătaie și lovituri aplicate cu cureaua în special de către directorul penitenciarului, căpitanul sau maiorul Vișinescu – nu-mi mai amintesc precis ce grad avea.

Sigur, nu erai prins de fiecare dată când ciocăneai, dar era suficient să te prindă o dată la douăzeci de convorbiri pe această cale ca, prin pedeapsa aplicată, să plătești cu vârf și îndesat satisfacțiile obținute prin aceste legături. Și eu am plătit în acest mod de vreo zece ori în acești ani de la Râmnicu Sărat.

Față de această situație, dar mai ales împinși de dorința puternică de a stabili legătura și cu alte grupuri ca al nostru despre care eram siguri că se constituiseră prin celelalte părți ale penitenciarului, toți eram preocupați de găsirea unor mijloace ca să ne difuzăm semnalele cât mai departe.

Ocazia cea mai potrivită era atunci când eram scoși la plimbare, căci puteam defila pe sub geamurile celulelor. În plus, în timpul plimbării, eram supravegheați numai de soldatul din prepeleac care se presupunea că era mai puțin versat decât gardienii. Câțiva dintre deținuți au început prin a-și scutura bocancii în cadență de Morse pe treptele exterioare ale intrării atunci când reveneau de la plimbare. Operațiunea era justificată mai ales când era noroi în curte. Dar în acest mod nu se puteau transmite decât câteva litere, suficient totuși ca să descifrezi identitatea respectivului. Cred că primul care a practicat acest sistem a fost Corneliu Coposu.

Inginerul Puiu a imaginat un alt sistem, mai productiv, dacă-l pot numi astfel. Profitând de faptul că se permitea să ieși la plimbare cu scăunelul din celulă – aceasta deoarece mulți deținuți erau așa de epuizați încât nu puteau sta nici în picioare, nici să se plimbe douăzeci de minute – Puiu s-a gândit să folosească scăunelul ca pe un instrument de transmisie. El se așeza cu scăunelul undeva cât mai aproape de geamurile noastre și începea să bată ușor în el scurte mesaje. Bătăile trebuia să fie ușoare spre a nu atrage atenția soldatului din prepeleac care sta permanent cu ochii ațintiți pe el, dar în același timp suficient de puternice pentru a fi auzite în celulă. Erau foarte greu de împăcat aceste două condiții antagoniste!

În privința gardienilor nu era niciun pericol ca să audă, deoarece ei patrulau în hol, departe de curțile de plimbare.

Ulterior, Puiu și-a perfecționat sistemul: și-a deteriorat puțin scăunelul astfel încât acesta să scârțâie tare la orice mișcare făcută atunci când stătea pe el. și astfel, mișcându-se ușor pe scaun, el reușea să dea scârțâielilor cadența alfabetului Morse și să transmită câte un scurt mesaj pe această cale. Aceste scârțâieli reprezentau un zgomot obișnuit, deci acceptat de paznici, dar mișcările celui ce le provoca puteau să dea de bănuț. Pe lângă aceasta, se întâmpla că uneori scaunul nu voia să-l asculte și se încurca toată transmisia.

Pentru aceste motive, invenția lui Puiu – nebrevetată – a fost folosită numai de el o bucată de vreme. Dar motivul principal pentru care nu s-a răspândit a fost faptul că între timp a apărut un alt sistem, mai simplu, mai sigur și la îndemâna oricui.

Nu știu care dintre deținuți a avut primul idee să moduleze tusea în cadență de Morse, dar metoda s-a dovedit ingenioasă, și-au însușit-o imediat toți și a dat rezultate excepționale. Tehnica era simplă: o tuse simplă pentru punct și o tuse dublă pentru linie. Tusea era o manifestare firească pentru orice om și cu atât mai mult pentru niște deținuți vlăguți de puteri, scoși la aer din fundul celulelor și care abia se mai târau. Soldații din prepeleac nu vedeau nimic nefiresc în aceasta, din contră cred chiar că ne compătiveau considerându-ne bolnavi de plămâni într-un grad foarte avansat. Deci din acest punct de vedere metoda era excepțională, și totuși lucrurile nu erau chiar așa de simple!

La gândiți-vă că pentru a transmite o literă aveai nevoie în medie de vreo cinci tuse și dacă socotim numai cinci litere de fiecare cuvânt rezultă că pentru a transmite o scurtă informație de zece cuvinte erau necesare 250 de asemenea tuse. Și ce puține lucruri se pot spune în zece cuvinte!! Pentru a transmite o informație mai simplă, trebuie sute de tuse efectuate în 20-30 de minute, deci un efort imens. Acest lucru era totuși posibil, căci tusele ce reprezentau o literă se efectuau în cascadă și în consecință pentru o emisiune de zece cuvinte, de exemplu, era necesară o cadență de cam două asemenea accese de tuse pe minut, ceea ce nu părea anormal pentru santinelă.

Dar când era ceva important de transmis cadența se accelera și eu personal, ca și alții de altfel, am transmis adesea peste douăzeci de cuvinte, uneori peste treizeci sau chiar patruzeci de cuvinte pe parcursul unei plimbări. Dar când reveneam în celulă după o asemenea „aerisire” eram complet epuizat. Efortul era uriaș, dar merita cu prisosință făcut! Numai pe această cale am reușit să spargem zidul acestei fantastice izolare și astfel să ne manifestăm cât de cât ca niște ființe omenești. Căci ce fel de oameni s-ar mai putea chema unii care, vreme de cinci ani și jumătate, ar sta închiși în niște cuști, fără să poată ști ceva din ce se întâmplă în jurul lor, fără să vadă pe nimeni sau să vorbească cu cineva?

Desigur că tocmai acesta era scopul urmărit de opresorii noștri, să ne distrugă toate resorturile psihice astfel încât cei ce vor supraviețui să nu mai poată conta ca oameni.

Cred că stăpânii de la București, care ne stabiliseră acest regim, ar fi fost stupefiați și ar fi crăpat de ciudă dacă ar fi aflat că, totuși, o bună parte dintre deținuți țineam legătura între noi și că eram la curent cu multe din evenimentele importante ce se petreceau în lume sau cu cele ce se întâmplau în jurul nostru!

Evenimentele din temnița noastră le reconstituim punând cap la cap și coroborând între ele toate observațiile făcute de fiecare întâmplător și toate zgomotele recepționate de fiecare dintre noi în zona sa de percepere. În acest chip știam, în mare, care erau colegii noștri de suferință de la Râmnicu Sărat

și prin ce celule stăteau. Aflam când murea careva și de cele mai multe ori stabileam și identitatea celui decedat, eram la curent cu situația plecărilor din penitenciar și a noilor sosiți, aflam cine a mai fost bătut etc., adică știam aproximativ tot ce reprezenta viața acestei colectivități naufragiate pe o insulă pustie.

În ceea ce privește știrile din exterior, posibilitățile erau mai reduse. Trebuia să așteptăm câteva luni, câteodată și o jumătate de an până ce unul dintre noi revenea de la vreo anchetă ori din spital, sau până sosea vreun deținut nou cunosător de Morse, iar acesta, vreme de câteva săptămâni, ne transmitea prin tusețe tot ce putuse afla de la deținuții cu care luase contact, întâmplător, pe acolo pe unde fusese. Și astfel, știrile importante au pătruns până în fundul celulelor noastre închise ermetic de la Râmnic.

Ca întotdeauna în pușcărie, știrile politice aveau o notă optimistă, dătătoare de speranță, pe care le acceptam fără vreo rezervă mărturisită, chit că în sufletul nostru își mai făcea loc câte o umbră de îndoială.

Când era vorba de știri din alte domenii, deveneam mai sceptici și mai exigenți, punându-le, câteodată, la îndoială. Așa, de pildă, îmi aduc aminte că atunci când părintele Balica mi-a transmis odată că în lume s-a introdus, în mod public, televiziunea și că ea funcționează și la noi în țară, personal nu prea l-am crezut.

De asemenea, când Puiu, care revenea de la o anchetă, ne-a transmis, pe lângă alte numeroase știri, foarte importante, că s-au lansat primii sateliți ai Terrei, știrea mi s-a părut confuză și lipsită de importanță. De fapt, din câte a putut el transmite, nu prea înțelegeam despre ce era vorba.

Cred că cel puțin jumătate din cei 60-70 de deținuți politici, care s-au perindat în acești ani pe la Râmnicu Sărat, s-au prins în această horă a noastră, încinsă nu prin ținere de mână, ci prin legături auditive!

De fapt, cei mai activi în această acțiune au fost puțini la număr, anume: Ovidiu Borcea, inginerul Puiu, Corneliu Coposu, părintele Balica și cu mine. Adică aceștia emiteau zilnic, chiar când nu aveau ceva important de spus, tușeau câteva cuvinte, ca un semn de viață care știam că era recepționat cu mare bucurie de ceilalți. Cei mai mulți dintre noi tușeau însă sporadic, iar ceilalți se mărgineau numai să asculte, dar ne semnalizau că au recepționat mesajele noastre, ceea ce reprezenta un motiv de satisfacție pentru noi.

În ceea ce mă privește pe mine, cred că în toți acești ani am emis cel puțin în o mie de zile și dacă aș socoti numai zece cuvinte pe emisiune, aceasta ar reprezenta un sfert de milion de tusețe. Dar cred că numărul lor a fost mult mai mare, tinzând către jumătate de milion!

Pare de necrezut, dar totuși este perfect adevărat și încă și astăzi, după vreo treizeci de ani, mă simt, ca și atunci, cu conștiința împăcată că, și sub acest raport, mi-am făcut pe deplin datoria de solidaritate față de acești dragi prieteni și colegi de suferință.

Pentru cei care nu s-au prins în această horă a noastră din cauză că s-au dovedit mai puțin întreprinzători, calvarul de la Râmnicu Sărat a fost și mai greu de suportat. Unii dintre aceștia au murit acolo, exterminați pur și simplu

prin această izolare diabolică de lume și viață. Iar pentru alții, care au supraviețuit, regimul acesta s-a soldat cu o serie de grave modificări psihice care le-au marcat comportamentul pentru tot restul vieții.

În decursul anilor, s-au mai încercat și alte metode de a ține legătura între noi. Astfel, Ovidiu Borcea și-a scos câteva ațe din prosopul cu care eram dotați și – cu o fantastică răbdare – a compus un mesaj în Morse făcând pe ață noduri simple pentru punct și duble pentru linie. Apoi, prin tuse, mi-a amintit că-mi va lăsa mesajul într-un loc anume pentru a-l ridica. Prima dată mi l-a lăsat în curte, la plimbare, dar mi-a fost imposibil să-l ridic, soldatul din prepeleac neslăbindu-mă nici o clipită din ochi.

Până la urmă a reușit să-mi transmită alte două mesaje pe ață, lipindu-le cu săpun la baie, pe peretele de lângă duș, eu ridicându-le ulterior când îmi venea rândul să mă spăl. Era un procedeu sigur, dar extrem de greu de realizat, așa că nu s-a generalizat. Au mai fost și alte încercări, făcute de alți colegi, dar suportul de bază pentru ținerea legăturilor între noi – și ca extensie, și ca durată – a fost tusea!!

Din volumul *Temnița, destinul generației noastre*,
Editura Nemira, București, 2003.

Ion Diaconescu

S-a născut la 25 august 1917 în comuna Boțești, jud. Argeș, ca fiu de preot. A absolvit în 1936 liceul Mihai Viteazu București ca premiant, iar în 1942 a luat diploma de inginer. Urmare a faptului că întreaga sa familie se găsea în strânse legături de prietenie și rudenie cu Ion Mihalache, în 1937 ca student a devenit membru al organizației de Tineret Național Țărănesc, iar în perioada 1944-1947 a făcut parte din Biroul de Conducere Național al Tineretului, P.N.Ț. Ca urmare a intensei activități anticomuniste depuse, a fost arestat în 1947 și condamnat la 15 ani m.s. În cei 15 ani de detenție a avut parte de un regim de exterminare prin diversele pușcării – Jilava, Aiud, minele de plumb de la Baia Sprie și Nistru, Cluj, Râmnicu Sărat, Văcărești, dar nu a renunțat niciun moment la crezul și lupta sa. Urmare la acestea, în 1962 la expirarea condamnării a fost trimis în lagăr la Valea Călmățui de unde a fost eliberat în 1964 prin decretul de grațiere generală. În perioada 1964-1989, alături de Corneliu Coposu, căruia i-a fost colaborator și prieten apropiat, a asigurat supraviețuirea în clandestinitate a P.N.Ț, cu mari riscuri și continua urmărire a Securității. După revoluție, P.N.Ț. a fost primul partid înscris oficial la 11 ianuarie 1990 sub președinția lui Corneliu Coposu și având ca prim vicepreședinte pe Ion Diaconescu. În 1995, după decesul lui Corneliu Coposu, Ion Diaconescu preia președinția partidului până în decembrie 2000 când se retrage din activitate devenind președinte de onoare al P.N.Ț.C.D. De asemenea, în perioada 1990 – 2000 a fost pe durata a trei legislaturi deputat P.N.Ț.C.D. iar în perioada 1996 – 2000 a fost președinte al Camerei Deputaților.

CICERONE IONIȚOIU

Râmnicu Sărat

Desfîințarea celei mai odioase

închisori: 13 Aprilie 1963

Atributele care pot defini răul absolut în limba română cred că sunt depășite de ceea ce s-a petrecut acolo.

Numai mintea diabolică a lui Alexandru Nicolschi putea născoci metode și găsi locuri de tortură, unele mai grozave decât altele, și să-l facă să regrete că n-a știut în 1949 că o să urmeze 1989. Așa de strâmtă îi era judecata acestei specii din ordinul primatelor care nu vedea decât sânge și oameni schilodiți, fără să se gândească și la un mâine care este permanent și cu nimic nu poate fi împiedicat.

AMENAJAREA INFERNULUI DE LA RÂMNICU SĂRAT

Era o închisoare județeană cunoscută cu tristul renume de lăcaș al crimei organizate, pe timpul dictaturii lui Carol II, când de acolo au fost trimiși la strangulare 14 deținuți în noaptea de 29/30 nov. 1938 și la mai puțin de un an, în noaptea de 21/22 septembrie 1939 alți 14 arestați fără forme au fost legați în lanțuri și împușcați, chiar în curtea închisorii.

Se părea că se revenise la vechea întrebuințare de închisoare pentru drept comun când diabolicului Sașa Nicolschi, după valul de arestări din 7/8 martie 1947 premergător „Tămădăului”, i-a venit ideea să schimbe profilul acestei închisori pentru a găsi spațiu noilor asalturi distrugătoare.

În acest scop a fost trimis inspectorul Gh. I. Lăzărescu cu instrucțiuni ca să se mărească numărul gardienilor prin recrutarea lor din județ.

După înființarea Securității pe 30 august 1948, și după ce se trecuse la regimul de represiune în masă din 15 mai 1948, când aproape 4.000 au fost arestați într-o singură noapte, tot Sașa și Pantiușa au ordonat – Direcției Generale a Penitenciarelor – să transforme penitenciarul Râmnicu Sărat în închisoare politică. În acest sens pe 4 decembrie 1948 a fost trimis Marin Melicescu, inspector general în Direcția Generală a Penitenciarelor, care la fața locului a fixat noi norme de comportare față de cei închiși, diferențiate între cei de drept comun și cei politici care treceau sub o totală izolare. La politici erau încadrați și frontieriștii și sabotorii. Iar sabotorii nu erau alții decât țărani care nu

mai puteau să-și achite cotele de cereale și animale, cote din ce în ce mai mari.

Pentru ca diferențierea să fie și mai vizibilă, în 1949 a început construirea unui zid despărțitor în incinta închisorii odată cu apariția primilor țărani politici.

Până în 1953 s-au perindat țărani începând cu Roșu Nicolae de 66 de ani, arestat pe 1 ianuarie 1949 (din com. Chiojdeni) și până la copilul Sfedu Ion, de 15 ani, din comuna Jevreni.

Printre sutele de trecători spre alte închisori merită semnalate două nume de referință:

1. Gheorghe T. BRAHONSCHI, inginer, fost șef al studenților legionari pe țară, decorat pe frontul de răsărit, în lupta pentru eliberarea pământurilor răpite de ruși, cu „Coroana României” cu spade în grad de cavaler, a trecut prin Râmnicu Sărat la 8 febr. 1949 având o condamnare de 25 de ani m.s.

2. Ionel C. LUPESCU, n. 1888, a făcut Campania din Bulgaria (1913), a fost voluntar în armata franceză (1914-1916) și revenit în țară a făcut acte de mare vitejie la Doaga-Mărășești fiind decorat cu „Virtutea militară cl. I”, cu „Croix de guerre” (franceză), cu „Distinguished Conduct Medal” (Virtutea militară engleză), cu „Ordinul HONOR I. Ojczyzna” (Virtutea militară poloneză). În 1922 a fost ales deputat, în 1930 vicepreședinte al Camerei Deputaților. A ocupat și funcția de președinte al organizației PNT de Rm. Sărat și în 1946 a fost arestat prima oară. Rearestat pe 15 aug. 1949 a trecut prin închisoarea de la Rm. Sărat până la 30 iunie 1950 când l-a luat în primire Ministerul de Interne pentru anchetă și a murit pe 9 sept. 1952 din cauza torturilor.

Țăranii arestați erau originari din județele limitrofe închisorii precum satele Bozioru, Bălănești, Botești, Boldu, Budești, Chiojdeni, Cotești, Ciorăști, Cotacu, Dudulești, Dumitrești, Guguești, Jirlău, Măcrina, Murgești, Odăile, Nicorești, Ploinești, Pârscov, Pitulești, Putreda, Puiești, Pleșești, Secuieni, Tâmboiști, Urechești, Vișani, Vintileanca, sate unde se opuneau la colectivizare și de unde au fost trimiși cu primul val de administrativi la Canal.

Datorită măsurilor drastice în păstrarea secretului și a pazei stricte a deținuților, la Râmnicu Sărat au fost aduși spre anchetare jumătate din cei implicați în procesul de la Pitești și Gherla. Printre cei care au trecut pe aici se numără: Cerbu Ion, Cobâlaș Nicolae, Păvăloaie Vasile, Pop Cornel, Popescu Gheorghe, Popovici Cornel, Șerbănescu Cristian, Voin Ion, Voinea Octavian, Zbranca Octavian și o parte din martorii acuzării, în timp ce ceilalți erau anchetați la Securitatea de la Ploiești, anchetatorii putând repede să fugă de la un loc la altul, pentru a se pune de acord.

RÂMNICU SĂRAT DESTINAT CA TEMNIȚĂ DE EXTERMINARE

Revoluția din Ungaria i-a zdruncinat pentru un moment pe conducătorii sistemului represiv din Ministerul de Interne care nu se desmeticiseră după moartea călăului de la Moscova.

În 1955 se golise temnița Sighetului. Dintre puținii supraviețuitori o parte au

fost eliberați iar altă parte formată din foștii național-tărăniști au fost aduși la Râmnicu Sărat.

A doua mutare mare a avut loc la sfârșitul lui 1956 când național-tărăniștii din închisoarea de la Oradea Mare au fost mutați la Botoșani, alții, puțini, precum Victor Anca, Ion Bărbuș, Ion-Ovidiu Borcea au ajuns la izolarea din Zarca Aiudului, ca un prim pas.

Condițiile dure aplicate de directorul Koller au generat izbucnirea celei mai mari greve din istoria închisorilor românești, de peste 700 de deținuți și care a durat 23 de zile. Ea a fost declanșată de național-tărăniștii din celula 4 de la parterul Zărcii. Inițiatorii au fost Ion-Ovidiu Borcea, preotul Mihai Balica, Vasilică Munteanu și Cornel Velțeanu. Imediat s-au solidarizat Ion Diaconescu, Victor Anca, Ion Bărbuș, Ion Puiu, Jenică Arnăutu și greva a cuprins întreaga Zarcă, parter și etaj. A început alimentarea forțată și după vreo 10 zile, când au început strigătele la ferestre și bătăile în obloane alertând populația Aiudului, atunci s-au solidarizat și sutele de legionari din celular. Greva era îndreptățită cerându-se legături cu familia (scrisori, pachete, medicamente). Cu toate că s-a început alimentarea forțată în condiții barbare, greva care a durat 23 de zile s-a terminat la sfârșitul lunii mai 1957.

Reprezentanții Ministerului de Interne care veneau din 2 în 2 zile cu avionul la Aiud au constatat cauza și vinovații și au hotărât sancționarea prin mutarea la Râmnicu Sărat a capilor grevei național-tărăniștilor și a șefilor acestora.

Astfel, pe 10 august 1957 s-a format o dubă în care au fost urcați: Nicolae ADAMESCU, avocat din București, din conducerea tineretului P.N.Ț., arestat și condamnat în acțiunea de protest împotriva înscenării procesului Iuliu Maniu - Ion Mihalache, Victor ANCA, avocat din București, fost ministru subsecretar de stat la Poștă și Telecomunicații în guvernarea P.N.Ț. (1928-1933), Mihai BALICA, preot ortodox, născut în 19.09.1912, arestat în 1949 și condamnat la 16 ani pentru "uneltire contra ordinii sociale", Jenică ARNĂUTU, locotenent deblocat în 1946, membru P.N.Ț., implicat în grupul partizanilor condus de Sandu Grigore și Crăciun Dumitru, Ion BĂRBUȘ, născut în 1921 în comuna Valea lui Mihai, locotenent în rezervă, președintele Tineretului Universitar Național Tărănesc, un militant politic de mâna I, Ion-Ovidiu BORCEA, născut în 7.09.1932, ca elev a participat la celebra manifestație din 8 noiembrie 1945, Emil-Mălin BOSCA, fost judecător, ziarist, născut în 1914 la Maieru - Maramureș, condamnat la m.s. pe viață în procesul "Sumanele negre", Alexandru BRATU, născut în 14.04.1918, avocat, membru P.N.Ț. condamnat în procesul conducerii Tineretului, Ion DIACONESCU, nepotul lui Ion Mihalache, inginer, membru din conducerea Tineretului P.N.Ț., arestat și condamnat la 15 ani m.s. cu grupul protestatar contra înscenării procesului Maniu - Mihalache, Constantin HAGEA, născut în ianuarie 1909 în Măgura (jud.Alba), ziarist, redactor la "Dreptatea Satelor", membru P.N.Ț. deputat de Alba și secretar general al organizației regionale transilvănene, Vasilică MUNTEANU, ziarist din Brașov, condamnat la 7 ani (salvat din infernul de la Râmnicu Sărat datorită morții lui Petru Groza care l-a trecut printre cei 10 lăsați

în testament ca să fie eliberat de Gheorghiu Dej în 1958, Ion PUIU, inginer, conferențiar universitar arestat și condamnat cu grupul protestatar, Octavian RĂDULESCU, implicat în înscenarea procesului MANIU, legat de cei din Ministerul de Externe, născut în 1908, în satul Cut (jud.Alba), absolvent al Facultății de Drept de la Cluj, doctor în științe economice (Paris), membru în consiliul de administrație de la C.E.C., la care s-au alăturat Corneliu COPOSU, născut la 20 mai 1914 la Bobota jud. Sălaj, înrudit cu Iuliu Maniu, doctor în drept în 1934, secretar al lui Iuliu Maniu, și Augustin VIȘA, născut la Șeica Mare (jud. Făgăraș), președinte al Tineretului Național Țărănesc din 1936, (aduși de la Gherla) și separat în dube câțiva dintre foști miniștri: Alexandru ALEXANDRINI (ministru de Finanțe după 6 martie 1945, membru marcant al partidului condus de Gh.Tătărăscu), Alexandru CONSTANT (ministru al Înzestrării Armatei de la 27.01.1941 până la 19.02.1943), Titus DRAGOȘ, avocat (subsecretar de stat al României, Colonizării și Inventarului și secretar general la Ministerul de Finanțe), Constantin PANTAZI, general de corp de armată (Ministru de Război 1942-1944), Ion PETROVICI, profesor universitar, academician (ministru în mai multe guverne), Petre TOMESCU, profesor universitar la Facultatea de Medicină București (Ministru Muncii, Sănătății și Ocrotirii Sociale), Gheorghe JIENESCU, general comandor aviator (Subsecretar de Stat al Aerului din 1941 până în 1945).

Pe parcurs au mai sosit la Râmnicu Sărat și alți condamnați: Aurel DOBRESCU – deputat în mai multe legislaturi și senator de drept (subsecretar de stat la Agricultură și Domenii 1928-1930), generalul de brigadă Nicolae DRAGOMIR, profesor universitar de drept internațional, șef de stat major al Armatei 4, Constantin HOROBET, maior în Direcția de Informații Externe, Ion LUGOȘIANU născut în 5.11.1890, avocat cu studii juridice la Paris, deputat P.N.Ț., subsecretar de stat la Președinție Consiliului de Miniștri (1928-1930), ministru al Instrucțiunii Publice, Vasile LUCA, unul dintre cei mai înverșunați comuniști puși în slujba Moscovei, fost ministru de Finanțe după 1945, Alexandru IACOB, subalternul lui Vasile Luca, numit în 1948 ca ministru de Finanțe, Alexandru NEAGU, ministru de Finanțe 1942-1944, Horia MĂCELLARIU, contraamiral, Comandant al Fortelor Navale Maritime (1943-1944), Gheorghe-Ginel PLĂCINȚEANU, medic chirurg din București, Dumitru PETRESCU-MARINARU – membru P.N.Ț. din comuna Puchenii (jud. Prahova), Teodor ROXIN, avocat din Oradea, Președintele organizației P.N.Ț. din Bihor, deputat, Lazăr ȘTEFĂNESCU, învățător din Nucet – Dâmbovița, aviator “politic” ca membru al formațiunilor procomuniste a participat la falsificarea alegerilor din Noiembrie 1946, Nicolae VÂLSAN, născut în 1915, marinar, Nicolae STOENESCU, general de divizie, membru al Academiei de Științe, ministru de Finanțe 1941-1942 și comandant al corpului de armată 1944-1945, Alexandru TODEA, episcop greco-catolic, Iosif WALTNER, preot, consilier al Cancelariei episcopale romano-catolice din Timișoara, Mihai GODO, preot iezuit din Banat condamnat cu lotul bisericii catolice.

Această listă poate nu-i completă, dar ea este reală.

CONDIȚIILE DE „VIAȚĂ” ÎN INFERNUL RÂMNICU SĂRAT

Din relatările unor foști supraviețuitori

Augustin VIȘA povestește: „Eu am fost urcat la etajul 1, într-o celulă strâmtă, cu un pat, măsuță pe 3 picioare, o banchetă mică, un vas cu apă și hârdăul... ușa era din fier masiv cu un vizor și o deschizătură pentru gamela cu mâncare. O fereastră în formă de crenel aducea în minuscula încăpere o lumină opacă. Constat că plafonul e din tablă ondulată, groasă, peste care era cărămidă acoperită cu asfalt, dușumeaua era la fel... Mi-au scos cătușele de la picioare. Două zile s-au chinuit să taie niturile. Dalta era tocită, iar nicovala se mișca sub loviturile de ciocan. Bomfaier nu aveau. Am simțit dureri îngrozitoare... Peste tot domnea o liniște de cimitir. Paznicii aveau papuci de pâslă, ca să nu se simtă, ca să poată supraveghea interiorul celulelor fără să fie auziți.”

Corneliu COPOSU: „Fiecare deținut fiind singur în celulă, nu avea deloc lumină naturală... ferăstruica celulei era în permanență oblonită pe dinafară ca să nu se poată vedea cerul. De altfel, geamul era și de neatins la înălțimea la care era situat... În afară de 8 ore destinate somnului, în timpul zilei trebuia să stai în picioare, sau pe tinetă. Nu aveai dreptul să te așezi pe pat, nu aveai cu cine să vorbești... Râmnicu Sărat era nu numai cea mai dură pușcărie, dar și un fel de închisoare experimentală, liceu de aplicație pentru viitoarele cadre... pentru menținerea ordinii aplicau ca metodă de disciplină bătaia. Intrau în celulă cinci-șase gardieni, gealați înalți cu bastoane și băteau toți deținuții pe rând, fără nici o justificare, până cădeau jos. Toți deținuții, indiferent de vârstă și starea sănătății, erau bătuți metodic. Regimul acesta nu l-a ocolit nici pe Mihalache la 82 de ani; nu fusese scutit de bătaie nici Pogoneanu, fost director în Ministerul de Externe care, paralizat pe jumătate, nu putea sta în picioare, era bătut în pat, culcat.”

Ion-Ovidiu BORCEA, cel mai tânăr locatar al Râmnicului Sărat, a stat 6 ani: „Acolo se murea de foame, de frig, de terorizare și din lipsă de tratament medical. Ferestrele aveau obloane. Nu se vedea afară, iar ferestrele erau căscate de un deget... Seara eram obligați să ne culcăm cu mâinile afară din pătură, în cămașă și izmene, cu capul la geam și fața spre ușă, iar zăpada care intra pe fereastră în timpul nopții o scuturam ziua de pe pătură... Frigul în aceste celule sinistre ținea de la căderea primei ploi din luna septembrie și până la începutul verii. Cămașa de pe mine, pe care o aveam de 4 ani, ajunsese ca o apărătoare de muște și deși protestam să nu mi-o mai ia la spălat că se rupe, mi-o luau în fiecare săptămână că trebuia să fim „igienici”... Îmi dădeau un mosor de ață să mi-o cos, fâșie de fâșie, dar pânza era atât de putredă că ața o rupea și mai rău. Arătam precum Garda elvețiană de la Vatican, numai în panglici, iar când le spuneam că nu mai am cămașă pe mine, au zis că e mai bună decât a lui ăla de la 4. Acolo era Jenică Arnăutu... Haine nu aveam decât ce era pe noi, plus două obiele de grosimea și mărimea unei batiste. Schimburile de lenjerie ni le dădeau săptămânal ca să nu îmbrăcăm două cămăși sau doi chiloți. Am purtat o pereche de bocanci timp de 6 ani, care nu

mai aveau talpă. Am pus un tub de pastă de dinți turtit ca să nu stau cu talpa direct pe ciment. Când le-am arătat cât de rupți erau bocancii, m-au luat la bătaie zicând că am băgat tubul acolo ca să rup ghetele. În 1961 mi-au degerat toate degetele de la picioare, s-au înroșit, apoi s-au făcut vinete, au început să mă mănânce și mi-a căzut pielea de pe ele... Fiindcă era iarnă am raportat că nu aveam îmbrăcăminte decât ruptă și un ofițer mi-a dat un pumn în gură de m-a trântit pe pat și mi-a rupt un dinte...”

Victor ANCA: „Regimul de la Râmnicu Sărat a fost de o sălbăticie pe care mintea unui om sănătos nu poate crede că a fost posibil. Aceasta a fost rodul omului-animal produs al regimului totalitar. Citind astăzi literatura despre lagărele de exterminare din URSS-ul marxist și Germania hitleristă, cei ce am supraviețuit Râmnicului Sărat constatăm că România comunistă din timpul lui Gheorghiu-Dej nu a fost cu nimic mai prejos și a avut și ea pe alde Beria, Dzerjinski, Himmler, Eichmann sau alți odioși criminali, și ai noștri se numeau Alex. Vișinescu, Nicolschi Alex., Pantiușa Bodnarenco sau alte nume tot așa de sinistre.”

Horia MACELLARIU, ajuns pe 4 aprilie 1958 la Râmnicu Sărat, s-a adresat pe 23 aprilie directorului general al penitenciarelor: „Sunt bătrân (64 de ani) și bolnav (distrofic cu o debilitate generală, astenie și frecvente lipotimii, cardiomiocardită, afecțiuni pulmonare, afecțiuni digestive – gastrită și enterocolită, tulburări de vedere – imagini suprapuse, vedenii colorate, orificiile herniare slăbite, picioarele se umflă din cauza țesuturilor slăbite etc.) În această stare a sănătății și a vârstei sunt pus într-un regim de execuție înăsprit, în care nu pot, la nevoie, să mă întind zilnic timp de 17 ore și cu regimul alimentar – pe care-l aveam la penitenciarul Aiud din cauza boalei – suprimat. În continuarea acestei situații căreia nu-i pot face față, cu slabele mele puteri rămase, îmi văd sfârșitul vieții grăbit, fără ca să am vreo vină care să justifice înăsprirea tratamentului impus.”

Și tot Ion-Ovidiu BORCEA care a cunoscut numeroase închisori, trecând și prin minele de plumb, protestând permanent și peste tot împotriva condițiilor de exterminare la care erau supuși deținuții, precizează: „Râmnicu Sărat a fost poate, cea mai tragică închisoare prin regimul aplicat. Dacă nu are faima Aiudului, este pentru că este infinit prea mică, a purtat pe conștiință un număr mic de deținuți, dar care au fost trimiși acolo, pentru a nu se mai întoarce niciodată. Fiindcă nu este totuna să mori cu 4-5 într-o celulă, ori să mori singur după 6 ani... A fost drumul fără întoarcere, închisoarea fără speranță, și numai un miracol, neprevăzut de comuniști, ne-a scos de acolo pe cei ce am mai rămas. Un chin și o durere se împart mai ușor între mai mulți, decât cu tine însuți, când începi să uiți numărătoarea zilelor, iar anii îi socotești după trecerea anotimpurilor. Și dacă peste această liniște de mormânt din închisoarea cu 36 de celule unde nici supraveghetorii nu aveau scaun să se așeze, ca să ne poată pândi și ziua și noaptea, mai adaugi și foamea, frigul, bătăile, izolările, bolile, singurătatea, contabilitatea morților, lipsa de informații, necunoscutul zilei de mâine, tăcerea sinistră și lipsa de speranță, nu-ți mai rămâne decât singurul „succes” că nu ai crăpat tu înaintea colegului tău.”

ȘI TOTUȘI AU MAI FOST LEGĂTURI ÎNTRE CELULE

Deținuții aduși aici erau „crema” care refuzase orice compromis, orice propunere de colaborare cu regimul criminal, sau de supunere și desolidarizare de trecut. Sunt date certe despre Ion MIHALACHE, Ilie LAZĂR, Victor RĂDULESCU-POGONEANU, Camil DEMETRESCU, Corneliu COPOSU, Aurel DOBRESCU, Ion BĂRBUȘ, Ion DIACONESCU, Constantin HAGEA, Mălin BOSCA, Ion-Ovidiu BORCEA și cred că tuturor celor ce au trecut pe acolo li s-au făcut propuneri de renunțare la demnitate.

Acești oameni între oameni, hotărâți să nu se predea călăului, au încercat să spargă tăcerea de mormânt în care fuseseră aruncați și, dacă nu o puteau face prin viu grai, încercau în Morse prin ciocănituri la perete, tuse sau scârțâit de scaun...

Prin semne, două exemple sunt semnificative în ceea ce privește imaginația:

1. Comandorul Gheorghe JIENESCU a înșirat pe o ață în alfabetul Morse o cerere de înscriere în Partidul Național Țărănesc, adresată lui Corneliu Coposu.

2. Ovidiu Borcea, și-a scos câteva ațe din prosopul cu care eram dotați și – cu fantastică răbdare – a compus un mesaj în Morse, făcând pe ață noduri simple pentru punct și duble pentru linie. Apoi prin tuse, mi-a amintit că-mi va lăsa mesajul într-un loc anume, și a făcut-o de 3 ori, spune Ion Diaconescu, destinatarul acestor mesaje.

Transmiterea mesajelor prin ciocănituri în alfabetul Morse la perete a fost utilizată mai mult timp, specialiști în aceste comunicări fiind Ion-Ovidiu BORCEA, Corneliu COPOSU, Ion PUIU, Ion DIACONESCU, părintele Mihai BALICA...

Inginerul Ion PUIU a imaginat un alt sistem, folosirea scăunelului ca instrument de transmitere, bătând în el scurte mesaje. Ulterior și-a perfecționat sistemul prin deteriorarea scăunelului încât acesta să scârțâie prin mișcările făcute pe scaun, dar nu a prins prea mult timp.

Corneliu COPOSU a început să-și scuture bocancii în cadență de Morse pe treptele intrării la revenirea de la plimbare. Dar putea transmite numai mesaje scurte și numai când era noroi.

Folosirea tusei în cadența alfabetului Morse. O tuse simplă pentru punct și dublă pentru linie. Se tușea în timpul plimbării și era cam epuizant. Totuși prin acest sistem se putea cunoaște aproximativ viața colectivității din această cumplită izolare: cine pleca, cine mai venea, cine a murit, cine a fost bătut și, rar dar totuși, se mai aflau și unele știri politice de la cei ce veneau de la anchetele Securității, de la spital (rar).

Pentru acei care nu s-au angajat în această „horă” de a ține cât de cât legătura a fost și mai greu de suportat calvarul de la Râmnicu Sărat.

Seara de la 9 la 10, Borcea ținea un recital de știri tușind în Morse, de se auzea în toată secția, iar bolnavii adevărați se abțineau ca să mai tușească. Până la urmă au băgat un telegrafist de drept comun într-o celulă care în timp

de o săptămână a depistat sistemul.

În plină iarnă a fost descoperit Ovidiu Borcea de acest turnător și a fost dus în subsol unde, dezbrăcat la pielea goală, legat cu mâinile și picioarele între capetele unui pat de fier, a fost bătut de comandantul Alexandru Vișinescu cu o coadă de mătură, trei zile, până ce dădea sângele din el.

Au mai fost și rare luări directe de contact, prin viu grai, cum a încercat s-o facă Ion Diaconescu cu Ion Mihalache, cățărându-se pe capul patului și agățat de fereastră a putut zări în 1957: „un bătrân încovoiat ce își târșâia picioarele, îmbrăcat în zeghe de ocnaș, cu capul îngropat între umeri, cu părul alb ca varul, cu fața suptă de mizerie.” A reușit să-l facă să înțeleagă cine este, spunându-i chiar, drept încurajare, că totul este bine.

Și Corneliu Coposu a reușit prin ciocănituri, destul de greu, ca să-i comunice lui Mihalache, după o jumătate de zi de efort, că „Niculina e sănătoasă” (soția).

ȘI AU FOST TORTURAȚI ȘI BĂTUȚI PÂNĂ LA GROAPA COMUNĂ

Faptul că a înțeles mesajele transmise este confirmat de Corneliu Coposu care l-a auzit strigând la ușă, și nu numai el: „Aici e Mihalache. A fost nenorocitul de patriarh Justinian Marina la mine, să mă convingă să mă desolidarizez de Maniu. L-am dat afară!” A urmat deschiderea ușii, tăbărârea gardienilor asupra lui și crunta bătaie.

Mărturia lui Ion-Ovidiu BORCEA este cutremurătoare: „...Ion Mihalache a fost asasinat cu premeditare, deoarece continua să rămână un simbol al rezistenței românești. În nenumărate rânduri a protestat făcând să răsune tot celularul. Ofițerul politic (Lupu) și comandantul Vișinescu l-au bătut în permanență, i-au creat condiții să se îmbolnăvească și nu i-au dat îngrijire medicală. Intrau și aruncau cu găleata cu apă pe el, în plină iarnă. Eu i-am supravegheat celula prin cele șase găuri pe care le făcusem cu o sârmă în ușă... Dacă n-aș fi fost de față această mărturie n-ar exista. Acum când sunt în lumea liberă, am datorria să anunț acest asasinat pe care l-a săvârșit comandantul Vișinescu. Strigătele: „Fraților, aici este Ion Mihalache. Mă omoară!”, au răsunit în tot celularul. Această crimă nu poate fi uitată.”

Răsfoind rapoartele de pedeapsă cu izolarea din 30 ianuarie și 7 decembrie 1957, din 23 iulie și 30 septembrie 1958, 20 și 26 septembrie 1959, 23 martie 1960, 11 ianuarie 1961, 26 august 1962... constatăm că șicanat, exasperat a strigat „să-i dăm cu ceva în cap”; ...altădată i s-a luat patul și a protestat că „e lăsat să moară ca un câine”, ...în 1959 a protestat că „nu-mi dați medicamente, cu mâncarea asta nu pot trăi și mă țineți pe nedrept” ...aceste sublinieri ale paznicilor care cereau pedepsirea arată prea puțin, dar grăitor, din tratamentul de exterminare la care era supus.

În adevărul caracterizare semnată de comandantul Vișinescu se precizează, după moarte că: „Deținutul C.R. Ion Mihalache... a fost depus în acest

penitenciar, la data de 29. 07. 1955 și de la această dată a fost pedepsit de 7 ori cu regim sever de izolare pentru cazuri de indisciplină, nerespectarea programului... Are manifestări dușmănoase față de regimul de deținere și față de regimul de Democrație Populară.”

Iar doctorul în procesul verbal de constatare a decesului scrie că din 1957 au început semne de boală, primele semne de involuție... în 1959 are cord decompensat... în 1962 luna martie prezentând incontinență de urină, fecale, disartrie, dischinezie de bază pentru care a rămas la pat permanent... pe 1. 06. 1962 prezintă hemipareză (membru inferior stâng și membru superior stâng)... în ziua de 4. 02. 1963 numitul a intrat în stare comatoasă, iar la orele 2,20 noaptea din 5. 02. 1963 decedează...

Cu toate că era bolnav, comandantul A. Vișinescu i-a refuzat patul, mâncarea, medicamentele și l-a bătut în nenumărate rânduri, aruncând găleți cu apă pe el, contribuind personal la exterminarea lui.

Înainte de a-l arunca în groapă i-a înfipt și baioneta în inimă ca să fie sigur că l-a omorât și nu mai are cine-l trage la răspundere.

O altă crimă oribilă a fost săvârșită împotriva sublocotenentului Jenică ARNĂUTU, partizan din obcinile Bucovinei condamnat la m.s. în 1949, care a fost chinuit îngrozitor și-n anchetă și la Aiud. Ajuns la Râmnicu Sărat a cunoscut de la început teroarea dezlănțuită de Alex. Vișinescu și a răbdat până într-o zi. Refuzându-i-se tratamentul medical și trimiterea la spital, în schimb pedepsindu-l cu izolarea și bătaia, într-una din zilele lunii Iulie 1959 a declarat greva foamei împotriva abuzurilor administrației. La scurt timp au început să-l chinuiască în greva foamei prin alimentarea forțată cu furtunul. A fost imposibil să fie convins să renunțe. În celula 4 de la Râmnicu Sărat a dus cea mai lungă grevă, de 136 zile după socoteala ținută de Ovidiu Borcea. Alimentarea forțată se transforma în luptă, adevărată bătaie, fiindcă Jenică nu se lăsa să i se introducă furtunul. Această confruntare între el și administrație a durat luni și el ajunsese în ultimul hal de distrofie. Pe 2 noiembrie 1959 a murit. După ce a fost străpuns cu baioneta l-au aruncat într-o groapă din marginea cimitirului din Râmnicu Sărat. Dar nu singur, fiindcă la deshumare a mai fost găsit cineva acolo aruncat odată cu el, sau după aceea, numai Dumnezeu mai știe cine era colegul din mormânt. Părinții i-au ridicat pe amândoi și i-au înmormântat creștinește în cavoul familiei Gh. ARNĂUTU din satul Ungureni, jud. Botoșani.

La Râmnicu Sărat se mai găsea venit în 1955 de la Sighet și Victor RĂDULESCU-POGONEANU condamnat 25 de ani în procesul înscenat lui Iuliu Maniu. După sosire, fiind grav bolnav doctorul Grumberg Iancu a constatat „că prezintă mielită transversă dorso-lombară (paraplegie spastică a membrilor inferioare hipoestezie cutanată, fenomene de triplo retractie, turburări sfincteriene și vezicale). Întrucât în cadrul unității noastre nu se poate face tratamentul necesar, rugăm a dispune pentru a fi internat într-un spital la care să fie supus unui examen medical de specialitate...”. Acest referat a fost însoțit de – Adeverință caracterizare – semnată de comandantul închisorii în care menționa: „de la venirea acestui deținut în acest penitenciar, în permanență a avut o atitudine dușmă-

noasă față de conducerea penitenciarului. Dese au fost cazurile când a insultat cadrele din supraveghere manifestând nemulțumiri față de aplicarea regimului ce i se aplică. În momentul de față se menține pe aceeași poziție dușmănoasă față de conducerea penitenciarului și de cadrele ce îl supraveghează.”

Prin adresa nr. 44/0128431 a Direcției Penitenciare, lagăre și colonii, se comunică Penitenciarului Râmnicu Sărat: „... conform ordinului Loctiitorului Șefului Direcției, lt. col. Tăbârcă Ion –, nu se aprobă cele solicitate. Luați măsuri de a pune în vedere și susnumitul deținut, iar prezentul ordin împreună cu cererea, referatul medical și adeverința-caracterizare, le veți atașa la dosarul său personal.” Semnează șef serviciu, căp. Chiru Ilie.

Deci formele de acoperire erau legale și au putut continua măsurile de pedepsire prin restricții de tot felul, nelipsind nici bătaia aplicată în pat de către cadrele de supraveghere în frunte cu Vișinescu, fiindcă era paralizat.

Mult mai târziu, în stare foarte gravă a fost trimis la spitalul Văcărești unde a murit pe 10. 03. 1962.

Un caz deosebit a fost și Ilie A. LAZĂR condamnat la 12 ani în înscenarea de la Tămădău și care a venit de la Sighet, pe 4 martie 1955, la Rm. Sărat. Înainte de a ajunge la Rm. Sărat a trecut prin MAI-București unde în ianuarie 1955 a declarat trei zile greva foamei, deoarece era bolnav și nu i se acorda îngrijire medicală. La Rm. Sărat a continuat să protesteze din cauza aceleiași lipse de îngrijire medicală fiind supus la brutalități. A fost trimis la spital dar i s-a întrerupt tratamentul și readus au continuat torturile, bineînțeles însoțite de bătaii. Ne putem da seama de ce s-a întâmplat din – Adeverința-caracterizare – semnată chiar de călăul A. Vișinescu în care se menționează „Cel în cauză pe tot timpul deținerii în penitenciar a avut o comportare dușmănoasă față de personalul unității, cu insulte și amenințări, urmărind să-i intimideze prin trecutul său, cu scopul de a-și ușura regimul... a fost sancționat cu un total de 70 de zile de izolare, dintre care 7 zile cu aplicarea lanțurilor la picioare...”

Într-un raport nr. 41 este menționat că este bolnav de ulcer cronic duodenal, anemie secundară, distrofie gradul I și II... și este foarte recalcitrant fiind pedepsit până la acea dată cu 62 zile izolare... iar pe 8 iulie 1959, ultimul raport cerea pedepsirea cu 7 zile izolare începând din 11 iulie 1959, dar același comandant A. Vișinescu care aprobase pedeapsa, pe 11 iulie 1959 semna și adresa către Direcția Generală a Miliției prin care făcea cunoscut că numitul LAZĂR A. Ilie, n. 12 dec. 1895 la Giulești-Maramureș a fost pus în libertate, la expirarea pedepsei de 12 ani, stabilindu-se în București, str. Poștei nr. 2.

După 15 ani de chinuri prin închisori, pe 6 aprilie 1962 lui Corneliu COPOSU i se face ultimul raport de indisciplină soldat cu 5 zile de carceră, tot la Râmnicu Sărat, iar pe 12 iunie 1962 prin referatul 14/774404 al Serviciului „C” căpitanul Ciemel propune ca, după eliberare, lui Corneliu COPOSU să nu i se permită stabilirea în București... Urmează decizia E/16450 a M. A. I. semnată de ministru de Interne Vasile Negrea prin care lui Cornel COPOSU i se stabilește domiciliu obligatoriu pentru 24 de luni în comuna Rubla, raionul Brăila.

Tot după 15 ani a fost eliberat din Râmnicu Sărat și Camil DEMETRESCU,

la sfârșitul lunii august, fiind condamnat în înscenarea procesului Iuliu MANIU.

Pe 29 noiembrie 1962, având o caracterizare de „comportare dușmănoasă față de regim” a fost scos din închisoarea Râmnicu Sărat și Ion DIACONESCU și a plecat însoțit de milițian până la Rubla, tot pentru 24 luni de domiciliu obligator, după 15 ani executați prin Aiud, minele de plumb și Râmnicu Sărat.

Cu câteva zile, dacă nu chiar ore, mai înainte plecase acasă și Ion ADAMESCU, tot după 15 ani de muncă forțată și închisoarea de exterminare de la Aiud.

CĂLĂII ACESTEI ÎNCHISORI

Printre cei ce au imaginat și pus în aplicare acest regim de la Râmnicu Sărat, în afară de conducerea superioară a partidului comunist, au fost:

Nicolschi Alexandru, Bodnarenco Pantiușa, Negrea Vasile...

Bădică Ilie, directorul penitenciarelor

Vișinescu Alexandru, căpitan, comandantul penitenciarului

Lupu Vasile (?), ofițerul politic.

Doctorii Grumberg Iancu, Dumitrescu Aurel,

Gardieni supraveghetori, o mică parte:

Furnică (?) (sublocotenent), Șerban Ion (plutonier major), Găzdaru Dumitru (serg. major), Dănilă Ștefan (sergent), Valter (sergent) și alți gardieni ??? depistați: Bucur Radu, Burlacu Victor, Ciocârlan Gheorghe, Ciocio Ion, Costiean Tudor, Dănilă Stan, Dobrin Ion, Ion Zamfir, Guță Grigore, Huiu Ion, Iordăchescu Ion, Mihalce Fănică, Militaru Dumitru, Mitrofan Fănică, Necula Ion, Nistor Ion, Oroveanu Dumitru, Păiș Ion, Papuc Nicolae, Perian Ion, Rusini Alexandru, Stan Valter, Stoica Vasile, Tăbleț Vasile, Vârloi Radu, Vrancea Ion, Vasile Victor, Vasiliu Ion, Vlăsceanu Nicolae, Voicu Ion, Vulpoi Gheorghe...

Poate deschiderea dosarelor să aducă mai multă lumină asupra acestor neoaameni care în majoritatea cazurilor sunt din satele județelor apropiate.

Pe data de 13 aprilie 1963 s-a desființat închisoarea de la Râmnicu Sărat.

Dacă închisoarea din Pitești s-a caracterizat prin violența colectivă, cea din Râmnicu Sărat a excedat prin exterminarea individuală într-o liniște de mormânt.

Penitenciarul Râmnicu-Sărat

ADRIAN HAMZEA

Moarte pe îndelete

... Nu îmi puteam da seama – nu știu nici astăzi cu certitudine – unde am fost descărcați din dube, după săptămâna în care ne-au canonit pe calea ferată, și unde anume ne-au îngrămădit în cala unui bac. Ore în șir, după aceea, am înaintat împotriva curentului Dunării – asta o stabilisem, dar nu mai țin minte cum. Întâmplările acelei zile de năduf, ca și ale multor altora de mai târziu, au rămas năclăite în nebuloasa ce-mi anihila acuitățile percepției. Îmi secase luciditatea, în bună măsură, în locul ei instalându-se un fel de mâzgă somnolentă. Stors de vlagă, călcam nesigur ca bețivul mahmur. Șubrezeit de săptămânile de grevă a foamei – la Jilava – mă copleșise starea de prostrație. Apatia expulzase până și teama firească de moarte, abolindu-mi instinctele și minimul echilibru care mă ocrotise până atunci. Mă furaseră parcă legile altei gravitații sau – pur și simplu – aveam de unde să mor...

Din drumul pe jos, de nu știu câți kilometri, îmi amintesc, vag, doar că mergeam dus de braț de alți doi deținuți și că unii-alții îmi cărau sacul cu „efecte personale”. Îmi amintesc însă foarte bine că pe ultima porțiune a marșului am fost urcat într-o căruță din coada coloanei, în care mai zăceau câțiva neputincioși. (Mă prăbușisem la un moment dat și, după legiuita bătaie și lovituri de cizmă, caralii se convinseseră – regulamentul, desigur! – că nu îmi fac niciun hatâr, devenindu-mi complici...) Am ajuns la Strâmba, în Balta Brăilei, cu senzația confuză că sunt propria-mi caricatură ori clovn. Acolo, vreme de peste două săptămâni, „scutit medical”, am zăcut pe o saltea cu paie, în fundul unei barăci sordide. Cineva mă hrănea – n-am idee cine – și dormeam ori moțaiam tot timpul. Treptat, mi-am dat seama că se născuse un anume sentiment de dispreț față de slăbiciunea mea și halul de surpare în care mă adusesse: „primul lucru care se oferă omului, atunci când se privește pe sine, este corpul său, căruia el îi este stăpânul” – scrisese Pascal, dar după retragerea sa la Port-Royal, în deplină pietate și asceză. Or, mie, dintre cele omenești numai asceza îmi rămăsese întru totul necunoscută. Corpul meu valora atunci cât o gamelă găurită... Asta nu m-a împiedicat, însă, în alte circumstanțe, să descopăr și să cred în semnificațiile spiritualizării prin suferință. Îmi era hărăzit să-l întâlnesc într-o zi și pe Nicu Steinhardt...

Încet-încet, din marasmul în care mă scufundasem se atâtară – ca niște avertismente benefice – noi combustii ale instinctelor sau ale vreunor ascunse orgolii, readucându-mă și redându-mi teama de moarte: nu îmi era indiferent ce se întâmpla cu mine și refuzam din nou văgăuna iadului care mi se pregătea. Am chiulit așa câteva zile. Apoi, într-o dimineață, după deșteptare, izbucniră ordine răcnite, înjurături, zarvă. Plecam altundeva. Bagajul în spinare, încolonarea, „la pe cinci și țâne-aproape, bă!”, iar mărșăluam prin norii de colb, pe un drum al construirii socialismului, între *vintovki* și câini-lup.

Am ajuns după amiaza la Saivane, după ce făcusem pe puțin zece kilometri. Un lagăr neobișnuit: împrejmuat cu cele trei rânduri de sârmă ghimpată, bine știutele prepeleacuri cu mitraliere și proiectoare, dar în locul barăcilor – mari adăposturi pentru oi, niște alcătuiuri din nuiele împletite, un fel de tuneluri în formă de semilună; pământ impregnat cu dejecții, în chip de podea. Întinși pe spate la soare, epuizați ca și noi, mulți alți deținuți aduși de pe bacuri și de la Stoienești. Eram ca la două mii de oameni. Printre cunoștințe, revederi după ani și ani...

*

S-a așezat lângă mine, tăcut și evident stânjenit, un deținut pe care l-am recunoscut pe dată. Era I. Gl., contabil din Arad, unul dintre cei siliți de locotenentul-major Pariș – șeful contrainformațiilor (în marina militară, la Sulina) – să mă urmărească și să „raporteze”. Știam, îl dibuisem încă de atunci, prin 1951. După un răstimp, mi s-a adresat direct, cu glas uscat – destăinuidu-mi-se. Plângea fără lacrimi... Cu trei ani în urmă fugise în Iugoslavia. Arestat, făcuse acolo vreo șase luni de pușcărie la cataramă („Ai fugit de comuniști, banditul!”). Fusese apoi predat grănicerilor români. Aici „luase” cinci ani, acum eram, așadar, camarazi de pătimire. „Te rog din suflet să mă crezi, n-am vrut să-ți fac vreun rău... Încearcă să mă ierți, dacă poți”.

Am putut. (Pe I. Gl. nu l-am mai văzut niciodată. Prin 1975, am făcut o excursie în Deltă – atunci am izbutit să fotografiez lagărele Periprava și Grindu, căzute în paragină. Am aflat, cu acel prilej, că Pariș era primarul Sulinei.)

Apărură și hârdaiele cu mâncare. Uluire generală: în locul ciorbei de cotoare de varză, cu câteva boabe de arpacaș, ni s-a împărțit câte o gamelă plină ochi cu fasole groasă („stătea lingura bătl!”) și cu slănină, multă slănină. Apoi, supliment la discreție. (Asemenea șocuri se administrau ciclic, urmărind, cu inteligență premeditare, un singur scop...) Cei mai mulți dintre ai noștri, hămeșiți de luni și luni, mâncară totuși în neștire. Peste câteva ore, nesăbuinta avea să ne coste pe mulți. Dar până atunci...

Și-a făcut apariția un grup de trei ofițeri și câțiva civili. În frunte pășea o arătare nemaivăzută în lumea noastră „dinăuntru”: avea gradul de maior, cizme lustruite-oglină, uniformă ajustată cu grijă, mănuși fine (era în iulie!), cravașă. Purta o caschetă ușor modelată a corabie – maiorul copia, fără doar și poate, ținuta ofițerilor caricaturizați de studiourile *Mosfilm*. Călca țanțoș, fără a fi ridicol. Ne-a făcut semne să nu ne ridicăm – altă surpriză – apoi și-a dat drumul:

„... Da, dumneavoastră sunteți deținuții... Așadar, domnilor deținuți, vă invit să mă urmăriți cu atenție. Este în interesul dumneavoastră, domnilor deținuți! (Stupoarea generală gătui orice șoaptă). Pentru noi nu are nici o importanță ce anume gândiți, ce vreți – astea le știm – și nici ce ați fost. Dacă, de fapt, ați fost câte ceva, acum nu mai sunteți nimic, adică sunteți numai niște deținuți. Clasa muncitoare se poate dispensa și s-a dispensat de dumneavoastră ca indivizi, ca oameni. Vă consider suficient de inteligenți, domnilor deținuți, ca să înțelegeți cu toată claritatea că ați ieșit din societate și că s-a isprăvit cu dumneavoastră și cu tot ce reprezentați. E de dorit, însă, ca asta să se întâmple ceva mai târziu. Trebuie să pricepeți – și fără vreun dubiu – că aici nu aveți ceea ce se cheamă drepturi, ci numai îndatoriri. În primul rând, aveți datoria de a munci. Dar conștiincios, domnilor deținuți – dacă se va ivi necesitatea, vă vom și stimula. Cu bătaia, domnilor! Așadar, de va fi nevoie, vă vom bate! Apoi, vă este cu desăvârșire interzis să vă îmbolnăviți. Aveți obligația să vă ocrotiți mai ales mâinile și picioarele. Pentru că noi numai de mâinile și picioarele dumneavoastră avem nevoie, domnilor deținuți. Altceva nu ne interesează. Veți mai și muri? Asta-i treaba dumneavoastră... Alții, destui, vă vor lua locul la lopată! Și să nu uitați nicio secundă: v-am adus aici, la aer, nu pentru a vă acorda vreo favoare, ci pentru a ispăși asudând. Bucurați-vă, deci, și asudați – v-a spus-o și moșul dumneavoastră de la Maglavit, nu? (maiorul râse ușor, ca din cerul gurii). Aerul, ca și mâncarea sau apa nu constituie un privilegiu, ci un bun pe care sunteți obligați să-l plătiți. Sper că am fost explicit, fără nuanțe. Așadar, domnilor deținuți, lopata de pământ și gura de aer! Este corect, echitabil și legal. Dați – ca să vă dăm! Să nu uit însă: vi se interzice, sever, fumatul – dacă mai aveți vreun capăt de țigară. Aici totu-i uscat, deci inflamabil, pericolul de incendiu e permanent. Nu ne pasă că veți arde dumneavoastră, domnilor deținuți. Dar saivanele! De saivane au nevoie oile! În rest, pentru dumneavoastră – cu excepția muncii și stimulentele de care ați auzit – totul rămâne derizoriu și pasager. Spor la dig, domnilor deținuți!

Maiorul s-a îndepărtat jucându-se cu cravașa. Ne-am revenit anevoie din nedumerire – nu auzisem nici o înjurătură, nici un „bă!” Insolitul personaj își exersase, oral, draconismul terorist, cu fluentă și o anumită suplețe. Aproape urban – și cinic cu stil. Dar cine știe ce fusese înainte maiorul DAN? (l-am aflat numele, sau „pseudonimul”, mai târziu.) Procuror școlit cu adevărat, poate avocat? Oricum, politrucul spilcuit se desfășurase ca un clântău de clasă, priticind cuvintele aidoma unui șarlatan de bălci. Și cum ajunsese în asemenea mreje rele? Vocația duplicității sau vechi tinichele să fi putut ticăloși într-atât? Nu putea să fie un simplu arlechin-tovarăș de drum. (Câți francezi, intelectuali autentici, nu serviseră din convingere Vichy-ul?) Cunoscusem și eu, îndeaproape, câteva alunecări pe toboganul parvenirii. Un prieten din copilărie, încorporând în proporții egale buna credință și ambițiile omului sigur de sine, se înnămolise treptat în arivism și nerușinare, ajungând să gândească și să scrie numai în tâmpa și nefericite enunțuri ideologice. Fascinat de privilegiile și de

poziția sa de „boss”, n-a mai izbutit să se salte peste „altitudinile” doctrinei Ciuce.

În pofida toropelii, înregistrasem „discursul” cuvânt cu cuvânt. Și nu l-am uitat niciodată, așa cum nu poți uita o priveliște de groază. Imaginea maiorului stăpân pe dicționar avea să-mi evoce mereu monștrii din pictura lui Bosch – oameni-reptile, sfinți schimonosiți. Ce s-o fi ales de *maiorul* Dan? Poate că își rumegă, împăcat, o pensie de *general-maior*. Ori îi ține de urât, în America, lui Koller – satrapul de la Aiud. Se poate trăi și fără trecut...

Comentariile – unele năstrușnice – n-au conținut multă vreme. „Dacă o fi comandantul, ăsta ne îngroapă în dig!”... „Fugi de-aici! Noi suntem bărbați... Dumneata n-ai băgat de seamă că se sclifosea ca o curvă masculină? Dacă eram femei, nu zic, ne cânta și prohodul!”... (COCOTA i-a rămas numele, pentru totdeauna). „Nu vă speriați, fraților, asta-i numai gargară cu pioaneze – înghiți-le-ar el!”...

*

În forfota înserării l-am recunoscut pe învățătorul Ion Costache, de prin părțile Muscelului. Impunător și frumos ca Charles Boyer (mai puțin mustața stufoasă a lui Costache, acum una cu barba nerasă de cine știe când) – lucraserăm împreună la Canal. La Peninsula, Costache reușise, ca prin minune, să nu se despartă, timp de vreo doi ani, de prietenii și colegii săi de acasă, Alecu și Ulieru. Trio-ului i se spunea „Mușchetarii lui Arsenescu”. Anii îi despărțiseră... M-a luat în brațe ca pe un frate, apoi m-a descusut. l-am dat amănunte despre revoluția maghiară, diversiunea Suez, despre fătăielile Flotei a VI-a, cum căzuserăm din nou... Mi-a relatat, scurt, povestea sa de după Canal. (Învățătorul I. C. – întotdeauna măsurat la vorbă – se aprindea numai în clipele când amintirile cuiva atingeau zilele războiului. Ca ofițer de rezervă comandase un pluton de tancuri cu care „... intram în hoardele ăloră cu ochii strâmbi, ca-n găurile cașcavalului! Dar eram puțini... Hei, să fi avut noi *Sherman*-urile americane ale rușilor!...” De câte ori pomenea de americani, parcă și mustața i se zbârlea a nobilă vrajbă).

Ceva mai târziu m-a abordat un bărbat scund, tras la față, cu privirea aspră, țepoasă parcă: „Sunt Eugen Luca. Veneam și eu la cenaclu, la Vania Gherghinescu... Veneați cu doamna A.O., cu Darie Magheru... Iată-l și pe fratele meu, Tiberiu”. Frați gemeni, cei doi semănau perfect. De cele mai multe ori, spre a nu fi confundați, li se puneă întrebarea: „Tu care ești?” Ambii erau *răi*, mai exact „înrațiți” – în sensul *bun* și curat din sintagma „dușmani înrațiți ai poporului”. Mereu pedepsiți, rămâneau înverșunați – cu neastâmpăr și inițiative. Tehnicienii de profesie, în anii de pușcărie și în cei care le-au urmat s-au șlefuit până la ipostaza unor intelectuali reductabili în câmpul ideilor și al informațiilor.

Pe Rudolf Reschika – „negru” al șaguniștilor de prin 1946-47 – l-am reîntâlnit în foiala aceleiași seri. (În anii de după război, s-au produs ultimele năzbâții șaguniene. Printre ele, concertele orchestrei „The Swing-boys of Shagoona”. Pe uriașe panouri de reclamă, mângălisem niște texte precum: „BING CROS-

BY nu CÂNTĂ CU ORCHESTRA THE..."etc. De la distanță, minuscula particulă *nu* rămânea invizibilă... Ne-am întărit orchestra apelând la câțiva instrumentiști de forță – R. Reschika de la liceul german și doi subofițeri de la cazinoul militar; le-am boit obrazii cu nu știu ce negreală, prezentându-i drept „negri aduși cu mari sacrificii din Tennessee"... După război, făcuse vogă Glen Miller cu „Chattanooga”, „In the moon” ș.a. Noi ne vânzoleam juvenil, sub încă nebănuita zodie blestemată a Yaltei, mințindu-ne cu propriile vise. Pe străzile Brașovului patrolau – cu puștile la umăr și brasarde tricolore – „gărzi patriotice”: frații Iósef, Schaier, Csobóth, Grunner și alții asemenea, muncii până la rumenire de iubirea de țară... Unii dintre aceștia nu vor fi uitați, de bună seamă, câteva întâlniri cu șaguniștii de atunci! (Cu Grunner am dat nas în nas, pe la începutul anilor 80. Ajunsesse activist în câmpul culturii... A făcut cu acel prilej o demonstrație de inteligență: și-a manifestat satisfacția pentru... cunoștința noastră. Prietenul meu A.I. Brumar, prezent și el – cunoscând povestea acelor vechi confruntări cu Grunner *et comp.* – nu și-a putut stăpâni mustața, zâmbind ca un motan biruitor în amor...)

Rudi Reschika ajunsese o umbră cu fața cadaverică, palid-brună; avea ochii dilatați ca de Basedow. Era un om tăcut, dar, de câte ori vorbea, surâdea cu tristă discreție. Sufletul lui delicat ascundea o torță ce sta să ia foc în fiecare clipă.

*

Începând de a doua zi, bolnav ca mai toți ceilalți (curgea totul din noi), am înțeles ce însemna munca la dig. Săpam șanțuri lungi, iar pământul trebuia să-l urcăm cu roabele, pe niște dulapi. Astfel creștea digul. N-am putut face față. La jumătatea dulapului cădeam cu roabă cu tot. Cu desăvârșire stors, nu-mi mai păsa nici de ciomegele gardienilor. Frații Luca și Rudi m-au ascuns într-o groapă, acoperindu-mă cu niște zeghi și căznindu-se să facă și norma mea. Drumul spre „casă”, la saivane – „la pe cinci și țâne-aproape, bă!” – l-am străbătut dus de Tiberiu și Eugen, mai mult pe sus. Și tot așa, săptămâni de-a rândul, dimineața și seara; ziua motăiam sub zeghile din groapă. Nu mai puteam mânca nici măcălișca pe jumătate crudă. (Mâncarea revenise la „normal” – zeamă chioară de arpacaș sau cu câteva boabe de mazăre cu gărgărițe, „calorii în plus, bă!”).

Trăiam un coșmar neîntrerupt, vis de groază traversat la lumina zilei, ca toți ceilalți: foamea care-ți mușca mațele ceas de ceas, căscându-se și înghițindu-te ca o răpă, boala și bătaia – menite toate să-ți surpe, biologic, condiția umană. Și-apoi, coșmarurile sufletului și ale minții, tenebrele și răzvrătirile subconștientului; în somn mă scufundam ca într-un mâl urât. Acolo, încâlceala imaginilor se întrețesea cu spasmele cerebrale, în dezordine. Niciun sentiment unitar, nici o senzație, poate doar clemfănitul fălcilor mestecând în gol.

Rar, somnul și fierbințeala îmi îngăduiau să-mi apropiu miresmele vreunor spații neutre, care-mi oferiseră măcar libertatea de a refuza sila și naufragiile. Toate se cocliseră, ca niște părelnice aiureli. Ignoram până și șobolanii care, cât era noaptea de lungă, mișunau printre noi. Nu scăpa de îndrăzneala lor nici

bucata de mămăligă agățată cu sfoară de acoperișul saivanului. Coborau, acrobatic, pe sfoară și se ospătau deasupra capetelor noastre. Alții se cruțau: rodeau sfoara, mămăliga cădea, apoi se înfruptau în tihnă, pe jos. Șobolanii sunt mai inteligenți decât se crede... (Punând în discuție inteligența comuniștilor de „salon”, Alain Peyrefitte afirma – în „Le mal français” –: *proștii sunt șobolanii Franței!* Peyrefitte n-a trecut pe la saivane...)

Era în noiembrie 1959, la început de iarnă și crivăț; ne dibuiseră pe tot mai mulți că nu putem munci. Am fost „scuțiți medical” peste o sută de neputincioși. („Fermelie” se chema capătul unui saivan unde existau niște paturi suprapuse și un cântar. Medicul deținut avea la dispoziție o masă, un scaun, câteva cutii de talazol și aspirină și un medicament italianesc din vremea războiului – „Per la potabilizzazione dell’aqua”). Spre sfârșitul lunii, comandantul ne-a declarat apti de muncă. (Aveam 48 de kilograme, la rearestare „trăgeam” 80...). Treizeci de „apți” am refuzat să ieșim pe poarta lagărului. După nici un sfert de oră, a început bătaia – la grămadă, cu cozi de lopeți. La prânz și seara ne-au lăsat cu gamelele goale.

A doua zi, după terciul de dimineață, a început „dialogul” cu *poarta*. Introduși câte trei-patru în camera de gardă, eram întrebați pe rând:

– Ieși, bă, la muncă?

– Nu ies!

(Întrebarea și răspunsul se repetau încă de două ori).

– Atunci intră coala-n p... mă-tii! *Colea în ...* Însemna că trebuie să te vâri sub patul de fier dintr-o latură a încăperii, lăsându-ți afară doar fesele. După fiecare lovitură aplicată cu o țeavă, reîncepea „discuția”: „– Ieși, bă? – Nu ies!” Am fost „întrebați” de zece ori... În dimineața următoare, dialogul s-a anemiât: începusem să urlăm cât ne ajutau plămâni. (Era o tactică la care se recurgea în mod curent. *Administrația* evita, pe cât posibil, scandalul și hărmălaia.)

După câteva zile – intraserăm în decembrie – alarmă la *număr*: lipsa un deținut. Ne-au numărat de mai multe ori – același rezultat. Situația s-a lămurit curând, descoperindu-se *un braț* al celui absent prăvălit într-o groapă-latrină. În cursul nopții, căzuse și se înecase în scârână căpitanul Bz. din Brașov. (Îl cunoscusem, în treacăt, cu câțiva ani în urmă. Avea renumele unui personaj original: din aprilie până prin octombrie umbla în șort și în cămăși cu mâneci scurte. Se plimba toată ziua. Seara se așeza la un țăp de bere și asculta, la „Amiciția”, pe Traian Lăscuț-Făgărășanu. Apoi cutreiera centrul Brașovului, până în zori. Se știa despre el că nu doarme niciodată. Literatura medicală consemnează doar câteva asemenea cazuri. Fusese epurat din armată îndată după 23 august 1944. Undeva în Kuba, rămăsese singurul ofițer în viață. Cadru de intendenta – „ațist” – preluase comanda batalionului și ținuse un cap de pod timp de două zile și două nopți. Luase „Mihai Viteazul”).

Căpitanul Bz. își găsisse, în cele din urmă, somnul.

În ziua aceea, au refuzat să mai iasă la lucru peste 300 de deținuți. Seara, primii treizeci de greviști am fost puși în lanțuri, doi câte doi. Fofilându-ne (Rudi

mă sprijinea ca să nu cad din picioare) am rămas ultimele două *dosare*. (Hamzea și „Res... Res... chi... Reschi-n mă-ta cum te cheamă!”)

A doua zi, de Sf. Nicolae, am pornit cu alaiul spre bac. Cei cu lanțuri am fost transportați în căruțe. Bacul... Trăiam în continuare parcă altundeva, nu-mi dădeam seama nici de lumina zilei. Era un fel de viață împietrită în dedublări, în tendințe contradictorii: posibil și imposibil, ceva și nimic, viață și vegetare incompatibilă cu viața. Pe bac am tot dormit. Când și când, Rudi mă zgâlțâia încercând să mă hrănească – vomitam însă pe loc, acolo. Spre seară mi-am mai revenit, îmi reamintesc câte ceva. Ori pătrund acum în arhiva uitărilor, care îți devine accesibilă doar atunci când vrei să nu uiți ceea ce nu ai dreptul să uiți? Ai dreptul numai să ierți?...

*

Coboram o pasarelă îngustă, în lanț cu Rudi Reschika și puternic susținut de el. Ninge cu fulgi mari – dar iarna ce cădea dintr-odată peste noi n-avea nimic din iernile de acasă, care mai înviau și *acolo*, dar ca în scăpărăriile de luciditate ale noctambulilor. Fiecare iarnă de altădată însemna, acolo, un straniu anotimp al bucuriilor și echilibrului. Cum să te poți ascunde mereu de amintiri – și unde? Ele pândesc și răsar atunci când te aștepți mai puțin, aido-ma viselor pe care n-ai cum să nu le visezi.

Cu mintea parcă întelenită, înțelesesem cumva că suntem la Galați și că pe sub lanțurile noastre curge ceva întunecat... În locul fulgilor albi plutind alene, mi se părea – sau vedeam aievea – că dansează buimac un fel de scame de ceață ori zdrențe de dantelă albastră. Orașul se bănuia dincolo de umbrele serii și fulguiala albastră. Dinspre clădirile pe care, năuc de febră, le deslușeam ca pe niște pete sure, izbucniră megafoanele – la început ca un puseu tulbure și amenințător, dar acoperind sudălmile gardienilor și zornăitul de zale. Apoi, muzica se revărsa ca o revelație într-o lume a celor săraci cu duhul, eliberați de orice lest al conștiinței. Era Preludiul nr. 2 de Rahmaninov. În câteva clipe, totul s-a dat peste cap: aveam senzația clară că iar trăiesc omenește, carnal, și că respir un chip sau ascult un parfum. O fibră a ființei mele părea că râde pe neașteptate, cu râsetele unor veri care se limpezeau din nou. „Rudi, auzi? E Mica!...” Rudi și-a întors iute spre mine cearcănele negre, mi-a replicat: „Liniștește-te, e Rahmaninov, Preludiul...” Prietenul meu credea că-mi pierdusem mințile.

Pe trotuare se opriseră, fără teamă, numeroase femei, cu mâinile înmănușate la gură. Printre ele nu se zărea nici un bărbat. Știau ele cine suntem? Sau își vor fi spus: „Ăștia-s nesocotiții care nu și-au văzut de treabă!”

Ne-au urcat-îmbrâncit în camioane descoperite. Am parcurs străzi după străzi – n-aș fi putut reface traseul nici a doua zi, liber fiind. Purtam în mine doar Preludiul pe care continuam să-l aud, așa cum citisem cândva, în Pierre Loti, că se aude fluxul oceanului pe coastele bretone. Și chipul zâmbitor al Michaeliei, aplecat asupra claviaturii: Rahmaninov... În rest, un gol, falduri de întuneric și antene de televizor pe acoperișurile câtorva case. Le vedeam pen-

tru întâia oară în viață și – stupid – mi se părea că se mișcă și mișună, albastre... (Nu știam pe atunci – aveam s-o aflu peste ani – că foamea cronică, distrofia pot perverti până și acuitatea vederii. Ochii încep să nu mai vadă pe înserat, culorile se spălăcesc ori își schimbă locul în spectru, aluneci în fotofobie sau te lovește orbul găinilor. „Gravă carență de vitamina A...”)

Am ajuns la pușcărie. Cei treizeci cu „zurgălăi” am petrecut noaptea în picioare, înghesuți într-o încăpere în care s-ar fi putut odihni, pe jos, ca la 10-12 oameni. Dimineața ne-au tăiat niturile, apoi ne-am regăsit – cei 330 de la saivane – în fosta biserică a închisorii. Am rânduit – una lângă alta – câteva zeci de saltele împrăștiate vraște. Un ofițer a înșirat niște fraze incolore în legătură cu regulamentul. Părea mai degrabă indiferent și plictisit, nu canalie cu vocația terorii. Am reținut că aveam dreptul la „treizeci de minute de aer pe zi”. Am adormit, având ca unice repere vizuale privirile șterse ale sfinților pe care scorojeala pereților îi mai cruțase. La prânz, după ce ni s-a distribuit arpacașul – gros! – câțiva dintre ai noștri au uzat de „dreptul” la aer. În după-amiaza aceea a trecut, din gură în gură, o veste: prin curtea cu pricina se plimbase, cu ani în urmă, și *Iuliu Maniu*. Să fi fost adevărat?

A doua zi am ieșit, care cum a putut, *toți cei trei sute treizeci...*

Dintre amintirile confuze de atunci, în ciuda dificultății de a percepe imagini limpezi, una mi s-a întipărit ca ecoul unei isprăvi de pomină: toți, absolut toți, se roteau „în manej” cu spinările drepte. Părea convins fiecare – umbră înnobilită spontan – că pașii săi calcă solemn pe urmele lui Maniu, ca într-un inedit ritual... Sau fiecare îl scosese la iveală pe *celălalt*? Un mit egiptean pretinde că orice făptură se naște cu o dublură a sa, cu care trăiește alături...

Pe nesimțite, am început să comunic din nou cu viața – așa parcelată în răni cum era. De altfel, trăisem mereu doar segmente de viață, mistuit de certitudini sau refuzându-le, vânzându-mă între cărți și aventuri. Pierdusem dragostea adevărată ca pe o vârstă a făgăduințelor și mă chinisem îndelung să o uit. Știe firul de nisip din Sahara că, odată și odată, poate a fost o fărâmă de piramidă. Rudi era un mijlocitor admirabil. Omul acela tăcut și moral sporovăia mai tot timpul. Jazz, automobile, sonatele lui W. Friedemann Bach, care „a fost și un mare destrăbălat”, Rahmaninov – „melodie și mișcare, armonie pendulând între echilibru și premeditate ezitări”... Dintre nelipsite rețete am reținut una: „Se ia o pară din soiul *Ducesa d'Angoulême*. Se injectează, la adâncimi diferite, cu cognac, apoi se glazurează cu zahăr ars. Se consumă după douăzeci și patru de ore...” În ciuda făgăduințelor, n-am aflat niciodată cum arată această pară ducală...

Cele două săptămâni petrecute la Galați ni s-au părut un „relache” ca de basm. Eram ca și uitați în biserica pângărită. Acolo, nicio vorbă despre saivane sau dig. *Cocota* rămăsese o sinistră nălucă. Numai bătrânul Ioska ne anunța apropierea hârdaielor, în româneasca lui stâlcită: „Vine boile!” (La dig, o căruță trasă de boi ne aducea masa de prânz. Bătrânul striga de fiecare dată, încurajator: „Vine boile!”) Abia la Galați, când se apropiau gardienii cu arpacașul, ni

s-a dezvăluit umorul crud al lui loșka. A murit în biserică, noaptea în somn, la două zile înaintea plecării noastre la Gherla.

Cum ar arăta radiografia groazei și a marginilor atâtor agonii? Dar o poză „la minut” a muceniciei intelectuale? Cine să știe? *Goiciu*, frații *Șomlea*, ceilalți ucigași?

*

În luna mai 1960 am ajuns în Deltă, la Grindu. Acolo i-am revăzut pe cei doi „Luci” (ei rămăseseră la saivane).

- Cum ați scăpat la saivane, Tibi?
- Păi... T.B.C.-ul bătea la poartă...
- Și s-au speriat că vă curătă?!
- Nu pe noi! Oile *Cocotei*... Le trebuiau saivanele pentru iernat...

Covorul - amintire ...

La tine tes si-a iarna ăstui an,
Ca mesterii aci vechi - la lumina.
Dar nite ierxi te voi mai tuse rare,
Amintire - tu! - covor de țesutură?

Fă-mă grăbim! Cuvind te voi așterne
În așteptarea altui zăiafet...
Ori poate vei să-abăținim discret
La-ntunecata umbră din caverne?

Sau poate, cine știe, - într-un bazar
Cu lume-înghesită la vitrine,
N-o ră se nite nimenea la tine,
Far eu ti-oi spune pretul în zadar.

Adrian Flămbea

1927 - Portretul poetului V. Voiculescu

RODICA GRIGORE

Viața și lupta fostului deținut politic colonel Liviu I. Grigore

**ÎNCHIS ÎN „CETATEA FĂGĂRAȘULUI” (1952-1955)
ȘI ÎN „PENITENCIARUL TIMIȘOARA” (1955-1956)**

Prin origine, Liviu Grigore aparține Țării Făgărașului, unde în satul Veneția de Jos, în casa familiei Ioan și Ana Gligore a venit pe lume, în 27 noiembrie 1902.

Satul Veneția de Jos a fost și este și azi un sat cu case frumoase, de români harnici și gospodari ce-ți spun cu mândrie că sunt „făgărășeni”. Familia notarului Ioan era o familie de oameni înstăriți.

Liviu a urmat școala primară, în perioada 1908-1911, în comuna Veneția de Jos.

Între 1912 și 1915 a urmat clasele I, a II-a și a III-a în Brașov, la Liceul “Andrei Șaguna”. În condițiile inexistenței unei universități românești în Imperiul Austro-Ungar, liceul “Andrei Șaguna” reprezenta nivelul cel mai înalt al învățământului românesc. Liceul reprezenta un puternic focar de cultură și știință, de educație românească, o forță în lupta națională a românilor transilvăneni.

În toamna anului 1916, după retragerea armatei române și revenirea la Făgăraș a trupelor austro-ungare, familia (formată din părinți și cinci copii) se refugiază la Pitești.”

În timpul refugiului (1916-1917) la Pitești, Liviu a urmat clasa a IV-a și a V-a la Liceul „I.C.Brătianu” din

localitate.

În acea perioadă, fiindcă rămăsese șeful familiei, tatăl fiind arestat de trupele maghiare și trimis la Budapesta, Liviu trebuia să-și întrețină familia. După terminarea orelor de școală, Liviu lucra la o fabrică de marmeladă.

În toamna anului 1917, Liviu împreună cu toată familia s-a întors în Transilvania, la bunicii din Zărnești. De tatăl lui, luat de unguri, nu mai știau nimic. În acea perioadă continuă să învețe la Liceul „Andrei Șaguna” terminând clasa a VI-a.

După absolvirea clasei a VI-a gimnaziale, Liviu Grigore s-a hotărât să urmeze cariera militară, sub impresia lăsată de brava armată română care a eliberat Ardealul. În anul 1918 s-a înscris la Liceul Militar din Târgu Mureș, pe care l-a absolvit în 1920.

Între 1921 și 1923 a urmat Școala Militară de Infanterie din București, de unde

a ieșit cu gradul de sublocotenent activ. Tot aici i se modifică și numele – neobișnuit în vechiul regat – din “Gligore” în “Grigore”. Același lucru i se întâmplă și fratelui său Dan, care a urmat și el cariera militară.

Sublocotenentul Liviu I. Grigore este repartizat la Regimentul 89 Infanterie din Brașov. Din 1923 și până în 1936 a aparținut acestui regiment, specializându-se în diverse școli superioare din Sibiu și București. În 1927 a fost avansat la gradul de locotenent.

În anul 1934 se căsătorește cu Silvia-Maria Constantinescu (n.1914 Odobești/Vrancea), studentă în anul trei la Facultatea de Litere și Filosofie din Universitatea București, fiica cea mare a avocatului Dimitrie Constantinescu, membru marcant al Partidului Național Țărănesc din regiune, și a Mariei Constantinescu (strănepoata Mitropolitului Ioan Mețianu).

Și această familie, cu care și-a unit destinul, a fost o familie de buni români.

În anul 1936 Liviu I. Grigore este avansat la gradul de căpitan și este transferat la Batalionul 3 Grăniceri Făgăraș, fiind comandant al companiei I Pușcași, care avea sediul în “Cetatea Făgăraș”.

Liviu și Silvia au avut trei copii: Liana născută în 1936, Rodica născută în 1937 și ultimul, Ileana, născută la Bran în mai 1944, unde se refugiase familia din cauza bombardamentelor americane asupra Brașovului,

Căpitanul Liviu Grigore, din 1937 până în aprilie 1940, a fost în Regimentul 89 Infanterie din Brașov, comandantul companiei de “cercetare și recunoaștere”, iar din aprilie 1940 comandantul companiei de “comandă”.

Liviu Grigore, soțul Silviei,
după război.

În iunie 1941, când România a pornit războiul împotriva URSS pentru eliberarea Basarabiei de ocupația sovietică, **Liviu Grigore era ofițer cu grad de căpitan al companiei de comandă din Regimentul 89 Infanterie Brașov**, ce se afla staționat în sectorul Iași, zona Vulturești – Buhăești, de unde a intrat în dispozitiv de marș și s-a apropiat de Prut. **În dimineața zilei de 1 iulie, Regimentul 89 a trecut Prutul, pe la punctul Sculeni – Scânteia, pe un pod militar improvizat.**

La aproximativ o lună după trecerea Prutului de către Regimentul 89 Infanterie, după luptele de la Dulena, Batalio-

nul II din Divizia 13 a suferit pierderi grele.

Căpitanul Liviu Grigore a primit în luna august 1941 comanda Companiei a VI-a de Pușcași din cadrul Batalionului II. În această calitate a condus Compania a VI-a de Pușcași în luptele care s-au dat împotriva Armatei Sovietice, în sectorul din valea Bieloci, în apropiere de Odesa, înaintând și ocupând un dispozitiv de luptă și rezistând pe poziție 24 de ore, fapt ce a permis Diviziei 13 să continue atacul.

După căderea Odesei, în septembrie 1941 Reg.89 Infanterie Brașov a fost adus în țară. Liviu Grigore a fost avansat la gradul de maior ocupând funcția de comandant al companiei de recruți.

În martie 1942, maiorul Liviu Grigore a fost transferat în cadrul Ministerului Armatei, la Serviciul Special de Informații și, după o școlarizare de două luni, a fost numit **șeful Centrului Serviciului Secret de Informații Nr.4 Timișoara**, unde a activat până în septembrie 1944, sub numele conspirativ „**Făgărășanu**”, fiind coordonat de colonelul Lisievici, șeful Secției I Informații S.-S.I și colonelul Andra, prin șeful agenturii Frontului de Vest, locotenent colonelul Reit Nicolae - care era cumnatul său, căsătorit cu sora sa cea mare, Hortensia.

La Centrul S.S.I. Nr.4 Timișoara, maiorul Liviu Grigore a condus personal munca de culegere de informații cu caracter militar, politic și economic despre vecinii din vestul țării noastre, Ungaria și Iugoslavia. Avea în subordine administrativă și serviciul de contrainformații ce culegea informații în legătură cu activitatea internă a organizațiilor subversive, care acționau în România, printre care și partidul comunist, care era scos în afara legii.

În luna ianuarie 1945, locotenent-colonelul Liviu Grigore a plecat pe Frontul de

Vest, în Corpul 4 Armată, Biroul 2 Informații, sub comanda generalului Filip Agricola. **În aprilie 1945 a preluat comanda Regimentului 7 Marș, participând la luptele pentru eliberarea Budapestei. A luptat cu regimentul său până în munții Tatra,** după care în luna iunie 1945 s-au reîntors în țară.

Pentru calitățile și meritele deosebite avute în timpul războiului **a fost decorat cu:**
- **Coroana României clasa 4-a, cu grad de ofițer cu spade și panglică de virtute militară** B.P.129/16.04.1945.

- **Steaua României clasa a 4-a, cu spade în grad de ofițer** B.P.174/25.07.1945

În iunie 1945, locotenent-colonelul Liviu Grigore a revenit în țară împreună cu regimentul său. Au venit cu trenul, așa că gara Brașov era plină de oameni care îi așteptau. Printre ei era și familia sa, dar și soldatul care îi salvase calul ce fusese rănit la trecerea Prutului, ducând de căpăstru frumosul armăsar. Locotenent-colonelul Liviu Grigore, comandantul Regimentului 7 Marș, a încălecat pe acest cal roib ce mergea în buiestru, în fruntea coloanei de soldați din regimentul său. Sub o ploaie de flori și urale, au ajuns în Piața Sfatului, unde au fost întâmpinați de notabilitățile orașului.

Regimentul 7 Marș a fost desființat în vara anului 1945 și locotenent-colonelul Liviu Grigore a fost trecut ca șef de birou C.I.C. (control capturi inamice), la Cercul Teritorial Brașov, iar la începutul anului a fost numit comandantul Grupului 12 Vânători de Munte Brașov, unde a activat până în toamna anului 1947. Ridicat la gradul de colonel, a primit funcția de Comandant al Cercului Teritorial Brașov, funcție ce a deținut-o până la 15 ianuarie 1948.

În toamna anului 1947, când trebuia să primească noul contingent de recruți, col. Grigore Liviu a fost atenționat de politrucul Cercului Teritorial, maiorul Strâmbu, să scoată din textul jurământului de credință cuvintele referitoare la Rege. Bineînțeles că l-a refuzat și l-a repezit pe „tovarășul” maior. Și soția lui, în calitate de președintă a „Asociației soțiilor de militari activi români”, înființată în 1945, a primit muștrări de la acest maior Strâmbu, care începuse să controleze și să raporteze totul „la centru”. Această asociație se ocupa cu opere de caritate, organizând serbări și strângând fonduri pentru văduvele de război și copiii orfani. De 24 decembrie 1947, A.S.M.A.R. a organizat sărbătoarea pomului de Crăciun pentru familiile de ofițeri și copiii de trupă și Silvia Grigore a vorbit de semnificația religioasă a acestei sărbători, ceea ce nu i-a convenit deloc „tovarășului” Strâmbu.

Pe data de 2 ianuarie 1948, col. Liviu Grigore a fost chemat, împreună cu maiorul Strâmbu, la Cluj la Corpul de Armată Transilvania, pentru raportarea situației din Brașov. La întoarcere, maiorul Strâmbu i-a înmănat un plic sigilat, cu rugămintea să-l deschidă acasă. În plic era „**ordinul de trecere în rezervă**” și **pensionarea de la 1 februarie 1948**. A fost o grea lovitură morală pentru **Liviu Grigore care avea numai 45 de ani** și era în plină capacitate a forțelor sale fizice și intelectuale.

S-a adaptat noii situații și a dorit să se implice alături de socrul său, mare viticultor, în lucrarea viilor soției sale, din Odobesti, primite ca dotă la căsătoria lor.

Noile forțe politice, care s-au instalat cu sprijinul Moscovei, au înscenat procese judiciare personalităților celor mai de seamă ale poporului român, prin faimosul

„tribunal al poporului”. Primii care au fost târâți în asemenea procese au fost generalii și ofițerii armatei române, apoi oamenii politici ai vremii, după care au urmat intelectualii de vază, cei care au lucrat în Siguranța statului și în Poliție și toți cei care prin poziția lor specială ar fi putut să se opună procesului de bolșevizare a țării.

Socrul său, avocatul Dimitrie Constantinescu, membru de vază al P.N.Ț., fusese arestat împreună cu alți fruntași țărăniști din zonă în anul 1949, fiind închis la Pitești, apoi la Galați. În anul 1950, Tribunalul Militar Galați prin sentința 893/31.10.1950 îl condamnă pentru „delictul de comitere de acte preparatorii la surparea ordinii constituționale” pentru că a organizat, împreună cu alți național-țărăniști, acțiuni de sprijinire a partizanilor din munții Vrancea.

Deci, nu a fost de mirare să-i vină rândul și colonelului în rezervă Liviu Grigore, care a luptat împotriva Uniunii Sovietice, chiar dacă a făcut-o în virtutea dreptului sacru al apărării integrității țării.

La 19 iunie 1952, în toiul nopții, în locuința familiei Grigore situată în centrul Brașovului, pe str. Vlad Țepeș nr. 14, au intrat patru securiști. Liviu era acasă cu copiii, deoarece Silvia, soția sa, îmbolnăvindu-se de tuberculoză, era internată la Cluj. Securiștii au început să percheziționeze casa. Copiii stăteau înlemniți de groază, văzând cum sunt aruncate lucrurile din dulapuri în mijlocul casei, cum sunt sfâșiate canapelele, saltelele. Dar cel mai traumatizant era felul cum se vorbea cu tatăl lor. Tatăl lor a fost luat de securiști. L-au lăsat să-și ia niște schimburi și deși era

toiu verii el a plecat cu un palton gros și cu bocanci. Bănuia ce-l așteaptă. La plecare, le-a îmbrățișat pe fetițe și le-a spus să-și cheme mama acasă.

Silvia a revenit de urgență acasă la Brașov. A doua zi, a fost somată de Securitate să părăsească locuința în 48 de ore. De fapt a fost aruncată în stradă împreună cu cei trei copii de 8, 13 și 14 ani. În casa lor moștenită de la părinții lui Liviu s-a mutat imediat locotenentul de Securitate Chioreanu, împreună cu familia sa.

La 1 decembrie 1952, familia Grigore a fost alungată și din orașul Stalin (nume dat de comuniști orașului Brașov). Pentru ca fetele să poată să învețe mai departe la liceu, Silvia a fost sfătuită de directoarea Liceului Unirea din Brașov, dna Nistor, să intenteze acțiune de divorț (formal) pentru „părăsire de domiciliu” de către soț. Au ajuns la destinația indicată de autorități, satul Gugești. Cu greu au reușit să intre în orașul Focșani. Silvia își luase numele de fată, Constantinescu. A încercat să-și găsească un serviciu, dar nimeni nu o primea căci era încă bolnavă de T.B.C. și domeniul în care se pregătise nu era folosit de noii concepții marxist-staliniste. După ce și-a vândut aproape toate lucrurile pe care le putuse salva, și-a adus aminte că în adolescența sa era pasionată de pictură – moștenind talentul de la mama sa. Picta orice numai ca să aibă ce pune pe masă copiilor săi: fuste cu maci, semne de carte, prapuri de biserică, covoare cu cerbi, dar și compoziții și tablouri după natură, flori și peisaje apreciate de cunoscătorii de artă. S-a ocupat, până la colectivizarea forțată din 1959, de lucrutul viilor din Odobești, cu mult efort și trebuind ca patru ani să suporte consecințele unor ploii cu piatră, care au lăsat-o și mai săracă decât era. Dar nu și-a pierdut niciodată speranța că lucrurile se vor îndrepta și soțul ei va reveni acasă.

Colonelul Liviu Grigore a fost dus la sediul Securității din Brașov, pe data de 19 iunie 1952, unde au început primele interogatorii. A stat câteva zile în beciurile Securității și apoi a fost dus la închisoarea de pe Dealul Cetății din Brașov, în niște hrube între zidurile groase ale cetății, unde se amenajaseră niște celulule. Nu aveau geamuri, ci numai niște răsuflători. A stat la închisoarea de pe Dealul Cetății până pe data de 2 septembrie 1952, când a fost transferat la penitenciarul din Făgăraș. **Astăzi această închisoare este un restaurant, restaurantul „Cetatea” și în hrube s-au amenajat depozite de vin și crame. Sosesc foarte mulți vizitatori din țară și din străinătate, dar nu se vede nicio placă comemorativă pentru cinstirea deținuților politici, care au îndurat chinurile unui tratament inuman, căci era închisoarea de triere a celor luați de Securitate.**

Din cele 10 volume întocmite de Securitate, existente la CNSAS cu indicativ P 159, pentru colonelul Grigore Liviu, am putut reconstitui perioada de la ridicarea lui până la procesul politic intentat, urmat de condamnare. Celelalte dosare de urmărire de către Securitate, după ieșirea din închisoare, nu le-am putut încă obține. Țin să precizez că datele referitoare la războiul de pe Frontul de Est descrise în această lucrare cu caracter biografic le-am găsit tot în interogatoriile luate de Securitate, cuprinse în aceste volume. În ceea ce privește activitatea din timpul când era șeful centrului S.S.I. Nr. 4 Timișoara sunt zeci de file în aceste volume, din care o parte le-am pus la dispoziția Muzeului Rezistenței Anticomuniste

din Cetatea Făgărașului.

În 9 iunie 1952, Direcția Generală a Securității Statului trimite adresa nr. 852/47.926 semnată de colonel de Securitate M. Dulgheru și maior de Securitate N. Dumitrescu **către D. G. S. S. Regiunea Stalin** pentru a lua „**măsuri urgente pentru identificarea, percheziționarea și reținerea numitului GRIGORE LIVIU, fost șef al Centrului Nr.4 S.S.I. Timișoara. Susnumitul va fi cercetat în legătură cu activitatea sa desfășurată în cadrul SSI-ului.**”

Ordinul s-a îndeplinit pe 19 iunie 1952 și prin adresa nr.8.S/105.687/21.06.5 se raportează acest fapt de către colonelul de Securitate Patriciu Mihai (semnat de înlocuitor D.Vâlcea) și căpitanul de Securitate Olteanu Nicolae de la D.G.S.S. Regiunea Stalin. Prin adresa nr. 824 / 105.300 din 14 august 1952 a D.G.S.S. Regiunea Stalin semnată de colonelul de Securitate Ambrus Coloman și căpitanul Olteanu Nicolae trimisă D.G.S.S. Dir. 8 se raportează: „La ordinul Dvs. Nr. 852 / 47.962 din 9 iulie 1952, privitor pe numitul GRIGORE LIVIU, înaintăm alăturat dosarul original de cercetări pentru a dispune...” (acest dosar nu l-am putut obține de la C.N.S.A.S, dar în continuare voi persevera; mai ales acum, în 2006, după schimbarea conducerii acestei instituții, sper să reușesc).

După un alt schimb de adrese, urmează adresa nr. 8 S/1905.300 din **9 septembrie 1952 a D.G.S.S. Reg. Stalin**, semnată tot de Ambrus și Olteanu prin care se raportează „...**că numitul GRIGORE LIVIU a fost încarcerat în Penitenciarul Făgăraș, în lotul S.S.I.** Susnumitul face obiectul raportului nostru nr. 8 S/105.827 din 20 iunie a.c. **...în evidențele noastre avem un număr de 270 de deținuți**”.

Despre ororile petrecute în închisoare din „Cetatea Făgărașului” veți citi în **notele „MĂRTURII –DOCUMENTE” scrise de tatăl meu, colonelul Grigore Liviu**, după câțiva ani de la eliberarea lui, pe care le atașez acestei lucrări. Aceste „Note” în original există la Muzeul Rezistenței Anticomuniste Făgărașene, precum și un C.D. cu o înregistrare făcută în 1993, cu un an înaintea morții lui, despre această perioadă.

Aș dori să fac cunoscute numai niște însemnări ale lui Liviu Grigore pe marginile unei cărți, „Brașovul memorial”, scrisă de Ștefan Petraru și Const. Catrina, editată în 1976 de Editura Sport-Turism București, la descrierea Cetății Făgărașului. Reamintesc că, în 1936, proaspătul căpitan Liviu Grigore a fost comandantul Companiei I de Pușcași, din Batalionul 3 Grăniceri Făgăraș. Citez: *„Între anii 1934 și 1941, când în Cetatea Făgărașului își avea sediul Batalionul 3 Grăniceri, exista o Capelă în care se făceau slujbe religioase la care asistau soldații. În anii 1950 – 1958, când Cetatea a fost transformată în închisoare politică, capela a fost distrusă în interior din ordinul comandantului închisorii Majorul Morareț, de către sergentul milițian Mocai și erau închiși și acolo deținuții politici”.*

În penitenciarul din Timișoara, Liviu Grigore a fost adus în ziua de 16.06.1955 în baza mandatului de arestare Nr.265/A din 1.07.1954. Astfel a rezultat că **a stat la penitenciarul din Făgăraș din data de 2 septembrie 1952 și până în 16 iunie 1954, fără un mandat de arestare.** Dar asta era politica partidului-stat securisto-comunist. Nu mai existau pentru ei drepturile omului și ale familiei. Să nu uităm că, după ridicarea lui Liviu Grigore de către Securitate, familia lui a fost

imediat aruncată în stradă din casa lor, doar în baza unui ordin verbal al unui securist, care s-a mutat ulterior cu familia în acea casă. Un lanț de abuzuri pentru familia col. Liviu Grigore, începând cu alungarea din casă și domiciliul obligatoriu, după care au urmat altele.

La penitenciarul Timișoara au început interogatoriile lotului S.S.I Centru nr.4 Timișoara. Primul interogatoriu a fost în 26 august 1955, luat de lt. Sorbun Aurelian. Ultimul a fost în ianuarie 1956, care s-a finalizat cu „Referatul de încheiere a cercetărilor” datat la 8 februarie 1956. „Procesul-Verbal” care a stat la baza trimerii în judecată a lotului S.S.I, compus din seful serviciului GRIGORE LIVIU și subordonații săi COJOCARU DUMITRU, MANOLESCU GHEORGHE și SECOSIANU AUREL a fost încheiat în 17 februarie 1956, de anchetatorii din cadrul direcției regionale M.A.I.Timișoara lt. Pană Dumitru și lt. Bencze Alexandru.

În penitenciarul din Timișoara, Liviu Grigore a stat izolat într-o celulă mică, cu un pat de beton, fără saltea sau pături. Știa colonelul, când a fost ridicat de securiști, ce să-și ia cu el. Cu paltonul său, pus pe patul de beton, a rezistat iarna în celula friguroasă. Ca să nu uite să vorbească, vorbea singur. Câteodată și cânta. Gardienii îl făceau nebun. La un moment dat, după cele șase luni de izolare totală, au introdus în celula lui un deținut-iscoadă, care a încercat să-l facă să vorbească despre activitatea sa de la Timișoara. Și-a dat imediat seama despre această mașinațiune și iscoada a fost retrasă. După aceea, au urmat nesfârșitele interogatorii la Securitatea din Timișoara, unde era dus de fiecare dată când aveau loc.

În vara anului 1955, fiica lui mai mare, Liana, a avut dreptul să-l viziteze la închisoare. Nu l-a mai recunoscut, așa de slab era, în hainele de pușcăriaș, legate cu sfoară, ce-i atârnau pe trup. Avea și o mustață ce și-o lăsase în timpul cât a fost închis în beciurile Securității din Brașov, pe care nu a mai avut dreptul să o dea jos.

În luna aprilie 1956, soția lui a fost invitată să asiste la procesul de la Tribunalul Militar Timișoara pentru judecarea „Lotului S.S.I .Timișoara”. După cum a decurs procesul, cu martorii ce nu l-au acuzat în niciun fel, credea că soțul ei va ieși curând

din închisoare. S-au văzut de la distanță și au putut numai să-și zâmbescă. Procesul s-a amânat pe data de 3 mai, Silvia Grigore revenind și la această dată.

Sentința Nr.102/3mai 1956 a Tribunalului Militar Timișoara din Dosar 96/ 1956 a fost **de condamnare a inculpatului Grigore Liviu pentru „activitate intensă contra clasei muncitoare”, fapt prevăzut și pedepsit de art.193/1 Cod penal, la 6 ani detenție grea, cu confiscarea în întregime a averii și suspendarea pensiei militare** (gradul i l-au lăsat). Și ceilalți inculpați din lotul S.S.I.Timișoara au fost condamnați în baza aceluiași articol din codul penal, dar cu grațierea și punerea lor în libertate în baza unui Proces Verbal/ din 3 mai 1956 „deliberat în secret” (??) (aflat în dosarul de la CNSAS), cu concluzii ce nu au fost anexate sentinței 102 (??), dar au fost puse imediat în practică. Completul de judecată: Președinte – Cpt. de Justiție Antal Adalbert; Asesori populari – Lt. Maj. Coconu Gheorghe; Procuror Militar-Lt.Maj.de Justiție Cențiu Ioan; secretar – Drăghici Ștefan.

Despre articolul 193/1 Cod penal, în baza căruia au fost condamnați, cu referire directă la procesul col. Liviu Grigore, **dl. Dan Ioan, generalul de brigadă magistrat, fost adjunct, după 1990, al șefului secției Parchetelor Militare** din cadrul Parchetului General, în cartea sa „Procesul mareșalului Ion Antonescu”, în cap.II „Acte preparatorii”, la pg.33 scrie: **„Pentru „rezolvarea“ acestor probleme , a fost introdus în Codul penal art.193/1... ..acest articol nu a figurat niciodată în Codurile penale aflate la dispoziția juriștilor și a publicului. Acest text, apărut în anul 1952, din spusele unor juriști mai vârstnici, avea caracter secret și se păstra în casa de fier a procurorului șef și a președintelui instanței de judecată. Nu am găsit textul oficial în nicio colecție de legi sau alte acte normative, ci numai o transcriere neoficială...”**

În aceeași carte, la pg. 34, autorul spune: „Astfel, colonelul Grigore Liviu – fost șef al Centrului Seviciului de Informații nr.4 Timișoara și subalternii săi..., au fost condamnați în anul 1956, prin aplicarea art.193/1, la pedepse între 4 și 6 ani detenție grea cu confiscarea averii pentru faptul că, în funcțiile pe care le-au îndeplinit, au cules, centralizat și raportat centrului S.S.I. București date cu privire...”

Imediat, Silvia Grigore a făcut recurs la Tribunalul Suprem al R.P.R. Colegiul Militar, angajând avocata basarabeancă Dora Romcescu. Pe data de 12 iunie 1956 a avut loc recursul. Din 14 recursuri a fost singurul admis. Prin Decizia Nr. 174 / 12 iunie 1956 în Dosar 190/1956, instanța admite recursul împotriva Sentinței nr. 102 / 1956 a Tribunalului Militar Timișoara, modifică hotărârea și reduce pedeapsa la 5 ani detenție grea. Potrivit art. 4 Decret nr. 421 / 1955 constată grațierea pedepsei și dispune punerea în libertate a condamnatului. Menține celelalte dispozițiuni ale hotărârii...

Completul de judecată: Președinte – Col. de Jus. Mircea Micu; Judecători – Col. de Justiție Al. Apostoliu și Col.de Jus. Anton Emilian; Procuror-Lt. Col. de Jus. Al. Tronici.

*

În sfârșit liber.

A ieșit din închisoare ca un cerșetor cu hainele rupte, cu o bocceluță în mână și cu pantalonii și bocancii legați cu sfoară. A vrut să mănânce ceva la un birt din gară,

dar a fost alungat de ospătari. A luat trenul spre Focșani, plecând să se întâlnească cu cei dragi. S-a așezat într-un compartiment unde erau și două doamne. Nu a îndrăznit să vorbească cu ele. Stătea înghesuit într-un colț al compartimentului și se făcea cât mai mic ca să nu le deranjeze. Doamnele l-au privit cu compătimire, parcă știau de unde vine. l-au întins un picior de pui cu o felie de pâine. Le-a mulțumit și a început să mănânce încet, încet, parcă nu i se părea reală această întâmplare.

După o călătorie lungă și obositoare a ajuns acasă la Focșani, însoțit de fiica lui mijlocie Rodica, care îl așteptase în gară la București. Pe strada unde locuiau, fiica cea mică Ileana se juca pe trotuar cu alți copii. A văzut-o pe sora ei, însoțită de doi oameni ponosiți. Erau colonelul Liviu Grigore și un hamal din gara Focșani. Care o fi tata, se întreba ea? Au intrat în casă unde soția îl așteptase cu drag și speranță. Era atât de slab, atât de distrus fizic după anii grei de pușcărie. După câțiva timp ne-a spus că, la ieșirea din închisoare, a trebuit să semneze o hârtie, sub amenințarea sancțiunii cu detenția, în care se angaja să nu spună nimănui nimic despre ce s-a întâmplat, a auzit sau a văzut la închisoare. Nu ne-a povestit, decât după câțiva ani, crâmpie din viața lor de dincolo de zidurile închisorilor în care a stat.

Încetul cu încetul colonelul Liviu Grigore și-a revenit. Dragostea cu care a fost înconjurat, viața frumoasă de familie, l-au ajutat să-și revină. S-a recăsătorit cu fosta sa soție Silvia, după un an. Soția lui a continuat să picteze, pictura fiind mijlocul lor de trai. Trebuiau să întrețină și pe cele două fiice mai mari la facultate. Colonelul, din anul 1952, nu mai avea dreptul la pensia militară. După ce s-a refăcut, Liviu Grigore s-a hotărât să înceapă din nou să lucreze viile, împreună cu socrul său, care ieșise și el din închisoare. Aceasta până în 1959, când a fost terminată colectivizarea forțată și soția lui „de bună voie și nesilită de nimeni” a cedat C.A.P. Odobesti viile primite ca zestre.

Dar i-a ajutat Domnul și cu ultimele două recolte foarte bune, cu via lucrată de Liviu, au reușit să-și construiască un apartament într-o casă în Brașov, împreună cu alte două rude, unde au locuit din 1959, în casa încă la roșu.

Deoarece lui Liviu Grigore i se tăia dreptul la pensie, odată cu arestarea lui pe data de 19 iunie 1952 și după ce în 1959 via a fost colectivizată, a trebuit să găsească la Brașov un mijloc de existență pentru el și familia lui. Colonelul nu a fost primit la un post corespunzător pregătirii sale, ci a fost trimis de către Oficiul forțelor de muncă din Brașov, conform directivelor, la munca de jos. **A fost pe rând măturător în fabrică, portar, magazioner, colector deșeuri la DAC** în regiunea Stalin (județul Brașov) și apoi tehnician la Uzina Tractorul, unde a început prima dată munca în calitate de măturător. Este interesant un articol apărut în Nr.336 din 25 martie 1961 în ziarul local „Tractorul”, unde tovarășul Grigore Liviu este laudat pentru organizarea ritmică a aprovizionării cu piese pentru forje, care le-a permis să sporească producția.

Dar Securitatea nu l-a lăsat în pace pe colonelul Liviu Grigore. Imediat după instalarea în Brașov, au început să-l cheme la sediul lor. La un moment dat **i-au făcut propunerea să devină colaboratorul lor, promițându-i că-i vor da pensia înapoi,** inclusiv pe toată perioada când nu a primit-o și **de asemenea și casa confiscată și un serviciu corespunzător.** Trebuia numai să-i informeze despre

ce discută cu foștii săi colegi de liceu și armată, ofițeri în rezervă și civili pensionari, cu care se întâlnea în mod regulat, în diverse locuri din oraș și discutau multe și în special despre politica dezastruasă a statului, încercând să pună țara la cale. El, Grigore Liviu, fostul ofițer al Armatei Române, decorat cu ordine și medalii pentru vitejia de care a dat dovadă în lupta de eliberare națională, **a răspuns cu un „NU” categoric, „Nu îmi pierd onoarea!”** Și a refuzat. (Aceste dosare, cerute la C.N.S.A.S., care conțin dovada încercării de racolare ca agent în slujba Securității din Brașov, nu au fost predate până în 2006 de către S.R.I. Comisiei Naționale).

Liviu Grigore a muncit în diverse locuri, până în luna februarie a anului 1967, când a apărut o nouă legislație a pensiilor militare, respectiv Decretul 141/1967 și a reprimis pensia. Timp de 15 ani nu beneficiase de acest drept al său.

Și viața a continuat. Era mândru de cele trei fiice ale lor, două arhitecte, și una inginer. Era mândru că Liana – o arhitectă de excepție, a primit pe merit o bursă de studii în Italia pentru specializare în domeniul restaurării monumentelor istorice, după ce a descoperit și restaurat parțial „Monumentele rupestre de la Basarabi – Murfatlar”. Era mândru de soția lui care a răzbit în vremuri grele și care acum își continua pasiunea de o viață, pictura. Era alături de ea, o însoțea la vernisajele expozițiilor sale de pictură la Brașov, Bran, Făgăraș, Predeal, București și împărțeau împreună bucuria aprecierii de către criticii de artă și a publicului.

Liviu Grigore s-a stins din viață în 6 iulie 1994, la frumoasa vârstă de 91 de ani, mulțumit și împăcat de ce a putut să realizeze el, soția și urmașii săi. Cu o zi înainte avuse loc vernisajul de pictură al Silviei, soția sa dragă. Nu a putut să participe pentru că era slăbit în urma unui cancer pe care l-a descoperit în 1986.

În luna octombrie a aceluiași an, Ministerul Apărării Naționale comunică familiei că prin Decretul Prezidențial Nr. 198 din 21 oct. 1994 colonelului în retragere Grigore Liviu i s-a acordat gradul de general de brigadă în retragere.

Brașov, martie 2006

MĂRTURII – DOCUMENTE
scrise de fostul deținut politic col. LIVIU GRIGORE
despre perioada 19 iunie 1952 – 25 iunie 1956 de detenție
la închisorile din Făgăraș și Timișoara

Mărturia 1

„Pentru ca să se știe“

Făgăraș 10/ II 1965

Impresii asupra Cetății Făgărașului, unde am stat înțemnițat timp de 4 (patru) ani din 2 septembrie 1952 până în 16 iunie 1955.

În 10.II.1965 am vizitat Cetatea.

Acum am putut vizita “Cetatea Făgărașului” fiind liber.

Mi-am reamintit trecutul îndepărtat! Mai apropiat !!! Și prezentul!!

*Nu se mai cunoaște că a fost odată **Cetatea morții** ! Vălul uitării s-a așternut peste tot prin cetate, au dispărut grațiile, ici pe colo a mai rămas câte una, dar în sufletul meu mai trăiește încă trista amintire a opresiunii, a cinismului, a zăngănitului de lanțuri la picioare și disperarea celor ce au suferit și îndurat acolo, iar unii cei ce s-au dus definitiv, peste cadavrul cărora se arunca paie (spre camuflare) în căruța ce-i ducea spre locul de veci, fericiți fiind că au scăpat de chinurile „Cetății Morții”, fapte ce se petreceau sub privirile celor ce mai rezistau încă după grații.*

Strigătele lugubre, în miez de noapte, alături de cele ale cucuvelelor de prin ascunzișurile Cetății, anunțau și amenințau pe cei încătușați.

***Torturile** celor care aveau misiunea de a ne păzi, ancheta și a ne găsi vină, spre a ne condamna, nu se pot uita, s-au încrustat în eul nostru, faptele ca a lui: **Mokay, Hazay, Graur, Paraskiv**, apoi Conducerea în frunte cu **maiorul Morăreț și cpt. Ardeleanu, lt. Marton** etc., care știau multe și au făcut multe nelegiuri, având conștiința greu încărcată, oare și-au luat răsplata? Unde sunt azi ? Toți aceștia n-au mustrare de conștiință, că au făcut prea mare exces de zel, din propria lor inițiativă, pentru a-și atrage mărirea lor, pe seama celor ostracizați și oprimați.*

Cetatea Făgărașului, fostă a „Morții”, acum va deveni monument istoric, căpătându-și adevăratul loc ce-l merită în istorie, dar un colț din acest monument se va ocupa oare de perioada grațiilor de fier, foste în Cetate ?

s.s. col. Grigore Liviu

*

Mărturia 2

„Din ce elemente erau recrutați ofițerii de Securitate”

„Notă”, Brașov, 15 mai 1980

Ca o confirmare în plus, voi, arăta din ce elemente erau recrutați ofițerii de Securitate.

Cazul Colonelului Marton (anchetator Securitate).

În anul 1947 Marton era soldat în termen la Cercul Teritorial Brașov, unde eu eram Colonel, Comandantul Cercului.

La eliberarea lui din armată la terminarea stagiului, Marton a trecut la Securitatea

din Braşov, care l-a avansat la gradul de locotenent anchetator, căpitan, maior și apoi a ajuns locotenent-colonel la Securitatea din Bucureşti.

La anchetele ce le făcea la deţinuţii politici ce eram închişi în Închisoarea de la Făgăraş (Cetate) **era un zbir**. Îi punea la cele mai grele suplicii pe deţinuţii politici: **bătăi, schingiuri, maltratări**, izbea pe deţinuţi cu capul de pereţi, umplându-i de sânge, care le curgea din nas și gură.

Poate datorită acestor comportări brutale (căci era o namilă de om) a fost avansat așa de repede la gradul de colonel de Securitate. După 10 ani de activitate ca anchetator la Securitate, a fost scos afară din serviciu ca pensionar de boală, cu pensie de colonel.

Cazul Maiorului Morăreţ (şeful Penitenciarului Făgăraş)

La închisoarea din Cetăţuia Făgăraşului, şeful închisorii era maiorul Morăreţ din Deta, judeţul Timiş, unde a fost mecanic la fabrica de bomboane.

Paza închisorii era făcută în majoritate de elemente străine, ca ungurii sergent Hazay și sergent Mocay, sergent Paraschiv (ţigan) și mulţi alţi străini de neam, care se purtau cât se poate de diabolic cu deţinuţii politici.

Maiorul Morăreţ "dădea indicaţii subalternilor" cum să se poarte cu deţinuţii politici:

- Cazul cu făcutul băii: te scotea afară în ger cu săpunul pe tine, dându-ţi termen 10 minute, apoi dădea apă rece de nu o puteai suporta și ieșeai afară în curte (tot) cu săpunul pe tine.

- Cazul cu plimbatul prin curte...

- La inspecțiile ce le făcea (maiorul Morăreţ) cu rezultatul... **băgării la carceră, în găurile** (bolțile) **zidurilor cetăţii. Te băga dezbrăcat, turna apă în găuri** (carceră) **ca să nu poți sta jos. Umblau șobolanii prin găuri. Când ieșeai erai încovoiat, bolnav și mulți au și murit.**

- Te supuneau la fel de fel de motive inventate numai spre a te chinui...

- Cazul cu pachetele care veneau de acasă: tot conţinutul îl vărsau în pături și nu se putea alege aproape nimic etc.

- **Au fost cazuri când au zidit în zidurile Cetăţii pe cei găsiți vinovați.** La o inspecție ce a venit din Bucureşti, colonelul Dulgheru i-a dat ordin (maiorului Morăreţ) să fie scoși imediat (din carcerile zidite din găurile zidurilor cetăţii) și să dispară acest procedeu de a-i pedepsi pe deţinuţi (au fost dărâmate aceste carcere cu zidirea deţinuţilor).

- Printre paznici erau și oameni cu suflet și cât puteau te protejau: îți dădeau supliment de mâncare, te scoteau la munci ușoare, conversau cu tine.

Un caz tipic de om bun și cu suflet era **caporalul Letcă**, care ne-a ajutat foarte mult, ridicându-ne moralul. Ne-a spus că a murit Stalin (1953) și fel de fel de noutăți din exterior.

(Cazul medicului inuman al închisorii n.a.)

În schimb **medicul un căpitan (securist)...** (nu-i știu numele) se purta cât se poate de inuman cu deţinuţii, ba **îi și bătea**. Așa că a fost reclamat (de deţinuţi), și n-a mai venit în Cetăţuia să facă vizita la deţinuţi. Ne făcea vizita un medic, care era deţinut și el, dar nu avea voie să dea medicamente; le da un caporal sanitar securist, după cum credea el. **Medicul (deţinut) se numea Munteanu.**

s.s. col.Grigore Liviu

*

Mărturia 3

„Episoade petrecute în Închisoarea Făgăraș” între anii 1952 – 1955

„Note” Brașov 11/II 1992

I. Efectuarea băii

Baia o făceam la două săptămâni; ne duceau dezbrăcați numai în cămașă și chiloți. Baia era situată la demisolul clădirii, unde erau dușurile.

Ne dezbrăcam și ne așezam câte 5-6 inși la un duș. Dușul funcționa 10-15 minute, la început apă caldă; ne săpuneam și dura 10 minute, apoi 5 minute apă rece și eram scoși cu forța, înghesuți la îmbrăcat și dați afară.

II. Primirea pachetelor

După un stagiu de un an la închisoare, începea a ne da voie la primirea unui pachet pe lună de maximum 3-4 kg.

Aveam voie a primi alimente (dar nu spuneau ce fel de alimente), țigări și îmbrăcăminte (Numai ciorapi, indispensabili, cămăși și petice pentru haine. La Făgăraș, deținuții politici din lotul SSI nu erau îmbrăcați în zeghe. N.A.) etc. În cazul că era ceva mai special și mai consistent, le confiscau și ziceau că le bagă la cazan; dar nici vorbă, nu găseam în cazan nimic din ceea ce ne confiscau; le luau și le mâncau ei.

La sosirea pachetelor, ne anunțau să ne pregătim de primirea lor și anume: luam pătura de pe pat, ne încingeam cu ea și așa ne scoteau câte unul pe rând până la magazia unde se distribuiau pachetele.

Tot ceea ce era în pachetul pe care-l desfăceau în fața primitorului, conținutul lui era aruncat în pătura cu care eram încinși, alimentele mărunțite (căutau mesaje, sau ceva compromițător) una peste alta. Așa că se amesteca marmelada cu untura, cu carne, cu țigări, cu pâine, pesmeți etc.

Ceea ce credeau ei că nu-i permis a primi (dar nu ne spuneau ce anume avem dreptul de a primi) era confiscat de ei.

Ajunși în cameră cu conținutul pachetului din pătură, ne chinuiam ca să le putem scoate din ghiveciul ce se făcuse, fiind amestecate una peste alta.

Deci vă puteți închipui cum își băteau joc de noi Comandantul închisorii și subalternii care-i executau ordinele: paznici, magazioner etc.

Între paznicii care ne păzeau era și un brav român, caporalul Letcă. Acest Letcă m-a întrebat dacă am fost colonel la Garnizoana 19 Vânători de Munte. I-am spus că da. De atunci se purta exemplar de frumos cu mine, mă scotea afară din cameră și-mi spunea multe lucruri cu care mă încuraja.

III. Cum au încercat a ne otrăvi în masă

Cum au încercat a ne otrăvi în masă pe cei care eram închiși în camera cea mare a închisorii, fiind vreo 80 de persoane, toți foști în Serviciul de Informații (SSI) aparținând Ministerului Apărării Naționale și cei ce erau la Biroul 2 Informații pe la marile unități (Corp de Armată, Divizii etc.)

În luna octombrie 1952, seara pe la orele 19, când trebuia să ne aducă hrana de seară (ciorbă de arpacaș și cu alte ingrediente prin ea), nu am primit-o deloc (dar) spunând că ne-o va aduce dimineața. Zis și făcut. Nu am primit deloc hrană, deși noi (cei optzeci din camera mare) am început a protesta...

A doua zi de dimineață, când trebuia să ne primim porțiile de ceai, am observat că în cazan era hrana ce trebuia să ne-o dea în seara trecută. **Ne-au umplut gamelele cu ciorbă, mai mult ca de obicei și noi, flămânzi, am mâncat-o toată.**

După vreo una-două ore, unii au început să se vaite de stomac, alții au început să vomite, pe alții îi apucase diareea. Cei care erau în situația arătată au cerut ca să-i vadă medicul închisorii; am format un grup de vreo 40 de oameni, care am plecat jos la infirmerie, conduși de paznicul ce-l aveam la ușa camerei. Medicul, un căpitan (nu-i cunosc numele), când a văzut atâtia deținuți că-i vin la infirmerie, n-a vrut să ne consulte pe niciunul, spunându-i paznicului să ne ducă înapoi în cameră. **Unora, care îi cereau să le dea ceva medicamente, le-a dat în schimb lovituri de ciomag.**

În dormitor exista un ciubăr (tinetă), unde ne făceam necesitățile și care ciubăr se umpluse cu vomități și cu fecale, făcând o mocirlă pe jos în dormitor de nedescris. După o muncă de vreo câteva ore, cei care se simțeau mai puțin rău au reușit să facă curățenie.

În acea zi n-a mai vrut să mănânce nimeni, de frică să nu ne otrăvească – ne adusesse o ciorbă de copite de bivol.

Cert este că a fost o tentativă de otrăvire în masă a celor ce eram în camera mare închisă (foști în serviciul de informații, cum am arătat mai sus), căci în alte camere nu s-a produs această barbarie.

IV. Cântecul „Astă noapte te-am visat”

„Astă noapte te-am visat,
Mândro că te-am sărutat

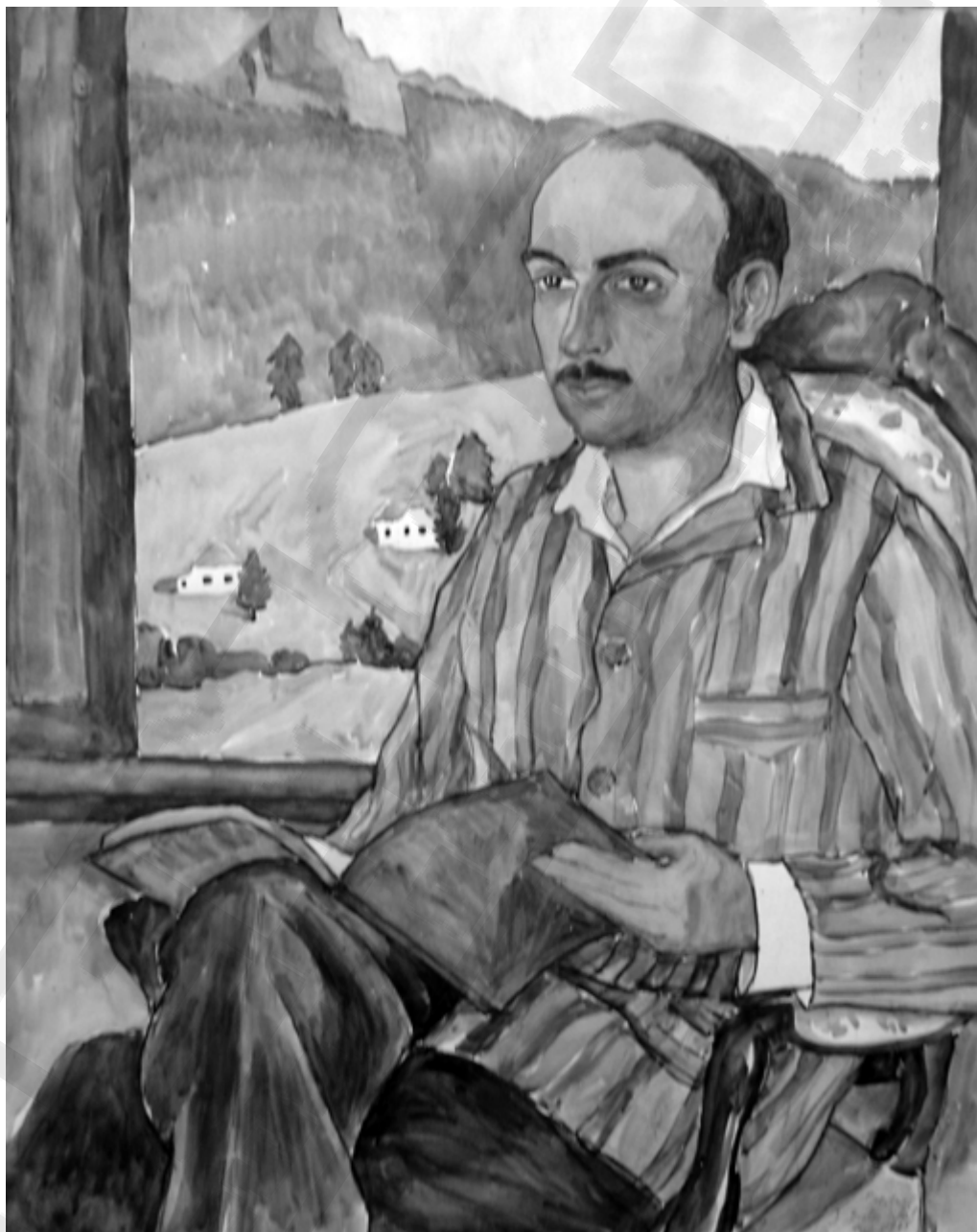
.....
Mă mir Doamne cum nu mor,
Cum nu mor de-atâta dor.”

Acest cântec îl cântam în fiecare dimineață în închisoarea de la Făgăraș. În zori de zi, la semnalul: două puncte, o linie (...) ce-l dădeam în peretele camerei de detenție, unde ne aflam și pe care îl transmitem tot prin același semnal mai departe prin perete la alte camere. Astfel, în tot etajul unde ne aflam era cântat, la un moment dat, acest cântec. Cântecul era cântat două, trei minute și apoi se făcea liniște, **așteptând a se deschide ușile și a ne face apelul, să afle cum este situația cu bolnavii și să preia morții.**

Acest cântec îl cântam eu în fiecare dimineață când mă sculam și atunci când eram închis în închisoarea din Timișoara, unde am stat singur într-o celulă timp de șase luni.

Acest cântec îmi alina dorul arzător de scumpa mea soție Silvioara și de fetele mele scumpe și dragi Liana, Rodica și Ileana.

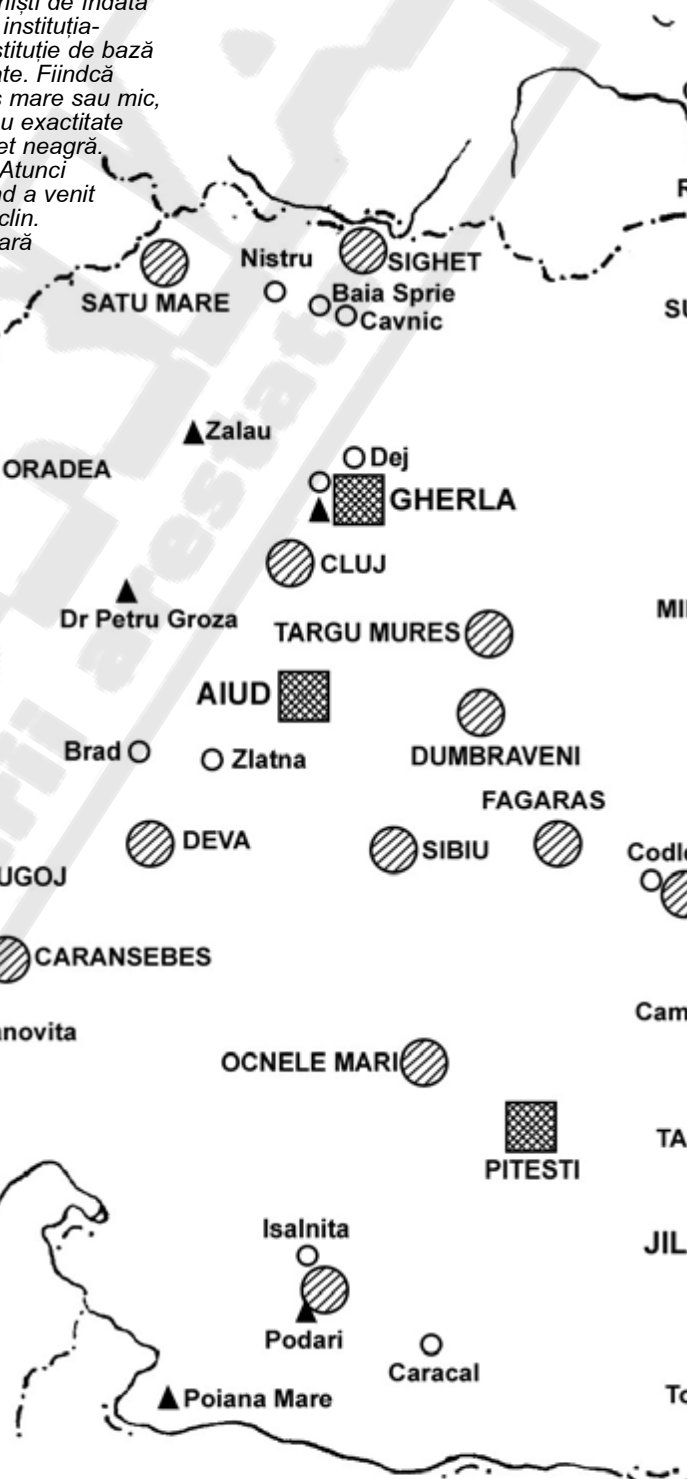
s.s. col. Liviu Grigore

1928 - Portretul poetului Ion Pillat la Predeal

Am mai spus-o: una dintre primele instituții edificate de comuniști de îndată ce-au pus mâna pe putere în România (6 martie 1945) a fost instituția-pușcărie. Harta de față arată locurile „onorate” de această instituție de bază a regimului comunist. Și încă nu sunt toate locurile consemnate. Fiindcă Securitatea a mai avut locurile ei de detenție prin fiecare oraș mare sau mic, ba chiar în foarte multe comune. O hartă care ar consemna cu exactitate toate aceste locuri de suferință românească ar apărea complet neagră. Baza acestui gulag românesc a fost pusă de Gheorghiu-Dej. Atunci a și căpătat amploare acest gulag de inspirație sovietică. Când a venit Ceaușescu la putere, acest gulag a cunoscut un oarecare declin. Pozând într-un „comunist cu față umană”, cosmetizare necesară ca să facă bună impresie Occidentului, Ceaușescu a început să mai renunțe la zidurile închisorii propriu-zise, fără însă a renunța la teroare. Teroarea lui era mai nuanțată, fiindcă el nu-și mai înlătura adversarii cu glonte tras în ceafă, ci prin alte metode, chipurile mai „blânde”, precum: accidente de mașină, sinucideri simulate, iradieri, expulzări peste graniță etc. În memoria țării locurile consemnate pe harta de față au rămas și vor rămâne. Unele pușcării au o tristă și înspăimântătoare faimă. Așa au fost Jilava, Sighet, Râmnicu Sărat, Pitești, Galați, Caransebeș, Aiud, Gherla etc. În unele dintre aceste locuri nu mai există azi nici închisori. Așa sunt, de exemplu, Râmnicu Sărat, Caransebeș, Galați, Sighet etc. Ba chiar unele dintre ele, cu zidurile slăbite în urma diverselor cutremure, sunt gata să fie demolate. Noi credem că nu trebuie lăsate să dispară. Ele trebuie luate sub îngrijirea societății civile și conservate. Pentru ce conservate? Pentru că aceste locuri s-au gravat în istoria țării noastre ca locuri de suferință pentru poporul român care, în planificarea comunistă, trebuia să dispară de pe fața pământului. Rândurile pe care le scriem acum vor să se constituie într-o invitație față de acei români care, având și posibilități materiale, pot lua în custodie o fostă închisoare sau alta, ca să o poată conserva ca ațare. Spre neuitarea martirilor noștri.

- Mari centre de exterminare
- Inchisori de exterminare
- Lagar de exterminare
- Lagar de deportare
- Azil psihiatric

EUGEN DENIZE

Puterea comunistă și armata Un document din Arhiva C. C. al P. C. R.

Ocuparea României de către armatele sovietice după 23 august 1944 a marcat, aproape instantaneu, și începutul tragediei armatei române, care trebuia transformată dintr-o armată națională într-o armată vasală puterii sovietice. Neținând seama deloc de faptul că România își anunțase ieșirea din războiul purtat alături de Germania și hotărârea de a se alătura Aliaților, Moscova a ordonat capturarea imediată a întregii armate române din Moldova. Au ajuns astfel, în lagărele sovietice de prizonieri, aproximativ 160 000 de soldați și ofițeri români¹. Transformarea României în colonie sovietică s-a făcut într-un ritm rapid și cu multă eficiență, fapt recunoscut de Emil Bodnăraș, în martie 1964, în timpul unei discuții purtate la Beijing cu liderii comuniști chinezi: „La noi se impuseseră – spunea Bodnăraș – anumite forme de relații prin întreprinderile mixte româno-sovietice, practic toată economia intrase în dependență față de Uniunea Sovietică. Armata noastră era controlată în întregime de Uniunea Sovietică. Noi socoteam asta chiar ca un ajutor. Peste tot erau consilieri”². Acapararea României de către sovietici a fost mult ușurată de distrugerea armatei naționale și de crearea unei noi armate, îndoctrinată cu ideologia comunistă, marxist-leninistă.

Armata română a fost distrusă din punct de vedere fizic prin împrușcarea constantă a rândurilor ei și prin schimbarea totală a cadrelor de comandă. Astfel, la 6 octombrie 1944, Înaltul Comandament Sovietic a cerut și a obținut demisia generalului Gheorghe Mihail, șeful Marelui Stat Major, care se opusese ordinului sovietic ca toate unitățile române să fie dezarmate, cu excepția

Edina

celor care luptau alături de sovietici pe frontul antihitlerist. Succesorul generalului Mihail, generalul Nicolae Rădescu, a acceptat, la 26 octombrie, cererea sovieticilor ca armata română din interior să fie redusă la 13 divizii complete și 3 divizii cu efectiv redus, cu un număr total de 100 000 de oameni, iar numărul trupelor de grăniceri și al jandarmeriei să fie redus de la 74 086 la 58 018 militari³. Acest proces a continuat în următorii trei ani, ducând la reducerea efectivului forțelor armate române de la 419 000, în mai 1945, la 136 000, în decembrie 1947⁴. Comandanții armatei române, generali cu mare experiență câștigată pe câmpurile de luptă ale celor două războaie mondiale, au fost licențiați cu brutalitate, mulți dintre ei sfârșindu-și viața în închisorile comuniste⁵.

Simultan cu desființarea armatei naționale, sovieticii au trecut la organizarea unei noi armate, care să le fie fidelă, nucleul acesteia fiind constituit din diviziile „Tudor Vladimirescu” și „Horea, Cloșca și Crișan”. Rolul principal al acestor divizii a fost de natură politică și ideologică, ele având misiunea de a introduce doctrina comunistă în armata nouă care se forma. Aparatul politic de educație în armată a luat ființă inițial în timpul formării diviziei „Tudor Vladimirescu” pe teritoriul Uniunii Sovietice, prin ordinul de zi numărul 17 din 1 decembrie 1943⁶. După preluarea guvernului de către comuniști, la 6 martie 1945, politizarea armatei a luat o amploare fără precedent. La 8 mai a fost înființată Direcția Superioară a Educației, Culturii și Propagandei, precum și aparatul de educație⁷. Acesta cuprindea 1 005 ofițeri și subofițeri din cadrul diviziei „Tudor Vladimirescu”⁸, la 2 octombrie fiind completat cu 724 ofițeri și subofițeri din divizia „Horea, Cloșca și Crișan” și transformat în Inspectoratul General al Armatei pentru Educație, conform Ordinului General nr. 113 al Ministerului de Război⁹. Activitatea propagandiștilor comuniști în armată a fost deosebit de intensă la începutul anului 1948, atunci când Partidul Comunist înlăturase orice obstacol din calea sa către puterea absolută în țară, ei putând să-l asigure că armata îl va sluji cu credință. La începutul lui ianuarie, articolul „de linie” *Etapă nouă, sarcini noi*, apărut în toate publicațiile militare, arăta că: „...Sosirea lui 1948 coincide cu începutul unei etape noi în dezvoltarea armatei noastre și o găsește în plină și vertiginoasă prefacere structurală. Această nouă etapă marchează începutul creării și închegării Armatei Populare Române”¹⁰. Și mai explicit a fost generalul Dumitru Petrescu, în discursul rostit la 3 ianuarie 1948, în fața microfoanelor Radiodifuziunii Române. După ce justifica și lauda politica Partidului Comunist, el îi oferea acestuia garanția fidelității depline a armatei: „Armata populară română – spunea el – va sta neclintită de veghe pentru apărarea libertății, a drepturilor și păcii poporului român și a popoarelor conlocuitoare împotriva uneltirilor tuturor acelorora ce vor să dărâme pacea și să subjuge lumea pentru interesele lor. Armata populară română va lupta pentru consolidarea Republicii Populare, pentru fericirea și bunăstarea celor ce muncesc cu brațele și cu mintea, de la orașe și sate”¹¹.

Dar comuniștii, subordonați intereselor de mare putere ale Uniunii Sovietice,

nu s-au mulțumit numai cu distrugerea armatei naționale, ci au încercat să distrugă și trecutul glorios al acesteia și al poporului român, să scoată din mintea și sufletul românilor cultul eroilor și cel al Eroului necunoscut, să arunce disprețul și uitarea asupra gloriei militare a poporului nostru, asupra a tot ce se petrecuse înainte de cucerirea țării de către sovietici. Semnificativă, în acest sens, este discuția purtată în cadrul Secretariatului Comitetului Central, la data de 4 mai 1950, și hotărârea adoptată pe baza ei cu privire la sărbătorirea zilei de 9 mai, pe care le vom prezenta în continuare. Trecutul glorios, sângele vărsat în apărarea pământului strămoșesc, tradiția monarhică românească, tot sistemul de valori al neamului era sacrificat de un pumn de trădători și asasini numai pentru a fi pe placul puterii sovietice. 9 mai nu reprezenta nimic pentru români. 8 mai era ziua capitulării Germaniei naziste, iar 10 Mai era ziua monarhiei române și a independenței naționale românești. 9 mai era însă data la care hotărâseră sovieticii să sărbătorească victoria antihitleristă pentru a face altfel decât foștii lor aliați, americanii și britanicii. Slugile de la București s-au conformat acestei date și au făcut tot ce le-a stat în putință pentru a deturna istoria de la făgașul ei firesc. Dar să le dăm cuvântul.

**Stenograma ședinței Secretariatului Comitetului Central
al Partidului Muncitoresc Român
din data de 4 mai 1950**

Sărbătorirea zilei de 9 mai

Tov. Gheorghiu – Să luăm ca bază proiectul de hotărâre (citește). Iar tov. Bodnăraș propune și el pentru comemorarea luptelor de la Mărășești (citește).

Tov. Ana – Cred ca să depunem și în București, cum se propune și în principalele centre, coroane în cimitirele în care se află ostași căzuți în războiul antihitlerist. N-avem de ce să depunem coroane pe mormântul eroului necunoscut, care era o batjocură, o escrocherie a regimurilor trecute. Nu știu însă dacă avem cimitire cu morminte ale ostașilor căzuți pe frontul antihitlerist.

Tov. Gheorghiu – La Ghencea sunt amestecate toate mormintele din toate războaiele. Trebuie văzut unde sunt.

Tov. Ana – Ziua independenței trebuie să fie serios organizată, altfel dușmanii vor face din 10 Mai ziua independenței.

Tov. Teohari – Sunt de acord. La anul va trebui să prevedem în calendar toate lipsurile și să stabilim exact sărbătorile legale. De exemplu 9 Mai este și ziua victoriei asupra fascismului și ziua independenței și ziua eroilor.

Tov. Gheorghiu – Și părerea mea este că accentul trebuie pus pe ziua independenței, cu atât mai mult, că coincide cu 9 Mai, ziua eliberării, ziua victoriei asupra hitlerismului. Mai trebuie subliniat acest lucru și pentru un alt motiv, tocmai pentru a estompa chestiunea cu cimitirele și eroul necunoscut. Deci să scoatem mai mult în evidență aceste două evenimente, natural în jurul

lor să atragă atenția opiniei publice. Are și importanță politică și în același timp micșorează din chestiunea cealaltă cu cimitirele și eroul necunoscut. Ziua eroilor este o zi unde se duc oamenii la cimitire, este și Constantin și Elena și dușmanul folosește acest lucru. Este un lucru asupra căruia ar trebui și organele de Stat să ia măsuri și pe linie de Partid, în sensul de a sublinia aspectul acestor 2 lucruri, proclamarea independenței și ziua victoriei asupra Germaniei hitleriste.

Apoi este propunerea tov. Bodnăraș care consideră că acolo unde au căzut ostași ruși și români în războiul împotriva nemților, ar trebui depuse coroane.

Tov. Ana – De ce să punem coroane la cei căzuți în războiul imperialist?

Tov. Gheorghiu – Respingem deci propunerea tov. Bodnăraș. O să punem numai acolo unde sunt ostași sovietici și români care au căzut în războiul împotriva hitlerismului. Armata împreună cu tov. Teohari să vadă unde sunt asemenea cimitire. Trebuie prevăzut, poate dușmanul o să folosească pretextul acesta și trebuiesc luate măsuri pentru a împiedica, ca să nu se manifeste politicește. Discursurile care o să fie ținute trebuiesc văzute. Deci proiectul de hotărâre trebuie refăcut în acest sens.

(Arhivele Militare Române,
fond microfilme, rola AS 1 – 207, c. 4-5)

Hotărâre

La 9 Mai, la ora 11 a.m. va avea loc solemnitatea depunerii coroanelor la monumentul eroilor sovietici din Piața Victoriei și la cimitirul Ghencea (sau altul) unde se află înmormândați soldați din războiul antihitlerist.

Vor depune coroane: C. C. al P. M. R., Comitetul de Partid al Capitalei, Armata R. P. R., organele de conducere ale tuturor organizațiilor de masă, pionierii.

La depunerea coroanelor vor participa delegați din întreprinderi, fruntași în producție, în număr de cca. 200.

Va lua cuvântul la monumentul eroilor sovietici tov. Col. Mihalache Marin.

În aceeași zi la ora 18 la București va avea loc o adunare festivă organizată sub auspiciile Comitetului de Partid și al Comitetului Provizoriu al Capitalei.

Adunarea va avea loc la Ateneul R. P. R.

Va prezida tov. Oproiu, secretarul Comitetului de Partid al Capitalei.

Va fi ales un președinte de onoare.

Va conferenția tov. N. Ceaușescu.

Adunarea va trimite o telegramă tovarășului Stalin. Telegrama va fi citită de tov. Oproiu.

Va urma un program artistic, executat de ansamblul Armatei

La Parcul Prieteniei româno-sovietice va avea loc ca și în anul trecut, în după masa zilei de 9 Mai, o festivitate organizată de A.R.L.U.S. Cuvântul de deschidere va fi rostit de tov. C. Doncea. Programul artistic va fi executat de ansamblul grupului de trupe sovietice (Constanța).

În centrele mai importante din țară (Iași, Cluj, Timișoara, Brașov, Galați, Craiova, Tg. Mureș și Arad) vor avea loc adunări convocate de Comitetul Provizoriu și A.R.L.U.S., la care va lua cuvântul un ofițer superior, membru de partid sau președintele sau vicepreședintele Comitetului Provizoriu. Vor urma programe artistice.

În centrele unde există monumente, cimitire sau morminte ale eroilor sovietici și ale eroilor români din războiul antihitlerist, vor avea loc solemnități de depunere a coroanelor.

Vor vorbi comandantii sau locțiitorii politici ai Garnizoanei.

În zilele care preced ziua de 9 Mai, U. T. M. și alte organizații de masă, precum și unitățile militare se vor îngriji de starea mormintelor eroilor sovietici și români.

Presa și radio vor publica și difuza articole în legătură cu importanța zilei de 9 Mai.

Se va sublinia și se va pune accentul pe faptul că 9 Mai este ziua independenței țării și totodată ziua eliberării de sub jugul hitlerist.

9 Mai nu va fi socotită ca ziua eroilor și nu se vor face solemnități decât la mormintele ostașilor căzuți în războiul antihitlerist.

A.R.L.U.S. va tipări (pregăti) o vitrină *Uniunea Sovietică în fruntea luptei pentru pace*.

Vor apărea următoarele cărți editate de editura M. F. A.: *Stalin – geniu militar* (culegere de articole din presa sovietică); *Stalin – inspiratorul și organizatorul victoriilor poporului sovietic* de Corneavschi; *M. V. Cantaria – erou al Uniunii Sovietice*.

În ziua de 9 Mai nu se va lucra.

(**Arhivele Militare Române**,
fond microfilme, rola AS 1 – 207, c. 9-10)

Note:

¹ Florica Dobre, Alesandru Duțu, *Distru-gerea elitei militare sub regimul ocupației sovietice în România*, vol. I, 29 august 1944 – 28 decembrie 1948, București, 2000, p. 13.

² Alexandru Oșca, Vasile Popa, *O fe-reastră în cortina de fier. România. Decla-rația de independență din aprilie 1964*, Focșani, 1997, p. 80.

³ Dennis Deletant, *România sub regimul comunist*, în românește de Delia Răz-dolescu, București, 1997, p. 44.

⁴ *Ibidem*; Alesandru Duțu, *Comisia Aliată de Control destructurează Armata Română*, în „Revista de istorie militară”, nr. 5, 1992, p. 221; Aurel Pentelescu, *Distru-gerea Armatei Române prin clauzele Tratatului de pace de la Paris*, în vol. *România și al doilea război mondial*, coordonatori Gheorghe Buzatu, Valeriu Florin Dobrinescu, Horia Dumitrescu, Focșani, 2000, pp. 452-463.

⁵ Alesandru Duțu, Florica Dobre, *Drama generalilor români (1944-1964)*, București, 1997, passim; Alexandru Oșca, Vasile Popa, *Implicarea aparatului politic în acțiunea de epurare a cadrelor Armatei Române*

în anul 1948, în vol. *Anul 1948 – Instituțio-nalizarea comunismului*. Comunicări pre-zentate la Simpozionul de la Sighetu Mar-mației (19-21 iunie 1998), (Analele Sighet, 6), editor Romulus Rusan, București, 1998, pp. 262-270.

⁶ Cornelia Ghinea, *Loctiitorul politic în armată. Conferința lui Emil Bodnăraș din iulie 1949*, în vol. *Anii 1949-1953: Mecanis-mele terorii*, Comunicări prezentate la al VII-lea Simpozion al Memorialului de la Sighetu Marmăției (2-4 iulie 1999), (Analele Sighet 7), editor Romulus Rusan, București, 1999, p. 214.

⁷ *Ibidem*.

⁸ *Ibidem*.

⁹ *Ibidem*, pp. 214-215.

¹⁰ *Etapă nouă, sarcini noi*, în „Revista infanteriei”, an II, nr. 1, ianuarie 1948, p. 6, apud A. Pentelescu, *art. cit.*, p. 463.

¹¹ Generalul Dumitru Petrescu, Conferin-ță în cadrul „Orei Armatei” difuzată la 3 ia-nuarie 1948, în Arhivele Societății Române de Radiodifuziune, fond emisiuni diverse, dosar ianuarie 1948, f. 2.

1957 - Câmp cu clăi la Miercurea Ciuc

NICOLAE DRĂGUȘIN

**Convorbire
cu acad. Șerban Papacostea**

**„Plecarea tinerilor în străinătate este o pagubă în perspectiva imediată,
dar într-una mai îndepărtată este un câștig”**

Istoricul Șerban Papacostea s-a născut în București, la 25 iunie 1928, ca fiu al juristului Petru Papacostea, descendent al unei familii de origine macedo-română. Bunicul său, Gușu Papacostea, a făcut parte din primul grup de tineri aduși în România de Alexandru Ioan Cuza pentru a răspândi cultura românească la aromâni. Ca urmare, Gușu Papacostea este cel care a înființat prima școală românească în Macedonia. Acesta a avut șase copii: juristul, economistul și politologul Alexandru Papacostea, profesor universitar la Cernăuți, scriitorul și traducătorul Cezar Papacostea, membru corespondent al Academiei Române, profesorul Victor Papacostea și juristul Petru Papacostea, precum și două fiice.

Fost deținut politic în timpul regimului comunist, istoricul Șerban Papacostea are în centrul cercetărilor de medievalism românească, pe care a îmbogățit-o pornind de la surse inedite. Este absolvent al Facultății de Istorie și Geografie din București și, din anul 1968, doctor în istorie, titlu obținut cu o teză premiată trei ani mai târziu de Academia Română. Este membru corespondent al Academiei Române, membru al Academiei Ligure de Științe și Litere din Genova, codirector al revistei „Il Mar Nero” din Italia și coeditor al colecției „Rumänienstudien” (Germania). Între 1990 și 2001 a fost directorul Institutului de Istorie „Nicolae Iorga” din București.

Dintre lucrările publicate, amintim *Românii în secolul al XIII-lea. Între cruciadă și Imperiul Mongol*, *Ștefan cel Mare domn al Moldovei*, *Geneza statului în evul mediu românesc*. Prin direcțiile de cercetare, istoricul Șerban Papacostea se apropie de mentorul său, istoricul Gheorghe Brătianu.

**„Formarea mea a fost favorizată de contactul cu personalități
și lectura cărților”**

Domnule academician Șerban Papacostea, voi începe direct, întrebându-vă cât de mult a contat faptul că, încă de la o vârstă fragedă, ați intrat în contact cu mulți oameni de seamă ai culturii și spiritualității interbelice?

Două lucruri au favorizat formarea mea timpurie: cel dintâi l-ați pomenit – contactul cu personalități de primă însemnătate ale vieții politice și intelectuale românești.

Oferiți, vă rog, câteva nume.

Am să încep cu cea mai de seamă personalitate pe care am cunoscut-o în copilărie și în prezența căreia m-am aflat în repetate rânduri: mareșalul Alexandru Averescu, al cărui colaborator politic cel mai apropiat a fost tatăl meu până în ultima clipă. Într-adevăr, o personalitate excepțională, care încă nu a fost suficient reliefată în istoriografia noastră și care e prea puțin cunoscută lumii românești de astăzi.

Să ne oprim puțin, pentru că v-aș ruga să evocați un portret al mareșalului, insistând pe elemente mai puțin familiare publicului larg, mai ales că l-ați cunoscut personal. Ce sfaturi vă amintiți că ați primit de la acest om și cum v-au ajutat ele să înfrunțați impasurile vieții?

La data când mareșalul Averescu a încetat din viață, eram la o vârstă prea fragedă pentru a recepta direct influența lui. Rețin din acea vreme impresia unui extraordinar prestigiu care se desprindea din persoana lui. Amintirile evocate de tatăl meu, mai târziu, mi-au lăsat însă imaginea unei personalități ferme, neînduplecată în hotărârile sale, care decurgeau exclusiv din conștiința datoriei, a unei principialități care nu se lăsa abătută de considerente de oportunism personal. Dovadă a acestei opțiuni fundamentale e refuzul său constant de a utiliza în spirit politicianist imensa popularitate dobândită în timpul războiului din 1916-1918 în tranșee, popularitate probabil neegalată în istoria modernă a României.

Partidul Poporului, condus de personalitatea evocată, a fost primul partid politic cu filiale în toată țara...

În plus, Alexandru Averescu a fost un model de probitate și demnitate, din cele care onorează clasa politică românească din trecut. Sub raport militar, Nicolae Iorga a sintetizat esențialul personalității lui Alexandru Averescu când l-a caracterizat „un mare domn de oaste”.

Să ne reîntoarcem la oamenii care au vegheat la formarea dumneavoastră ca om...

Îmi mai vin în minte filosofii Ion Petrovici și Petre P. Negulescu, clasicistul Cezar Papacostea, profesorul Hanibal Teodorescu, tot din grupul de averescani care au rămas fideli mareșalului Averescu și acțiunii lui politice. Apoi, mai larg, în planul colaborărilor politice, mă gândesc la Gheorghe I. Brătianu, pe care l-am cunoscut din copilărie și care avea să-mi fie pentru doi ani dascăl la Facultatea de Istorie, unde a preluat succesiunea lui Nicolae Iorga la Catedra de Istorie Universală. De la cursurile și seminariile sale am învățat nu numai istorie în sensul pragmatic, ci și gândirea istorică, metodă de cercetare și analiză a izvoarelor.

Există o amintire care să fi punctat relația de colaborare cu ilustrul istoric despre care înțeleg că v-a fost în același timp și mentor?

Sigur! La o ședință de seminar la care am avut ocazia să prelucrez un text de

cronică medievală din istoria Angliei, surprins de faptul că eram la curent cu cea mai recentă publicație în temă (este vorba despre o monografie consacrată Regelui Ioan fără de Țară), a avut bunăvoința să marcheze interesul pentru lucrarea mea de seminar prin faptul că, la următoarea ședință, mi-a oferit ultimul extras dintr-un articol publicat de revista institutului pe care-l conducea – Institutul pentru Studiul Istoriei Universale „Nicolae Iorga”.

V-a făcut o dedicație...

Da, mi-a făcut o dedicație.

În ce a constat cel de-al doilea factor despre care ați amintit la începutul discuției?

Faptul că am „descoperit” în locuința noastră o vastă bibliotecă care nu a dat naștere, dar a stimulat, a oferit condiții favorabile formării mele intelectuale. Împreună cu personalitățile pe care le-am cunoscut, am avut parte și de personalități desprinse din filele cărților, cărți valoroase din biblioteca tatălui meu, în majoritate cărți de istorie referitoare la revoluția franceză, apoi la cea rusă și altele.

Care sunt autorii în creația căroră, peste ani, academicianul Șerban Papacostea găsește o piatră la temelia formării sale intelectuale?

Sunt clasicii istoriografiei și ai gândirii politice universale și românești: Tacitus, Machiavelli, Oswald Spengler, Wheeler-Benett, Jacques Bainville, A. D. Xenopol, N. Iorga, Gheorghe I. Brătianu, Ștefan Zeletin, Andrei Oțetea.

Reeditarea în întregime a volumelor interzise de cenzura comunistă, inclusiv a celor trunchiate prin scoaterea fragmentelor incomode regimului, ar fi un posibil demers pentru reluarea dialogului spiritual cu generațiile de care ați amintit?

Fără îndoială, și, în această privință, sunt de semnalat progrese considerabile.

***„Omul trebuie să găsească în sine reazemul
pentru afirmarea sa pe plan moral și intelectual”***

Dacă tinerilor de astăzi se simte că le lipsește ceva, oare acel ceva nu sunt chiar modelele sociale și culturale pe care să le urmeze?

Cu siguranță că au lipsă de așa ceva. Tot ce s-a întâmplat în ultimele decenii a fost la antipodul condițiilor care formează personalitatea. Iar unul din factorii acestei formări este contactul cu personalități. Or, regimul prin care am trecut și-a promovat tocmai inversul acestei situații: anularea elitelor, anihilarea personalității și promovarea non-valorilor. Firește că au lipsit tinerelor generații aceste modele. Asta nu înseamnă că nu întâlneau, în cadrul instituțional în care lucrau, personalități, dar acestea erau îngrădite în manifestările lor de condițiile existente și lipsite de ceea ce a fost condiția firească a formării personalității: contactul cu străinătatea,

schimbul cu marile universități europene, schimburile de idei cu lumea din afară.

Regimul comunist a izolat țara în mod deliberat, mai întâi în cadrul sistemului sovietic, iar după aceea, în ultimele decenii, prin îngrădirea riguroasă a contactelor cu lumea libertății și a efervescenței intelectuale.

S-ar putea spune, deci, că generațiile anilor '20-'30 au fost privilegiate, au avut un important atu în fața celor de după 1989.

Generațiile interbelice, dar și cele care le-au precedat în secolul al XIX-lea, au beneficiat din plin de această deschidere a ferestrelor spre lumea culturii occidentale; generație după generație și-a trimis elita la marile universități europene, unde a avut prilej să se formeze la învățătura unor maeștri ai gândirii, ceea ce explică în mare măsură țâșnirea extraordinară a valorilor în cultura românească a secolului al XIX-lea și a celui următor, până când a intervenit ghilotina istorică – nu e singura din istoria noastră – care ne-a rupt brutal de legătura cu această lume, fapt care s-a reflectat profund negativ, realitate agravată de întreruperea posibilității de a procura material documentar din străinătate. În perioada de destindere din deceniul al șaptelea au început să vină cărți, să se recupereze din golurile acumulate, dar această evoluție pozitivă nu a fost în măsură să modifice curentul dominant. România, înainte de 1945, a produs valori universale, care s-au înscris în cultura și civilizația universală, în vreme ce abia acum apar speranțele unei redresări în această privință.

Chiar mă pregăteam să vă întreb: ce ar fi corect să credem despre felul în care s-au scurs anii de după căderea comunismului... Un individ născut cu puțin înainte de 1989, ajuns la o vârstă de cotitură, unde și-ar putea găsi propriile modele?

În primul rând în marile valori ale trecutului românesc, dar și în personalitățile care s-au afirmat curajos și valoros în vremea totalitarismului și a neocomunismului care i-a urmat. Firește însă, ca întotdeauna, omul trebuie să găsească în sine însuși reazemul pentru afirmarea sa pe plan moral și intelectual.

Sub aspectul manifestării și al înțelegerii unor semnificații, cum vi se par tinerii de azi față de cei pe care i-ați cunoscut în vremea tinereții dumneavoastră?

Este puțin dificilă întrebarea. Dar constatarea mea este că sunt mai sceptici cu privire la timpul lor și la perspectivele imediate, lucru care adeseori iscă discuții contradictorii. Eu încerc, de la vârsta mea, să le fac o injecție de speranță.

Sceptici față de o situație sau față de părinți, bunici? Adesea am simțit nevoia să-mi acuz părinții și generația lor că nu au fost suficient de contestatari, nu au făcut suficient pentru ca împrejurările sociale să fie altele, mai bune.

E mai valabilă obiecția dumitale în condițiile actuale, când riscurile nu sunt la fel de mari ca în trecut. Nu sunt decât de ordinul promovării. Acum nu mai stai cu frica securistului care te ridică de pe stradă și te trimite într-un beci. Este o doză de conformism în societatea românească, mai mare decât în altele. De aceea suntem

ultimii în evoluția spre normalitate. Și în privința asta sunt optimist, fără să am date statistice, sondaje de opinie.

... ci doar experiența unui istoric.

**„Celor mai tineri le-am recomandat să nu ia în ușor lucrurile,
ci cu toată seriozitatea”**

Domnule profesor, mi-ați vorbit într-o discuție trecută despre tinerii istorici care s-au format sub îndrumarea dumneavoastră. Ce calități morale și profesionale ați încercat să le insuflați?

În primul rând, respectarea adevărului și seriozitatea demersului, a cercetării. I-am invitat să-și consolideze pregătirea prin lecturi fundamentale, pe care după aceea le-am discutat, în parte sau în grup. În al doilea rând, prin exigența însușirii limbilor străine. Este o problemă capitală pentru cine lucrează în domeniul istoric capacitatea de a domina bibliografia în limbile cele mai utilizate. Dar înainte de toate, seriozitatea demersului, în sensul integral al cuvântului, aceasta a fost exigența.

Este o exigență necesară tuturor românilor...

Cei de calitate au acest stil de viață, însă românii, în general, așa cum s-au strecurat prin istorie, pentru că asta este esența istoriei românești, uneori se strecoară mai ușor și prin viață. Ceea ce fac la nivelul macroistoriei, adesea fac și la nivelul soluțiilor personale de viață, ceea ce nu e întotdeauna recomandabil la scara națională, pentru că uneori ne mulțumim cu soluțiile facile. Dar sunt convins de însușirile intelectuale deosebite ale nației; de aceea cred că se vor găsi întotdeauna suficiente valori pentru a forma o elită autentică, cu condiția ca și ambianța să fie favorabilă. Avem precedentul istoric al celor aproape opt decenii de libertate națională între Carol I și Regele Mihai I.

A fost dificil dialogul cu ei, fiind mai tineri?

M-am adaptat... Nu a fost întotdeauna ușor, pentru că i-am învățat și pe ei să nu ia în ușor lucrurile, ci cu toată seriozitatea. Ceea ce le-am spus lor, le spun și celor care astăzi vin la mine sau cărora le predau, anume că istoricul se formează pe trei căi: prin lectura operelor fundamentale ale marilor istorici, operația proprie de cercetare a unui domeniu și, în al treilea rând, efortul de a înțelege vremea în care trăiesc. Eu sunt medievalist de profesie, dar m-am autoformat de la 12 ani, urmărind pasionat evoluția evenimentelor.

Ați avut interesul, deși prea multe surse de informare nu existau atunci, însă acum, chiar și cu atâtea mijloace, relativ puțini tineri se interesează de aceste subiecte. Cel puțin în politică mi se pare foarte evidentă constatarea...

De atunci și până acum s-au schimbat foarte multe, așa încât trăim aici, în

România, o perioadă de dezorientare totală. După ce regimul comunist a modificat mersul societății, este inevitabil ca formarea sau deformarea noilor generații să aibă urmări și să se regăsească în dezorientarea actuală, întărită de modalitatea României de ieșire din regimul totalitar, într-o variantă care a creat o confuzie și mai mare.

Confuzia aceasta hrănește o mentalitate care, însușită de către cei tineri, este aproape inevitabil transmisă mai departe.

Așa este, dar este presiunea realităților exterioare, care o va modifica. Așa cum presiunea externă a smuls România din hegemonia Uniunii Sovietice, tot așa și mentalitățile se vor adapta, dar sigur că ar fi preferabil să nu așteptăm această deplasare forțată a cadrului geopolitic pentru a ne adapta mentalitățile. S-a putut însă constata că structurile lăsate de comunism au fost mai eficace decât cele care promovau schimbarea efectivă.

Tinerilor ce mijloace le stau la dispoziție pentru a schimba societatea în felul în care o doresc?

În primul rând să se formeze pe ei înșiși în contact cu realitățile naționale, universale și să înțeleagă sensul evoluțiilor, în mare. Să se elibereze de balastul ideologiei trecute, care continuă și astăzi, și atunci își vor regăsi drumul, dar ca oameni eliberați în bună măsură prin eforturile proprii. Nu este ușor, dar cred că sunt elemente de optimism în evoluțiile ulterioare.

„În tinerețea mea, dialogul cu cei mai în vârstă avea o pedagogie aparte”

Dialogul dumneavoastră cu persoanele mai în vârstă cum decurgea? Se manifesta o apropiere?

Faptul că aparțin unei familii care a avut un rol în România de dinainte de comunism cred că face să fie un caz mai rar, dar nu unic. Cum am spus deja, aici, în acest imobil, se întrunea o parte însemnată a intelectualității și lumii politice românești. Încă din copilărie am avut acest mare avantaj de a asista la discuții despre situația politică trecută sau actuală. Nu înțelegeam, dar ascultam, îmi plăcea acea muzică a conversațiilor intelectuale.

Dar un tânăr ca oricare altul avea șanse de a accede la acest gen de dezbateri în vremea aceea?

Avea, pentru că erau personalități. Și nu mă refer la categoria întâi, ci la profesorii de liceu, dintre care unii aveau doctorate în străinătate și în țară, încât dacă așa începe cu enumerarea datoriilor mele față de cei în contact cu care m-am format, i-aș pune pe primul loc pe cei de la liceu.

Înainte de a deschide reportofonul, v-ați amintit că unchiul dumneavoastră, pro-

fesorul Victor Papacostea, juca în pauze oina cu elevii săi. Era și aceasta o formă de apropiere și pedagogie?

Fără discuție că da. În pauze se amesteca cu ei și se juca, dar odată intrați în clasă, se restabiea raportul ierarhic; erau evaluați în funcție de ce știau și cât știau.

Provenind dintr-o familie cu tradiție pedagogică, ați găsit limbajul potrivit înțelegerii nevoilor unui tânăr?

Întâi trebuie să rectific ce ai spus dumneata: eu nu am fost profesor, pentru că regimul trecut nu mi-a îngăduit să fiu nici la liceu și cu atât mai puțin la universitate. Am fost tolerat cu intermitențe la Institutul de Istorie, acolo unde am format oarecum clandestin oameni. Țineam cursuri de ultraspecialitate (latină medievală, paleografie), cu care prilej făceam și istorie. Dar făceam aici, în casă, cu cei care au optat pentru legătura cu mine, și pot să spun că am obținut rezultate de care eu unul sunt satisfăcut. Nu numai de faptul că s-au afirmat, dar s-a și format o legătură care a rezistat.

„N-am avut tentația de a pleca din țară, deși am avut posibilitatea”

Cei tineri pot oferi mai multe decât cei în vârstă?

Dacă-și dau silința, da, pentru că ei beneficiază de condiția de libertate pe care noi nu am avut-o. Poate că lipsește cadrul de pregătire profesională corespunzător, pentru că învățământul românesc nu s-a ridicat la nivelul la care ar trebui să fie – din motive știute și din spiritul continuității în sprijinirea structurilor vechi.

Cu ce ați începe, fiind din nou tânăr?

Cu ceea ce am făcut și până acum, dar după ce mi-aș recunoaște vocația. În general, nu întotdeauna tinerii își dau seama de domeniul în care se pot angaja cu cele mai bune rezultate.

Sau probabil nici nu sunt ajutați îndeajuns să se descopere pe sine.

Da, este adevărat. În trecut, profesorii detectau vocația, care la unii era foarte precisă, foarte timpuriu manifestată, în schimb la alții mai puțin. Pe lângă aceștia, mai există și oamenii așa-zis fără vocație, care merg spre cele mai profitabile profesii. Dar odată descoperită vocația, eu sunt convins că-și găsește drumul. Trebuie doar ajutat cât mai mult.

V-ați pune problema să plecați din țară, așa cum și-o pun alți tineri?

În ceea ce mă privește, n-am avut tentația, deși am avut posibilitatea. Am avut oferte în Germania, Italia, dar n-am fost tentat din clipa în care am înțeles că nu aparțin *categoriei privilegiaților cu drept de a circula liber*. Astfel, m-am hotărât să folosesc posibilitățile din țară și cred că am reușit în privința asta, chiar și pentru

domenii în care documentația nu era disponibilă aici. Fără a întreprinde cercetări de anvergură în Italia, fiind respins în câteva rânduri, am reușit să observ aspecte majore ale prezenței genovezilor în Marea Neagră, pe care alții, cu mai multe posibilități, nu le-au sesizat.

„Românii își neglijează principalul lor capital – inteligența”

Care este cea mai importantă concluzie pe care ați desprins-o din studiile făcute?

Am să o exprim folosind un citat al lui Iorga: „Nu există istorie națională, iar cea a românilor e mai puțin decât toate celelalte”. Istoria românilor nu se înțelege decât în context și în înfruntarea marilor imperii în spațiul acesta. Pregătesc o lucrare care abordează o nouă viziune asupra unei lucrări a lui Iorga – ideea e mare, dar a tratat-o în grabă cum i se întâmpla lui – *Locul românilor în istoria universală*. Să înțelegem istoria românească în funcție de acțiunea marilor forțe care s-au întretăiat în spațiul românesc și prin reacțiunea românească.

Rolul nostru este de a fi o monedă de schimb? O cantitate neglijabilă?

Cantitate neglijabilă nu suntem, prin simplul fapt că existăm într-un spațiu așa de contestat. Nu-i puțin lucru să supraviețuiești ca entitate etnică într-un spațiu în care s-au întretăiat mari puteri politice. Dar nu în măsura în care să răsturnăm noi cursul evenimentelor. Românii, cum a spus Mircea Eliade, nu s-au afirmat în istorie cât în cultură. Din păcate, românii își neglijează principalul lor capital – inteligența. În perioada în care am intrat, decisive nu sunt uzinele, ci inteligența în permanentă acțiune creatoare.

Deci este îndreptățită părerea că afirmarea românilor se face în afară și poate mai puțin în interior.

Nu neapărat. Se poate face în țară dacă vom avea grija – ceea ce nu este situația în momentul de față – să ne cultivăm inteligența prin formarea unei clase intelectuale în sensul larg al cuvântului. Atunci vom putea pune amprenta pe istoria generală.

Este adevărat, dar niciun român recunoscut în afară nu s-a afirmat în România. Mircea Eliade, Emil Cioran, Eugen Ionescu, Constantin Brâncuși și câți alții sunt ceea ce sunt prin faptul că s-au maturizat intelectual în străinătate.

Sunt totuși lucruri diferite. Este una obiceiul din trecut, ca oamenii care terminau ciclul universitar aici, să-și ia doctoratele în străinătate, după care se reîntorceau, și este cu totul alta situația grea de ocupație sovietică, când mulți au emigrat și s-au afirmat acolo. Dacă nu ar fi fost situația asta, mulți s-ar fi întors în țară. Dar dacă va exista o politică temeinică de sprijinire a intelectualității, atunci sigur se va realiza maximul de afirmare.

Altoră, ca Traian Vuia sau Coandă, care s-au ambiționat să rămână în permanentă legătură cu țara, le-au rămas aproape nerecunoscute meritele. Pentru mulți, tot frații Wright vor rămâne precursorii aviației și nu Traian Vuia.

Este drept că avem astfel de situații, întrucât aparținem la ceea ce Mircea Eliade numea o cultură minoră și atunci marile culturi le absorb sau și le asumă pe drept sau pe nedrept. Dar asta nu înseamnă că dacă în trecut s-a întâmplat așa, la fel va fi și în viitor... Viitorul se prezintă în cu totul altă perspectivă decât trecutul. Să nu uităm că șansa românilor în procesul de globalizare este tocmai de a îmbina ceea ce este inevitabil în universalitate cu afirmarea specificului, și asta se va face prin intelectuali din generația dumneavoastră și cele viitoare, dacă va exista și o politică corespunzătoare acestui țel. Faptul că rămân tineri în străinătate este o pagubă în perspectiva imediată, dar în perspectivă mai îndepărtată este un câștig.

„Problema națiunii este unul dintre cele mai complexe și mai delicate aspecte”

Într-o cu totul altă ordine de idei, aș dori ca în continuare să legăm, domnule profesor, discuția noastră de un subiect care de mai bine de un secol își păstrează neatinsă actualitatea. Cu atât mai mult cu cât a fost pricina multor conflicte, el frământă mințile care pregătesc unificarea Europei. Când se situează, în plan istoric, începuturile naționalismului românesc?

Dumneavoastră ați pus una dintre problemele cele mai complexe și delicate în același timp, din punct de vedere politic: problema națiunii și a uneia din manifestările ei, naționalismul. În concepția mea, națiunea este un popor care tinde să-și creeze un stat propriu și se realizează. Lucrurile au evoluat mai rapid în evul mediu târziu și în epoca modernă. Există și națiuni întârziate, cum a fost cazul Germaniei sau al Italiei, care nu și-au creat unitatea decât în secolul al XIX-lea, devenind o națiune în sensul propriu al cuvântului. Odată constituită România, etapă decisivă în calea formării națiunii române, aceasta și-a manifestat tendința de a cuprinde ansamblul masei românești în același cadru statal. Aceasta numesc eu ideea națională; alții îi mai spun naționalism. Realizată unitatea, naționalismul se poate manifesta nociv prin antagonismul cu țările vecine sau cu minoritățile etnice din cadrul statului propriu. Cred că în a doua jumătate a secolului al XIX-lea ideea națională, care la unii a evoluat spre naționalism, s-a manifestat deplin, în paralel cu evoluția creației în spiritul romantismului, care a cultivat sentimentul național, dar și cu excrescențe ca cele la care m-am referit și care astăzi, pe plan european, se mai manifestă desigur în diverse țări. Aceste răbufniri finale tind să fie depășite în cadrul procesului de globalizare, iar faza de unificare spre care tindem, cum ați spus, nu se poate realiza fără atenuarea acestor asperități.

Deși naționalismul nu are o definiție clară – la un moment dat chiar s-a recunoscut că există tot atâtea definiții câți indivizi s-au ocupat de cercetarea fenomenului –, atașamentul față de valorile națiunii căreia îi aparții este însușirea la care s-au

oprit cei mai mulți. Există o deosebire între concepția pașoptistă (deci a secolului al XIX-lea) și cea interbelică asupra ideii naționale?

Da, și iată și de ce. Naționalismul pașoptist tindea să creeze și să desăvârșească națiunea, iar apoi să realizeze unitatea națională, pe câtă vreme naționalismul interbelic a căpătat și forme agresive de contestare a altor etnii, de supralicitare a autohtonismului, promovarea exclusivismului, a ortodoxismului, erijate la nivelul unor valori esențiale ale națiunii române. Era o formă agresivă, explicabilă în parte prin faptul că unitatea recent realizată, la 1918, era amenințată de revizionismul statelor vecine, care nu au întârziat mult – doar două decenii – pentru a anihila unitatea națională înfăptuită în 1918.

***„Un intelectual care aderă la o mișcare și doctrină extremistă
își condamnă vocația”***

Ar trebui spus că direcția naționalismului ulterioară anului de unitate 1918 are indiscutabil luminile și umbrele ei. Iar dacă ne gândim la o anumite agresivitate, Mișcarea Legionară este singurul fenomen reprezentativ.

...antagonismul cu alte naționalități și manifestarea prin antisemitism.

...că a fost unul din cele mai interesante curente este recunoscut de aceia care judecă opoziția dintre ideile promovate și faptele la care s-au dedat unii aderenți.

În Mișcarea Legionară – am trăit-o în copilărie și deci am și unele experiențe –, atunci și acum, am văzut o deviere prin exacerbare a sentimentului național. Cred că, odată statul național realizat – ceea ce era cazul în 1918 –, efortul național patriotic trebuia să se concentreze asupra îmbunătățirii conținutului vieții poporului și nu să exacerbeze contrastele și nici să alunece în festivism, în demonstrații continue și, în general, spre forme care erau depășite chiar în cazul mișcării de extrema dreaptă la nivel european. Caracterul retardat al mișcării de extremă dreaptă românească s-a manifestat tocmai prin această identificare cu credința, cu Biserica Ortodoxă, într-o vreme când deja la scară europeană se realizase separarea statului de biserică: nazismul – Hitler era ateu, fascismul – Mussolini și-a luat distanță față de credință, chiar dacă a încheiat un concordat cu Vaticanul – sunt exemple care vin în contradicție cu identitatea extremei drepte românești.

În general, îmi iau distanță față de tot ce este declamație și cred în patriotismul acelor care sporesc tezaurul național de valori culturale și materiale, indiferent de domeniul în care lucrează.

Ar trebui vorbit despre naționalism ca despre ceva necesar câtă vreme nu va crea separația dintre „noi” și „ei”.

Sigur!

Gândindu-ne la apropierea care s-a făcut între naționalism și extremism, mai

ales în ce privește fenomenul legionar, faptul că la acesta a aderat o bună parte a intelectualității și poporului în anii '30 este un semn că românul are o predispoziție intimă spre extremism sau chiar este extremist?

Nu, nu cred că românul este prin structură extremist. Condiția istorică grea, chiar și în faza cea mai favorabilă, cea a unității naționale – fază care nu trebuie idealizată, deoarece a cunoscut și ea multe lipsuri, greutăți și o mare criză economică – explică atracția exercitată asupra unui segment al populației românești de către extrema dreaptă. O populație în căutare de mai bine, care în deceniul al patrulea al secolului trecut s-a lăsat atrasă de ideile extremei drepte. Nevoia de a plasa speranța în personalități din partide s-a îndreptat înainte spre generalul Alexandru Averescu, după cum am spus, apoi spre Partidul Național Țărănesc. La începutul deceniului al patrulea, s-au pus mari speranțe în Carol al II-lea, după care a venit rândul Gărzii de Fier. E o căutare de mai bine în situații grele, dar care nu poate duce la concluzia că românii sunt prin definiție extremiști. Aș crede, mai degrabă, dimpotrivă.

Dar, în schimb, sunt persoane pregătite mereu să spere.

...există un procent din populație care se lasă mai ușor tentat de mirajul și de declamația națională sau de promisiunile populiste, cum le-ați spus. Dar nu numai în România. Să nu uităm ce s-a întâmplat în Germania interbelică, unde a fost într-adevăr o avalanșă spre național-socialism, sau în Italia lui Mussolini.

Dar cum rămâne cu intelectualii? Ei în niciun fel nu pot fi așezați pe aceeași treaptă cu tipologia amintită.

O particularitate importantă a acestei mișcări este că la ea a aderat o parte din intelectualitate – nu trebuie generalizat. Nume de prestigiu ale culturii românești au fost atrase de mișcare, și chiar oameni care aveau să devină valori recunoscute pe scară internațională.

Chiar și pentru o simplă aderare la teoria expusă de legionari, nu este o nedreptate că unora dintre aceștia le-a fost negată contribuția majoră la fondul de spiritualitate europeană pentru motivul că au avut un trecut contestat?

Sigur că opțiunea politică și creația intelectuală a personalităților creatoare nu pot fi separate. Dar creația valoroasă nu poate fi anihilată de o opțiune nefericită. M-am întrebat însă întotdeauna: cum se împacă o opțiune totalitară cu o vocație intelectuală, când condiția esențială a creației e libertatea? Un intelectual care aderă la o mișcare și o doctrină totalitară își condamnă vocația.

„Antisemitismul românesc interbelic a fost unul arhaic, de natură religioasă”

O personalitate legionară a fost poetul Radu Gyr. În același timp cu opțiunea sa doctrinară, în 1940, făcând uz de autoritatea politică, a înființat primul teatru evreiesc din lume, teatru care mai există și astăzi.

Mișcarea Legionară a fost caracterizată de un antisemitism de tip special, deosebit de cel german al lui Hitler, care a fost un antisemitism rasist. Antisemitismul Gărzii de Fier și al lui Codreanu personal era de natură religioasă.

Care poate fi la fel de condamnat ca și celelalte expresii ale sale...

Da... Pentru Codreanu, un evreu trecut la ortodoxie era acceptat. Nu uitați că soția unuia din frunțașii Gărzii de Fier – nu știu dacă mai trăiește – era evreică. Dar pentru că trecuse la ortodoxie, Codreanu a acceptat-o. Este un antisemitism cu caracter mai arhaic. În evoluția sa îndelungată, antisemitismul a cunoscut trei etape: cel religios, cel economic și cel rasist. Antisemitismul românesc era rămas mai în urmă.

Într-o carte apărută nu cu mult timp în urmă, Paul Goma explica răbufnirea extremismului legionar prin faptul că o parte a evreimii care a aderat la comunism a fost purtătoarea ideilor sovietice, or reținerea cea mai puternică a românilor a venit din faptul că prin aceste idei, transformate apoi în tendințe, proclamau alipirea României la URSS. A fost anticomunismul un caracter al Mișcării Legionare?

Pretutindenii extrema dreaptă s-a născut, în Europa Centrală – în Italia, în primul rând, apoi în Germania, România – și ca reacție la extremismul, la totalitarismul comunist. Nu absolutizez acest fapt, cum a făcut-o un istoric german care a declanșat o mare polemică și care a susținut că extrema dreaptă nu a fost decât o reacție față de pericolul rezultat din extrema stângă, dar este sigur că în ordine cronologică apariția extremei drepte urmează la câțiva ani sau chiar mai puțin după apariția dictaturii proletariatului în Rusia lui Lenin, cu toate manifestările ei. Și la noi a avut această componentă Mișcarea Legionară care s-a înfruntat cu comuniștii și greviștii. Cât privește justificarea antisemitismului prin opțiunea comunistă a unor evrei în Basarabia, în Bucovina, este ceva facil și periculos. Este contraindicat să generalizezi pornind de la unul sau mai multe cazuri.

Există două logici posibile în judecarea oamenilor și a faptelor: cea a răspunderii individuale și cea a răspunderii colective, a grupului pentru acțiunea unora. Întotdeauna am respins această logică în raport și cu românii și cu cunoscuții sau colegii de alte etnii. Nu m-a interesat decât omul și comportamentul lui în toate aspectele sale, așa încât această explicație nu este întemeiată.

Sigur, au fost și aderențe la comunism ale unor evrei și ale altor alogeni, dar nu se poate spune că instaurarea comunismului este un produs al lor. S-a generalizat formula vehiculată de propaganda germană în vremea lui Hitler: iudeo-bolșevism-

mul, iudeo-comunismul, dar erau toate produsele unei propagande remarcabil de bine dirijate de către probabil cel mai inteligent om din echipa lui Hitler...

Joseph Goebbels.

Da, Goebbels, încât nu cred că explicația are valoare. Poate să aibă rezonanță în public, și cunosc multă lume de bună credință care invocă argumentul pe care l-ați amintit. Personal nu l-am acceptat niciodată, mai ales că nici nu este exactă ideea că evreii în bloc au optat pentru comunism. Nu mă refer la România, ci în general.

Nu mă pot abține de la o întrebare oarecum dureroasă dacă privim istoria poporului evreu. Care a fost poziția acestuia în fața naționalismului statelor europene?

În secolul XIX, față de naționalismul european în rapidă dezvoltare și chiar în forme agresive, lumea evreiască a avut de optat între trei soluții. Cea dintâi a fost asimilarea în mediul autohton; în mare măsură s-a petrecut în Germania. A doua soluție a fost naționalismul evreu – sionismul: crearea unei patrii proprii. Era anticiparea pericolului care se anunța și pe care l-au presimțit unii; această opțiune se află la originea statului evreu de astăzi. Iar a treia soluție a fost calea revoluționară – cea marxist-leninistă – care s-a împlinit în Uniunea Sovietică. Revenind la chestiunea anterioară, nu se poate vorbi deci de o opțiune în bloc a evreimii.

„Integrarea europeană și euro-atlantică, cu constrângerile lor inevitabile, vor îngreuna posibilitățile de manifestare a forțelor extremiste”

Mergând mai departe pe firul istoric, un tip de naționalism a practicat și regimul comunist. Ce îl deosebește pe acesta din urmă de celelalte?

Eu nu i-aș spune nici măcar doctrină națională, ci retorică naționalistă. Comunismul la noi s-a instaurat la cârma țării sub zodia internaționalismului, în virtutea căruia a fost impus de ocupația sovietică. Când s-a îndepărtat de această sursă, din motive pe care nu e cazul să le discutăm în acest cadru, regimul comunist din România, în ultimii ani ai guvernării lui Gheorghiu-Dej, apoi tot mai puternic, chiar agresiv, sub Nicolae Ceaușescu, a încercat să-și dea o legitimitate națională care îi lipsea cu desăvârșire. Când trupele sovietice au intrat în țară, PCR număra câteva sute de membri, și aceia în mare măsură străini. Partidul a încercat să-și găsească în istorie o justificare. Nu mai era glorioasa eliberare a țării de către armata sovietică, ci era lupta poporului pe care a încununat-o Partidul Comunist. Ca orice manifestare artificială, noua ideologie a degenerat repede în declamație fals naționalistă și în propagandă de cea mai inconsistentă speță până la ridicolul care s-a manifestat puternic în ultimii ani ai regimului prin exacerbarea autohtonismului, prin așa-numitul protocronism. Acesta tindea să dovedească prioritatea noastră pe plan european sau chiar mondial; rostul adânc al acestui curent a fost acela de a justifica izolarea României. După scurta perioadă de oarecare liberalizare, șurubul s-a strâns, legăturile personale și culturale cu lumea liberă au fost din ce în ce mai restrânse, până la anihilare, și toate acestea își găseau o justificare în

doctrina protocronistă, în exaltarea până la ridicol a trecutului, ceea ce tindea să dovedească inutilitatea, lipsa de necesitate a contactelor libere cu lumea din afară.

Nicolae Manolescu declara într-un interviu că la noi se manifestă o atitudine paradoxală în ce privește naționalismul. Și lua ca exemplu anii următori sfârșitului de război mondial când, deși România se alinia evident la civilizația europeană, apare ceea ce Blaga numea revolta fondului latin, adică, în cuvintele criticului, „mișcările antisemite din anii '20 de la Iași sau naționalismul extrem ce a dus în final la discutata mișcare legionară”. Ce poate însemna acest lucru astăzi, când, scăpată din mrejele dictaturii, România își caută identitatea într-o nouă Europă?

Cred și sper că tendința va fi aceea rezultată din necesitatea încadrării în Europa, pe un plan mai larg în structurile Occidentului euro-atlantic și că această evoluție, necesară pentru redresarea națională și pentru reintrarea în circuitul valorilor occidentale, va resorbi manifestările de naționalism, care nu sunt altceva decât o continuare a ceea ce a fost naționalismul epocii Ceaușescu, practicat de oameni care l-au exprimat și înainte de 1989.

Nu trebuie minimalizat fenomenul, pentru că atrage o parte din opinia publică care, nemulțumită de starea de lucruri din economie și politică, se lasă ușor atrasă de formule extremiste. Asta s-a întâmplat și în perioada interbelică, pe fondul dezastrului provocat de primul război mondial, când tendințele extreme au câștigat teren. Europa, cea mai mare parte a ei, și-a abandonat tradiția liberal-democratică și a ajuns la ceea ce știm că au fost cele două mari catastrofe care au cufundat-o de la poziția de primă putere mondială la aceea de teritoriu împărțit în două zone de hegemonie. În unele țări europene răbufnește din când în când o tendință de extremă dreaptă, iar la noi se manifestă în forma aceasta un naționalism agresiv, care cred că are exact aceeași funcție ca în epoca Ceaușescu: aceea de a ne ține departe, prin reacția Occidentului, de procesul de integrare. Naționalismul poate fi și antinațional sau, după cum s-a spus, poate deveni o caricatură a națiunii. În orice caz, este antinațional pentru că împiedică revenirea României la condiția cea mai favorabilă din întreaga ei istorie, care a fost aceea a integrării în tiparele de civilizație, de cultură, de creație ale Occidentului. Sper că înclinația fundamentală a românului, atracția spre origini, spre ceea ce reprezintă aceste origini, va face ca tendințele care tind să devieze de la acest curs să nu aibă câștig de cauză.

Ar fi bine să considerăm formele agresive ale naționalismului, pe care le întâlnim, cum ați spus, în multe alte state europene, ca fiind mai curând vecine cu populismul decât cu naționalismul profund, care se probează întâi prin fapte, apoi, dacă mai este necesar, prin vorbe.

Da, bineînțeles. Folosește orice argument (care) poate atrage categorii largi ale populației care nu au discernământ politic, n-au suficientă informație și gândire politică pentru a depista, din temele atractive care i se propun, primejdiile implicate.

Conturarea unei Europe transnaționale va hrăni crearea unui sentiment puternic de apartenență la acest continent și care să influențeze relațiile cu celelalte

continente? Unii au pus discordia dintre o parte a țărilor europene și SUA, care a existat pe marginea Tribunalului Penal Internațional și, mai recent, a conflictului irakian, pe seama acestui orgoliu. S-a spus chiar că e vremea să se arate că și Europa reprezintă o putere...

E de dorit ca Europa să devină o supraputere comparabilă cu Statele Unite, care în momentul de față sunt singura supraputere. Suntem însă departe de momentul acela; de la o zi la alta apar noi piedici în calea constituirii Europei, deși sper că unitatea se va realiza. Sper că, în cazul acestei noi configurații politico-economice, antagonismele naționale se vor extenua până la dispariție, dar e un proces de lungă durată și în niciun caz nu cred că această unificare a Europei se poate realiza prin antagonism cu SUA, cu aliatul american. Cred că Tratatul Nord-Atlantic a fost produsul nu al unui accident istoric, ci al unei necesități istorice, rezultate din evoluția situației mondiale după al doilea război mondial și că reacția sănătoasă la extrem de gravele probleme care confruntă omenirea în secolul în care am intrat nu poate fi rezolvată decât prin cooperarea între cele două continente, în continuarea a ceea ce a fost, timp de jumătate de secol, Alianța față de pericolul expansionismului sovietic.

La capătul unei discuții despre trecutul, prezentul și posibilul viitor al naționalismului: s-a observat că, în special după recâștigarea libertății, își face loc în societate un individualism aproape feroce, și nu o dată m-am întrebat dacă nu există o legătură între individualism și extremismul afișat în unele momente.

Într-adevăr, românii care au zăcut mult timp sub dominația străină apăsătoare, când scapă de constrângere, în scurtele paranteze de libertate ale istoriei lor, tind spre o formă extremă de libertate, care poate evolua spre anarhie. Astăzi se constată o derută politică evidentă a celei mai mari părți a populației, incapacitatea ei de a sesiza drumul de urmat și forțele care sunt în măsură să scoată la liman societatea românească. E o dezorientare și lipsă de participare care pot favoriza curentele extremiste care, în general, știu să se organizeze.

Dar sunt convins că integrarea europeană și euro-atlantică, cu constrângerile lor inevitabile, vor îngredi posibilitățile de manifestare a forțelor extremiste, fundamental ostile normalizării situației. În acest cadru, al viitorului, se vor putea manifesta deplin puternicele valențe creatoare ale lumii românești. Trecutul a dovedit capacitatea de afirmare a acestor resurse de creație și nu mă îndoiesc că la fel va face și viitorul.

„Optimismul m-a ajutat să trec peste toate încercările vieții”

Prin natura profesiei de istoric, vă este mai ușor să înțelegeți viitorul? Din felul în care relatați evenimentele observ o încredere, o anumită doză de convingeri.

Da, am încredere că libertatea se va impune în continuare pe glob, iar aceasta e condiția ideală și pentru noi. Ce ne-a lipsit în istorie – securitatea națională ca

mediu favorizant al libertății – va deveni o realitate. Avem precedentul celor opt decenii de monarhie constituțională – nu pentru că monarhia a fost formula ideală, ci pentru că s-a identificat cu libertatea românească – așa încât sunt încrezător și ca om, și ca istoric. Chiar dacă m-am ocupat cu precădere de secolele al XII-lea și al XIII-lea, întotdeauna am fost cu ochii în contemporaneitate.

Sunteți o fire optimistă?

Da, foarte optimistă.

Atunci este explicabilă încrederea în viitor.

Optimismul m-a ajutat să trec peste toate încercările vieții.

L-ați câștigat sau v-ați născut cu el?

Este nativ. Acest optimism l-a avut și tatăl meu. Un co-deținut de-al lui mi-a spus că tatăl meu, cu optimismul lui, i-a salvat pe mulți de la prăbușire în anii petrecuți în închisoare, așa încât este o încredere în viață și în sensul ei, dar asta nu m-a împiedicat să urmăresc cât se poate de obiectiv evoluțiile ca să le înțeleg ca istoric.

Societatea românească vă oferă motive să vă păstrați optimismul?

Dacă o vezi de aproape, în descompunerea ei, sigur că nu. Suntem încă pe partea descendentă a povârnișului ca urmare a unor politici, a unor grupuri de putere care s-au străduit din răzputeri să împiedice evoluția spre normal. Dar asta nu înseamnă că vor putea totuși împiedica integrarea în normalitate.

E marea misiune a tineretului de astăzi să își asume conștient rolul care îi revine: de a readuce țara la matca istoriei ei și deopotrivă de a o introduce în ritmurile contemporaneității.

București, iulie 2003

*Dialoguri pentru viitor, Nicolae Drăgușin,
Editura Institutului Cultural Român,
București, 2004, pg. 82-106.*

1972 - Lalele mov și roșii

DRAGOȘ GEORGESCU

Ce a adus lupta de clasă familiei avocatului Vasile Georgescu Bârlad

Un caz reprezentativ, unul, pe lângă multe altele

Felul în care s-a produs lichidarea prin teroare, crimă, denunț, suspiciune, manipulare, dezinformare a structurii social-politice române, existente până în 1945, de către o bandă organizată ce se prezenta că ar acționa în numele clasei proletare, clasă neconstituită ca atare la acea dată, dar susținută de puterea sovietică, ne arată neîndoielnic cortegiul de suferințe și fărâdelegi prin care a trecut țara noastră.

În mod democratic, comunismul nu avea adepți în România, și majoritatea activiștilor, de ordinul câtorva sute, erau unelte ale puterii sovietice. Pentru ca aceștia să poată ajunge la putere, vechea societate care modernizase țara la nivel european, intelectualitatea națională, clasa socială care conducea politica, economia, administrația, cultura, trebuia lichidată.

Începând cu intrarea trupelor sovietice pe teritoriul României, am asistat cu durere și neputință la întreaga conspirație, nu numai locală, prin crimă și teroare, la destabilizarea țării, la crearea confuziei și neîncrederii generale, la ura și la cultivarea denunțului.

Indivizi străini, și cozile de topor locale, au zdrobit ce avea mai de preț națiunea română.

Familia avocatului V. Georgescu Bârlad, distins jurist, om politic al județului Tutova (azi, înglobat în jud. Galați), soția sa și unul din fii, Șerban,

distins medic, a fost distrusă de acești criminali. Această metodă de acționare a regimului criminal comunist a fost aplicată pe tot teritoriul țării.

În documentele prezentate, cei îndurerați din familie expun dovezi ale meritelor, caracterului și comportamentului ilustru al celor dispăruți, precum și lanțul suferințelor prin care aceștia au trecut, născute din ură, precum și prin manipularea justiției populare pentru obținerea condamnării lor politice.

O bună parte din cei ce au dirijat aceste condamnări se mai găsesc încă și astăzi la putere în țară, sau ajunși pe altundeva în lume, își văd de interesele lor, mai puțin politice, dar nicidecum animați de filosofia marxistă în numele căreia au comis crimele din țară.

Avocatul Vasile Georgescu Bârlad s-a născut la 1 noiembrie 1884 în comuna Băcani, județul Tutova, din părinți agricultori, tatăl lui fiind absolvent al unei școli de agronomie, ocupându-se împreună cu soția sa de administrarea gospodăriei lor din Valea Căldării, comuna Crâng (actualmente Perieni).

A urmat cursul primar și apoi cursurile liceului „Gh. Roșca Codreanu” din Bârlad. Studiile universitare și le face urmând cursurile Facultății de Drept din București, pe care a absolvit-o în anul 1907. Calitatea sa de lider se afirma încă din timpul efectuării acestor studii, fiind ales membru în conducerea Uniunii Studenților Români.

După absolvirea facultății, se înscrie în Ordinul Avocaților din județul Tutova, începând o carieră care va străluci până în anul 1947, când se instaurează lunga perioadă de întuneric și teroare comunistă, marcată de trecerea PNT în ilegalitate, exproprieri, alungări din locuință și din alte proprietăți, confiscări, urmăriri, anchete cu bătăi și schingiuri în vederea instruirii unor procese pornite din ură și lupta de clasă, ale căror condamnări erau dinainte stabilite de către organele partidului comunist.

Ca **militar și ofițer de rezervă**, participă la războiul din Balcani (1913) în Regimentul (4) 2 Roșiori, precum și la Războiul de întregire a Patriei, campania 1916-1918. Calitățile sale morale, caracterul său ferm și disponibilitățile sale de luptător se afirmă și îi sunt recunoscute prin ordinele și medaliile obținute ca urmare a actelor sale de bravură:

25 iunie 1913

Coroana României în grad de Cavalier

29 aprilie 1917

Coroana României cu spade în grad de

Cavalier, pentru bravura și avântul cu care a șarjat la 15 noiembrie 1916, cu plutonul său, trupele inamice, contribuind la retragerea acestora în dezordine, spre satul Prunaru.

29 aprilie 1917

Steaua României cu spade în grad de cavalier cu panglica de Virtutea Militară, pentru bravura și priceperea cu care a executat recunoașteri și cu care a condus plutonul în luptele din 1916.

1 august 1920

Decernarea titlului de «**Cavaliere dell' Ordino Corona d'Italia**», Cavaliere Esteri.

Ca **avocat**, de-a lungul celor 40 de ani de activitate profesională, timp în

care a ocupat în diverse etape și funcția de Decan al Baroului de Tutova, calitățile sale umanitariste și profesionale sunt puse în evidență prin acțiunile pe care le-a întreprins, dintre care:

- ❖ a inițiat înființarea unui sindicat profesional prin care să se asigure un venit minim tinerilor avocați, precum și celor mai vârstnici, care treceau temporar printr-o carență materială, ei nefiind pensionabili. Acordare de ajutoare de boală și de deces;

- ❖ a modernizat și îmbogățit biblioteca Baroului Tutova;

- ❖ a colaborat la revista "Curierul Judiciar", prin publicarea de articole și comunicări cu acest caracter, precum și prin publicarea unor comentarii și adnotări ale unor hotărâri judecătorești;

- ❖ a elaborat studiul: *Caricatura și situația ei juridică*, publicat sub formă de broșură, editată în 1910 de către revista "Curierul Judiciar".

Între anii 1921 și 1927, a apărut în mod gratuit, într-un număr de cca 120 de dosare, drepturile obștilor țărănești de împrumut.

În anii 1940-1941, în timpul dictaturii antonesciene, și-a exercitat obligațiile profesionale apărând la Tribunalul Militar din Galați, în ciuda presiunii și amenințărilor exercitate de guvern, un grup de cca 30 de comuniști din Bârlad, Vaslui și Bacău.

Ca **om politic**, se implică în această viață încă din fragedă tinerețe, încadrându-se în partidul Conservator-Democrat (Take Ionescu). Este numit prefect de Tutova în guvernarea Gh. Gh. Mironescu. Se înscrie în PNȚ imediat după înființarea sa, după un timp fiind ales șef al organizației PNȚ-Tutova, poziție deținută până la trecerea partidului în ilegalitate. În mai multe etape, este ales deputat și apoi devine senator de drept.

În activitatea politică, calitățile sale manageriale și devotamentul cu care și-a îndeplinit rolul de reprezentant al aceluia care îi dăduseră mandatul, în scopul apărării intereselor naționale, precum și a celor locale, i-au fost recunoscute prin conferirea de medalii și distincții. Astfel:

La 8 octombrie 1925 i se conferă medalia "Răsplata Muncii pentru Biserică", drept urmare a ajutorului dat la restaurarea bisericii Sfântului Spiridon din Bârlad;

La 12 iulie 1929 "Ordinul Steaua României în calitate de comandor", pentru meritele sale dovedite în calitate de deputat de Tutova;

La 12 decembrie 1932 Medalia "Bărbăție și Credință", pentru activitatea depusă în calitate de președinte al Comisiei interimare a orașului Bârlad, pentru curajul, devotamentul și abnegația de care a dat dovadă cu prilejul inundațiilor produse în primăvara anului 1932.

În calitatea sa de președinte al acestei comisii a inițiat și a dus la îndeplinire înființarea "Cartierului Nou", în care au fost strămutați sinistrații acestor inundații, colectând o importantă sumă de bani în scopul subvenționării familiilor strămutate. Acest nou cartier, destinat sinistraților și populației mai sărace a orașului, are o poziție privilegiată din punct de vedere al salubrității, al mediu-

lui și al luminozității.

Tot în acea perioadă a inițiat și condus lucrarea edilitară “Abaterea cursului râului Bârlad”, lucrare de regularizare a albiei râului Bârlad pe o lungime de cca 2 km, în scopul evitării pericolului de inundații viitoare, lucrare executată cu ajutorul cetățenilor și al trupelor de geniu, lucrarea nefiind deci suportată de la bugetul orașului sinistat. Meritele sale (sprijin moral și material) i-au fost recunoscute conferindu-i-se de către Consiliul Comunal titlul de “Cetățean de Onoare al Orașului Bârlad”.

25 septembrie 1933 “Medalia comemorativă Peleş”, în calitate de deputat de Tutova, cu ocazia simeentenarului Castelului Peleş;

11 noiembrie 1933 “Vulturul României în calitate de Cavaler”, pentru meritele sale deosebite ca deputat de Tutova;

“Sfatul Negustoresc Bârlad” îi aduce mulțumiri pentru intervenția izbutită făcută în Adunarea Deputaților privind reducerea impunerilor fiscale în anul 1929, județul traversând o situație foarte grea, urmare a unei secete crunte;

Departamentul “Aviația civilă și Navigație aeriană” îi mulțumește pentru concursul dat cu ocazia manifestării aviatice de la Bârlad în anul 1930.

În calitate de **parlamentar:**

A inițiat un proiect de lege privind “impunerea fiscală a celibatariatului”, încurajând astfel “familia, ea fiind celula de bază a națiunii noastre”.

A colaborat, într-un grup parlamentar, la elaborarea unei întâmpinări împotriva unor magistrați lipsiți de competență și prestigiu, dar care funcționau în această calitate printr-o inadvertență a legii, deoarece nu-și obținuseră certificatul de capacitate datorită slabului lor nivel de pregătire și de competență profesională.

A inițiat proiectul de lege de inițiativă parlamentară privind acordarea personalității juridice și morale Comunității israelite din Bârlad, precum și pentru aprobarea dreptului de publicitate a Școlii israelite de băieți și fete din Bârlad.

A participat activ la dezbateri privind amendarea și votarea legilor referitoare la întărirea Statului de Drept, urmărind ca acestea să asigure o bună perspectivă de dezvoltare a țării.

În calitate sa de **fiu al Tutovei:**

În anul 1920, fiind ales președinte al comisiei de rechiziții, la cererea populației, a format o coloană de 300 de căruțe și, împreună cu colonelul Boteanu, au rechiziționat de la moșia regală Zorleni grâu, la prețul oficial, pentru aprovizionarea populației nevoiașe.

A fost epitrop al Spitalului Bârlad și „Elena Beldiman”.

A fost unul din ctitorii liceului de fete „Iorgu Radu” din Bârlad.

A inițiat înființarea și i s-a acordat conducerea onorifică a „Gimnaziului industrial de băieți Bârlad”. A participat direct și efectiv la stabilirea profilului, la avizarea programei analitice precum și la selecționarea și la transferarea efectivă la Bârlad a corpului didactic specializat.

Toată această viață compusă din muncă, luptă, devotament, realizări, care i-au adus și recunoașterea acestor calități prin ordinele și medaliile conferite, precum și întreaga sa activitate profesională și politică desfășurată în decursul a o jumătate de veac, pentru propășirea tutevenilor, i-au creat un renume și respect din partea localnicilor, care mai dăinue și azi, numele său făcând adesea parte din povestirile celor mai vârstnici către apropiații lor.

Odată cu instaurarea regimului comunist au început teroarea și fărâdelegile.

În timpul campaniei electorale din 1946, locuința sa a fost devastată în mai multe rânduri, folosindu-se în acest scop și batoane de trotil.

În 1947 a fost arestat și dus la Craiova unde, în faimoasa închisoare Zarca, a fost ținut în lanțuri la vârsta de 63 ani, împreună cu alți șefi de organizații PNT, după care a fost eliberat temporar.

Fiind urmărit în vederea instruirii unui proces politic înscenat, viața lui a devenit o lungă perioadă de pibegie și de adăpostire împotriva vânătorii organizate de Securitate, timp în care mulți români și-au riscat libertatea lor și aceea a familiei lor oferindu-i adăpost, convinși fiind că astfel nu fac altceva decât își împlinesc o datorie.

În 22 septembrie 1949 a fost arestat împreună cu fiica sa, Irina Georgescu Bârlad, și cu fiul său Costin Georgescu Bârlad, care însă au fost eliberați după câteva săptămâni.

Urmarea acestei arestări, abia în octombrie 1951 i s-a înscenat un proces, sub acuzarea, prefabricată de organele de stat însărcinate cu exterminarea oamenilor politici capabili de a crea un curent de opoziție, de «acte preparatorii la crima de uzurpare de ordine constituțională», condamnat la 2 ani și 2 luni, fiind deținut efectiv 4 ani, din septembrie 1949 până în septembrie 1953.

După eliberarea din închisoare, la finele anului 1953, expropriat și depose-dat de toate bunurile materiale, nerecunoscându-i-se nici măcar dreptul de pensie, i se stabilește «domiciliu obligatoriu» la București, unde locuiește la fiica sa. În noiembrie 1956, obține dreptul de a o vizita câteva săptămâni pe soția sa care avea domiciliul obligatoriu la unul din fii săi la Hunedoara. Este din nou arestat în 28 noiembrie, ca urmare a evenimentelor din Ungaria. De această dată este învinuit că, pe lângă faptul că începuse elaborarea unei lucrări pe care anchetatorii au numit-o «istorie» a PNT, a păstrat și legătura cu alți frunțași PNT, întrunindu-se pentru a discuta „problema agrară” și „problema reorganizării partidului”. Prin sentința dată în august 1957, este condamnat la 16 ani muncă silnică și 10 ani degradare civică, sub acuzarea de «crimă de uelctire contra ordinii sociale».

Bolnav fiind, ca urmare a regimului de detenție la care a fost supus și înaintat în vârstă (73 ani), este totuși târât pe la diverse procese în calitate de martor, trecând prin cunoscutele faze de anchete și declarații, sinonime cu teroare și bătaie, suportate prin trecerea prin închisorile de la Jilava și Malmaison. Rezistă totuși până la data de 16 iulie 1962, când, în închisoarea

de la Botoșani, epuizat fiind, cade, și gardianul care-l însoțea considerând că este o înscenare, îl lovește bestial până ce-și pierde complet cunoștința. Considerând că este mort, este dezbrăcat și dus la morgă. A doua zi, constatând că mișcă, aruncă asupra lui o găleată cu apă și este din nou bătut cu patul puștii până când a decedat, de fapt. Și astfel, regimul comunist își pune pecetea până și pe obștescul sfârșit al celui ce a fost avocatul Vasile Georgescu Bârlad, fiu al Tutovei, în data de 18 iulie 1962, înregistrat la Starea Civilă ca decedat în 20 iulie 1962.

Eugenia Georgescu-Bârlad s-a născut în 19 septembrie 1893, în orașul Brăila.

A fost ființa care și-a identificat viața personală cu aspirațiile, lupta și idealurile soțului său, fiind în același timp o personalitate foarte bine definită.

A fost un model de echilibru moral, un model de soție de demnitar politic, cu disponibilități de suport moral, de asistență umană și de energie de oferit... pentru cei în lipsă.

A fost președinta mai multor societăți de binefacere (de puericultura și de maternitate), precum și a Femeilor Ortodoxe Române.

A fost președinta organizației județene de "Cruce Roșie".

A organizat comitete și acțiuni de primire a ostașilor răniți în război, de îngrijire a lor în spitale în primăvara anului 1941 și în alte situații similare.

A organizat distribuirea ireproșabilă a "Ajutorului American" din 1946, sub directa ei supraveghere și autoritate, prevenind astfel abuzurile atât de general cunoscute și atât de repetate și astăzi, pe toate meridianele.

În anul 1948, ca urmare a hotărârii unui proces montat de un agent de Securitate ostil structurii societății române la acea dată, hotărât să contribuie la distrugerea ei, a fost condamnată la închisoare pe trei luni, pentru culpa că, în toamna anului 1945, a ajutat cu îmbrăcăminte, în numele comitetului de Cruce Roșie, un fost ostaș străin, de fapt un dezertor german, deși, la data când se petrecuse acțiunea de care era acuzată, războiul era de mult încheiat. Din cei patru avocați care au susținut apărarea, doi au fost radiați din barou, din care unul, Antohi Ion, nu și-a mai găsit loc de muncă decât ca păzitor la vaci, pe izlazul orașului Brăila.

După executarea condamnării a urmat o lungă perioadă de mulți ani de «domiciliu obligatoriu» la Bârlad până în 1955, când a locuit într-o cameră de trecere din casa unui plutonier major, apoi la Hunedoara și în fine la București.

A fost o mamă model, împletind o educație destul de austeră, în respectul cinstei, onoarei, dreptății, omeniei, al respectului datorat persoanei aproapei, cu căldura mamei. S-a stins din viață la câteva zile după ce împlinise frumoasa vârstă de 87 ani, ca urmare a unui atac de cord.

Până în ultimele clipe ale vieții ei a dus o viață activă, făcând uz de toate disponibilitățile ei fizice și intelectuale, ținându-se informată la zi cu evenimentele politice din țară și străinătate, cu literatura și cu viața culturală, și rămânând ca întotdeauna, de-a lungul existenței ei, un model din punct de vedere al comportamentului civic, al responsabilității sociale.

Vizita frecvent persoane în suferință, în spitale sau la domiciliu, persoane din cadrul familiei, al prietenilor sau al aceluia pe care ea îi luase în ocrotire.

Șerban (Bică) Gerogescu-Bârlad s-a născut la 16 martie 1922 în orașul Bârlad.

Și-a terminat studiile liceale la Bârlad într-un mod strălucit, fiind clasificat primul la examenul de bacalaureat. Se înscrie la Facultatea de Medicină din București, apoi își continuă studiile la Facultatea de Medicină din Iași.

În timpul studiilor liceale, participând la diverse concursuri, câștigă diferite premii și în fine este ales președinte de onoare al Societății Tinerimea Română.

A militat în organizația de tineret PNT, fiind ales în conducerea Tineretului Universitar Iași. Începând din anul 1947 este urmărit pentru ca, în fine, în 1948 să fie arestat, judecat și condamnat la 7 ani închisoare pentru „... acțiuni de uneltire contra ordinii sociale”. Această detenție o execută la Colonia Nistru, minele de

plumb Cavnic, Baia Sprie și Canalul Dunăre-Marea Neagră.

Execută această pedeapsă în condiții deosebit de dure datorită caracterului său deschis și cinstit, respingând cu demnitate orice propunere de compromis cu administrația și anchetatorii. Funcționează deseori ca medic deținut în aceste închisori când, fiind confruntat cu starea de epuizare sau de boală a colegilor lui de suferință, îi scutește medical pe aceștia de a intra în mină sau la muncă, fapt ce-i atrage nopți de carceră, urmate de zile de lucru la infirmerie. La eliberare, afirma că nu a sperat niciodată că va scăpa cu zile din torturile

prin care a trecut, dar și mai puțin și-a putut imagina că va ieși afară, într-un regim de închisoare mai lărgit, și declara adesea că nu are nevoie de o asemenea libertate.

Eliberat fiind în 1955 și neavând examenul de Stat, este încadrat ca felcer sau tehnician sanitar, dar pe funcția de medic, în comunele Axintele, Rași, Sălcioara și Tăriceni din raionul Lehliu.

Se distinge printr-o activitate profesională susținută atât în îngrijirea cu dăruire a bolnavilor cât și în educarea lor din punct de vedere igienico-sanitar, aceste merite fiindu-i recunoscute prin evidențierea lui pe raion, în mai multe rânduri. A instruit și echipe de Cruce Roșie care la rândul lor au fost evidențiate pe regiune.

În 1959, funcționând ca medic în comuna Tăriceni, comună ne colectivizată la acea dată, pentru a crea un climat de panică în populație și a elimina un eventual focar de nesupunere, autoritățile comuniste l-au arestat din nou, l-au judecat și condamnat la 9 ani închisoare pentru "uneltire împotriva ordinii sociale". La recurs, pedeapsa i-a fost majorată pe motive de agravare, fiind considerat "recidivist". La proces, a mai fost făcută afirmația că ar fi refuzat să acorde asistență medicală membrilor de partid, cu toate că la dosar se aflau multe declarații care încercau să demonstreze că, datorită pregătirii lui profesionale și devotamentului cu care au fost îngrijiți, pe mulți, chiar membri de partid, i-a salvat de la moarte.

A început de această dată detenția la Canal (Luciu-Giurgeni), unde, după o lungă perioadă de muncă forțată în condiții dure, s-a îmbolnăvit de enterită fiind transportat în stare gravă la spitalul din Constanța, de unde a fost transferat la penitenciarul Botoșani. Aici, a lucrat în diferite etape și ca medic detinut al penitenciarului și unde va constata decesul tatălui său din înscrisurile registrului de consultanță. A fost eliberat cu ocazia amnistiei generale din 1964.

După această ultimă eliberare, totalizând 12 ani de închisoare comunistă, reușește cu mari dificultăți să fie încadrat ca felcer la laboratorul de micologie al Spitalului Dermato-venerian din București. Face demersurile necesare și în cele din urmă, după foarte multe insistențe și intervenții, reușește să obțină aprobarea de a-și susține examenul de diplomă de medic. Urmare a acestei situații de presiune și de greutate ce nu se mai sfârșeau pentru el, face și un sindrom depresiv. Cu ocazia unei deplasări la Iași în scopul de a-și reglementa situația școlară, devine victima unui accident de tren, împins fiind, sau zicându-se că a alunecat de pe scara de urcare în vagon, accident care s-a soldat până la urmă cu amputarea treimii medii a gambei drepte, în urma unei internări de zece luni și a șase intervenții chirurgicale, una mai nereușită decât cealaltă, cauzându-i o mare suferință, de care nu a scăpat decât odată cu încheierea existenței sale zbuciumate.

În fine, urmare a demersurilor făcute în 1967, i se aprobă prezentarea la examenul de diplomă și astfel, în aprilie 1968, susține acest examen de Stat, la care obține "calificativul maxim".

Este încadrat ca medic la Spitalul Zimnicea, dar după zece luni de funcționare, sindromul cicatricial rămas în urma intervențiilor chirurgicale provocate de amputarea piciorului l-a imobilizat o lungă perioadă în pat. Urmează 13 ani de suferință, pensionat medical cu ajutor social (neavând vechime în muncă suficientă pentru o altă categorie de pensionare), iar în urma unui infarct miocardic, a decedat în ziua de 10 mai 1981, având ca ultimă imagine torturile îndurate pe durata detenției când, în urma bățăilor suferite, tălpile sale însângerate nu-și găseau alinarea decât pe pereții înghețați ai "camerei negre", senzație pe care o mai avea în ciuda faptului că piciorul îi era amputat.

Și astfel, o viață începută sub semnul revărsării darurilor oferite de Dumnezeu pentru cei aleși de El, abundând într-o bogăție de disponibilități morale, intelectuale, devotament, ținută, demnitate..., este strivită de lupta de clasă, instrument al terorii comuniste, al urii, al necinstei, al promovării mediocrității.

Epilog

Prezenta scriere este destinată arhivelor, bibliotecilor, ce au ca scop preservarea de dovezi privind:

❖ ororile comunismului

❖ modul cum a acționat lupta de clasă destinată lichidării clasei politice și a normelor vieții publice și sociale românești, în vederea destabilizării acesteia; crearea unei confuzii și neîncrederii generalizate, utilizarea la scară extinsă a denunțului și implicat controlul pe termen nelimitat al ei, de către membrii fostei Securități și ai grupărilor de oameni necinstiți, escroci, mai mult sau mai puțin mafioți, din țară și străinătate.

1956 - Oltul la Miercurea Ciuc

CORNELIU CORNEA

Mișcarea de rezistență anticomunistă în județul Arad

După ce, începând cu primăvara anului 1948, comuniștii au dezlănțuit arestări masive în rândul presupușilor adversari politici, așa cum s-a întâmplat pretutindeni în țară, au început să se constituie și în județul Arad câteva grupuri de luptători, din categorii sociale diferite, cu preponderență, însă, din țărani.

Cel mai important grup a fost cel inițiat de către Cantemir Gligor, din Hălmăgel, fiu de preot, cu puncte de rezistență pe valea Crișului Alb.

Cel pomenit, cu studii de Drept întrerupte și cu o statură impozantă, avea prestața unui conducător înăscut; tip dârz, ferm, cu putere de convingere, a dobândit repede încrederea celor pe care îi subordona.

Acesta luase calea codrului încă din toamna anului 1947, astfel că în luna octombrie a aceluși an, fiind găzduit împreună cu elevul de liceu Jurcuța Ioan în casa lui Creța Pavel din Iosășel, de lângă Gurahonț, a intrat în conflict cu șeful de post de jandarmi, care, la presiunea activistului comunist Șerb Pavel, a încercat să-i surprindă și să-i aresteze.

Înarmați, cei doi i-au întâmpinat și i-au silit să stea cu mâinile ridicate până ce aceștia au trecut de liziera pădurii.

Șeful de post a și fost destituit din această cauză.

Primii arestați din grup, la 1 ianuarie 1949, au fost Faur Ioan din Baltele și Bacoș Pavel din Valea Mare, localități de lângă Gurahonț, după ce Cantemir Gligor fusese și el arestat.

Prima confruntare armată dintre Securitate și fugari a avut loc la moara din Iosășel, proprietatea lui Motorca Ioan și a fiilor acestuia, Ilie și Iancu, în zorii zilei de luni,

12 aprilie 1949, după ce trădătorul Bocu Petru, aflând de prezența acestora la moară, a anunțat Securitatea din Arad prin telefon.

La acea dată, trupele de Securitate, împreună cu câțiva activiști de partid din satele din jur, sub comanda locotenentului de Securitate Maier Lazăr, au înconjurat moara, casa și grajdul morarului.

La ora 4:30, după mărturisirile lui Ilie Motorca, au început schimburile de focuri care au durat până la ora 9:30.

Cei din casă, respectiv morarul și copiii săi, împreună cu Jurcuța Ioan, au fost somați să iasă afară, ceea ce aceștia au și făcut, prilej cu care Jurcuța a fost împușcat în burtă de către securistul Maier.

În moară se mai aflau: Hagea Iulian, zis Leanu, Dărău Igna din Cil și Lazăr Ioan din Roșia.

Leanu a aruncat în grajdul morii o grenadă, care l-a rănit grav pe locotenentul Maier.

Ceilalți doi s-au predat, în moară rămânând doar Hagea Iulian care, somat de către securistul Haiduc să se predea, spunându-i că nu va păți nimic, a răspuns că nu se va preda niciodată celor care vor să distrugă pe adevărații români.

Alți doi luptători, respectiv Lulușa Pavel și Lupei Ioan, înarmați și ei, au reușit să se strecoare din moară, mergând în avalul canalului ce alimenta moara cu apă, cu armele gata de tragere, dar au fost zăriți de către securiști care au deschis focul, rănindu-l la umăr pe Lupei Ion, iar Lulușa s-a predat.

Cum în moară a mai rămas Hagea Iulian, care a refuzat să se predea, securiștii au dat foc morii.

După ce flăcările au cuprins acoperișul morii, s-a auzit o rafală de armă și explozia cartușelor rămase de la Hagea. În acest timp a sosit și comandantul Securității Arad, Rafila, care a asistat la scoaterea cadavrului luptătorului și a constatat că acesta se împușcase.

Picioarele îi erau arse de la genunchi în jos, ca și ambele mâini.

Jurcuța Ioan a murit în drum spre spital.

Au urmat zeci de arestări, astfel că numai în localitatea Iosășel, care avea 120 de case, au fost implicați în această mișcare un număr de 18 cetățeni, dintre care 10 au fost condamnați și 8 arestați pentru cercetări.

AL DOILEA GRUP DE LUPTĂTORI ÎNARMAȚI, care făcea parte din aceeași organizație anticomunistă condusă de Cantemir Gligor, a acționat în pădurile comunei Chisindia și era formată din: Mercea Gheorghe din Chisindia, Lulușa Ioan, Dobrei Pavel și Ienciu Teodor din Revetiș, Birău Zaharie din Bârșa, Zâmbreanu Ioan din Almaș și Cornea Ioan din Chisindia.

Aceștia au devenit fugari în iarna anului 1948, după arestarea lui Cantemir Gligor, când începuseră arestări masive în satele de pe valea Crișului Alb, și au rămas în această situație până la 4 noiembrie 1951, când la locul numit

Ciudad, din Chisindia, Securitatea declanșează un atac masiv asupra grupului de luptători, datorită informațiilor primite de la unul din informatorii ei, numit Pantea, din Minișul de Sus.

Fiind înconjurați și somați să se predea de către securistul Hegheduș din Sebiș, aceștia refuză, astfel că începe schimbul de focuri de armă între cele două tabere.

Lulușa Ioan, urcat într-un copac ca să aprecieze situația, este împușcat mortal, ca și Dobrei Pavel, iar ceilalți, mai puțin Mercea Gheorghe, sunt capturați.

Acesta din urmă reușește să scape din încercuire, dar va fi și el prins mai târziu, prin trădarea unui țăran din satul Păiușeni, după ce a fost rănit la un picior. A fost condamnat la 18 ani muncă silnică și eliberat în 1964.

După eliberare, stabilindu-se în localitatea Livada de lângă Arad, a fost lovit în cap cu un lemn de către un activist de partid și a decedat în 1978.

Reclamațiile copiilor săi la Miliție au rămas fără rezultat.

În memoria acestora, A.F.D.P. Arad a ridicat la Chisindia, pe locul unde s-a produs lupta amintită, o frumoasă troiță, străjuită de pădurea de fagi și de susurul văii ce trece prin apropiere.

Tot prin grija A.F.D.P. Arad, în fiecare an, la 15 august – Sfânta Maria, la troiță se oficiază o slujbă de pomenire a acestor luptători, la care participă sătenii din Chisindia și din jur, precum și o delegație a membrilor asociației din Arad.

În afara grupului amintit, tot în hotarul comunei Chisindia, în satul Văsoaia, a mai existat un grup de fugari, compus din: învățătorii Stepici Dumitru din Revetiș și Oprea Petru din Joia-Mare, precum și țăranul Fărcaș Ioan din Joia-Mare.

Și aceștia au numele înscris pe troiță și sunt pomeniți în slujba religioasă din 15 august a fiecărui an, începând cu anul 1997, când troița a fost sfințită.

GRUPUL CONDUS DE CĂTRE STUDENTUL ADRIAN MIHUȚ, originar din comuna Măderat, situată la 35 km de Arad, fiul unui maistru dogar, regiunea fiind una viticolă.

S-a născut la 24. 09. 1922, a fost un elev și student eminent, cu o înfățișare plăcută, voluntar și chibzuit în tot ce făcea, dotat în mod deosebit pentru științele exacte.

Fiind student la Facultatea de Mecanică a Politehnicii din Timișoara, Adrian Mihuț a fost unul dintre liderii mișcării studențești, pricinuită de greva studenților clujeni din 1946, după ce muncitorii de la fabrica Dermata atacaseră căminul studentesc „Avram Iancu”, grevă ce s-a declanșat în mod firesc și la Timișoara.

Acesta, aflând despre declanșarea unor masive arestări de către puterea

comunistă printre numeroși români considerați ca potrivnici instaurării comunismului în țară, și fiind căutat de către Securitate, s-a hotărât să plece din Timișoara spre satul lui, Măderat, și să caute adăpost printre viile din preajmă, în crame sau la sătenii din Măderat și satele vecine, respectiv Mâsca, Pâncota, Agrișu Mare, Iermata, Moroda și Ineu.

Împreună cu prietenul și colegul său de liceu și facultate, Gheorghe Poenaru din Ineu, a reușit să formeze o organizație anticomunistă, compusă din persoane de încredere din localitățile amintite.

Aceasta se petrecea în vara anului 1949.

Primul contact armat cu Miliția a avut loc în primăvara anului 1951, la Ineu când, urmărit de trei milițieni dintre care unul era șeful Miliției din localitate, Adrian Mișuț a reușit să scape împușcând în picior pe unul dintre urmăritori.

În anul 1952 a fost din nou în situația de a fi prins de către trei milițieni, însă a scăpat și de data aceasta, folosindu-se de pistol fără a răni pe urmăritori.

În anul 1954, Adrian Mișuț, înarmat, a avertizat în clădirea Sfatului Popular din Moroda pe președintele acestuia să înceteze cu samavolnicile îndreptate împotriva țăranilor.

În vara anului 1956 a fost surprins de către un milițian în casa lui Suciș Pavel din Iermata, devenit fugar și acesta, însă și de data aceasta Adrian Mișuț a reușit să se salveze, rănindu-l în brațul stâng pe urmăritor.

În luna noiembrie 1956 însă, Adrian Mișuț, trădat de către un informator al Securității, a fost împușcat în piciorul drept, refugiindu-se târâș într-o căpiță de tulle de unde a tras cu pistolul spre urmăritori, până nu a mai avut gloanțe, împușcând mortal un securist. Aceasta s-a întâmplat la data de 16 noiembrie 1961. Împreună cu Adrian Mișuț era și Suciș Pavel, care a reușit să fugă, însă a fost prins după câteva zile.

În procesul ce i s-a intentat au fost implicate 69 de persoane, care făceau parte din organizația căreia Adrian Mișuț îi pusese bazele.

Ancheta acestora a durat din decembrie 1956 până în aprilie 1957 când, în Săptămâna Patimilor, a avut loc procesul primului lot de arestați, cuprinzând 20 de persoane.

Tribunalul Militar din Cluj, deplasat la Timișoara, a aplicat condamnări între 2 ani și închisoare pe viață, iar Adrian Mișuț și Suciș Pavel au fost condamnați la moarte și executați în Valea Piersicilor de la Jilava.

În continuare s-au judecat celelalte două loturi, despre a căror componență nu am informații. Completul de judecată a fost compus din col. Paul Finichi, împreună cu alți patru colonei, iar procuror a fost maiorul Miclea.

De remarcat este faptul că Adrian Mișuț a fost drogat în timpul anchetei.

Am folosit pentru acest grup informațiile scrise și orale ale prof. Gheorghe Poenaru, prieten apropiat a lui Adrian Mișuț și camarad de luptă al acestuia, condamnat și el la 20 de ani muncă silnică.

MIȘCAREA NAȚIONALĂ DE ELIBERARE. Această organizație anticomunistă a adunat membri din trei județe: Arad, Bihor și Hunedoara.

În fruntea acesteia a fost învățătorul Ioan Blăgăilă din Arad, cel care a pus bazele acestei organizații, și Ioan Grosolina din Tăgădău, jud. Arad, iar scopul acesteia era doborârea comunismului inuman, importat din Rusia.

37 de membri ai organizației au fost arestați și condamnați la ani grei de închisoare, iar cei doi conducători au fost condamnați la moarte, condamnare ce a fost, mai apoi, comutată în închisoare pe viață.

Organizația aceasta a căzut pradă unei diabolice țesături a Securității care, după ce a aflat de existența ei, și-a trimis un om bine pregătit care, sub masca unui comis-voiajor, a străbătut satele în cauză și a început organizarea armată a celor afiliați, promițând că va aduce într-un anumit loc armamentul necesar declanșării unei acțiuni armate.

Descoperirea de către Grosolina a adevăratei fețe a presupusului anticomunist s-a dovedit a fi prea târzie, astfel că oamenii angajați în această acțiune au fost luați de Securitate, înainte de a reuși în tentativa lor.

Acestea au fost grupurile organizate de români care au încercat să se împotrivescă înrobirii țării, unui regim de o cruzime aparte, care s-a instaurat în țara noastră în 1945.

În cele două cărți ale mele, cu titlul *Jurnalul Detenției Politice, Arad 1945-1949* și *Viața așa cum a fost*, am încercat să aduc în amintirea cititorilor numele celor peste 1500 de locuitori ai județului, care au plătit unii cu viața, alții cu ani grei de închisoare îndrăzneala de a se opune regimului comunist.

Aceștia se adaugă altor zeci de mii de astfel de români din întreaga țară, care s-au jertfit pentru patria lor și care, din păcate, sunt tot mai mult uitați de către politicienii de azi.

1914 - Trandafiri în vas smălțuit

VASILE SOARE

***Prizonierii români în lagărele
staliniste din regiunea
Karaganda, Kazahstan,
în perioada 1941-1950***

În timpul unor cercetări de peste doi ani (2003-2005) efectuate după ce am fost numit ambasador al României în Kazahstan la Direcția Arhivelor și Documentației de pe lângă primăria regiunii Karaganda, Kazahstan, am identificat date potrivit cărora în timpul celui de-al II-lea Război Mondial, **în perioada 1941-1945, pe teritoriul regiunii Karaganda au fost amplasate 3 lagăre de concentrare sovietice pentru prizonieri militari și civili străini: SPASSK nr. 99, Balhash nr. 37 și Jeskazgan nr. 39.**

Lagărele Balhash și Jezkazgan au fost înființate în 1945 și au funcționat până în primăvara anului 1948 când au fost lichidate, ca urmare a repatrierii prizonierilor militari. În arhive nu s-au păstrat date despre prezența unor prizonieri de naționalitate română în aceste două lagăre, majoritatea fiind japonezi și nemți.

Cel mai mare lagăr de concentrare pentru prizonierii militari străini a fost Spassk nr. 99, înființat în iulie 1941 pe structura Diviziunii Spassk a „Karlăg”-ului NKVD, situat la 45 km de orașul Karaganda, pe teritoriul fostei Uzine de extracție a cuprului „Spassk”. Pe tot timpul funcționării, **prin acest lagăr au trecut 66.160 de prizonieri** (66.746 după alte date), dintre care: 29.777 au fost nemți, 22.225 japonezi, 1633 austrieci, 1208 polonezi, 1088 italieni, 1139 unguri, 195 finlandezi etc. Din totalul exprimat mai sus, **6.740 de prizonieri au fost de naționalitate română**. La aceștia se adaugă un număr de **peste o mie de prizonieri de altă naționalitate, care au luptat în Armata Română**, având probabil cetățenia română la acea vreme (evrei, ucraineni, armeni, „moldoveni”). În documentele lagărului, prizonierii de război străini au fost înregistrați pe naționalități.

Până în 1944, lagărul SPASSK 99 pentru prizonierii militari și civili era constituit dintr-o singură Diviziune. Începând cu 1944, lagărul s-a extins și s-au format noi „Diviziuni de producție”, numeroase contingente fiind folosite la munci în întreprinderi industriale situate pe întreg teritoriul regiunii Karaganda – orașul Temirtau, satele Spassk, Saran, Dubovka, Kok-Uzen, Zapadnâi, Fedorovka, la minele de cărbune Kostenko, Kirov, numerele 20, 26 bis, 31, 42/43 etc. Astfel, în anii 1947-1948, lagărul Spassk era constituit din 24 de

Divizii și concentra cca 30.000 de prizonieri militari și civili străini.

Prizonierii militari erau organizați în diviziile lagărului pe naționalități, separați de prizonierii civili. Toți civilii (bărbați, femei și copii) erau concentrați într-o singură divizie, situată în satul Kok-Uzen. Din totalul de 1808 prizonieri civili, **92 persoane erau de naționalitate română.**

Din 1948, odată cu începerea repatrierii prizonierilor militari străini, diviziile lagărului Spassk nr. 99 au fost reduse. **În vara anului 1950, în conformitate cu dispoziția MVD (Ministerul de Interne al URSS), lagărul Spassk pentru prizonieri militari străini din Karaganda a fost lichidat.** Conducerea și diviziile au fost predate lagărului Pescianâi al MVD al URSS (se afla tot în cadrul fostului lagăr Spassk nr. 99). În realitate, în pavilioanele lagărului pentru prizonieri de război care a fost închis au fost amenajate unități militare speciale, birouri ale conducerii obiectivelor industriale strategice, iar barăcile și celelalte anexe au fost transformate în ferme și unități agricole, unde, ulterior, au fost aduși la munca forțată alte sute de mii de „dușmani ai poporului”, „chiaburi”, „elemente periculoase” etc. din regiunile de vest ale URSS (Ucraina, Basarabia, Belarus, Țările Baltice).

Potrivit documentelor de arhivă, din totalul de peste 66.000 de prizonieri străini care s-au aflat în detenție în lagărul Spassk 99, **„în perioada 1941-1950, 42.427 de prizonieri militari și civili străini au fost repatriați/eliberați”.** Cei rămași nerepatriați au fost reorganizați astfel: 5805 – trimiși în alte lagăre, 5966 în spitale speciale, 1090 – în închisori ale MVD al URSS, 5 au dezertat.

7765 prizonieri de război străini din cei aflați în detenție în lagărul Spassk nr. 99, în perioada 1941-1950, au murit și au fost înmormântați pe teritoriul regiunii Karaganda. De menționat că, în divizia lagărului din satul cu același nume, Spassk, în general în ultimii ani erau aduși de la celelalte divizii de producție prizonierii slăbiți, care nu mai dădeau randamentul scontat la muncile grele, pentru a îndeplini și depăși norma. **Din totalul prizonierilor de război străini morți în acest lagăr, 827 au fost de naționalitate română. La aceștia se adaugă alți cca 200 de prizonieri de alte naționalități, care au luptat în Armata Română: unguri, ucraineni, evrei, armeni (probabil, tot cetățeni români). Mai mulți prizonieri „moldoveni” sunt înregistrați separat de cei români.**

Prizonierii morți au fost înmormântați fie pe teritoriul Diviziilor lagărului, fie în apropierea acestora, a minelor sau a obiectivelor industriale unde munceau, astăzi neexistând practic, cu o singură excepție, o inventariere clară în acest sens. **Până în prezent, în regiunea Karaganda s-a identificat un singur perimetru (împrejmuț) unde în acea perioadă au fost înhumați prizonieri de război străini morți în lagărul de concentrare Spassk nr. 99.** Potrivit unor surse, zilnic mureau câteva zeci de prizonieri, care erau „aruncați” în gropi comune – perimetre pătrate în care erau săpate tranșee paralele pentru câte 25 de trupuri. Peste ei se turna var și un strat subțire de pământ de 30-50 cm.

Acest „cimitir” se află la 45 km de orașul Karaganda, pe teritoriul punctului

Spassk, peste drum de locul fostului lagăr, pe un perimetru de 1 km/500 m, deși în realitate acesta ar fi fost mult mai mare, respectiv 1 km/1,5 km. Astăzi, pe tot acest perimetru încă se observă valuri de pământ perfect paralele, ce reprezintă tranșeele/gropile în care prizonierii care mureau în lagăr erau înhumați. Potrivit unor martori, până prin anii '90, pe alocuri, pe acest perimetru se puteau vedea însemne din lemn sau metal, fără nume, probabil puse „pe furiș” la căpătâiul celor dispăruți de camarazii de suferință care rămâneau în viață. După datele din Arhivă, aici se află înmormântați 5152 de prizonieri militari și civili, determinarea lor pe naționalități fiind imposibilă.

De notat că până la înființarea lagărului Spassk nr. 99 pentru prizonieri de război și civili străini, în acest cimitir au fost înhumați deținuți sovietici din Divizia Spassk a „Karlag”-ului NKVD al URSS care au murit în anii '30. După lichidarea lagărului în anul 1950, potrivit relatărilor unor localnici, pe acest perimetru a fost amenajat un tancodrom de instrucție pentru unitatea militară de tancuri organizată pe scheletul fostului lagăr Spassk nr. 99, cel mai probabil „pentru ascunderea adevărului și mascarea locului de înhumare a prizonierilor străini”.

După destrămarea URSS, în anii '90, la Karaganda au sosit delegații oficiale din Japonia și Germania, cu supraviețuitori ai detenției în lagărele din această regiune (foști prizonieri japonezi și nemți care au fost repatriați), care au recunoscut și identificat perimetrul locurilor de înhumare a prizonierilor de război străini în anii '40-'50.

Ca urmare, au fost sensibilizate autoritățile locale în vederea obținerii aprobărilor pentru păstrarea memoriei celor dispăruți în lagărele staliniste din această regiune. Perimetrul, cu aproximație, a fost împrejmuit cu gard de fier, cu sprijinul financiar din partea Germaniei. Astfel, până în prezent, în cimitirul de la Spassk, toate țările care au avut prizonieri de război morți și înhumați în Karaganda au ridicat monumente/pietre funerare: Germania, Japonia, Finlanda, Italia, Franța, Polonia, Ungaria. Germania chiar a semnat cu Kazahstanul în anul 1996 un Acord Interguvernamental privind îngrijirea mormintelor militare (partea germană s-a angajat să îngrijească mormintele pe cheltuielă proprie). În ultimii ani, țări precum Ucraina, Lituania, Armenia, Rusia, Kazahstan au ridicat în același perimetru pietre funerare în memoria victimelor represaliilor staliniste din Kazahstan din anii '30, când sute de mii de persoane din URSS (în special, din zonele vestice Ucraina, Belarus, Caucaz, Rusia, Kazahstan) au fost exterminate de regimul lui Stalin.

La începutul anului 2003, subsemnatul a contactat autoritățile regiunii Karaganda, Direcția Arhivelor Naționale din această regiune, și a făcut nenumărate demersuri pentru obținerea aprobărilor privind **păstrarea memoriei prizonierilor români morți în lagărele staliniste din Karaganda în anii '40-'50 prin amplasarea unui monument în cimitirul de la Spassk**. Inițiativa noastră de încheiere între România și Kazahstan a unui Acord Interguvernamental privind îngrijirea reciprocă a mormintelor militare nu s-a materializat,

datorită refuzului părții kazahstaneze.

În consecință, pe plan local, am realizat o piatră funerară din granit care a fost amplasată în cimitirul lagărului Spassk nr. 99, alături de monumentele și pietrele funerare ale altor state, cu următoarea inscripție:

**„IN MEMORIAM,
CELOR PESTE 900 DE PRIZONIERI ROMÂNI
MORȚI ÎN LAGĂRELE STALINISTE
DIN CENTRUL KAZAHSTANULUI ÎN ANII 1941-1950”.**

La 9 septembrie 2003, această piatră funerară a fost dezvelită de **președintele României de atunci, Ion Iliescu, aflat în vizită oficială în Kazahstan**. Preotul român Irineu Dogaru a oficiat o slujbă de pomenire a prizonierilor români în prezența delegației României, a autorităților locale, reprezentanților Bisericilor ortodoxă, catolică și musulmană din Karaganda, mass-mediei românești și kazahstaneze (cca 300 de persoane). Evenimentul a fost de o înaltă încărcătură sufletească pentru cei peste 70 de români prezenți și a fost intens mediatizat în Kazahstan. TVR a reflectat, de asemenea, în România, momentul dezvelirii monumentului și slujba de pomenire (sept. 2003).

Ca urmare, Ambasada României la Alma-Ata primește periodic scrisori, telefoane din România de la cetățeni ale căror rude au căzut prizonieri în timpul celui de-al doilea război mondial în URSS și nu s-au mai întors acasă. Aceștia se interesează dacă rudele lor se regăsesc în rândul prizonierilor care s-au aflat în detenție în lagărele din Kazahstan.

pul celui de-al doilea război mondial în URSS și nu s-au mai întors acasă. Aceștia se interesează dacă rudele lor se regăsesc în rândul prizonierilor care s-au aflat în detenție în lagărele din Kazahstan.

În prezent, placa funerară a prizonierilor români de la Spassk este un adevărat „loc de pelerinaj” pentru **membrii comunității etnicilor români din regiunea Karaganda**, identificați și organizați de subsemnatul în Societatea Culturală română „DACIA”, care a fost înregistrată juridic la 28 aprilie 2005. Societatea se îngrijește permanent de această piatră funerară.

Vasile SOARE
Ambasadorul României
în Kazahstan

1956 - Campanule

GABRIEL GHERASIM

Papa Ioan Paul al II-lea și românii din Polonia

Seria Romaniana: Români cu care ne mândrim

Despre intensa cultură românească din Polonia am aflat prima dată într-o librărie din Chișinău, unde am răsfoit din întâmplare un album foto-reportaj intitulat: *Influențe (româno-)moldovenești în cultura poloneză* a magicului fotograf P. Bălan. În fața ochilor mei uimiți de mirare am parcurs, pagină de pagină, diverse fotografiile luate de autor în Polonia, care arătau emblema bourului moldav încrustată în piatră la intrarea multor impozante catedrale romano-catolice poloneze, ctitorite de boieri români din Polonia de-a lungul a diverse secole.

În plus, mormintele unor familii curat românești împământenite mai apoi în Polonia erau arătate, din nou din interiorul diverselor catedrale ctitorite de ei, în fotografiile alb-negru și color, cu menționarea autorului că din Polonia a trecut pentru prima dată în Transilvania și Moldova versiunea tradusă din latină în românește a rugăciunii „Tatăl nostru”, pe care atât bisericile românești ortodoxe cât și cele catolice o recită până azi în cadrul liturghiilor lor.

În Polonia au fost recunoscute oficial de către guvernul polonez până la ora actuală peste 500 de așezări întemeiate de „valahi”, istoricii polonezi nu au terminat încă cercetarea propriei țări și scoaterea la iveală a unor întregi sălașe românești care sunt considerate astăzi poloneze.

Ustrzyki Dolne, de exemplu, este un orașel polonez întemeiat de români lângă actuala frontieră a Poloniei cu Ucraina. ***Orașul a fost întemeiat de un român din Maramureș în 1509, blazonul roșu, cu săgeată și sabie, al primilor valahi sosiți aici fiind și astăzi foarte prețuit de localnici.*** În studiul „Familia Dragoș în Polonia”, ***istoricul polon Wyrstek*** spune că Dragoș a creat episcopia de Halici, dorind să facă un principat între Maramureș, Moldova Nordică și Polonia meridională. Ștefan din Maramureș, fiul lui Sas Vodă, a sosit în Polonia pe la 1340, cu o mică armată, obținând diplome și privilegii considerabile. Istoria a consemnat în întregul spațiu al Carpaților Nordici colonizări ale păstorilor valahi (Printi Păstori, după terminologia corectă), începute la o dată incertă (sec. X-XIII) și care s-au încheiat către secolul al XVIII-lea.

Aici au fost atestate istoric peste 500 de așezări întemeiate de urmașii acestor păstori. Slavizați, după un secol și jumătate, urmașii lor se disting totuși de restul localnicilor prin particularități fizionomice și sufletești, remarcate de

cercetători încă din secolul al XIX-lea.

Augustyn Maciey, membru corespondent al Academiei Poloneze de Științe, cercetător la Centrul Internațional de Învățământ Ecologic din Cracovia și un împătimit cercetător al zonei Ustrzyki Dolne, ne-a declarat că în această țară sunt atât de multe sate întemeiate de români încât acest lucru nu mai este astăzi o curiozitate.

În regiunea moravă **Valassko** – (a Valahilor), zona **Fridek Mistek – trăiesc valahi care se laudă și astăzi cu originea lor**, deși autoritățile nu-i recunosc ca etnie de origine română din motive de discriminare.

Marele arheolog **Sulimirski** susține și el, cu dovezi, **că toate populațiile prezentate de el sunt urmașii dacilor**, nu slavilor, ei fiind de fapt cei dintâi păstori din Carpați, ceea ce istoricii ucraineni, spre exemplu, nici nu vor să audă. Dacă Polonia permite, cel puțin la nivel academic, demonstrarea și cercetarea componentei sale românești de mare valoare, în țesătura demografică a țării, chiar la multe generații de împământenire a acestora, Ucraina rămâne pe poziția imperialistă stalinistă (și absurdă) că până și populațiile vorbitoare de limba română sunt un popor „diferit” de români (vezi pseudo-teoria „limbii” moldovenești).

JUS VALACHICUM DREPTUL VALAH

Augustyn Maciey ne-a vorbit și despre **Dreptul Valah**, care a funcționat în așezările întemeiate de românii ajunși în zonele montane ale Poloniei de astăzi.

Emigrările valahilor către aceste zone au început pe la 1334, din Transilvania, când principele Vladislav de Oppelin, căsătorindu-se cu Elisabeta, fiica domnitorului **Basarab Vodă** al Țării Românești, a avut patru fiice care au fost măritate cu nobili polonezi. Pe vremea acestui principe se întemeiază cele mai multe sate românești în Polonia (devenite orașe mai târziu). Locuitorilor satelor înființate de ei li se recunoaște un episcop propriu, în persoana călugărului ortodox **Chiril Românul**.

Pe la sfârșitul veacului al XV-lea, documentele amintesc numele a încă **cinci voievozi români** refugiați în Polonia: Ștefan al Sapinețului (Săpânței), Nan și Pașcu ai Șanocului, Dânga din Stupința și Giurgiu al Șamborului.

Cei mai mulți descălecători (voievozi) au plecat din Ardeal din cauza condițiilor grele de acolo, dar și pentru faptul că **românii erau luptători de elită**, fideli polonezilor și tratați ca atare de către aceștia. La sosirea în Polonia, **ei primeau automat(ic) titlul de cneaz**, șapte „lanuri” de pământ (**mensura valachias**), iar însoțitorii de rând, **câte 30-40 de hectare, fiind scutiți de dări (censuri) pentru 24 de ani, având dreptul să se mute oricând de pe o moșie pe alta, numai conform dreptului valah; acesta era Jus Valachicum**.

În virtutea acestui drept, cnezii valahi puteau ține pe lanurile lor două crâșme, mori, p(r)ive, prisăci sau pescării, erau liberi să-și vândă pământurile sau să le

dăruiască, pentru toate acestea fiind datori să meargă la război cu calul, arcul și săgețile lor. Supușii cneazului trebuiau să-i muncească acestuia șase zile pe an, să-i dea la sfârșitul anului cam o treime din censul convenit regilor Poloniei. De Crăciun și de Paști dădeau un prinos numit... „kolinda” (colindă).

În Polonia, românii erau de neatins de către autoritățile poloneze. Aveau dreptul de a se judeca singuri, cneazul român și scaunul de judecată al bătrânilor fiind singurele foruri juridice. În fața oricărei acușări, românii spuneau: „duceți-mă la cneazul (domnul) meu, **fiindcă eu posed dreptul valah!**”

Dezvoltarea culturii românești în Munții Tatrei

În jurul anilor 1500 mulți români se stabilesc, folosindu-se de **Jus Valachicum (Dreptul Valah)**, în zonele Tatrei, Otrava și Zamagurie, în timp ce imigranți cehi, polonezi și unguri se mută pentru poziții inferioare de servitori la polonezi în zona Liptov. Această zonă, locuită preponderent de români (valahi), situată între frontiera slovaco-poloneză, este temută și evitată de către invadatori ai polonilor. Printre nenumăratele istorisiri ale faptelor de bravură armată ale românilor se numără de exemplu asaltul contra castelului ocupat de regele Ferdinand al Ungariei, Niezdika: românii l-au atacat în timpul nopții, prin surprindere, de pe râul Dunajec, venind, vorba cronicarilor, „asemenea unor stihii” pe... plute. Comandantul acestora, Piotr Kostka (Petru Costică), este mai târziu decorat de către magnatul polonez, tot de origine română, Hieronim Laski (Ieronim Lațcu), care a și preluat conducerea castelului.

Din perspectiva influenței culturii românești din regiunea Moldovei în Polonia, bejenia Movileștilor a jucat un rol foarte important. Una din consecințele politice a fost existența în secolul XVII a partidei boierești filo-polone în Moldova. La nivel cultural, șederea îndelungată a multor boieri moldoveni cu familiile lor în Polonia i-a obligat să-și educe copiii în școlile polone, cu influențe importante și asupra dezvoltării culturii moldovenești în acel secol. **De asemenea, pribegii moldoveni din Polonia au devenit cei mai mari mecenai ai culturii ortodoxe în țara polono-lituană. Un asemenea exemplu este**

Petru Movilă și Irina (Raina) Wisniowiecka, fiica lui Ieremia Movilă, care sunt considerați acum în Ucraina drept „întemeietorii culturii naționale”.

Se pare că un rol important în realizarea acestei căsătorii a avut Petru Movilă. După depășirea opoziției Porții Otomane, în februarie 1645 a fost lași nuntă mare. Maria s-a mutat cu soțul său la Varșovia (unde s-a organizat a doua nuntă). Mai târziu, amândoi au plecat în Lituania. Se pare că soții au locuit mai întâi la Birje (Birze), iar din anul 1652, în palatul nou din Chieidani (Kiedjany), unde Janusz Radziwill (calvinist) a ridicat pentru soția sa o mică biserică ortodoxă. Maria a fost adesea numită în Polonia „Mohylanka”, deși nu făcea parte din familia Movilă. La jumătatea secolului XVII se crease tradiția ca boierii moldoveni pribegi în Polonia, care au primit indigenat, să fie în majoritate primiți sub blazonul **Mohyla**.

Așa s-a întâmplat și cu tatăl ei, care a primit indigenat polon în anul 1650. Desigur, Maria, ca femeie, n-a primit indigenatul, dar de la început a fost tratată ca o nobilă polonă. În schimbul zestrei, soțul i-a dat moșiile Zabłudów (în ținutul Grodno) și Bielica (în ținutul Lida); la fel, pe viață, și moșiile Orla (în ținutul Biala) și Lubcz (în ținutul Nowogródek), la râul Niemen. Regii poloni Wladislaw IV și Jan Kazimierz i-au acordat privilegiile pentru ținuturile regale (starostwa), ce aparțineau soțului ei, în cazul morții lui.

Prologul emigrației lui Ștefan Petriceicu a fost marea răscoală a boierilor moldoveni împotriva domnului Gheorghe Duca, din anii 1671-1672. După înfrângerea răscoalei, conducătorii ei, Mihalcea Hâncu și Apostol Durac, au luat drumul pribegiei în Polonia. Și în acest caz, polonezii au refuzat cererea domnului moldovean și a sultanului pentru predarea lor în țară. **Oamenii lui Hâncu și Durac au format un steag românesc (vlah) în armata polonă, în număr de 100.** Durac a fost prietenul lui Ștefan Petriceicu și, când acesta a luat scaunul Moldovei, el a fost omul de legătură între domnul moldovean și marele hatman Ioan Sobieski. A jucat un rol foarte important în pregătirea campaniei de la Hotin, din toamna anului 1673. Drept mulțumire pentru ajutorul dat, Durac a primit, încă din anul 1673, indigenat polonez, la insistența lui Sobieski.

Cei ce au rămas în Polonia au primit, în 1676, indigenat polon. **Au intrat în rândul nobilimii polone:** Ștefan Petriceicu cu fiii surorii lui, Ioan și Nicolae Hâjdeu, Apostol Catargiu, Grigore Hăbășescu, Vasile Turcul și Iacob Halipinschi (Halepliul). **Ștefan Petriceicu a cumpărat și a arendat moșii: Zarajskie, Koniuszek, Lonswice, Mosciska și Olszanik în ținutul rutean (województwo ruskie, cu capitala la Liov).** Dieta polonă a votat pentru fosta domn moldovean un venit anual, din tezaurul de stat, în valoare de 20.000 zloți. Dar cum tezaurul polon era foarte sărac, în realitate Petriceicu a primit foarte rar banii.

În timpul expediției sale la Viena, regele Ioan III a revenit la gândul reinstalării lui Ștefan Petriceicu în scaunul Moldovei. Din păcate, Petriceicu s-a dovedit prea slab și nici polonezii nu i-au dat un ajutor suficient de mare pentru a putea

păstra domnia. Revenit în Polonia, a fost foarte activ. Apogeul l-a atins în vara anului 1684, când a concentrat lângă sine toți boierii moldoveni emigranți, din diferite tabere politice. Din anul 1685, poziția lui a slăbit. Regele polon a pus la cale alte planuri politice, în care n-a mai fost loc pentru Petriceicu.

Fostul domn moldovean a murit în anul 1690, cu durere în inimă. Moșiile lui în Polonia au revenit fiilor lui, pe care îi adoptase. Familia Hâjdeu s-a stabilit în Polonia și a rămas aici până în veacul XIX. Reprezentanții ei au dat multe talente, mai ales în domeniul literaturii. ***Un scriitor cunoscut a fost Tadeusz Hâjdeu, care a scris în limbile polonă și rusă. Bogdan Petriceicu-Hasdeu, cunoscut istoric și editor, a revenit în Moldova la jumătatea secolului XIX.***

Emigrația românilor, mai ales a românilor-moldoveni, a jucat un important rol politic în istoria și a Poloniei, și a Țărilor Române. ***În secolul XVII, în Polonia au trăit, o perioadă mai lungă sau mai scurtă, câteva mii de emigranți români.*** Emigranții din a doua jumătate a secolului au fost mai numeroși decât cei din cercul Moviștilor, dar activitatea lor politică și mai ales culturală n-a fost așa de importantă.

În realitate, ei s-au subordonat politicii lui Ioan III și destul de rar au creat singuri o politică proprie. După emigrarea multor boieri filopoloni din Moldova și după omorârea de către Constantin Cantemir a fraților Miron și Velicio Costin (1691), a slăbit foarte mult partida boierească filopolonă din Moldova. A slăbit, dar nu a dispărut. Ca o curiozitate, reînnoirea partidei filopolone a fost făcută de către un adversar al Costineștilor, Lupu Bogdan. Și el a fost silit să fugă în Polonia în timpul domniei lui Constantin Duca (1693-1695 și 1700-1703). Reprezentanții partidului filopolon din Moldova în secolul XVII au fost precum ramurile unui trunchi: în majoritate erau din familii înrudite la începutul secolului cu Moviștii. Partida filopolonă refăcută la sfârșitul secolului era alcătuită din oameni noi.

Ca dovadă a răspândirii creștinismului în Rusia dinspre vest către est, făcută de către români din exil, este dezvoltarea mănăstirii Pecerskaia din Kiev, cel mai important centru ortodox din Ucraina din secolul XVII și următoarele. Ea este datorată lui Petru Movilă, descendent din faimoasa familie a Moviștilor (ctitorii mănăstirii Sucevița), cu doi domni ai Moldovei și un mitropolit printre predecesori și alți trei domni chiar dintre fiii lui. Aici trebuie să facem o paranteză și să subliniem două lucruri:

Polonia a fost cel mai puternic și civilizată stat din nord-estul Europei, până către secolul XIII. Universitatea de la Lvov (Liov), este una dintre primele înființate în lume.

Relațiile dintre Moldova și Polonia au fost foarte strânse datorită vecinătății celor două țări, dar și dușmăniilor dintre grupările opozante ale boierilor moldoveni; atunci când o grupare era la domnie, familiile celeilalte grupări se refugiau în Polonia. Indiferent de grupare însă, toți copiii boierilor moldoveni erau școliiți în Polonia. (Procentul relativ mare de cărturari moldoveni în cultura română nu

este întâmplător; ei erau academici ai culturii latine predate în Polonia.)

În anul 1633 arhimandritul Petru Movilă, aflat atunci în Polonia, este ales „arhiepiscop-mitropolit al Kievului, al Galiției și al întregii Rusii”, conform titlaturii timpului. Se mută la Kiev unde scrie și tipărește o mulțime de cărți, reconstruiește sau clădește din nou mai multe biserici, printre care **Sf. Sofia (biserica metropolitană)** și mai ales **Pecerskaia Lavra**. Kievul însuși, datorită lui, devine principalul centru religios în toată Polonia de est, Ucraina de astăzi. Iar Petru Movilă nu a fost singurul român din Kiev, ci numai primul dintr-o serie de compatrioți români fără de care n-ar fi existat o cultură bizantină, creștină, ortodoxă și academică în Ucraina sau Rusia.

Pentru scriitorul acestor rânduri, rămâne deci un mister logic, cum de „indigenii neșcoliti” ucraineni și ruși deodată, au astăzi tupeul să considere pământurile și populația românească din zonele Bugeac, Transnistria (Estul Republicii Moldova), Basarabia, Maramureșul de Nord și Bucovina de Nord nu numai legitim ocupate de ucraineni și respectiv de către ruși, dar pe deasupra să insiste că moldovenii și românii sunt neamuri diferite unul de altul. De asemenea insulta predilectă aruncată până în anii '90 românilor basarabeni de către ocupanții ucraineni și ruși era „moldovan țăran”, implicând deci o presupusă superioritate culturală a slavilor față de români, uitându-se prin asta voit sau din calcul propagandistic să se recunoască faptul că, fără acești „moldovani țărani”, rușii și ucrainenii ar fi rămas numai la stadiul primitiv de populații seminomade.

Patru proverbe românești explică acest comportament ingratar al lor față de poporul român: au scuipat în găleata din care au băut apă; recunoștința este floare rară, nu crește pe toate gardurile; pe cine nu lași să moară, nu te lași să trăiești; și nici o faptă bună nu rămâne **nepedepsită**.

Cu privire la conexiunile regretatului Papă Ioan Paul al II-lea cu poporul român: străbunicii lui Carol Josef (Lolek) Wojtila își trag originile dintr-o antică familie românească, documentată încă de pe la 1788 în orașul Czaniec, întemeiat de diaspora română din Polonia cu vreo două sute de ani mai înainte. Numele „Wojtila” își trage originea de la românescul „Voievod” și, după cum a arătat și tatăl său (ofițer în armata polonă), acest cuvânt înseamnă „cel războinic”.

Urmașii acestor români împământeniți în Polonia, secole mai târziu, deși se disting, cum am mai arătat, de populația slavă care i-a asimilat, se consideră, firesc, buni cetățeni ai actualului stat polonez, pe teritoriul cărora viețuiesc.

Carol Wojtila s-a născut la Wadowice la 18 mai 1920 și a fost consacrat preot la 1 noiembrie 1946 în Cracovia, unde a petrecut și mulți ani ca arhiepiscop. Indubitabil că, fie ca preot, fie ca ierarh bisericesc al Cracoviei, s-a întâlnit de nenumărate ori cu blazoanele românești de pe frontispiciul multor catedrale din Cracovia finanțate de boieri moldoveni în exil, care mai există și azi (capul de bour moldovean).

În plus, pasiunea lui pentru schi și natură i-a dus des pașii în zona Tatrei unde așa de multe sălașuri au fost fondate de către descălecători români și anturajul lor.

Este greu de crezut ca Sfântul Părinte să nu fi fost conștient de originea românească a familiei sale și de impactul cultural exercitat asupra Poloniei de către elita românească din Polonia. În mesajul de Crăciun din decembrie 1989, Papa a declarat că se roagă fervent pentru România care: „... ocupă un loc special în inima sa”.

Cum s-a manifestat tangibil această conștientizare a Papei în timpul domniei sale papale?

Doi români au fost beatificați: primul este **Fericitul IEREMIA VALAHUL** născut la 5 martie 1625 în regiunea Moldovei, catolic trăitor la Napoli, exemplu de slujire a semenilor, **făcător de minuni**. Papa și Biserica Romano-Catolică l-au canonizat în 1983.

Al doilea român, este de fapt o româncă, **Maica Tereza**, născută în orașul macedonean Skopje pe 27 august 1910, cu numele de familie Bojanxhiu (Boiangiu). Tatăl său Nikola (Nicolae) era un aromân înstărit din regiune care a plătit cu viața (a fost otrăvit) pentru că era „tzântsar” (terminologie rasistă aplicată aromânilor de către sârbii și albanezii din zonă).

Ca o notă ironică la sfârșitul trist al tatălui Nicolae, asasinat, este admirația și pasiunea cu care Maica Tereza este descrisă azi drept când „sârboaică” de către sârbi, când „albaneză” de către albanezi. În timp ce există o statuie impozantă a Maicii Tereza în mijlocul Skopjei, situația compatrioților ei aromâni rămâne în continuare precară, guvernul macedonean (ca și cele sârbești, croate, grecești și albaneze, de altfel) nerecunoscând ca minoritari nici în ziua de azi pe aromâni. Pentru meritele bine cunoscute religioase (formarea ordinului care-i poartă numele) și spirituale (devoțiunea credinței), Maica Tereza a fost beatificată de către Papa Ioan Paul al II-lea și de către Biserica Romano-Catolică la 19 octombrie 2003.

Papa Ioan Paul al II-lea, care a primit sublima distincție ca „Primul Papă care a făcut o vizită unei țări ortodoxe în peste 1000 de ani”, când a vizitat România în 1999, poate în definitiv să fie pentru noi, românii, întoarcerea unui descendent din voievozii români ai Poloniei la țara înaintașilor săi.

New York

1946 - Nelli

1956 - Oltul la Miercurea Ciuc (detaliu)

CORNELIU CONSTANTINESCU

Prietenul meu Aurel

Aurel Cornea s-a născut la 6.7.1933 în comuna Veneția de Jos, județul Făgăraș (după împărțirea administrativă din acea vreme). El a rămas toată viața puternic legat de satul lui natal, în care se găseau nenumărate rude și prieteni și pe care îi vizita mereu, ultima oară cu mai puțin de două săptămâni înaintea morții. La câțiva ani de la naștere părinții lui, Nicolae și Rozalia Cornea, au plecat la București, ca să adune banii necesari pentru întemeierea gospodăriei, iar copilul a fost lăsat în grija bunicilor paterni. Aici el se va întâlni cu vărul său, Alexandru (Sandu) Stoica, cu un an mai în vârstă decât el și foarte voinic, fiul surorii tatălui său; și părinții acestuia plecaseră prin țară în același scop. Cei doi copii au mers împreună la școală, Aurel profitând de ajutorul vărului mai mare,

căruia îi va rămâne atașat și recunoscător toată viața. Dar a intervenit războiul și planurile părinților lui au fost date peste cap; fiind obligați să-și amâne reîntoarcerea în satul natal, ei și-au adus copilul la București, unde acesta avea și posibilități mai bune de a învăța. Și într-adevăr, Aurel Cornea a dezvoltat o mare pasiune pentru învățătură, în special pentru chimie. Și-a făcut un mic laborator acasă și a început să facă tot felul de experiențe. Ultima avea să-i fie fatală: a amestecat sulf cu clorat de potasiu și cu praf de cărbune într-o eprubetă. Când a luat eprubeta în mână, aceasta s-a încălzit și i-a explodat direct în ochi, Aurel pierzându-și vederea pentru tot restul vieții. Școala a fost întreruptă pentru un an. Tatăl lui mi-a povestit cum, la începerea noului an școlar, au fost împreună la un funcționar din Ministerul Învățământului, care nici nu vroia să audă de continuarea liceului. Aurel l-a întrerupt spunându-i:

„unde prevede constituția că un orb nu are dreptul să urmeze liceul?”. Funcționarul a tăcut un timp și apoi și-a dat avizul favorabil. În noua clasă era un necunoscut. Un fost coleg de-al lui din această clasă mi-a povestit următoarea scenă emoționantă. Profesorul de matematică făcea niște calcule la tablă, dar la sfârșit a constatat că a ajuns la un rezultat greșit. A urmat o tăcere totală în clasă, nimeni nu știa unde este eroarea. Și deodată s-a auzit un glas necunoscut, care a spus: „în colțul din dreapta sus este un semn greșit”. Era vocea lui Aurel, iar colegii și profesorul au fost adânc impresionați; un mare talent matematic învinsese un mare handicap fiziologic.

O experiență similară am făcut-o și eu chiar de la începutul colaborării noastre. Profesorul Stoilow (amândoi eram elevii lui) ne-a dat să citim câteva extrase, pe care el tocmai le primise din străinătate. Unul din ele conținea niște calcule foarte complicate: erau fracții suprapuse, care erau chiar greu de citit. În cursul demonstrațiilor eu am avut o dificultate, nemaiputând urmări calculul. Dar Aurel mi l-a explicat după ce îl urmărise pur mental. Am fost pur și simplu uluit, dar aveam să mă obișnuiesc cu timpul cu talentul lui matematic și cu imensa lui capacitate de concentrare. Mi se pare că noi doi ne încadram, până la un anumit punct, în șablonul popular consacrat perechii ardelean-muntean (eu fiind născut în Buzău): eu eram repezit și vorbeam mult, Aurel era mai ponderat și corecta anumite exagerări din afirmațiile mele.

În afară de Stoilow, pe care noi îl veneram (și nu numai noi), un mare rol în formarea noastră matematică l-a jucat și Rolf Nevanlinna, pe care l-am cunoscut personal mult mai târziu. Exact în momentul în care noi ne începeam drumul în lumea matematicii, apăruseră două cărți ale lui, pe care Stoilow ni le recomandase: *Eindeutige analytische Funktionen* și *Uniformisierung*. Am studiat aceste cărți cu elanul nostru tineresc și am preluat de la Nevanlinna nu numai informația matematică, ci și un anumit mod de a vedea matematica. Mă simt obligat să-l menționez în acest punct și pe Maurice Heins, din lucrările căruia am învățat de asemenea mult la începutul carierei noastre, dar lista matematicienilor de la care am învățat în acea perioadă este mult prea lungă pentru a putea fi scrisă aici. Ultimul capitol al cărții *Uniformisierung* era dedicat clasificării suprafețelor riemanniene, problematică încă deschisă la acea dată, făcând obiectul multor publicații.

Institutul de Matematică se găsea la etajul întâi al clădirii din strada Mihail Eminescu 46, într-o fostă locuință particulară ceva mai mare. Acolo fusese amenajată un fel de sală de conferințe, care consta din două camere despărțite printr-un cadru de ușă larg și era prevăzută cu o tablă. Îmi amintesc foarte bine o scenă petrecută la unul din seminarele conduse de Stoilow în această sală. În timp ce noi așteptam în liniște venirea profesorului, a intrat în sală val-vârtej prietenul și colegul nostru Martin Jurchescu care, foarte emoționat, ne-a anunțat că a găsit în bibliotecă o lucrare publicată de Zenjiro Kuramochi; în aceasta Kuramochi afirma că prin îndepărtarea unui disc dintr-o suprafață riemanniană hiperbolică, pe care toate funcțiile armonice mărginite sunt constante, se obține

o suprafață riemanniană, pe care toate funcțiile analitice mărginite sunt constante. Acest rezultat contrazicea o intuiție foarte răspândită la acea dată, conform căreia o suprafață riemanniană, pe care toate funcțiile analitice mărginite sunt constante, trebuie să aibă o frontieră „subțire” (cum este cazul la domeniile plane), ceea ce, evident, nu mai era cazul după îndepărtarea discului. Intuițiile sunt baza pe care se face cercetarea matematică, o intuiție incorectă putând avea un efect devastator asupra cercetării. De aceea, rezultatele care contrazic intuițiile noastre sunt extrem de importante, căci ele ne dau posibilitatea de a corecta aceste intuiții eronate și de a descoperi adevărata structură a universului matematic. Simt că aici este o situație analogă cu cea din fizică, unde experiența și observația ghidează intuiția. Aurel și cu mine ne-am aruncat asupra lucrării lui Kuramochi, încercând să descifrăm misterul pe care ea ni-l punea. Și iarăși îmi aduc aminte cum, într-o bună zi, noi am avut ideea fericită că explicația paradoxului lui Kuramochi trebuie făcută prin introducerea unor frontiere ideale pentru suprafețele riemanniene. La plecarea de la el i-am spus la ușa: „deci, atacul la frontieră!” Aurel mi-a răspuns râzând: „fii mai atent cu astfel de formulări” (scena relatată se petrecea în toamna lui 1956, în timpul revoluției anticomuniste din Ungaria). Drumul nostru s-a dovedit corect și am scris împreună două teze de doctorat despre acest subiect. Majoritatea lucrărilor le-am publicat în Japonia, unde era un puternic centru de cercetare în acest domeniu.

Cred că nu este rău să amintesc aici despre un anumit aspect al situației politice din România din acel moment. Până în 1954, Institutul de Matematică nu primea decât revistele publicate în blocul comunist, celelalte fiind oprite de cenzura de la poștă. A fost o adevărată sărbătoare la Institut, când deodată regimul stalinist a fost slăbit (Stalin murise pe 5.3.1953) și au început să ne vină și reviste din alte colțuri ale lumii. Fără asta noi n-am fi aflat de existența lucrării lui Kuramochi (și de multe alte rezultate din acest domeniu) și întreaga noastră evoluție științifică ar fi fost alta, desigur la un nivel mult mai scăzut.

Institutul de Matematică era în acea vreme un fel de oază a liniștii în marea sumbră și agitată a vieții politice din țară. Un rol important la crearea acestei atmosfere îl jucau doamnele din secretariat și de la bibliotecă, foarte cultivate, multe dintre ele cu diferite dificultăți politice, aduse la Institut de Stoilow. Amintesc aici de doamnele Olga Dimitrescu, Duduș Teodosiu, Ionica Stănculescu, Adalgiza Popovici, Simona Pascu, Tereza Bordeianu, Pia Horowitz, Elena Moroianu. Domnea în Institut o atmosferă aproape idilică.

În timp ce noi, ca și mulți alți colegi, duceam o viață de lucru intens și trăiam fericiți în această oază idilică a liniștii, într-un colectiv activ, în care se legaseră și multe prietenii, încălziiți și răsfățați de minunata zeiță Matematica, habar nu aveam că acest Institut avea un „subsol” abject al cărui șef era locotenentul major de Securitate Enache Dumitru (devenit mai târziu căpitan), care se „ocupa” de noi și întreținea o rețea întreagă de informatori din Institut și din afara Institutului. Unii dintre informatori (majoritatea?) erau niște ființe necăjite

și timorate, pe care Securitatea le șantaja, ameninându-le cu închisoarea pentru fapte săvârșite cu mulți ani în urmă și pe care legislația comunistă din acea vreme le încadra în delikte politice de diverse tipuri (la nevoie Securitatea putea chiar să facă și din țânțar armăsar; să nu se uite că, în raport cu ferocele închisori politice comuniste din acea vreme, actualele închisori sunt un fel de pensioane...) Dar era și o lichea în Institut, despre care mi-e silă să vorbesc, e mult prea trist. Spre onoarea noastră, au existat și oameni cu multă demnitate, care în pofida riscurilor enorme au refuzat pactul cu diavolul și și-au păstrat integritatea umană. Unul din aceste cazuri luminoase îl constituie prietenul nostru Martin Jurchescu, care n-a cedat la amenințările și jignirile ofițerului de Securitate și și-a menținut refuzul (asta mi-a spus-o el în 1973, când ne-am întâlnit în Italia; i se ceruse să ne spioneze nu numai pe noi, ci, spre mirarea noastră, și pe un coleg „oportunist”, iar noi nu puteam înțelege ce ar fi putut avea Securitatea cu el). Din fericire cazul lui Martin Jurchescu nu este unic, cunosc mai multe cazuri similare. Dar acest Enache Dumitru nu era decât o mică roțiță într-un mecanism gigantic și bestial. El făcea rapoarte după informațiile adunate și le expedia superiorilor săi, care de la caz la caz îl laudau sau îl criticau aspru (câteva nume ale acestor superiori și ale altor ofițeri de Securitate colaterali apar în fișele CNSAS-ului). Toate acțiunile noastre erau analizate, interpretate, ni se interceptau scrisorile (expediate și primite), care erau fotocopiate, unele erau traduse sau se făceau rezumate după ele, sau erau chiar trimise pentru analize chimice, ca să se vadă dacă nu conțin mesaje ascunse. Informatorii erau asmuțiți împotriva noastră, dându-li-se țeluri precise de atins, iar ei prezentau apoi denunțuri, de altfel nu numai împotriva noastră. Din fericire, toată această agitație dementială (și criminală) a rămas fără efecte vizibile pentru noi, iar noi am aflat de ea abia după revoluție din fișele CNSAS. Am fost total uluiți citind fișele și adânc întristați din cauza persoanelor implicate ca informatori. „Înțelegerea este cea mai mare virtute, mila nu este decât cea de-a doua” se pare că a spus cândva Confucius. În orice caz noi încercam să ne încadrăm în acest precept, în sensul că încercam să înțelegem ce s-a petrecut în mintea și inima acelor persoane, punându-ne în situația lor și în pielea lor. Aurel a tăcut îngândurat un timp și apoi mi-a spus: „tu faci ce vrei, dar eu nu voi spune niciodată cuiva ceva despre aceste lucruri; pentru unii s-ar prăbuși o lume întregă”. Tot cu ajutorul acestor fișe am dezlegat și misterul cu acel coleg „oportunist”, pe care Martin ar fi trebuit să-l spioneze; el nu era altul decât licheaua pe care am amintit-o mai sus. Securitatea utiliza deci metoda ca informatorii să se spioneze și să se denunțe reciproc.

Când în toamna lui 1960 Stoilow a deschis seminarul pe care îl conducea de mulți ani, el a descris direcțiile viitoare de cercetare ale acestui seminar: reprezentările cvasiconforme (Cabiria Andreian), funcțiile de mai multe variabile complexe (Martin Jurchescu) și teoria potențialului. Pe 4 aprilie 1961 profesorul Stoilow a decedat. A fost ca un trăsnet căzut din senin și a lăsat în urma lui o mare durere. Dar seminarul fusese așezat pe linii bune și el a

continuat să funcționeze pe aceste linii. La reprezentările quasiconforme, de exemplu, a fost invitat colegul nostru de la Iași Petru Caraman, care ne-a ținut un curs de reprezentări quasiconforme multi-dimensionale, iar la funcțiile de mai multe variabile complexe au ținut cursuri Aristide Deleanu și Ionel Bucur. Ne găseam, deci, în interiorul unui centru matematic foarte activ.

În anul 1961 am primit o scrisoare de la Lars Valerian Ahlfors, în care ne propunea să scriem o carte cu rezultatele noastre, care să apară într-o colecție pe care o patrona la editura Springer. Am acceptat cu entuziasm, dar Aurel tocmai făcuse o hemoptizie și se găsea internat într-un spital TBC. Acolo a mai făcut și o complicație cu o hepatită, probabil rezultatul unei injecții cu un ac de seringă prost sterilizat. Dar el a învins bolile, și ne-am putut dedica scrierii cărții, la început, vara, în Veneția de Jos, unde familia lui avea o casă, mai târziu la București. Cartea nu a fost o rescriere a lucrărilor noastre anterioare, ci a fost în cea mai mare parte o teorie cu totul nouă. Am terminat cartea prin luna mai a anului 1962 și am expediat-o imediat editorului (ea a apărut în 1963 sub titlul *Ideale Ränder Riemannscher Flächen*).

Imediat după expedierea cărții am luat cunoștință de axiomatica lui Marcel Brelot (publicată în 1959). Această axiomatică pleacă de la un spațiu local compact înzestrat cu un fascicul de funcții reale și continue, care satisfac anumite condiții (axiome) și care trebuie să joace rolul funcțiilor armonice clasice. Noi am numit această construcție „spațiu Brelot”. O suprafață riemanniană este un caz particular de spațiu Brelot. Ne-am dat seama pe loc că jumătate din rezultatele obținute de noi cu ajutorul frontierelor ideale ale suprafețelor riemanniene (mai exact: cele ce se refereau la funcțiile mărginite, cealaltă jumătate referindu-se la funcțiile cu integrala Dirichlet finită) poate fi generalizată în acest cadru mult mai larg. Și am decis imediat, chiar înainte de apariția cărții, să scriem un fel de o a doua ediție utilizând axiomatica lui Brelot. Am apreciat, că pentru această nouă ediție, am avea nevoie de cinci ani și ne-am pus pe lucru cu mare entuziasm, fără să stăm mult pe gânduri. Dar n-a trecut decât puțin timp și am aflat de existența axiomaticii lui Heinz Bauer (introdusă în 1962), similară cu cea a lui Brelot, dar mult mai generală. Axiomatica lui Brelot se aplică soluțiilor ecuațiilor cu derivate parțiale de tip eliptic, ale căror proprietăți nu diferă în mod esențial de proprietățile funcțiilor armonice clasice, cu care noi lucraserăm pe suprafețele riemanniene, ceea ce ne-a și condus la ideea generalizării. Dar axiomatica lui Bauer se aplică la ecuațiile cu derivate parțiale de tip semieliptic, chiar la unele foarte degenerate. Soluțiile acestor ecuații au proprietăți mult mai slabe decât funcțiile armonice clasice. Ne-am decis, iarăși fără să stăm mult pe gânduri, să dezvoltăm toată teoria în cadrul axiomaticii lui Bauer, dar pentru asta era mai întâi necesar să dezvoltăm această axiomatică, căci ea se reducea la acea dată doar la câteva rezultate mai mult sau mai puțin elementare, în orice caz mult mai puține decât aveam nevoie noi. Nici nu mai putea fi vorba de cinci ani, dar noi nu ne-am descurajat, ci am pornit cu mare entuziasm pe acest drum foarte lung. Noul drum se compunea din două etape diferite: în prima etapă urma să dezvoltăm

axiomatica lui Bauer până la punctul în care puteam începe construcția frontierelor ideale, iar a doua etapă consta tocmai în construcția acestor frontiere ideale și aplicarea lor la clasificarea acestor spații. Și ne-am pus pe lucru.

Dar am avut o nouă surpriză. Paralel cu această tratare oarecum clasică a teoriei funcțiilor armonice prezentată în axiomaticile lui Brelot și Bauer, mai exista

o cale, care își are originea într-o lucrare a lui Norbert Wiener din anul 1924 și care utilizează metode probabilistice. Această cale a fost axiomatizată de J. L. Doob (în 1956) și de G. A. Hunt (în 1957), iar noi ne simțeam obligați să luăm cunoștință și de această direcție de cercetare, care apela la cunoștințe fundamentale diferite de cele pe care le dețineam noi. Spre norocul nostru, aveam un prieten, Ion Cuculescu, un matematician mai tânăr ca noi, dar cu un talent matematic deosebit, care s-a arătat dispus să ne țină cursuri de procese Markov timp de patru ani în continuare, lucru pentru care îi sunt recunoscător până astăzi. Munca ne-a fost răsplătită, căci am putut astfel demonstra în 1966 (împreună cu N. Boboc) un rezultat fundamental pentru teoria potențialului, rezultat căutat de mulți alți matematicieni din acel timp: pe un spațiu satisfăcând axiomele lui Bauer (și având anumite proprietăți naturale în acest context) există un semigrup submarkovian pentru care funcțiile excesive coincid cu funcțiile hiperarmonice; în plus, acest semigrup are foarte puternice proprietăți de continuitate. Eram, deci, înhămați la o muncă tare grea. Dar în timp apăruseră în București alți matematicieni, care trăgeau și ei la acest car. Îi menționez aici pe Nicu Boboc, Paul Mustață, Constantin Meghea, Gheorghe Bucur, Lucrețiu Stoica și Gabriela Licea. Și, desigur, se lucra masiv la această construcție și în străinătate, în special în Franța și în Republica Federală Germană (dar și în alte țări).

Până în anul 1966 granițele noastre erau închise, în sensul că nu se putea călători în afara blocului comunist decât în cazuri cu totul excepționale (unii dintre noi nu puteau călători nici măcar în interiorul acestui bloc). În anul 1967 am fost invitați de Brelot la Paris, iar în 1968 am stat un timp în Erlangen, la invitația lui Bauer. Cu această ocazie Bauer ne-a anunțat că editura Springer i-a propus să scrie o carte de teoria axiomatică a potențialului, iar el, la rândul lui, ne propunea să scriem cartea în trei. I-am cerut timp de gândire, iar după întoarcerea în țară, studiind mai îndeaproape lucrurile, am hotărât să-i acceptăm propunerea. Dar scrisoarea noastră de răspuns s-a încrucișat cu a lui, în care ne anunța că el, fiind foarte ocupat, nu se mai putea angaja la o

astfel de muncă. Și așa ne-am trezit că vom scrie cartea singuri. Ca și în cazul primei cărți, nu am pus cap la cap lucrările noastre anterioare, ci am prezentat foarte multe rezultate originale. În special am propus o nouă axiomatică, mai largă decât cea a lui Bauer și care are funcțiile hiperarmonice și nu cele armonice drept funcții primitive. Totuși, spre deosebire de prima carte, aceasta, pe care am intitulat-o *Potential Theory on Harmonic Spaces* și care a apărut în 1972, conține și foarte multe rezultate din literatura existentă atunci. Și iarăși, spre deosebire de prima carte, nu am scris-o în zece luni, ci în doi ani. Cartea acoperea oarecum prima etapă din programul nostru descris mai sus de a generaliza frontierele ideale ale suprafețelor riemanniene la aceste axiomatici. Nu ne-a fost dat să mai realizăm și a doua etapă; diverși matematicieni au publicat mai târziu unele rezultate în această direcție. Cu cartea s-a cam încheiat și colaborarea mea matematică strânsă cu Aurel, căci eu am părăsit atât țara cât și teoria potențialului în 1972. Corectura cărții pentru editură am făcut-o de unul singur în 1972 la Zürich și Lausanne. Dar Aurel a continuat să lucreze în acest domeniu până la sfârșitul vieții lui, găsimu-și numeroși colaboratori și contribuind în mod esențial la crearea școlii românești de teoria potențialului, cu care ne putem mândri astăzi în lumea întreagă.

La plecarea mea din țară am lăsat doi doctoranzi (Gheorghe Isac și Ion Ichim, pe care noi îi numeam Gică și Nelu) cu tezele în faza finală, dar totuși neterminate. Profesorul Gheorghe Marinescu a fost numit conducătorul oficial al acestor doctoranzi, dar în realitate ei și-au terminat tezele cu Aurel. Primul a părăsit țara în octombrie 1976, profitând de un curs de un an, pe care trebuia să-l țină în Zair. Înainte de a pleca, i-a făcut o vizită lui Aurel, pe care l-a informat de intenția lui de a nu se mai întoarce (ceea ce reprezenta un act de foarte mare încredere în acea vreme). Dar Gică l-a mai informat, că se gândește să-și lase familia în țară în mod provizoriu. „Ești nebun?” a sărit Aurel pe loc. Căci o familie în țară era un mijloc ideal pentru un șantaj securist. Gică i-a explicat că prima perioadă după plecare urma să fie foarte grea și plină de riscuri. Aurel s-a plimbat un timp prin cameră pe gânduri, apoi s-a oprit și i-a zis: „Nene Gică, uite ce-ți spun eu. Ia-ți familia, duceți-vă și când o să-ți fie rău, să mă înjuri pe mine”. Isac a făcut o carieră strălucită în Canada și nu a avut ocazia să-l înjure pe Aurel, ci i-a rămas recunoscător pentru sfatul atât de fericit de a-și lua familia cu el.

Aurel a plecat definitiv din țară în august 1978, profitând de participarea sa la Congresul Internațional de Matematică de la Helsinki și la Seminarul Româno-Finlandez din Joensuu. De acolo s-a dus în Canada, apoi a fost în SUA și a venit în final la Frankfurt am Main. A candidat apoi pe un post de profesor la Universitatea Catolică din Eichstätt și a fost ales. La acea dată Aurel avea 47 de ani, era orb, era de religie ortodoxă și avea un pașaport român, cu o viză scurtă în Germania, iar la concurs se prezentaseră 47 de candidați. Succesul lui pare o adevărată minune. După alegerea lui, am stat de vorbă cu Bauer, care făcuse parte din comisia de evaluare. Bauer mi-a spus:

„a ținut o conferință atât de fantastică, încât comisia nu a mai avut nici o altă alternativă”. Insuși președintele de atunci al universității, Profesorul de Teologie Mosis, ca șef al comisiei de evaluare, a declarat, că a fost extrem de impresionat de prelegerea lui Aurel, și, fără să fie matematician, a apreciat expunerea lui ca fiind de departe cea mai bună. După obținerea postului, Aurel s-a căsătorit cu Adelheid (Heidi) Guber, născută Zink. Heidi era văduva matematicianului Siegfried Guber, un elev al lui Bauer, și avea două fete, care l-au acceptat total pe Aurel în familia lor. Ambele fete sunt astăzi căsătorite și au copii de vârstă școlară, pentru care Aurel este bunicul. Aduă că Aurel are o soră, Maria (Mia) Teodoreanu, mult mai tânără decât el, și la care el ținea foarte mult. Pentru ea Aurel a fost nu numai un frate, ci, datorită diferenței de vârstă, și un fel de tată, care s-a ocupat de ea intens în timpul școlii. Mia este fiziciană și este căsătorită cu Dan Teodoreanu, el însuși fizician, nepot de văr al fraților Ionel și Păstorel Teodoreanu. Ei au o fată, Ana-Maria, studentă la Politehnica din București.

Departamentul de matematică de la Universitatea din Eichstätt era nou înființat și Aurel a participat la organizarea acestui departament. El a preluat analiza, predând cursurile de toate nivelurile până la pensionarea lui, care a avut loc pe 30 septembrie 1999. În această perioadă, Aurel a călătorit mult, însoțit de soția lui, participând la diverse manifestări matematice sau dând curs diferitelor invitații matematice. După pensionare a ținut trei ani în șir cursuri de teoria potențialului la Universitatea din București în cadrul unui program finanțat de Germania, întărind și mai mult această direcție de cercetare din țară, care în mare măsură este creația lui.

Aurel avea un cerc foarte larg de preocupări și, în pofida infirmității, era foarte cultivat. Îl pasionau toate științele naturii și era la curent în linii mari cu evoluția lor. De-a lungul anilor aceste științe făceau obiectul preferat al discuțiilor noastre. Dar și în științele sociale urmărea noile descoperiri și noile tendințe și era puternic angajat în problematicele legate de evoluția viitoare a omenirii, care îl îngrijora („progresul moral al omenirii” – mi-a spus el odată – „este mult mai lent decât cel tehnologic și asta poate duce la o catastrofă”). Era interesat de muzică, care este de altfel mult cultivată în noua lui familie, dar și de literatură. Știa multe poezii pe de rost și îi plăcea în anumite ocazii să recite versuri. Poezia „If” a lui Rudyard Kipling o pusese la loc de cinste în inima lui. Filosofia îl preocupa în diferite moduri: începând cu filosofia matematicii și cu teoria cunoașterii și continuând cu problemele grave și fundamentale ale vieții și ale lumii. Aurel era o fire veselă, avea foarte mulți prieteni, îi plăcea viața în societate, la care participa activ, și era un om dorit și un căutat vizitator la diversele întâlniri. Titlurile și medaliile în legătură cu activitatea științifică nu-l prea interesau, nici pentru el și nici pentru alții. Privea oarecum distanțat aceste aspecte, pe care le cam interpreta ca pe mici slăbiciuni omenești tolerabile. Totuși, a fost de neevitat ca să aibe și el parte de astfel de distincții. Menționez aici titlul de „Doctor Honoris Causa” al

Universității din București și Ordinele Naționale „Meritul Cultural” și „Serviciul Credincios în Grad de Comandor” conferite de Statul Român.

A vizitat țara cu puțin timp înaintea morții (3 septembrie 2005). A participat mai întâi la cel de-al zecelea seminar româno-finlandez la Cluj (14.8.2005 – 19.8.2005), unde a ținut o conferință foarte interesantă, care, așa mi se pare mie, nu este numai un rezultat original, ci este și un fel de program de cercetare. Și-a vizitat apoi satul natal, iar pe 26.8.2005 a participat la București la sărbătorirea a 50 de ani de la terminarea facultății. În retrospectivă, acum, totul pare ca un fel de vizită de „rămas bun”. Povestindu-mi despre vizita lui în Veneția de Jos, mi-a spus că aici a remarcat mai puternic ca de obicei anii ce s-au scurs și mi-a dat și un exemplu. În satul lor locuia un om, căruia i se zicea Lucu Bătrânul. Vorbind cu Sandu, vărul lui, pe care l-am amintit la începutul acestui text, acesta i-a spus la un moment dat: „Lucu Bătrânul’ zice...”. „Păi Lucu Bătrânul’ a murit de mult”, i-a retezat-o Aurel scurt. A fost rândul lui Sandu să fie nedumerit: „da de unde, trăiește... Lucu Bătrânul’ e de vârsta ta, are 72 de ani”. Nedumerirea lor s-a clarificat prin aceea că Lucu Bătrânul murise într-adevăr de mult, dar acum fiul lui a preluat acest nume, pentru că el, la rândul lui are un fiu în toată vârsta, căsătorit și cu copii. Și sărbătorirea celor 50 de ani de la terminarea facultății i-a scos în evidență scurgerea nemiloasă a timpului: foști colegi grav bolnavi, foști colegi absenți....

Aurel a fost un om, care și-a învins destinul. Pe el această afirmație a mea l-ar fi iritat, căci modestia lui înnăscută (de care nici măcar nu era conștient, atât era ea de naturală) și modul lui ponderat și firesc îl făceau să nu iubească frazele, care i se păreau prea sforăitoare. Și totuși, a fost un om care, după ce a orbit la 14 ani, și-a continuat liceul, a făcut o carieră strălucită în matematică și a avut în continuare curajul să-și părăsească țara subjugată de tiranie la 45 de ani, sărind în necunoscut și fără putința de a se mai întoarce. Stăm, fără îndoială, în fața unui om cu calități impresionante, un om care și-a învins destinul. Prin moartea lui tragică știința a pierdut un matematician important, familia lui a pierdut un om iubit peste măsură, iar prietenii lui au pierdut un prieten cu totul și cu totul deosebit. Noi, rudele și prietenii lui, îi simțim dureros lipsa și nu ne putem obișnui cu ea. A fost atât de prezent în viața noastră, încât nu putem accepta gândul că nu-l vom mai întâlni niciodată. Sora lui, Mia, i-a făcut două parastase de 40 de zile, la care au participat multe persoane: primul, pe 8 octombrie, la Biserica Mihai Vodă din București, al doilea în satul lui natal Veneția de Jos, o săptămână mai târziu. Să-i fie țărâna ușoară.

C. Costăciubaș

ALEXANDRU NEAGU

Mărturii Zece Mai și Regele Carol

Amintirile sosesc de-a valma și se desprind ca imagini de sine stătătoare cărora nici nu încerc să le dau o înșirare potrivită, ci le însemn astfel cum îmi apar.

Ochii copilului s-au deschis asupra unei lumi unde fiecare descoperire era un nou basm. Dar, pe neașteptate, prima criză mondială m-a trezit și mi-a curmat copilăria. Dintr-odată am fost zvârlit în mijlocul unor împrejurări fără asemuire cu cele trăite până atunci timp de un veac. Epopeea dramatică reîncepuse .

Venit la primele licăriri de conștiință ca odraslă de oameni cu stare, nu mi s-a întipărit nimic din ceea ce se plămădește în sufletul copilului învățat de timpuriu cu truda pentru o pâine.

Nu am simțit nici o clipă vreo apăsare a nedreptății ce ar fi lovit pe ai mei, pe mine sau pe alții. Desigur, nu ne aflam în fruntea orânduirii sociale și știam că sunt alții, mai avuți, cu soartă mai largă, cu însemnătate socială depășind pe cea a tatălui meu și poate cu un stil exterior de viață mai căutat decât cel al familiei mele.

Dar aceasta nu mă tulbura fiindcă eram pătruns de cuprinsul demn, onest și de încredere al mediului meu.

Socialmente, dacă nu familial, căci boli și deosebiri de firi au prilejuit destule neînțelegeri intime, aveam simțământul unei conviețuiri cuviincioase, a destul rafinament cultural și artistic și îndeosebi al unei limpezimi morale întovărășind toate manifestările vieții de familie.

De aceea, privirile mele au fost îndreptate mai întâi cu o curiozitate setoasă către spectacolul societății din jurul meu.

Locuiam în Strada Carol - nu știu cum i-o mai fi zicând azi - la doi pași de Palatul de Justiție pe al cărui orologiu cu cifre romane am învățat pe deasupra acoperișurilor joase ale caselor de peste drum să cunosc și să număr orele.

La intrare domnea Palatul Poștelor de-o arhitectură greoaie, importantă din cea mai proastă epocă a gustului francez, din începuturile celei de a III-a Republici.

Alexandru Neagu, fost ministru de finanțe în perioada 1941-1943 și-a așternut pe hîrtie amintirile în perioada 1949-1956, o perioadă în cursul căreia a trăit ascuns în București spre a se sustrage urmării Securității și executării unei condamnări la opt ani temniță grea ca urmare a participării sale la guvernarea marelui Antonescu. Aceste amintiri aveau să vadă lumina tiparului sub titlul Mărturii de-a lungul zilelor mele, în 1998 în regia doamnelor Alexandra Steriadi - Neagu, Ioana Tescanu și Ruxandra Iliescu, născută Neagu.

Cu ocazia împlinirii a 140 de ani de la urcarea pe tron a regelui Carol I redăm din mărturiile lui Alexandru Neagu, amintirile legate de sărbătorirea zilei de 10 mai.

Mișcarea de pietoni și birji era, sau mi se părea mie, destul de însuflețită. La această părere ajuta și trecerea regulată a tramvaiului cu cai. Îl urmăream din ochi, de la ferestrele etajului unde locuiam. Și acum mai răsună timbrul clopotului vestind pe trecători să se ferească.

Urmăream trecerea hodorogită a vagoanelor și îndepărtarea înceată a huruielilor. Îndepărtarea continuă și azi în minte, ridicând nostalgie, ca la cufundarea în zare a unui vapor plecat spre limanuri vizitate și pe care nu-l vom mai vedea niciodată.

Strada Carol era drumul obișnuit al manifestărilor deosebite. Astfel prin fața locuinței noastre trecea de fiecare *Zece Mai* deschiderea corpurilor legiuitoare, alaiul regesc și guvernamental, în drum către Mitropolie. El se scurgea printre flămuri tricolore, aninate de stâlpi de brad boiți în roșu, înfiți cu zor în ajunul sărbătorilor în anume locașuri de fontă așezate în marginea trotuarului. Obiceiul s-a respectat și după război, dar automobilul a luat locul trăsurilor. Doar un escadron, însoțind mașina regală, mai stăruia în păstrarea unei tradiții dispărută și ea odată cu regimul parlamentar.

Paradele de Zece Mai țineau sufletește un loc de preț în viața noastră națională. Era prilejul pe care-l împodobeau darurile risipitoare ale lunii mai de a afirma bucuria libertății noastre într-un spectacol colorat, ca o pictură impresionistă.

Nici desele vijelii primăvăratice nu puteau să îndepărteze vreun cetățean de la ceremonie, în mica așezare provincială ce era Bucureștiul acum patruzeci de ani* - populația era un sfert din cea de azi - tot întinsul parcursului oficial era înțesat de mulțime, bărbați, femei și copii, de parcă toate căminele ar fi rămas pustii. Nu simțai nici un glas potrivit. Parada era simbolul încântării întregului popor și uralele care întovărășeau trecerea trăsurilor regale erau pornite din inimi recunoscătoare.

Zece Mai, pe care necuviința levantină a lui Caragiale nu se putea lipsi de a-l zeflemisi, reprezenta anual reînnoita asigurare că o ursită de libertate și de propășire ne este îngăduită. Nimeni nu uita cât de aproape erau timpurile de împilare străină.

În anii dintre cele două mari războaie am avut sentimentul trist că mulțimea în sărbătoare este mai puțin densă, că alte gânduri frământă mintea orașenilor, parcă îngâmfată acum sau neîndoiti de neasemuita izbîndă a Unității Naționale la toate granițele. Mulțimea uitase de mândria măsurată de odinioară a acelor care văzuseră pământul nostru sub cotropiri ce păreau a nu mai putea sfârși niciodată.

De obicei, deși cortegiul trecea pe sub ferestrele noastre, îmi era îngăduit, sub îmbierea soarelui și a mângâierilor catifelate ale primăverii, să mă duc să privesc cortegiul și de pe alte străzi. Dorința mea era stărnită de vederea mulțimii împrăștiată în îmbrăcăminte văratecă și de culori izbitoare sau de nesațul cu care toți luau parte la sărbătoarea tuturor. De aceea mânam grăbit să găsesc locul cel mai potrivit pentru privit.

Centrul paradei era la Universitate unde Regele Carol I venea să primească defilarea după slujba de la Mitropolie. Acolo se ridicau două, trei tribune în scîndură de brad acoperite cu o chembrică oarecare. Nu era nici un lux, nici o punere

*Memoriile au fost scrise în perioada 1949-1956. (n.red.)

În scenă mai deosebită. Lumea înghesuită și voioasă nu se sinchisea de asemenea amănunte. Pe străzi nu se vedea altă pregătire decât amintii stâlpi susținând drapele și ghirlande de verdeață.

Nu din neîngrijire ne mărgineam la ornamente atât de neînsemnate dar nimeni nu-și închipuia că ar fi trebuit sau s-ar fi putut face mai mult. Nu se urmărea izbirea imaginației, obsesii, creere de psihoză sau știu eu ce altă răscolire. Era numai o cinstire sinceră a faptelor fericite prin care devenisem o națiune. Decorul nu urmărea preamăriri ci numai porniri vesele ale inimii.

Ne vei reveni oare vreodată Zece Mai? Acum vom ști mai mult decât oricând să te prețuim. Ceea ce izbea îndeosebi privirile era trecerea în trăsura înhămată à la Deaumont a chipului majestuos al bătrânului suveran. Lumea se descoperea cu respect și mândrie. El constituia dovada neîntreruptă a legăturii noastre cu Apusul. Ieri, ca și azi, până și omul de teapa cea mai proastă se simțea că porcede din Occident prin prețuire, încredere și recunoștiință.

Și era de înțeles evlavia mulțimii pentru Regele Carol. Sub domnia sa urcasem multe trepte, de la micile principate de-abia unite până la falnicul Regat. Voința lui fusese fără preget pentru a ne da o prețuire mondială a sânguinței în muncă și în civilizare.

El apărea întotdeauna alături de Regina Elisabeta a cărei teribilă costumare, într-un noian de văluri albe, îmbujorând și mai mult roșeața de măr domnesc a obrazului, lăsa credința unui lucru care se cuvine unei fețe suverane. Credincios căminului său, Regele dusese o viață austeră. Ea se deosebea izbitor de neorânduiala intimă a multor români. Și astfel se impusese respectul admirativ.

Se știu și râvna cu care urmărise să dovedească - poate și pentru propria sa slavă - puțința de a înscrie poporul român printre cele alese. El reprezenta o avuție care era a tuturor.

De ce înainta în vârstă cu atât chipul său se aureola. Apropierea unei jumătăți de veac de Domnie, care nu amintea decât cele ale lui Mircea cel Bătrân și Ștefan cel Mare, eroi ai timpurilor de întemeiere a românismului, îl transfigurau. Tronul Său părea că se ridică, încet, încet, solemn, către înălțimile văzduhului, acolo unde voința Dumnezeiască domnește și mai neatinsă de micimile pământului. Nicăieri pătrunderea personalității Regelui nu se simțea mai bine ca la Sinaia.

Acolo își clădise acel palat germanic unde în vecinătatea pădurii de brazi - acele semețe, tăcute și nesfârșite coloane gotice, zugrăvind, pe albastrul zării, ogive răsturnate - își alina nostalgia de rhenan țintuit atâția ani în țara câmpiei înfierbântate și mănoase.

Acolo el realizase minunea de a face să nască un orașel de curățenie și de ordine, de unde Orientul era izgonit, acel orașel neasemuit cu nici un altul din România.

Când cu gândul nu gândeai întâlneai, trecând de-a lungul aleilor pădurii, silueta atât de cunoscută a Regelui Carol I. O cuviincioasă aplecare a oricui, mic sau mare, drumul lăsat liber și întruchiparea micului Regat își urma plimbarea, urmărit doar de departe de vreun păzitor.

În Sinaia dinainte de 1914 oricine putea nestingherit să-și vadă Suveranul, așa cum și El putea să se strecoare printre cetățenii Săi fără să le răpească tihna

sau libertatea. De unde veneau Doamne aceste posibilități pașnice? Eram doar la sfârșitul unei perioade încărcată cu atentate la viața capetelor încoronate sau a șefilor de stat. Riscul era primit însă ca un simbol al devotamentului monarhic pentru liniștea popoarelor. Atât timp cât anarhiștii își îndreptau numai către ei demența ucigașă și cât popoarele căutau căile de urmat numai prin gânditori, învățați sau oameni de mare ținută morală, aceste plimbări regale singuratice apăreau ca o garanție a siguranței publice.

Nu lipsea din decorul ce și-l crease Regele nici împlinirea ritualurilor ostășești. El dotase Sinaia cu o garnizoană, dar numai pe timpul verii, în cadrul reședinței sale. Rând pe rând și an de an câte unul din cele nouă batalioane de vânători ocupau cazărmile și corpurile de gardă.

În fiecare zi, înainte de prânz, cobora de pe platou o companie în mare ținută îndreptându-se către Palat pentru schimbarea gardei. Acest spectacol nelipsit făcea parte din atmosfera locală și era încă o mărturie a prezenței și influenței regale. A dispărut și el odată cu întronarea lui Carol al II-lea.

Cazărmile erau clădite pe platoul format prin retezarea culmei Malumuc, materialele fiind folosite pentru nivelarea grădinilor Castelului. De acolo privirea îmbrățișa totodată și pantele muntoase și întinsul văii presărat de sclipirea caselor. De câte ori pașii nu m-au dus în poiana coborâtoare de la miazăzi acoperită de flori și îmbătăită de mirosul fânului cosit, dogorât de soare!

Pe acel platou, în August 1914, L-am văzut pentru ultima oară pe întemeietorul statului modern al României în clipa în care anii și amărăcinile îl doborau. Este ca și o viziune de încheiere a unei lumi ce-mi pare a fi fost numai în vis.

De câte ori de atunci n-am urmărit zadarnic pe aceleași poteci umbra Lui și a fericitei copilării. Natura, fără îndoială, este veșnic aceeași dar trecerea timpului și mâna omului aduce, pe ici, pe colo, câte o schimbare. Când te reîntorci după mulți ani aceasta te surprinde ca un străin care ți-ar intra în casă pe neașteptate. Nu mai regăsești un copac prieten, o cărăruie umbră sau un tufiș pe care vreme îndelungată ți-ai așezat privirile. Astfel m-a izbit supărător când în locul vechiului pavilion de la Popicărie, pe marginea șuvoiului cu păstrăvi, am dat peste cazarma nouă cu împrejurimile dezgolite. Am căutat apoi și n-am mai regăsit nici cuibul Principesei cocoțat pe vârful de molift, nici chioșcul de popas de la Sfânta Ana. M-am adâncit atunci în pădure cu tristețe și am căutat reînvierea trecutului de-a lungul potecii Peleşului.

Trecutul din amintire s-a dus, ne vom duce și noi dar vor rămâne în loc și stâncile și poienile și pădurile și pâraiele păstrând aceeași frumusețe domoală din care sufletul fiecărui român trecător va culege același dor nestins al pământului nostru.

GHEORGHE NĂSTASE

Însemnări contemporane

Evenimentele din 13-15 Iunie 1990

Citești și nu-ți vine să crezi ochilor. Asculți în dreapta și în stânga, în jurul tău și la cozi sau în grupuri constituite ad-hoc și nu-ți vine să crezi urechilor. Se relatează fapte brute. Din cele întâmplare în zilele de 13-15 iunie. Oameni, femei și bărbați, tineri, vârstnici și bătrâni molestați, agresati, bătuti sau loviți cu topoare, lanțuri, bucăți de cablu, răngi, nelipsind pumnul sau bocancul, călcați în picioare, făcuți ghem și azvârliti în dube, vârați în portbagajele unor autoturisme și duși nu se știe unde; morți și răniți, duși sau neduși la spitale; atacarea și devastarea unor instituții de învățământ și cultură (Universitatea, Școala de Arhitectură, Televiziunea), a unor redacții de ziare, incendierea unor autobuze, a unor clădiri publice (Poliția Capitalei); atacarea și devastarea sediilor unor partide, unde s-ar fi găsit arme și muniții (acuzatii grave, gratuite, pentru că ulterior au fost retrase), devastarea de domiciliu (casa lui I. Rațiu, om politic).

Unii deapănă fapte, pur și simplu. Alții le reiau, le discută, le comentează, le talmăcesc și răstălmăcesc în fel și chip. Unii, puțini la număr, încearcă să gândească. În general însă se plutește în confuzie, în haos interior, în derivă; o mare neputință de a te orienta, lipsa unei busole, a unui far călăuzitor în unghiul vizual. Ceața acoperă de multe ori ochii rațiunii. Lipsa puterii de a discerne, de a-ți crea un orizont punctat de niște jaloane sigure de orientare este evidentă.

Este adevărat că nu te puteai descurca ușor în această țesătură, acest păienjenis de fapte, cu variantele lor, și de declarații de multe ori contradictorii. Dar faptele sunt fapte. Mintea unui om normal refuză să creadă, să accepte că au putut avea loc astfel de orori, de cruzime, de acte sălbatice, de comportări ale unor oameni de un sadism neîntâlnit la poporul român. Și este greu să accepți că toate s-au petrecut la aproape numai jumătate de an după ce acest popor, într-un efort extraordinar și o unitate ce părea de nezdruccinat, s-a ridicat împotriva dictaturii, opresiunii, teroarei și minciunii comuniste și s-a eliberat de teamă; într-un moment de supremă încordare, a doborât pe dictator, în dorința fierbinte de a ajunge la lumină, prin instalarea unei democrații reale, adevărate.

Te întrebi cum s-au putut dezlanțui asemenea porniri materializate în acte barbare, care nu au nici o justificare și constituie negarea totală a democrației!

Cum s-a destrămat acea unitate extraordinară a poporului român din zilele lui decembrie '89!

Cine și în ce scop a învrăjbit grupurile sociale și profesionale componente ale acestui popor până acolo încât fiii acestuia să se considere unii pe alții dușmani de moarte? Este foarte dureros că s-a ajuns la această stare de lucruri, după ce trecuseră prin dramaticele, dar înălțătoarele momente ale zilelor din decembrie '89.

În general, se încearcă a se explica și chiar justifica cele întâmplate în iunie 1990 prin perioada celor 45 de ani de întuneric în care a trăit acest popor în „luminoasă” epocă a dictaturii comuniste, „cel mai uman, cel mai avansat, cel mai drept”, cel mai... cel mai... (nu mai existau superlative de folosit) sistem politico-social care, de fapt, a ruinat țările cărora le-a fost dat (de către apusenii!) să trăiască această lungă perioadă de întuneric. O ruină nu numai din punct de vedere economic, ci și spiritual, cultural. Un sistem care a desfigurat spiritual individul, transformându-l într-un sclav modern al secolului 20, recurgând la toate mijloacele posibile pentru a desființa (spăla!) sau suspenda funcțiile gândirii, apropiindu-l astfel de starea animală.

Se prea poate ca acest trecut negru să fi jucat și să joace încă un rol în comportamentele sociale. Dar nu credem ca aceasta să fie singura cauză. Adevărata cauză, după părerea noastră, constă în prelungirea și întreținerea unui climat propice unor astfel de manifestări. Recapitularea împrejurărilor care au dus la acest climat ne poate ajuta să înțelegem și să explicăm îngrozitoarele și regretabilele evenimente din iunie 1990.

I – În decembrie 1989, poporul român întreg s-a ridicat împotriva unui sistem social, politic și economic impus din afară timp de 45 de ani, sistem care s-a soldat cu un faliment total nu numai în țările în care a fost implantat după cel de-al doilea război mondial, dar chiar în țara de origine care l-a exportat.

Poporul român, sau măcar o mare parte din acesta, a crezut că a înlăturat nu numai pe dictatori, ci a doborât definitiv dictatura și a deschis calea spre democrație. S-a înșelat însă. Credința și speranța acestuia au fost dezmințite repede după revoluție de atitudinea autorității supreme statale instalate în fruntea treburilor publice, care în realitate era o preluare și prelungire a republicii comuniste.

În primul rând, noua putere a încercat să se legitimeze prin invocarea dreptului primului ocupant în „vidul de putere”. Or, acest principiu nu-și are deloc aplicare în speță, deoarece aici nu este vorba de ocuparea unui bun material neapartenând nimănui (*res nullius*) pe care poți deveni proprietar, ca prim ocupant, prin posesie, ci de cu totul altceva și anume de suveranitate care, în concepția statului de drept, aparține poporului (națiunii) și este inalienabilă.

Prin poziția și manifestările sale, noua autoritate a dat a înțelege că revolta poporului a fost doar împotriva dictatorului (*in personam*) și nu împotriva odioasei dictaturi comuniste. În acest context, au început să apară puternice semne de întrebare în legătură cu revoluția din '89. Aceste aspecte au deter-

minat cursul întregii evoluții a evenimentelor intervenite din ianuarie '90 încoace.

II – A urmat mai întâi contestarea – și pe bună dreptate – a legitimității Frontului de Salvare Națională care, confruntat cu puternice proteste începând din ianuarie '90, a trebuit până la urmă să renunțe la o parte (destul de neînsemnată, de altfel) din putere în favoarea opoziției reprezentate de vechile partide care au renăscut: Partidul Național Liberal și Partidul Național Tărănesc Creștin și Democrat și a celor nou înființate. S-a ajuns astfel la Consiliul Provizoriu de Unitate Națională, incluzând și reprezentanții acestor partide.

Dar procesul democratizării vieții politice a rămas tot blocat, deoarece noua autoritate și-a asigurat o majoritate covârșitoare în acest Consiliu, care păstra mai departe structurile statale intacte ale vechiului regim comunist. Au apărut astfel întrebări legitime în legătură cu revoluția și cu țelurile ei, întrebări care au devenit din ce în ce mai insistente, atât în rândul partidelor de opoziție, cât și în al grupurilor sociale, în societatea civilă și mai ales în sânul tineretului, care s-a aflat în primele rânduri în revoluția din decembrie '89 și care a dat numeroase jertfe.

Nemulțumirile s-au materializat într-o serie de demonstrații pașnice de protest, începând din ianuarie '90, când bucureștenii au ieșit în număr mare în stradă ceea ce, cred, i-a speriat pe deținătorii noii puteri. Era protestul partidelor din opoziție, țărăniști și liberali, susținuți puternic de tineret în frunte cu studenții și o bună parte din intelectuali. A urmat apoi demonstrația organizată de noua putere comunistă. Datorită insensibilității conducerii supreme în stat, manifestările de protest au continuat, au devenit permanente. Aceasta este credem explicația fenomenului din Piața Universității, care-și face apariția cu mult înainte de alegerile din 20 mai '90 și continuă neîntrerupt până în zilele nefaste din 13-15 iunie '90.

Pe toată această perioadă, demonstrațiile de protest din Piața Universității din București au avut un caracter pașnic. Or, manifestările pașnice de contestare și protest, prin scris, prin cuvânt, în mod individual sau colectiv, prin adunări populare, față de o anumită stare de lucruri în cadrul politico-social sunt legate indisolubil de conceptul unui regim democratic, de democrație.

În Constituția unuia din statele cu vechi tradiții democratice se arată expres cum se reacționează în cadrul unui regim democratic adevărat la astfel de proteste publice. Autoritatea supremă de stat nu poate anula sau reduce libertatea cuvântului sau libertatea grevei..., nu poate lua dreptul la adunări pașnice (întruniri). Și adaugă: „... mulțimile turbulente și dezordonate pot fi răspândite, deoarece nu sunt pașnice”. (Primul amendament al Constituției SUA).

Or, cum au decurs lucrurile, cum a reacționat autoritatea supremă provizorie „și apoi cea legitimă” prin alegerile din 20 mai '90 la demonstrațiile pașnice din Piața Universității? Cererile insistente repetate din partea protestatarilor de a se stabili un contact cu autoritățile și a se trece la discuții, la dialog, pentru a se ajunge la o soluție acceptabilă, la un compromis cum ar fi fost normal – pentru că, în definitiv, democrația este un compromis, dar un compromis înțelept –

nu au avut nici un ecou. Autoritatea supremă a răspuns prin tăcere, neglijare („lăsându-i să fiarbă în zeama lor“), sau prin insinuări, calomnii, diversiuni, tergiversând sau obstrucționând orice încercare de a se stabili un contact direct cu protestatarii, pe parcursul a două luni aproape, atât înainte cât și după alegeri.

La 13 iunie 1990, factorii de decizie ai puterii au trecut la atac direct, la „curățirea Pieței Universității”, năpustindu-se cu furie împotriva protestatarilor, atac ce a continuat în zilele de 14 și 15 iunie. Acest atac de represiune este de o mare gravitate. Mai întâi, pentru că a fost îndreptat împotriva unor manifestări pașnice de protest. În al doilea rând, ceea ce este și mai grav, autoritatea supremă în stat a recurs, în acțiunea de reprimare, la ajutorul unor grupuri sociale și profesionale civile – mineri și alte categorii de muncitori – care, înarmate cu tot felul de obiecte contondente menționate mai sus, s-au dezlănțuit nu numai asupra celor care protestau pașnic, ci și asupra celorlalți cetățeni aflați din întâmplare pe stradă sau ieșiți cu treburi, trecători pur și simplu. S-au înregistrat astfel numeroase victime din rândul pietonilor, atacați cu brutalitate, cu sălbăticie, cu ură, răspândind teroare pe străzile Capitalei, bucureștenii ascunzându-se în case și trăgând zăvoarele.

Se pune întrebarea firească: de ce puterea de stat a recurs la ajutorul unor grupuri sociale și profesionale civile pentru anihilarea manifestărilor pașnice din Piața Universității și nu a folosit organele legale ale Ministerului Internelor, care au îndatorirea de a veghea la păstrarea și apărarea ordinii publice? Ori acestea au avut, poate, alte misiuni secrete, poate tocmai de a provoca dezordine? Deocamdată nu avem un răspuns la această întrebare. Dar ea persistă.

Acest mod de a proceda la care au recurs autoritățile de stat este pe cât de nefiresc, pe atât de periculos prin consecințele sale. Apelând la astfel de mijloace, incitând unele grupuri sociale împotriva altora, împotriva societății civile, împotriva unor manifestări pașnice, cum erau cele din Piața Universității, autoritatea statală s-a rupt total de esența democrației, a pierdut orice urmă ce ar lega-o de acest concept politic. Procedeele folosite s-au dovedit a fi nu numai nedemocratice, ci cu totul antidemocratice și nu au avut alt scop decât să înfricoșeze, să înspăimânte populația, să producă teroare în rândul cetățenilor militând în partidele de opoziție și al cetățenilor în general. Este bine să amintim aici faptul că într-o democrație reală, pentru acțiuni cu totul minore față de cele petrecute în București în zilele de 13-15 iunie, un președinte ales tot cu o mare majoritate a fost silit să-și dea demisia pentru a evita alte consecințe mult mai grave, eventual urmând a fi deferit justiției.

III – Puteau fi evitate ororile din 13-15 iunie '90 și consecințele acestora, care au afectat grav imaginea României? Suntem convingeți că se putea, și nu numai acestea ar fi putut fi evitate, ci și celelalte evenimente cu totul neplăcute care s-au desfășurat din ianuarie '90 încoace și care, cu toate la un loc, au dus la izolarea României, în plan politic și economic, timp de mai bine de un deceniu.

Este de reținut faptul că apariția d-lui Iliescu în decembrie 1989 pe scena politică a fost primită cu multă simpatie, s-ar putea spune chiar cu entuziasm.

Dacă dânsul ar fi înțeles, ar fi putut sesiza adevăratul sens al revoluției din decembrie '89 și măreția acestui act istoric; dacă ar fi declarat din capul locului că aceasta înseamnă o ruptură totală și definitivă cu trecutul, dacă ar fi condamnat comunismul totalitar și dictatura ca mijloc de a impune acest sistem social și politic și nu doar pe dictatorul Ceaușescu, și dacă s-ar fi angajat sincer pe calea unei democrații adevărate, prin luarea măsurilor necesare pentru desființarea structurilor dictaturii comuniste; dacă ar fi declarat și ar fi dat dovadă că puterea pe care a preluat-o are un caracter neutru, aflându-se deasupra curentelor politice și a partidelor politice care urmau în mod firesc să apară; dacă deci ar fi asigurat cu imparțialitate, ca un adevărat arbitru, trecerea acestei perioade de provizorat, de tranziție, chemând alături de el la conducere, persoane neimplicate în niciun fel în regimul dictatorial comunist și dacă ar fi dezvăluit adevărul în legătură cu evoluția lucrurilor începând cu seara din 22 decembrie '89 și cu așa-ziii teroriști, ei bine, domnia sa ar fi intrat în istorie ca unul din marii bărbați de stat ai României. Foarte probabil că dacă ar fi procedat așa, în cazul că ar fi candidat la presedinția acestei țări, cu aceste merite și nelegat de nici un partid politic, ar fi fost ales președinte, poate cu o majoritate mult mai mare decât cea din mai 1990, și de data aceasta, reală.

Adoptând însă o atitudine cu totul opusă, trebuie să observăm că adevărata revoluție a fost până la fuga lui Ceaușescu, în după-amiaza zilei de 22 decembrie 1989. Ceea ce a urmat a fost o contrarevoluție pentru păstrarea structurilor comuniste, dând de înțeles că revoluția a fost împotriva dictatorului comunist și nu a dictaturii comuniste. Dl. Iliescu, adoptând această poziție, este factorul principal care a determinat evoluția lucrurilor după înlăturarea lui Ceaușescu și care s-a soldat cu atâtea victime nevinovate. Dl. Iliescu s-a plasat în fruntea unei organizații – Frontul Salvării Naționale – declarând că aceasta nu va participa la alegerile generale, dar la scurtă vreme s-a dezis. Frontul s-a transformat repede în partid politic și a luat parte la alegeri.

Rareori se oferă unor oameni șanse istorice. Dl. Iliescu a avut o astfel de șansă, dar a ratat-o în chip lamentabil, cu consecințe din cele mai grave. În istorie se intră în două feluri: în caz de război, ca învingător sau învins; în timp de pace, ca un mare om politic, mare bărbat de stat, sau ca o figură ștearsă, ori nefastă. Cu evenimentele din 13-15 iunie 1990 ne dăm seama cum vom intra în istorie. Zilele din 13-15 iunie '90 vor rămâne ca o pată adâncă, de care ne va fi întotdeauna rușine, o pată pe care nici lacrimile și suferințele celor nevinovați, nici căințele celor vinovați de aceste orori, dacă vor fi auzite, nici scuzele oficiale, dacă se vor cere, nu o vor putea spăla. Peste aceste zile nu se va așterne niciodată uitarea și istoria le va înregistra cu multă amărăciune.

Gh. Năstase

DR. NICU IONIȚĂ

Experimentul Pitești Adevăr și mistificare (II)

Politica sovietică de comunizare a României a întâmpinat o rezistență mult mai mare decât în celelalte țări captive, ceea ce explică, de altfel, intervenția masivă, directă și brutală a ocupantului sovietic în treburile interne ale țării noastre. Conform unei planificări riguroase privitor la reorganizarea statului după model sovietic, au fost intensificate măsurile represive de înlocuire sistematică a structurilor social-politice reprezentative care simbolizau rezistența anticomunistă. Rând pe rând au fost lichidate moral și fizic: armata română, partidele politice, instituțiile guvernamentale, intelectualitatea.

Față de măsurile punitive luate într-un ritm alert și în disprețul legii, reacția nu s-a lăsat așteptată și o mișcare de rezistență, de o amploare nebănuită, a prins contur în toată țara. Riposta regimului a fost pe măsură. Începând cu anul 1948, zeci și sute de mii de români, cei mai mulți dintre aceștia fiind tineri, au fost arestați și condamnați la ani grei de temniță. Concomitent cu aceste măsuri represive au fost stabilite și condițiile de detenție care să ducă la lichidarea morală și, la nevoie, chiar la lichidarea fizică a deținuților.

Regimul de detenție instituit în închisorile și lagărele de muncă forțată a reprezentat o operațiune de selecție naturală, de exterminare, iar pentru supraviețuitori trebuia găsită o formulă potrivită și eficace care să conducă la compromiterea lor morală pentru ca o eventuală eliberare a acestora să nu mai constituie un real pericol pentru regim. După model sovietic, s-a recurs la inițierea unui proces de reeducare, de fapt de

autoreeducare, pentru că inițiativa trebuia să aparțină deținuților și tot ei trebuiau să pună în practică și să conducă acest proces psihopatologic de transformare a omului în contrariul său.

Încă din vara anului 1948, „gardienii de conștiință” au stimulat și susținut inițiativa unor deținuți politici de începere a autoreeducării. Dacă la închisoarea din Galați acțiunea începută de prof. Ciurăscu nu a dat rezultatele scontate, numărul participanților fiind prea mic, în schimb, la Suceava „autoreeducarea” a avut succes deplin. Condițiile oferite de închisoarea Suceava au permis atât declanșarea acțiunii de reeducare, cât și desfășurarea acesteia în condiții optime. În închisoarea Suceava, închisoare încăpătoare și de maximă siguranță, au fost încarcerati toți arestații din județele Moldovei și, caz unic în peisajul concentraționar românesc, această închisoare a fost folosită ca locație de depozit pentru deținuți, dar și ca sediu în care s-au desfășurat anchetele și tot aici au avut loc procesele, încât supravegherea și monitorizarea deținuților s-a putut realiza în condiții optime.

Specialiștii puterii au urmărit cu maximă atenție evoluția psihologică a deținuților politici, disponibilitatea la dialog, răspunsurile acestora la unele zvonuri fără acoperire, dar acreditate ca fiind propuneri din partea puterii, precum și atitudinea acestora față de perspectiva unor condamnări pe termen lung. Naivitatea, lipsa de informații și, mai ales, absența unui raționament obiectiv cu privire la momentul istoric, toate aceste șovăieli și incertitudini au stimulat și întreținut un mod de gândire pliat doar pe dorințe și nu pe realitatea tragică în care se aflau la acea oră țara și zecile de mii de deținuți politici. Greșelile comise la Suceava au avut consecințe grave pentru care, pe parcurs, mulți au plătit cu viața.

Puterea politică a tras concluziile de rigoare și a acționat în consecință și s-a purces la formarea unui serviciu de informații în rândul deținuților. Încă din timpul anchetelor, sub presiune, promisiuni și șantaj, au fost recrutați ca informatori mai mulți deținuți, în special din rândul tinerilor care, de altfel, reprezentau majoritatea deținuților de la Suceava. Mulți dintre aceștia erau cu totul nepregătiți pentru a înfrunța rigurile detenției,

iar perspectiva unor condamnări la ani grei de privare de libertate i-a demobilizat într-atât, încât au cedat și au acceptat colaborarea în speranța unor promisiuni care, până la urmă, s-au dovedit a fi iluzorii; dar, odată intrați în joc, au fost nevoiți să se lase manipulați și să execute tot ceea ce li s-a cerut.

Unii dintre acești tineri fuseseră înainte de arestare membri UTC sau chiar membri de partid. Aceștia s-au bucurat de un regim special de anchetă. Au fost acuzați că au indus în eroare partidul și că s-au strecurat în rândurile partidului cu misiunea de a spiona și submina din interior partidul, ceea ce reprezenta circumstanțe agravante pentru care și condamnarea va fi pe măsură. Șantajați astfel, au fost obligați să cedeze și să accepte colaborarea. Alții și-au oferit de bună voie serviciile de informatori, așa cum a fost Grama O., Pascaru L. sau Țurcanu Eugen care declara: „eu singur am mers și mi-am oferit serviciile de informator”.

Informatorii, bine instruiți și antrenați în acțiuni dirijate, au fost de un real folos pentru organele de anchetă cărora le-au furnizat informații atât din interiorul, cât și din exteriorul închisorii. În urma acestor informații au fost reluate anchetele unora dintre deținuți care, supuși torturilor și puși în fața probelor, au fost nevoiți să recunoască fapte și persoane nedecarate anterior; și, astfel, la dosarul acestora s-au adăugat noi acuze care au cântărit greu la proces, iar persoanele deconspirate au fost arestate, întregind loturile respective.

Informațiile din interiorul închisorii se refereau la atmosfera generală, la starea de spirit a deținuților, la așteptările acestora și la modul de reacție față de duritatea anchetelor și, mai ales, față de regimul inuman de detenție. Se strângeau date cu privire la formatorii de opinie, la modul de comunicare între deținuți, precum și ea diverse activități contrare regulamentului și, în mod special, la legăturile deținuților cu personalul închisorii. În urma acestor informații, gardianul Eremia a fost arestat și încarcerat alături de noi. Toate aceste informații au constituit un adevărat barometru după care conducerea închisorii se orienta în luarea măsurilor administrative împotriva noastră.

Odată cu începerea „autoreeducării”, activitatea

informativă a colegilor noștri de detenție a căpătat noi valențe. Informatorii, atât cei cunoscuți, cât și cei acoperiți, au aderat imediat și au devenit participanți activi în cadrul ODCC (Organizația deținuților cu convingeri comuniste), de fapt, ei au fost cei care au dirijat activitatea, conform instrucțiunilor primite de la cei care îi monitorizau. Concomitent cu îndoctrinarea, ei au cerut și au impus, pentru început, distanțarea de cei care se opuneau reeducării, ceea ce a dus la ruperea unor prietenii și la instaurarea unor tensiuni și rivalități, dar și la intensificarea muncii informative. În cadrul activității ODCC s-a făcut o analiză critică a activităților desfășurate înainte de arestare și considerându-le o eroare, s-au dezis de trecutul lor și i-au acuzat pe autorii morali, pe cei care i-au antrenat în astfel de acțiuni și i-au adus în închisoare. Fisura creată în structura lor psihologică a deschis calea tuturor posibilităților, a cedărilor și ororilor care au urmat, și a prefigurat experimentul Pitești.

Autoreeducarea a fost un act premeditat, gândit, inițiat și sprijinit de regim, o acțiune organizată și dirijată din umbră, prin intermediul căreia se urmărea monitorizarea existenței zilnice a deținuților politici, compromiterea lor morală și eliminarea lor pentru totdeauna din viața socială. Datele culese de la fața locului, de la Suceava, au convins regimul că „autoreeducarea” este formula cea mai potrivită prin care să se obțină rezultatele scontate și că aportul informatorilor este decisiv în cadrul acestei operații. Analiza acestor date la nivel central a condus la luarea unor măsuri organizatorice care să fructifice rezultatele obținute. Prima măsură a fost înființarea unui serviciu special în cadrul Direcției Generale a Penitenciarelor care să se ocupe de activitatea informativă din rândul deținuților politici. Cu organizarea acestui serviciu a fost însărcinat col. Sepeanu Teodor care a pus bazele unei activități sistematice, centralizate și extrem de profitabile pentru regim. Col. Sepeanu a jucat un rol sinistru în acțiunea de „demascare-reeducare” de la Pitești, despre care vom mai relata. A doua măsură luată de organele centrale a fost selecționarea celor mai apte elemente pentru munca informativă și dispuse să execute orbește dispozițiile primite și, totodată, să-și

asume responsabilitățile acțiunilor lor. Responsabil cu selecționarea acestora a fost inspectorul general MAI, Nemeș Iosif. În acest scop, venind în inspecție la Suceava, el a discutat atât cu Bogdanovici A. cât și cu Țurcanu E., dar și cu „vârfurile” deținuților, pentru a vedea care este opinia generală a deținuților cu privire la acțiunea de reeducare. Datele puse la dispoziția lui Nemeș de către administrația închisorii, trecutul celor doi inițiatori ai autoreeducării și punctul lor de vedere referitor la desfășurarea și scopul acestei activități, au tranșat alegerea. A fost selecționat Țurcanu Eugen.

Bogdanovici A. nu prezenta încredere. Forma de reeducare propusă de el nu corespundea intereselor regimului. Trecutul lui de vechi luptător anticomunist, legăturile lui cu „vârfurile” din închisoare și faptul că mai participase, la Aiud, la o astfel de reeducare dar, odată eliberat, nu și-a respectat angajamentul, au constituit suficiente motive pentru a fi scos din calcul. Bogdanovici era un tip prea inteligent pentru a se putea lăsa prins în jocul Securității și, în plus, cultura și structura sa psihologică nu se putea preta la violență și crimă.

Țurcanu Eugen era mult mai puțin inteligent și cu o cultură sub medie, în schimb era dispus la orice compromis și gata să execute tot ceea ce i s-ar cere, numai să obțină eliberarea. Lipsit de discernământ și fără nicio orientare în lumea valorilor, era prizonierul propriului său punct de vedere și nu-l interesa peste ce și câte cadavre calcă, pentru a ajunge la obiectivul ce și l-a propus. Evoluția ulterioară l-a propulsat în fruntea unor evenimente reprobabile, devenind un simbol negativ al speciei umane. L-am cunoscut și voi reveni, pe parcurs, asupra patobiografiei sale. Țurcanu și echipa sa au demonstrat cu prisosință lealitatea față de angajamentele asumate, iar răsplata pentru îndeplinirea sarcinilor cerute de partid au demonstrat și în acest caz lipsa de scrupule și moralitate a unui regim criminal.

Colaborarea dintre organele de Securitate și echipa din jurul lui Țurcanu a dus la întocmirea unui plan

amănunțit de acțiuni, stabilindu-se, totodată, atât obiectivele cât și metodele folosite pentru realizarea acestui plan. Obiectivul principal, pentru început, al echipei de informatori a fost culegerea de informații care să conducă la cunoașterea cât mai exactă a mișcării de rezistență din țară: organizații, persoane, activități, dar și la depistarea persoanelor care, deși nu erau antrenate direct în astfel de acțiuni, sprijineau, totuși, din umbră, mișcarea de rezistență. În baza acestor informații, organele de Securitate au acționat cu succes la lichidarea focarelor de rezistență nedepistate încă și la arestarea multor persoane. Acest obiectiv a constituit nucleul de bază al acțiunii „demascarea” de la Pitești. Pentru realizarea acestui obiectiv, „echipa” a fost instruită corespunzător asupra metodelor la care trebuie și poate să recurgă, având libertatea totală de acțiune, pentru că „nu interesează câți ochi sar, ci rezultatele să iasă”.

Echipa Țurcanu a fost însărcinată cu supravegherea deținuților politici și anihilarea oricăror activități care ar avea ca scop susținerea morală a acestora și întreținerea unei atmosfere ostile regimului. Pentru realizarea acestui obiectiv „echipa” va avea mână liberă să organizeze viața de zi cu zi a deținuților, conform planului stabilit de comun acord cu Securitatea.

Ultimul obiectiv care, de fapt, a reprezentat și scopul principal al planului fixat de Securitate consta în inițierea unor acțiuni forte care să-i oblige pe deținuți să renunțe la convingerile, credințele și idealurile lor, să-și renege trecutul și să-l condamne, să-și recunoască vina față de clasa muncitoare și, totodată, să-și ia angajamentul că, alături de partid, vor lupta împotriva celor care vor mai încerca să submineze regimul oamenilor muncii. Pentru atingerea acestui deziderat „echipa Țurcanu” poate recurge la orice fel de acțiuni, de la presiuni psihice, la torturi și crimă așa cum, de altfel, s-a și întâmplat. Această etapă a reprezentat nucleul de bază al „reeducării”, al lichidării morale a deținuților politici.

Pentru înțelegerea corectă a „Experimentului Pitești” trebuie subliniat faptul că acțiunea de autoreeducare de la Suceava a fost un început care, speculat cu

profesionalism de către specialiștii regimului, a constituit punctul de plecare al acțiunii „demascare-reeducare” desfășurată în mai multe închisori din țară. Experiența „autoreeducării” de la Suceava a convins regimul că lichidarea morală a deținuților politici prin ei înșiși este calea cea mai sigură, rapidă și profitabilă, pentru care regimul nu va putea fi niciodată acuzat de imixtiune în viața intimă a deținuților. Activitatea ODCC a reprezentat nucleul de bază al „Experimentului Pitești”, unicul experiment ca amploare și eficiență din universul concentraționar românesc și unicul din lumea comunistă, iar cei care au constituit nucleul dur al ODCC au devenit, pe parcurs, la Pitești, Gherla, Canal cei mai de temut tortionari care au comis cele mai cumplite atrocități și crime: Țurcanu E., Mărtinuş Al., Sobolevschi M., Popa V., Pușcașu V., Prisăcaru A. și mulți alții.

Episodul Suceava a fost începutul. Experiența acumulată a permis regimului să-și definitiveze planul de acțiune și, fără să forțeze, pentru început, lucrurile, a reușit să alcătuiască o echipă omogenă și perfect adaptabilă condițiilor de detenție care să traducă în fapt sarcinile ce le vor fi încredințate. Perversitatea regimului a funcționat perfect. Acordând studenților reeducați libertatea de acțiune și stimulându-le capacitatea de rezolvare a tuturor problemelor în nume propriu, aceștia, nu numai că și-au însușit intențiile regimului, dar au sfârșit prin a fi convinși că inițiativa le aparține și că întreaga activitate de teroare, tortură și crimă este opera lor proprie, cu care se vor prezenta în fața clasei muncitoare, asigurând-o că au reușit să lichideze odată pentru totdeauna pe cei mai mari dușmani ai ei. Cu această convingere și hotărâre, echipa lui Țurcanu a ajuns la Pitești unde va reuși să pună bazele și să conducă cel mai abominabil laborator de psihopatologie umană, laborator în care a intrat un om și la celălalt capăt a ieșit un cadavru, o epavă sau un monstru uman, dar și un om ce poartă cu demnitate stigmatul suferinței împovărate cu un spor de iubire față de oameni.

Opinii despre experimentul Pitești

Anca Stoian

Fenomenul Pitești

Comunismul ne-a cadourisit cu o moștenire greu de egalat: alături de săracie și îndoctrinare, inevitabile într-un regim totalitar, avem violență, atrocități, dezumanizare, crime, fratricid, amintiri pe care mulți se străduiesc să le îngroape sau să le învelească în ambalaje vesel colorate sperând că poate lumea le va uita ori ignora. Norocul nostru (ghinionul altora evident), există încă oameni care acceptă să vorbească, acceptă să facă publice pagini inegalabile de cruntă și crudă istorie a românilor.

Fenomenul Pitești, marcă înregistrată a încercărilor de exterminare comuniste, poate fi considerat o variantă românească a Auschwitz-ului - simbolul terorii și al genocidului nazist. Reeducarea studenților este echivalentul uciderii evreilor în aceeași dorință satanică de exterminare, căci studenții erau considerați nu doar dușmani ai partidului, ci și elemente insurgente ce amenințau implementarea noilor doctrine în mintea și sufletul unei națiuni anticomuniste.

De ce Pitești, evident este clar: închisoarea era izolată, plasată într-o zonă nelocuită, unde țipetele și urletele de durere, de groază și de disperare nu puteau fi auzite. Prizonierii erau pur și simplu condamnați la moarte din momentul în care pășeau pe poarta închisorii, chiar dacă pedepsele lor erau minime.

Anul acesta am discutat mai mult decât de obicei cu studenții mei despre experimentul din închisoarea Pitești între 1949 și 1952. Cum unele dintre opiniile tinerilor cu care dialogam mi s-au părut demne de un interes mai mare decât acela al unor seminare izolate, am propus revistei Memoria publicarea câtorva dintre comentariile celor foarte tineri. Iată-le mai jos.

**(Ruxandra
Cesereanu)**

Greșiseră prin tinerețea lor și determinarea cu care își păstrasera și păziseră sufletul și speranțele. Mulți au murit în urma tratamentului inuman aplicat de către Țurcanu și acoliții săi; unii au trecut dincolo de moarte și probabil și-au regăsit iertarea de sine, alții și-au pierdut ultima fărâmbă de umanitate în fața unei incredibile dorințe de supraviețuire. Nebunia și moartea deveniseră singurele modalități de a evada din ceea ce a reprezentat Pitești, căci cei care au supraviețuit, victime-călăi sau poate doar victime, nu au reușit și nu vor reuși niciodată să șteargă amintirile și plăgile adânci săpate în sufletul și memoria acestora. Sunt oameni marcați pe viață de un experiment inuman, care nu doar a testat limitele suferinței și ale cruzimii, ci a demonstrat cât de departe se poate merge atunci când "raptorul" prinde gustul cărnii și al sângelui.

Fiecare dintre noi ascunde porniri criminale, un ucigaș latent pe care împrejurările îl pot transforma în cel mai feroce animal de pradă. Gustul violenței necontrolate amestecat cu instinctul de supraviețuire și de autoconservare odată prins va ajunge să macine poate și ultima fărâmbă de umanitate și să ducă la excese incredibile, de tipul celor petrecute la Pitești. Pedepsele și metodele de schingiuire inedite stau drept dovadă incontestabilă pentru ceea ce violența maximă și liberă a adus la Pitești, un adevărat infern dantesc în care omul devine o simplă marionetă uzată în mâinile călăilor săi.

Nu există definiție completă pentru fenomenul Pitești. Putem doar aproxima încercările demente ale unor fanatici de a distruge ceea ce nu înțeleg (dar simt că le poate fi fatal) tocmai prin răpirea a ceea ce aveau acești condamnați mai scump: stimă de sine, speranță, credință în Dumnezeu și în oameni. Au măturat cu ei podelele închisorii pentru a-i coborî la nivelul bestiiilor cu chip de om, astfel încât să nu se mai poată privi în oglindă, să nu se mai poată privi în ochi, să nu mai aibă vise și speranțe, să uite de unde au plecat prin josnica poziție în care i-au forțat să coboare. Au uitat însă că orice supraviețuitor va fi un deget întins și o voce acuzatoare, și că morții știu să condamne și de dincolo de mormânt.

Andra Motreanu

Stâlcii în propria umanitate - o carceră dincolo de grilaje

Atrocitățile inimaginabile comise asupra psihicului unei entități au lăsat răni deschise și purulente, la a căror vindecare nu ar contribui doar recunoașterea și tapetarea unor fapte ce trec cu mult de limita suportabilității. Pentru supunerea unei legitimități istorice, regimurile dictatoriale au conceput adevărate laboratoare de masacrare a esenței umane, de conversiune a aceluși "psyché" integral, aducând individul în postura de deformat aliniat prescripțiilor ideologice ale vremii, ucigându-i ultima fărâmbă de sacralitate sau milostivenie.

Așa se face că relevanța morală este extirpată, iar cum se știe că oamenii pot deveni sclavi odată inoculate în mentalul lor spaima, malaria sufletească și mizeria intelectuală, nici comunismul românesc nu s-a dat în lături de la punerea în practică a fundamentelor terorii. După cum conchidea J. Locke, tinerii sunt importanți pentru orice tip de organizare statală, ei reprezentând suflul ideologic și social; nici comuniștii nu fac rabat când vine vorba de forța motrică a statului, și dacă acești intelectuali nu pot fi "alipiți" prin persuasiune, ei sunt deposedați de identitate, barbarizați sau preschimbați în călăi. Tabloul lui Virgil Ierunca e fulminant prin formulele grobianiste de desfigurare a tinerelor spirite ce nu împărtășeau "vocația" comunistă, de deposedare a sinelui prin etapele "demascării", însă "demascarea morală publică e cu atât mai odioasă", cu cât studentul trebuia să se renege, pentru a contura personajul degradant voit de călău. Torturat fără oprire de însuși colegul de detenție, studentul nu avea scăpare, metamorfozarea era inevitabilă, așa încât studențimea devenise o psihoză în rândul celorlalți semeni.

Chiar dacă încercarea de a contracara această ofensivă asupra umanului există, puțini sunt aceia care nu au devenit la rândul lor călăi, ucigași de suflete. Nu mâncai fecale, contestai regimul, nu-ți brutalizai colegul și nu-l calomnii, erai subversiv comunismului, sărutai

crucea sau aveai ezitări în participarea la erezii, erai catalogat dușman al poporului și reeducarea ta o lua de la început.

Procesul acesta era laborios pus la punct și în detaliu, mefistofelic, delirant, ca și cum în loc de oameni se foloseau păpuși de plastilină. Descoperirea lui nu i-a speriat pe comuniștii ce au aruncat cu noroi în tinerii legionari arestați la Pitești. Nimic nu-i culpabiliza, iar fenomenul părea deosebit de productiv: un lagăr al conștiinței. Din Antichitate existau tortionari, metodele uzitate au devenit chiar o tradiție pentru anumite popoare. Formele dictatoriale de la fascism ori comunism recurg la tortură ca măsură de protecție și consolidare a puterii, tortura nu are menajamente și zeu este acela care își găsește un Prometeu pe care să-l damneze pe veci sfâșiindu-i ficatul, defocalizându-l de la idealul său prin tortură. Un astfel de individ prins într-o casă a morții de tip dostoevskian ajunge din victimizat potențial asupritor.

Lucrul se explică prin perisabilitatea mentalului său, mai ales dacă avem de-a face cu un om în formare, iar propria oroare trebuie să devină cea a celorlalți, participând cu mâna sa la sistem, sistem "învățat" de la unul ca Țurcanu (oblăduitor și creator al metodei tortionare).

Un inventar al variatelor instrumente de "măcelărire" a deținutului sau opozantului poate conduce la certitudinea că cele petrecute la Pitești între 1949 și 1952 este "mai cumplit decât oricare Auschwitz, acolo cel puțin granița între călăi și victime era tranșantă", după cum spunea Banu Rădulescu. Poate... certitudinea, în acest caz, se circumscrie ca un simulacru.

E ca și cum ar putea cineva să spună care dintre aceste torturi l-a îndepărtat mai mult de întruparea sa, i-a pîngărit mai mult sau mai puțin cugetul, a avut capacitate după îndurare să mai aibă și sentimente după coșmaruri, sau că supraviețuirea o mai poată prețui, cu realitatea plasmatică a Piteștilor în față. Căci, experimentele tenebroase vor lăsa fiecăruia urme, adânc încrustate, numai că cei de la Pitești au fost stigmatizați fără drept de a se reîntoarce la condiția de oameni... obligați de a trăi cu animalitatea în vene, în rărunchi, în minte.

Adrian Deoancă

Pitești – început de trepanație

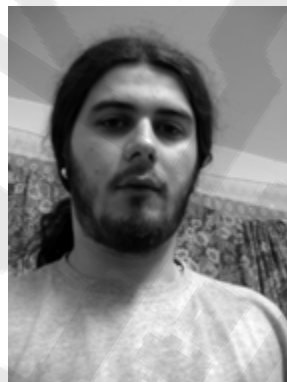
Fenomenul Pitești e unul dintre evenimentele care ar fi fost mai ușor digerabile dacă ar fi ocolit spațiul românesc. Una dintre glumele negre ale istoriei pe care nu le-ar fi meritat nicio națiune, niciun popor, nicio persoană.

Însăși ideea de reeducare prin tortură, ba mai mult, printr-o tortură continuă, atipică, tortura care împingea umilința, frica și depersonalizarea la grade insuportabile pentru o ființă umană oricât de andurantă, împinge într-o negură fără limite imaginația dementă a organului de represiune.

Or, la Pitești, semnificațiile obișnuite ale torturii s-au pierdut. Procedul folosit în mod normal pentru obținerea unor informații sau în procesul smulgerii unor mărturii a fost transformat, de geniul negru al lui Nicolsky și de execuția zeloasă a lui Eugen Țurcanu, într-o unealtă pusă în slujba lobotomizării unei întregi generații.

Principiul torturii perpetue, al terorii deținuților asupra colegilor de detenție nu făceau altceva decât a-l împinge pe deținut la a-și dori să-și schimbe statutul din victimă în agresor, inculcând reeducaților teama de aproape, teama de delațiune, neîncrederea, dar și sila față de propria persoană supusă unor suferințe psihice și fizice dezumanizatoare. Și toate aceste torturi neimaginabile erau supervizate de un simplu deținut, alături de clica sa loială care, departe de a fi suferinzi de boli psihice, fără a fi bestii, loveau și-și umileau cu sete colegii din Camera 4 Spital, cu gândul la fotolii călduțe în conducerea Partidului.

Trebuie totuși să înțelegem că termenul de “experiment” nu are nimic de-a face cu activitatea academică, întrucât ororile de la Pitești nu au avut nicio valență de cercetare. Evenimentele de la închisoarea Pitești au avut un scop bine stabilit, acela de a distruge orice formă viitoare de rezistență anticomunistă. Prin “trepanațiile” făcute în primul rând studenților, categoria socială cu cea mai importantă predispoziție la revoltă, comunismul românesc își pregătea o masă inertă și

controlabilă de tineri cu facultăți intelectuale importante. Acești zombi ar fi urmat fie să fie implantați în mediile academice, devenind modele pentru discipolii lor, fie ar fi rămas pasivi la ce urma să se întâmple în jurul lor, lăsând la o parte orice impuls refractar. Ce apropie ororile de la Pitești de noțiunea de experiment este motivul pentru care au fost aleși, în primul rând, studenții cu convingeri legionare. Aceștia au fost suspuși așa-zisului experiment deoarece, prin convingerile lor puternic de dreapta, erau cel mai greu de convertit, cel mai greu de adus în stare vegetativă.

Întrebarea care se ridică, și încă destul de des, este dacă planul imaginat de Securitatea mijlocului de secol XX a reușit sau nu. Iar răspunsul, cât ar părea de cinic, nu poate fi decât pozitiv. Mărturie stau deceniile de dictatură comunistă care au urmat până în '89. Dar Piteștiul și în general închisoarea politică a anilor 50-60 au constituit doar o treaptă în definitivarea supușeniei națiunii române față de regimul totalitar.

Gândind matematic, înțelegem că cei 3000 de reeducați de la Pitești sau celelalte sute de mii de deținuți care au trecut prin gulagul românesc nu constituie decât o fracțiune a românilor care au trăit sub dictatură. Ceilalți s-au străduit de bună voie să devină părți ale agregatului condus la început de Gheorghiu-Dej și continuat cu și mai mare grație de Ceaușescu.

Cât ar fi de dureros, trebuie însă să recunoaștem că acceptarea tacită a sortii din partea românilor victimizați de claustrarea comunistă este o trăsătură caracteristică a acestei populații (Horia-Roman Patapievici, în *Politice*, menționa, continuând ideea lui Emil Cioran, enunțată în *Schimbarea la față a României* faptul că românii nu au ajuns încă la stadiul de popor, ci numai la cel de populație), alături de servilitatea interesată și de oportunism. Nici fratricidul nu este străin de dotarea sentimentală a românilor. Pentru că, oricât ar fi fost de bine implementat sistemul sovietic, atât la nivel de Securitate cât și la nivelul de Comitet Central, cei care au fost piese ale aparatului represiv și ale nomenclaturii de partid se încadrează în ceea ce larg denumim români.

Cu toate acestea, ideea de la Pitești ar fi putut fi implementată în absolut orice țară sau regiune a lumii,

atât timp cât, pentru punerea în aplicare a acestei grozăvii brevetate în închisoarea de reeducare, se mizează pe sentimentul pur uman al invidiei, al urii și, nu în ultimul rând, pe sadism. De aceea este un lucru cert că un Țurcanu s-ar fi găsit și în Spania, Marea Britanie, Franța sau chiar Germania. Însă șansele ca națiunile antementionate să se complacă cu atât aplomb în mizeria în care au fost aruncate, timp de 45 de ani, sunt mult mai mici.

Ceea ce s-a întâmplat la Pitești va dăinui, din păcate, în istorie ca mărturie a impactului negativ pe care o ideologie îl poate avea asupra omului, asupra societății și istoriei, dar și ca fenomen psihopatologic reprezentativ al celei mai absurde și abominabile catastrofe sociale din istoria României și ca cel mai monstruos experiment social din istoria contemporană.

Irina Gălățeanu

Fenomenul Pitești – experiment de dezumanizare

După lectura cărții *Fenomenul Pitești* de Virgil Ierunca, prima întrebare care mi-a venit în minte a fost: cum a fost posibil așa ceva? Pentru că ceea ce s-a întâmplat la Pitești nu au fost simple evenimente dintr-o închisoare, ci pur și simplu un masacru. Ființe umane, dacă tortionarii mai pot fi numiți așa, care au măcelărit alte ființe umane. Nu neapărat fizic. Deși torturile fizice la care au fost supuși acei oameni au lăsat urme pentru totdeauna pe trupurile celor care au rămas în viață. Măcelul s-a petrecut, în opinia mea, la nivelul spiritului. Pentru că tortionarii au măcelărit suflete. Asta era probabil intenția lor. Aceea de a distruge spirite, cu precădere spirite tinere, care nu se formaseră încă și care puteau fi prelucrate.

Lăsând la o parte sistemul și conjunctura în care s-a produs acest experiment, mă întreb oare cum au mai putut trăi după aceea cei care au devenit, cu sau fără voia lor, călăi? Poate că mintea lor a blocat acele senzații, trăiri, pe care nu doreau să le mai simtă. Asemenea acelor persoane care, deși au făcut ceva

rău, refuză să creadă acest lucru, iar mintea lor acționează în consecință, blocând evenimentul respectiv și făcând autorul să creadă că el nu s-a petrecut. Totuși, cred că „fenomenul Pitești”, acest experiment prin care s-a dorit să se vadă până unde poate ajunge torturarea omului de către om, a fost posibil în România tocmai prin faptul că aici au existat condițiile prielnice. O țară fără un background comunist a fost locul perfect pentru punerea în aplicare a unui astfel de experiment. Acesta poate fi unul din motive. Poate că a fost pur și simplu un motiv pentru un experiment al unei minți bolnave. Mă întreb ce s-ar fi întâmplat dacă metoda pentru reeducarea tinerilor ar fi fost aceeași ca în China? Adică fără torturi, dar cu mai multă îndoctrinare. Ar fi reușit experimentul într-o mai mare măsură decât prin metodele care au fost aplicate?

Ideea e că indiferent de motivele care au stat la baza unui astfel de experiment, acesta a demonstrat încă o dată, deși nu cred că mai era nevoie, faptul că omul poate fi adesea cel mai crud și feroce animal care există.

Întrebarea e: ar trebui să-i judecăm pe acești oameni? Cum ar trebui să se comporte fiul unui tortionar dacă ar întâlni pe stradă pe fiul unei victime a tatălui său? Mă îndoiesc că cel dintâi ar putea spune ceva care să-i aline cumva durerea celui de pe urmă. Așa cum mă îndoiesc că cei ce vor veni vor dori să știe ce s-a petrecut cu ani în urmă. Pentru că, în fond și la urma urmei, ambii au fost victime. Victimele unui sistem, victimele unei situații, victimele unor circumstanțe. Nimeni nu spune că trebuie să uităm, cred doar că trebuie să iertăm și să învățăm din experiențele trecute, pentru a nu ajunge și noi cândva acolo.

Ioana Constantinescu

Fenomenul Pitești

Fiecare experiență trăită în gulagul românesc a fost teribilă. Fiecare zi de detenție, fiecare bătaie, fiecare insultă. Dar dacă e să le compari cu o singură zi a unui deținut care a trecut prin „fenomenul Pitești”, toate celelalte par blânde și suportabile, dacă pot fi numite astfel.

„Fenomenul Pitești” a fost un experiment menit să distrugă, nu să creeze ceva, așa cum se presupune că ar trebui să fie de fapt un experiment. A distrus trupuri umane, credințe, vieți. A încălcat orice lege a limitelor, a pus în practică cele mai înfiorătoare și diabolice torturi, așa cum puțini oameni și le-ar fi putut închipui. „Fenomenul Pitești” a scos tot ce a putut fi mai rău în oameni și a folosit acest lucru tocmai împotriva semenilor lor: colegi de celulă, prieteni sau chiar rude apropiate. A dezumanizat, a demonizat și a creat din acel spațiu o altă lume, a groazei și a răului, din care nu mai exista nici o cale de scăpare. Nici măcar moartea.

Dacă, în alte închisori, deținuții politici încercau din răspuțeri să găsească fel de fel de soluții de supraviețuire, în clipele de răgaz dintre orele de anchetă sau cele de tortură, cei care au trăit „Fenomenul Pitești” au trecut printr-un calvar continuu, în care erau controlați până în cele mai mici detalii, chiar și în modul de a gândi. O izolare completă de lume și de tot ce era uman, o bestialitate cruntă, compania unor monștri de neimaginat, deținuți bătuiți și torturați până și de propriile lor gânduri. Cam o astfel de existență au avut de îndurat cei care au trecut prin „Fenomenul Pitești”. Pentru aceștia, cei trei ani de detenție petrecuți acolo s-au transformat într-o viață de om, din care singurul refugiu mai rămânea moartea. Dorită de fiecare în parte, moartea ar fi fost evadarea supremă, dar chiar și aceasta era imposibil de obținut, pentru că deținuții nu erau lăsați nici măcar să moară. Fiecare trebuia să îndure dincolo de orice limite, să treacă fără nici un fel de excepție prin toate etapele experimentului.

„Fenomenul Pitești” a fost considerat de cei care l-au inițiat un eșec, dar prețul plătit pentru acest experiment de laborator a fost și va rămâne unul atât de mare, încât nici un tribunal din lume nu va reuși vreodată să-i despăgubească pe acei câțiva mii de deținuți, care au trecut printr-un infern și n-au mai putut fi niciodată oameni.

Raluca Deac

Experimentul Pitești

Ce ar putea crede un student despre acest experiment făcut, în urmă cu 50 de ani, pe studenți? Dincolo de orientarea politică a fiecăruia nu trebuie uitat faptul că a fost vorba de niște oameni vinovați pentru simplul lor statut de studenți.

A fi student sau intelectual însemna, pentru regimul comunist, un mare semn de alarmă și un posibil acuzat, dușman al poporului, delator. Astfel, comuniștii au inițiat acest procedeu de spălare a creierului și reeducare a tinerilor studenți prin *sinuciderea personalității*, încercând să-i facă să decadă nu doar în ochii colegilor de celulă, ci mai ales în sinea lor.

Spre deosebire de celelalte închisori din gulagul românesc, Piteștiul de la începutul anilor '50 nu dădea deținuților săi nici o speranță ori soluție de supraviețuire. Schinguirea continuă, după modelul torturii chinezești, anihila orice fărâmbă de morală și personalitate din studenții arestați. Scopul de a transforma victimele în călăi a fost îndeplinit: rude și prieteni s-au torturat între ei. Cu toate acestea un singur om a reușit să sfideze *fenomenul Pitești* și nu a torturat niciodată. Ar fi interesant să îi auzim cândva povestea.

E destul de greu ca, 50 de ani mai târziu, student fiind la rândul tău, să încerci să judeci *fenomenul Pitești*. Cum am putea noi, studenții de azi, să condamnăm un om care nu a avut de ales și a devenit călău, să ne închipuim cum s-a rezistat torturilor, deși cu siguranță majoritatea își doreau să moară și să scape de suferința continuă, transformată treptat într-un martiriu?

Anca Giurgiu

Violență versus inconștiență

Ipoteza de la care am pornit argumentarea mea referitoare la fenomenul Pitești este o schemă care încearcă să puncteze o așa-zisă componentă a ființei și

dualitatea care există în fiecare. Așadar, admitându-ne ca ființe raționale, trebuie să privim și să ne acceptăm toate dedesubturile. Pe de o parte avem latura empirică specifică tuturor, care ține de experiență, simțuri, senzații etc., iar apoi deasupra nivelului creierului avem conștiința și rațiunea. Să ne imaginăm această schemă ca având formă închisă asemenea unei pietre, și pe lângă cercul care închide conturul există, ca niște vene, câteva firisoare ce simbolizează violența în subsidiar, mecanismele obsesive și dedublarea individului.

Ca o concluzie a acestei scheme este faptul că fiecare ființă rațională are la nivelul inconștientului partea sa irațională, care îi produce dedublarea și îi declanșează violența localizată la nivelul inconștientului.

Fenomenul Pitești nu a fost o oroare, gândindu-ne că inevitabil la nivelul de transgresiune sub diacentă poate fi explicat pe baza unor analize: a ființei, a sistemului și a conștiinței.

Serviabili Rusiei, românii credeau în fanatismul unei ideologii. Comunismul științific al lui Marx a fost în toate găurile sale descompunătoare genial, doar că aplicabil și testabil pe o societate utopică.

Simplu, la Pitești s-au încasat bătăi din toate părțile, fie în mod stângaci, fie s-a bătut cu o voluptate excrementală, greu de închipuit pentru o ființă umană.

Atunci nu se știa, dar Piteștiul poate simboliza acum incubatorul de tortură în care se pot experimenta: oameni, mecanisme de maltratare, reeducarea. Piteștiul nu ține de spațiul românesc, fiindcă se poate demonstra la modul cel mai facil transmisibilitatea lui spațio-temporală.

Acum se încearcă prea mult să se explice un fenomen și cauza, ce a determinat izbutirea lui în România respectivă. S-au pierdut ani trăind în comunism și se vor mai pierde mulți pentru oferirea de interpretări, care să convină.

Am certitudinea că, la nivel ontologic, acest experiment ar fi reușit. Nici o ființă umană, la nivel de psihic, nu poate acționa asemenea lui Țurcanu, și apoi să fie considerat un individ comun, rațional, încadrat în limitele normalului. Semi-fanatic și obsedat de manipulare, influențabil în toate străfundurile mădularelor, semi-retardat cu o violență ce curge din vene,

Țurcanu a făcut posibilă creșterea dementială a fenomenului.

Se produce o scindare a ființei umane și o răbufnire testabilă, care duce la explodarea într-o violență crasă. Însă acest lucru este specific tuturor. Violența la nivel de inconștient există, trebuie doar declanșată.

De aceea, cred că fenomenul Pitești a fost un experiment al ființei, prin ea, pentru ființă. Că au fost de vină Nikolski, rușii, comuniștii, tot aparatul administrativ al închisorii, acest lucru nu-l face imposibil în altă circumstanță spațio-temporală. Totul depinde de contextul ce îl produce.

Deși ar părea o interpretare idealistă pentru niște bătăi între prieteni, feedback-ul progresist trebuie înțeles ca o manifestare a violenței, din partea unor ființe ce trebuie să se zbată cu supraviețuirea. Moralmente, o persoană nu se poate degrada în cel mai sumbru mod posibil încât să ajungă să își bată cel mai bun prieten. Omul are în sine o violență schizofrenică și pe baza acestui fapt cred eu că s-a izbutit reeducarea de la Pitești.

PR. PROF. DR. IOAN DURĂ

Ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române îndepărtați din scaun și trimiși în recluziune monastică de către autoritățile comuniste în anii 1944-1981

Prigoana sau „teroarea roșie”, care își are ca model Revoluția franceză, s-a manifestat împotriva Bisericii Ortodoxe odată cu preluarea puterii de către bolșevici în Rusia.

Cât privește în Basarabia, imediat după anexarea ei de către ruși, a fost distrusă toată organizarea bisericească românească de până atunci, în locul Mitropoliei Basarabiei s-a înființat o episcopie dependentă de Patriarhia Moscovei, cu sediul la Chișinău, cârmuită de ierarhi ruși. Și același lucru s-a întâmplat și la Cernăuți, unde «în locul Mitropoliei românești s-a creat o Episcopie, cu ierarhi ruși sau ucraineni. Eparhiile Ismailului și Hotinului (Bălți) au fost considerate ca desființate».

De „arhipelagul ororii” n-a scăpat nici Biserica Ortodoxă din România, în frunte cu ierarhii acesteia, odată aduși la putere comuniștii de către armata roșie de ocupație, când s-a început sovietizarea țării după modelul stalinist.

Cu privire la ierarhi, a fost emis decretul cu numărul 166 din 1947, care prevedea îndepărtarea acelor în care regimul comunist nu avea încredere. Ceea ce s-a și întâmplat, de altfel. Iar, din anul următor, 1948, regimul comunist trecea și la exercitarea unui control riguros, permanent și direct asupra Bisericii «mai ales prin ofițerii de Securitate, prezenți mereu în toate instituțiile bisericești (protopopiate, mănăstiri, școli teologice, centre eparhiale, Patriarhie), gata oricând să reprime orice acțiune considerată contrară intereselor statului ateu». Erau acei așa-numiți „inspectori de culte” din cadrul Ministerului de Culte - devenit Departament al Cultelor în 1958 - care aveau să-și înceteze funcția abia la sfârșitul lui martie 1990.

La 15 mai 1948, avea să fie declanșată teroarea politică pe scară largă, prin arestările politice în masă, iar «începând cu anul 1949 și până în 1962», să se fixeze «domiciliu obligatoriu la aproximativ 60.000 de persoane». Așadar, România începea să fie «o insulă din Arhipelagul Gulag, o țară „pregătită” să devină colonie sovietică», după cum scria, foarte recent, dl. Aurel Sergiu Marinescu.

Printre cele «aproximativ 60.000 de persoane», cărora li s-au fixat «domiciliu obligatoriu» în perioada amintită, au fost și clerici ortodocși, preoți și ierarhi.

Numai că domiciliile forțate pentru ierarhii ortodocși depuși din treaptă le-au constituit chiar mănăstirile și schiturile, devenite loc de surghiun sau de recluziune monastică, și în care Securitatea își avea, firește, informatorii ei. Ce-i drept, până în 1957, Securitatea nu reușise încă să-și aibă informatori în toate mănăstirile ortodoxe. Dovadă că în acel an, 1957, ministrul de Interne, Alexandru Drăghici, «constata că, în cele 27 mănăstiri și schituri din regiunea Bacău, exista doar în 8 câte un informator, în regiunea Pitești, erau informatori doar în 13 din cele 33 mănăstiri, în cele 7 din regiunea Constanța, niciunul»

Din motive tactice și din cauza stării de spirit a populației din țară, care nu le era favorabilă, comuniștii au manifestat precauție și rețineră în ceea ce privește trimiterea ierarhilor ortodocși în temnițe. Din cele cercetate, cunoaștem doar cazul episcopilor Nicolae Popovici al Oradiei și Eugenie Laiu Suceveanul al Tomisului, care au fost întemnițați. În schimb, preoții și monahii ortodocși umpleau închisorile. După o evaluare imediat postdecembristă, «din 12.000 de preoți ortodocși, peste 3.000 au fost închiși sau trimiși la Canal. Din aceștia, peste 1.800 au murit. La Poarta Albă, dintr-un transport de 100 preoți, în zece zile, majoritatea au pierit. Adică, unul din patru preoți ortodocși au trecut prin închisorile comuniste».

Regretatul istoric Alexandru Duțu scria, cu câțiva ani în urmă, în studiul său *Ortodoxie și totalitarism*, redactat în limba franceză, că «dacă într-o primă fază, din 1948 la 1963, regimul a încercat să izoleze Biserica, aruncând în închisoare pe preoții opozanți și controlând din punct de vedere economic și politic toată activitatea religioasă, din 1963 spre 1980, acesta a limitat în mod strict prezența socială și culturală a Bisericii. Ultima fază, din 1980 la 1989, regimul a încercat să lichideze Biserica ca instituție». Fără îndoială este cert că, până în 1963, persecuția Bisericii de către autoritățile comuniste a fost foarte violentă și fățișă. Or tocmai până în 1963, și ierarhii Bisericii Ortodoxe Române urcați pe tron înainte de 1944 și care nu erau dispuși la compromis cu puterea comunistă se vedeau îndepărtați din scaunele lor. Iar, în locul acelora, erau numiți așa-ziii ierarhi „progresiști”, „tovarăși de drum” pe tărâmul bisericesc, dispuși la tăcere și chiar la compromis și în care comuniștii aveau încredere. Se aplica, prin urmare, și în Biserică, ceea ce se înfăptuia concomitent în administrația de stat, în armată și în învățământul superior, adică „epurarea”, conform sloganului „la vremuri noi, oameni noi”! “Nu-i mai puțin adevărat că și dintre ierarhii „progresiști”, câțiva - printre care și patriarhul Justinian, după ceva ani de patriarhat - au servit Biserica înainte de toate, și au ales chiar calea recluziunii monastice decât să-și trădeze credința și turma cuvântătoare, încredințată spre păstorie.

Într-o țară cu un regim comunist instalat de ruși prin violență, minciună și înșelătorie, ca România, «partidul - scrie dl. Sergiu Grossu - căuta să distrugă Biserica pe două căi, alese cu iscusință la sugestia Kremlinului, fie în mod direct, prin declanșarea unei prigoane de mare anvergură, prin exterminarea sau înlăturarea ierarhilor refractari regimului comunist, fie în mod indirect, prin

fabricarea unor ierarhii progresiste, capabile să trădeze interesele bisericesti și gata oricând să slugărnicească regimul celor fără Dumnezeu». Evident, aveau să fie folosite ambele căi: prima mai mascată, a doua vizibilă.

Până în prezent, nu a fost întocmit un studiu consacrat ierarhilor Bisericii Ortodoxe Române depuși din treaptă. Și nici n-a fost încă redactat un studiu despre ierarhii ortodocși trimiși în reclusiune monastică în anii dictaturii comuniste. Tot astfel n-a fost încă scris un articol despre ierarhii ortodocși întemnițați. Referințele existente despre ierarhii îndepărtați din scaun sunt puține și incomplete, așa încât nici chiar numărul real al acestora nu era cunoscut. Or, o primă încercare de a umple toate aceste lipsuri am întreprins-o în studiul de față.

O publicație catolică occidentală, din martie 1948, releva că, în Biserica Ortodoxă Română, deja, «în 1947, șase mitropoliți și episcopi fuseseră obligați să-și dea demisia sau se văzuseră pensionați din oficiu. Ultima măsură a fost aplicată celor doi episcopi, de Roman și de Constanța, care refuzau să se retragă, deși fuseseră somați s-o facă de către ministrul Cultelor».

Publicația «Cuvântul Românesc» din Canada, în numărul său pe aprilie 1987, insera un interviu al d-lui Sergiu Grossu, acordat cotidianului francez «Présent», din 19 și 29 februarie 1987, în care declara «că 13 episcopi și arhierii (ortodocși, n.n.) au fost îndepărtați de la scaunul lor bisericesc, arestați sau supravegheați cu strășnicie».

Din publicațiile și presa Bisericii Ortodoxe Române postdecembriste, aveam să aflăm, abia în august 1992, că, până la îndepărtarea episcopului Nicolae Popovici al Oradiei, în octombrie 1950, «15 ierarhi ortodocși au fost înlăturați din scaune înaintea lui», potrivit mitropolitului Antonie Plămădeală. Prin urmare, mitropolitul Antonie considera că, până în octombrie 1950, inclusiv cu episcopul Nicolae Popovici, șaisprezece ierarhi ortodocși au fost «înlăturați din tron». Deși, o lună mai târziu - septembrie 1992 - același mitropolit scria că «cincisprezece mitropoliți și episcopi au fost scoși din scaune și trimiși la mănăstiri» de autoritățile comuniste. Interesant este că mitropolitul Antonie, intervievat în S.U.A., în 1994, declara că «...pentru că erau contra regimului, contra comunismului... în 1948-1949, noi am pierdut 17 episcopi ortodocși. Au fost lipsiți de dreptul scaunelor lor și obligați a se stabili în mănăstiri. Multe dieceze au fost dezafectate, iar unele complet distruse».

Preotul cărturar transilvănean, Petru Ciuhandu - întemnițat în 1952 - într-o carte publicată în 1994, scrie că au fost șaisprezece ierarhi ortodocși «prigoniți de comuniști», și anume: «1. Mitropolitul Bucovinei, Visarion Puiu, a fost condamnat la moarte în lipsă și a murit în exil. 2. Episcopul Oradiei, Nicolae Popovici, scos din scaun și izgonit la Cheia - nume care spune destul. 3. Mitropolitul Bucovinei, Tit Simedrea. 4. Mitropolitul Basarabiei, Efrem Enăcescu. 5. Mitropolitul Olteniei, Nifon Criveanu. 6. Mitropolitul Moldovei și al Sucevei, Irineu Mihălcescu. 7. Episcopul Dunării de Jos, Cosma Petrovici. 8. Episcopul de Roman, Lucian Triteanu. 9. Episcopul Caransebeșului, Veniamin

Nistor. 10. Episcopul de la Râmnicu-Vâlcea, Atanasie Dincă. 11. Episcopul de Huși, Grigore Leu. 12. Locțiitorul arhiepiscopului Bucovinei, cu sediul la Suceava, Emilian Antal. 13-14. Vicarii patriarhali : Veniamin Pocitan și Pavel Șerpe. 15. Vicarul de Iași, Valeriu Moglan. 16. Vicarul de Sibiu, Teodor Scorobeș». Și, conchidea părintele Ciuhandu: «Toți aceștia 16 au fost scoși din scaune, prin măsuri anticanonice, polițienești și au murit în diferite mănăstiri, unii în condiții neelucidate. Astfel, au fost: Patriarhul Nicodim, mitropolitul Irineu Mihălcescu, episcopul Grigore Leu, arhimandritul Iuliu Scriban, toți au murit suspect în jurul anului 1948, iar mitropolitul Sebastian Rusan, după toate probabilitățile, otrăvit». De precizat că părintele Ciuhandu nu a trecut în lista sa de «16» ierarhi ortodocși prizoniți de dictatura comunistă, pe patriarhul Nicodim și pe mitropolitul Sebastian Rusan, deși îi pomenește printre ierarhii care au murit «în condiții neelucidate». După cum părintele Ciuhandu n-a trecut, în lista sa de ierarhi prizoniți, nici pe mitropolitul Banatului, Vasile Lazărescu, pe mitropolitul Nicolae Mladin al Ardealului, pe episcopul Partenie Ciopron, pe episcopul Policarp Morușca, pe episcopul Galaction Gordon, pe episcopul Andrei Magieru și pe episcopul Valerian Zaharia, toți victime ale aceleiași dictaturi comuniste.

Venerabilul părinte Vasile Vasilachi - viețuitor al temnițelor comuniste și distins cărturar, de mulți ani în SUA - scria într-una din cărțile sale, publicată în 1995, că patriarhul Justinian Marina «a scos doisprezece arhierii din Sinod și i-a trimis la mănăstiri».

Duhovnicul arhimandrit Mina Dobzeu - care a cunoscut prigoana și temnița comunistă - în scrisoarea sa din 27 decembrie 1997, inserată în buletinul «Viața Cultelor», releva că, din Biserica Ortodoxă Română, în timpul opresiunii comuniste, au fost «zece episcopi și trei mitropoliți alungați din scaune și trimiși în reclusiune monastică, unde au și murit». De semnalat că și părintele Dobzeu omite să treacă pe patriarhul Nicodim și pe episcopul Oradiei, Valerian Zaharia, în rândul ierarhilor «alungați din scaune și trimiși în reclusiune monastică», limitându-se doar la episcopi și mitropoliți, dar nici aceștia toți. Cu precizarea, totodată, că părintele Dobzeu trece, din eroare, în rândul mitropoliților «trimiși în reclusiune monastică» și pe mitropolitul Visarion Puiu al Bucovinei (Cernăuți) (1935-1940) și mitropolit al Transnistriei (1942-1944) - fost episcop al Argeșului (1921-1923), al Hotinului (Bălți) (1923-1935). De la 6 decembrie 1942 și «până în primăvara lui 1944» mitropolitul Visarion a fost conducătorul „Misiunii ortodoxe din Transnistria”, cu reședința mitropolitană la Odesa. Retrăgându-se la București în primăvara anului 1944, la 23 august în același an, mitropolitul Visarion Puiu se afla la Zagreb, ca săvârșitor la hirotonia unui arhieriu al Bisericii Ortodoxe Croate, de unde s-a refugiat în Europa Occidentală. Mitropolitul Visarion avea să fie condamnat la moarte în contumacie, la 21 februarie 1946, de către Tribunalul Poporului din București și trecea la cele veșnice la 10 august 1964, în exil. De asemenea, să reamintim că pe mitropolitul Visarion Puiu, la 28 februarie 1950, din ordinul autorităților

comuniste, Sinodul de la București, «format din noii ierarhi impuși de către puterea comunistă, l-a depus din treaptă». Act sinodal anulat de același Sinod - chiar cu unii ierarhi care, în 1950, îl depuseseră din treaptă - la 25 septembrie 1990.

Autorul *Istoriei Bisericii Ortodoxe Române*, preotul profesor Mircea Păcurariu, scrie, în sfârșit, în ediția a V-a a acesteia din 2000, că, după ce în 1948 «s-au desființat câteva eparhii, precum și posturile de ierarhi vicari», «au fost „puși în retragere” vreo 20 de ierarhi», dar fără a-i menționa.

Cu ocazia decernării titlului de Doctor Honoris Causa al Universității Catolice din Lublin, la 7 noiembrie 2000, patriarhul Teoctist declara, printre altele, că în perioada comunistă din România «peste 20 de ierarhi» ai Bisericii Ortodoxe Române «au fost scoși din scaunele chiriarhale».

Într-un articol inserat într-un cotidian bucureștean în 2001, găsim menționați cincisprezece ierarhi ortodocși prizoniți de comuniști, dintre care cinci mitropoliți și zece episcopi. Dar, nici de data aceasta, nu găsim trecut pe patriarhul Nicodim printre ierarhii ortodocși victime ale opresiunii comuniste, în plus, printre ierarhii ostracizați de comuniști, absenți dintre cei menționați de autorul articolului din cotidianul bucureștean, se cuvine să menționăm pe mitropolitul Olteniei, Nifon Criveanu, pe mitropolitul Ardealului, Nicolae Mladin, pe episcopul locțiitor al Râmnicului, Athanasie Dincă Bârlădeanul, pe episcopul Caransebeșului, Veniamin Nistor, pe episcopul Maramureșului, Sebastian Rusan, pe episcopul Aradului, Andrei Magieru, pe episcopul Eugenie Laiu, locțiitor al episcopului Tomisului, pe episcopul Veniamin Pocitan, vicar-patriarhal, pe arhierul Valeriu Moglan Botoșăneanul, locțiitor al mitropolitului Moldovei, și, apoi, locțiitor al episcopului Buzăului, și pe episcopul Valerian Zaharia al Oradiei.

La începutul lunii august 2002, Răzvan Codrescu scria despre «zecile de ierarhi înlăturați din scaun (ba chiar lichidați)» fără a-i și menționa.

Unii cercetători ai perioadei comuniste trec în rândul ierarhilor scoși la pensie din oficiu și îndepărtați din scaun și pe episcopul Constanței (Tomisului), Gherontie Nicolau (1867-1949). Episcopul Gherontie se retrăsese însă din scaun la 1 noiembrie 1942 .

Au fost, însă, și alți doi ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române - în afara celor douăzeci și șase pomeniți mai sus - prizoniți de comuniști. Mai întâi, este cazul episcopului Antim Nica al Ismailului și, apoi, al însuși patriarhului Justinian. Cu precizarea că prigoana suferită - mai ales, de episcopul Antim - este diferită ca durată și manifestare față de a celorlora. Vlădica Antim s-a refugiat în România în vara anului 1944, odată cu invadarea Basarabiei de către trupele rusești. Abia la 11 septembrie 1947, vlădica Antim era numit locțiitor al scaunului de episcop al Dunării de Jos (Galați), unde va sta până în februarie 1950. Din acel an, 1950, și până în 1973, a fost episcop-vicar patriarhal, iar din 10 iunie 1973 și până la 16 octombrie 1975, episcop al Dunării de Jos, apoi, la 9 noiembrie 1975, era înscăunat arhiepiscop al Dunării de Jos. Moare în scaun, de boală

și de bătrânețe. Este singurul ierarh fost în Basarabia care, cu excepția a trei ani (vara 1944-septembrie 1947), când a fost ținut *fără* eparhie, n-a cunoscut prigoana comunistă, în toată amploarea ei, asemenea celorlalți.

Patriarhul Justinian (1948-1977) a căzut victimă prigoanei comuniste, atunci când a protestat împotriva Decretului 410 din 19 noiembrie 1959, care prevedea că puteau fi admise în monahism doar persoanele care au împlinit vârsta de 55 de ani, bărbații, și de 50 de ani femeile, și în baza căruia, au fost scoși din mănăstiri «cca 5.000 de monahi și monahii». Așadar, patriarhul Justinian «a avut curajul să protesteze împotriva acestui decret abuziv», motiv pentru care «a fost trimis la schitul Dragoslavele, unde i s-a fixat domiciliu forțat timp de șase luni!»

Iată ce găsim consemnat despre opoziția patriarhului Justinian față de măsurile antibisericești și antimonahale ale regimului comunist, anterioare emiterii decretului 410, în chiar un raport al Securității din 28 mai 1959: «în ultima vreme, patriarhul Justinian Marina se manifestă tot mai alarmant în legătură cu unele evenimente ce au loc în cadrul Bisericii Ortodoxe. ... Concludentă este și poziția sa față de excluderea din mănăstire a mai multor categorii de călugări. Într-o discuție cu mai mulți clerici, patriarhul a afirmat deschis că el nu va aplica dispozițiile Departamentului Cultelor cu privire la această problemă, pentru că acestea nu ar fi în conformitate cu hotărârea Sinodului. El susține că, în Sinod, s-a hotărât să fie scoși numai acei călugări care nu corespund din punct de vedere al disciplinei interioare a fiecărei mănăstiri, iar scoaterea acestora să fie hotărâtă de stareț și exarhii respectivi. Justinian Marina a convocat pe toți stareții din eparhia Bucureștilor cu care a întocmit lista de călugări ce trebuie scoși din mănăstiri, analizând situația lor conform aceluiași criteriu, neluând în considerație listele date de Departamentul Cultelor. Din toate informațiile obținute de organele noastre rezultă, în momentul de față, cu claritate, că intenția patriarhului este aceea de a arunca toată răspunderea măsurilor luate în privința mănăstirilor asupra autorităților de stat și asupra lui Justin Moisescu, în timp ce acreditează, în mod sistematic, în rândul clerului, zvonul că el este împotriva acestor măsuri și că luptă pentru înlăturarea lor». Patriarhul Justinian, potrivit aceluiași raport, «a arătat că scoaterea călugărilor din viața monahală este o măsură ilegală luată de organele Securității, că, pentru ilegalități similare, în trecut, funcționari ai Securității au intrat în pușcărie și nu vrea ca, în viitor, când se va pune capăt acestei ilegalități, împreună cu funcționarii de la Securitate să intre în pușcărie și episcopii sau mitropoliții care ar contribui la luarea acestei măsuri ilegale».

Datorită protestului său, patriarhul Justinian nu numai că a fost suspendat temporar din tron și a gustat din potirul amar al surghiunului la Schitul Dragoslavele, timp de șase luni, dar s-a încercat chiar asasinarea sa acolo prin otrăvire. Căci, din cele ce i-au fost mărturisite de către părintele Arsenie Papacioc - de data aceasta -, părintele Nicolae Grebenea dezvăluia, în 1992, că patriarhul Justinian a fost și otrăvit. Preotul Grebenea revela: «monahul

Arsenie Papacioc, care împreună cu arhimandritul Cleopa spovedeau pe patriarhul Justinian Marina, mi-a spus că acesta le-a arătat picioarele, pe care erau urmele unei otrăviri».

Cert este că patriarhul Justinian se afla în colimatorul Securității și înainte de opoziția sa față de decretul 410 din 1959, după cum o ilustrează cele scrise de însuși ministrul de Interne, Alexandru Drăghici, într-un raport din octombrie 1958. În respectivul raport, Alexandru Drăghici scrie că patriarhul Justinian «de la preluarea conducerii Bisericii Ortodoxe, a acționat sistematic pentru înlăturarea elementelor progresiste și pentru promovarea elementelor celor mai reacționare, în special a legionarilor, în rândurile clerului».

De patriarhul Justinian a vrut să scape și succesorul lui Gheorghiu-Dej, căci «Ceașescu a încercat de mai multe ori să-l elimine, printr-un accident ori „sinucidere”, pe Marina, pentru a instala un om de-al lui ca Patriarh», după cum scrie dl. prof. dr. Paul Teodorescu. În fond, și mărunții dictatori din cetatea lui Bucur, Pauker, Dej și Ceașescu acționau aplicând învățătura idolului lor, Lenin, care scria: «Legea partidului (comunist) e fără-de-legea. E puterea necruțătoare și nestăvilită de nicio regulă și de nicio normă, căci numai așa poate avangarda clasei muncitoare să conducă proletariatul la victoria totală împotriva burgheziei. Partidul va înșela pe toată lumea, va minți, va întrebuița orice mijloace de inducere în eroare, va șantaja, căci, până la urmă, unul din doi va cânta prohodul celuilalt». De altfel, după același Lenin, «minciuna nu este numai un mijloc permis de a fi folosit, ci mijlocul dovedit al luptei bolșevice».

De la întronizarea sa ca al treilea patriarh, la 6 iunie 1948, și până la moartea sa din 26 martie 1977, «în fața adversităților la care a fost supusă Biserica», scrie dl. Mihai Urzică, «Patriarhul Justinian s-a dovedit un abil diplomat și a căutat să țină piept, pe cât a putut, atacurilor îndreptate împotriva Casei Domnului. El a menținut strâns unite rândurile clerului, a sprijinit pe condamnații politici dintre preoții și călugării eliberați din pușcării și a restaurat multe biserici și mănăstiri, înfruntând sancțiunile, amenințările și chiar domiciliul forțat la care, pentru o vreme, a fost supus».

Urmare cercetării noastre, am ajuns, deci, la concluzia că, în anii 1944-1981, adică, în timpul dictaturii comuniste a Anei Pauker, a lui Gheorghe Gheorghiu-Dej și a lui Nicolae Ceaușescu - născute toate din totalitarismul de tip sovietic bolșevic și stalinist - numărul real al ierarhilor Bisericii Ortodoxe îndepărtați din scaunele lor, prizoniți în diverse feluri de brațul lung al Partidului Comunist, Securitatea, trimiși - aproape toți - în surghiun la mănăstiri și schituri, unde cei mai mulți au și murit, iar câțiva au fost și otrăviți, și doi și întemnițați, se ridică la douăzeci și opt. Iată cum se și explică de ce Biserica Ortodoxă Română rămăsese să aibă puțini ierarhi. Bunăoară, în 1976, Biserica Ortodoxă Română avea «numai 12 ierarhi titulari și câțiva ierarhi vicari».

Pe lângă cei 28 de ierarhi ai Bisericii Ortodoxe, în perioada dictaturii comuniste din România au mai fost prizoniți și episcopii ortodocși de stil vechi,

Evloghie și Pahomie. Ultimii doi au fost și întemnițați. La fel, întemnițat a fost și ierarhul Galaction Gordon, după trecerea sa la Biserica Ortodoxă de stil vechi. Pe de altă parte, să mai amintim că prigoanei comuniste din România i-a căzut victimă și mitropolitul rus Nicolae al Rostovului. Pe mitropolitul Nicolae, în vârstă de 80 de ani, l-au găsit trupele române «într-un lagăr de concentrare», împreună cu duhovnicul acestuia, protoiereul Ioan Kulîghin, de 60 de ani, «spre sfârșitul verii lui 1941» în timp ce intrau în orașul Rostov de pe Don. În 1943, mitropolitul Nicolae și duhovnicul său Ioan de la mănăstirea și schitul Optina-Pustina - practicant al rugăciunii isihaste - au însoțit trupele române de retragere, stabilindu-se la Mănăstirea Cernica, «cu binecuvântarea patriarhului Nicodim».

Un caz cu totul aparte, în rândul ierarhilor ortodocși, îl constituie fiul episcopului Grigore Leu, Vasile, care, potrivit unei mărturii recente, avea să fie sfințit episcop al românilor ortodocși din exil, în decembrie 1949, la München, de către ierarhii Bisericii Ruse din exil. La «16 august 1952», episcopul Vasile Leu «este răpit... din Viena, după ce i s-a făcut o injecție». Apoi, a fost dus «la Moscova și întemnițat la Liublianka», unde avea să fie «anchetat timp de șapte luni, sub acuzația că se afla în slujba serviciilor secrete americane și engleze». De la Moscova, este transferat la București, unde, «prin sentința nr. 2417» din 20. 11. 1954, «este condamnat la moarte pentru „crimă de trădare de patrie”». În cele din urmă, scapă de pedeapsa cu moartea, trecând prin multe pușcării comuniste din România, și este eliberat în 1964.

Actualul mitropolit al Ardealului, Antonie Plămădeală, pe de altă parte, în volumul său recent de amintiri îl prezintă astfel pe Vasile Leu: «...fiul episcopului Grigore Leu al Hușilor, Vasile Leu, care se pretindea episcop, făcut undeva pe la Viena de nu știu cine. Adevărul era că era numai preot, dar era un șmecheraș». Actualul mitropolit Antonie fusese închis în celulă, pe când era ieromonah, cu Vasile Leu, la Jilava.

Vasile Leu trece la cele veșnice «în 1978, la Mănăstirea Cernica», «refuzând până la moarte compromisurile». Desigur, dezvoltări ulterioare vor aduce lumină în cazul lui Vasile Leu.

Din cei 28 de ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române prigonii de comuniști, în afară de câțiva, toți ceilalți au cunoscut reclusiunea monastică.

Printre primii ierarhi înlăturați din scaun și trimiși în surghiun la mănăstire a fost arhiepiscopul Chișinăului și mitropolitul Basarabiei, Efreim Enăcescu. Ales arhiepiscop și mitropolit la 12 ianuarie 1944 - după ce, din 1938 și până atunci, fusese locțiitor la Chișinău, cu numele de Tighineanul - în vara aceluiași an, nu și-a mai putut continua activitatea, din cauza invadării Basarabiei de armatele sovietice și s-a refugiat la București; în anul 1947, arhiereului Efreim i se dădea «sarcina slujirii ca spiritual și îndrumător duhovnicesc al studenților teologi din București». Cum era, însă, cunoscut pentru lucrările și predicile sale antibolșevice, fostul mitropolit Efreim a fost trimis «în surghiun la Cernica», unde a fost și stareț «până în anul 1952» și unde a și trecut la Domnul, la «5

decembrie 1968». Afirmațiile că mitropolitul Efreim Enăcescu ar fi fost «ucis în detenție de ruși», sau că «moare în detenție» nu se adevăresc.

În anii 1942-1944, locțiitor al episcopului Tomisului a fost arhiepiscopul Eugeniu Laiu Suceveanul. Destituit în 1944, este trimis la Mănăstirea Neamț. Oricum, în 1949 este certificată prezența sa acolo. După Vasile Manea, arhiepiscopul Eugeniu (sic) Laiu, «pentru acțiuni dușmănoase față de comunism, a fost arestat în 1949, potrivit informațiilor provenite de la protopopiatul Tg. Neamț». Arhiepiscopul Eugeniu Laiu trece la Domnul - după părintele Mircea Păcurariu - la 1 aprilie 1967, fiind «într-o mormântat în cimitirul Mănăstirii Horaița», unde a și fost trimis în surghiun. După Vasile Manea, însă, același arhiepiscop «a încetat din viață la 20 aprilie 1968». Totodată, Vasile Manea consideră că cele scrise de Nicolae Steinhardt în *Jurnalul fericirii* despre episcopul Leu, «pe care l-a întâlnit în închisoare „tare dărâmat, umblând în cărje, înțolit în straie mițoase dă baci la o stână de munte înalt”, interogat împreună cu doctorul Voiculescu de gardieni, „batjocoriți și beșteliti, insultați, înjurați și porcăiți”, s-ar putea referi în realitate la episcopul Laiu, pentru că episcopul Leu a murit în martie 1949 și nu a fost arestat». Într-adevăr, episcopul Grigorie Leu trecuse la Domnul la 1 martie 1949.

Înscăunat mitropolit al Bucovinei la 25 martie 1941, Tit Simedrea s-a retras din tronul mitropolitan la 31 ianuarie 1945, «înțelegând că va fi disponibilizat din oficiu». După retragerea din scaun, i s-a fixat domiciliul la schitul Darvari, din București. A «asistat la unele întâlniri» ale grupului «Rugul aprins al Maicii Domnului», ținute la Mănăstirea Antim până în 1948. Apoi, «din 1959», ierarhul Tit Simedrea a viețuit la Mănăstirea Cernica, unde a și adormit în Domnul la 9 decembrie 1971, «sub atenta supraveghere a Securității, care îi fixase domiciliul obligatoriu». Mormântul său este în cimitirul Mănăstirii Cernica.

Eruditul mitropolit al Moldovei, Irineu Mihălcescu (1939-1948), întrucât predica deschis împotriva regimului sovietic, a fost «forțat să se retragă din scaun» la 16 august 1947, și trimis în surghiun la Mănăstirea Neamț, pentru ca, la 3 aprilie 1948, să sfârșească prin «otrăvire» sau «în condiții misterioase, se pare otrăvit», sau, după alte mărturii, «în împrejurări neelucidate», sau «în împrejurări neclare», sau «moarte suspectă». Totuși, părintele profesor dr. Mircea Păcurariu scrie, în *Istoria Bisericii Ortodoxe Române* din 1997, că «bătrân și bolnav, mitropolitul Irineu s-a retras din scaun, în august 1947» și «s-a retras la Mănăstirea Agapia, unde a și murit, la 3 aprilie 1948». La fel, și preasfințitul episcop Gherasim Cucoșel-Putneanul scria, într-o carte publicată în 2001, că mitropolitul Irineu Mihălcescu «s-a retras din scaun, pe motiv de boală, stabilindu-se la Mănăstirea Agapia; în 3 aprilie 1948, trece între aleșii Domnului», pentru ca, tot episcopul Gherasim să scrie, în aceeași carte, că, în 1947, mitropolitul Irineu Mihălcescu «a fost pensionat din scaunul mitropolitan și trimis la Mănăstirea Agapia, iar Marina (Justinian, n. n.) a fost ales mitropolit». Mai mult chiar, episcopul Gherasim precizează că «Marina l-a înlocuit pe Irineu prin intermediul Statului» și adaugă: «După mai bine de jumătate de

secol, cine mai știe adevărul?» Cel de Sus, firește, și-l va dezvălui când va voi! Sigur este că mitropolitul Irineu a fost «forțat să se retragă din scaun» la 16 august 1947.

Mitropolia Olteniei a fost desființată la 20 aprilie 1945 și, în aceeași zi, era pensionat și mitropolitul ei, Nifon Criveanu - înscăunat la 21 decembrie 1939 - cu toate că avea doar «vârsta de 56 de ani».

Mitropolitul Nifon a trecut la Domnul la 14 iunie 1970, în București, la Schitul Maicilor, unde a fost trimis în surghiun, iar mormântul său este în cimitirul Mănăstirii Cernica.

Pe scaunul Episcopiei Dunării de Jos a urcat, la 25 iunie 1924, episcopul Cosma Petrovici, care a păstorit «până în august 1947», «când s-a retras din scaun», potrivit părintelui Păcurariu. Însă părintele Păcurariu nu indică motivul retragerii episcopului Cosma și nici unde s-a retras - în realitate, trimis de comuniști în reclusiune monastică - ci doar că a murit la 16 decembrie 1948. De la Vasile Manea aflăm că episcopul Cosma «a fost „pus în retragere” prin decretul 1836/10 septembrie 1947».

Autoritățile comuniste din România postbelică voiau să înlăture, cu orice preț, pe însuși patriarhul Nicodim Munteanu (1939 - + 27 febr. 1948), care nu accepta, firește, să le fie „tovarăș de drum”, sau, cum aflăm scris într-o lucrare editată de Consiliul Național Român în 1983, la Freiburg - și prefațată de dl. Cicerone Ionițoiu - pentru că «a refuzat să devină o unealtă docilă în mâna comunistilor. Mai mult, patriarhul Nicodim voia să aleagă noi ierarhi, care nu le plăceau, însă, autorităților comuniste, ca în cazul arhimandritului Vasile Vasilachi, fost secretar patriarhal, predicator la Catedrala patriarhală și stareț al Mănăstirii Antim în timpul patriarhatului său. Mai exact, în 1946, patriarhul Nicodim l-a «recomandat» pe părintele Vasile Vasilachi să fie arhiereu vicar «dar guvernul comunist s-a opus».

După cum am amintit deja, patriarhul Nicodim a fost cel care a dat binecuvântare mitropolitului Nicolae al Rostovului și duhovnicului său isihast, protoiereul Ioan Kulighin, să se stabilească la Mănăstirea Cernica. Și tot același patriarh și-a dat consimțământul, în 1946, ca grupul de intelectuali ai mișcării isihaste «Rugul aprins al Maicii Domnului» să-și desfășoare activitatea la Mănăstirea Antim din București. De fapt, la Mănăstirea Antim, încă din 1945, sub oblăduirea starețului acesteia, arhimandritul Vasile Vasilachi, se începuse «o activitate cu caracter spiritual».

În vara anului 1947, patriarhul Nicodim Munteanu «este obligat să se retragă la Mănăstirea Neamț, sub supraveghere permanentă». Cel puțin, aici, la Mănăstirea Neamț, patriarhul Nicodim era alături de «duhovnicul» său, arhimandritul Ambrozie Nechifor, un monah «fără nici o clasă primară», dar autodidact și foarte îmbunătățit duhovnicește.

Retragerea patriarhului Nicodim la Mănăstirea Neamț era consemnată și de publicația catolică franceză din martie 1948 - menționată mai sus - potrivit căreia retragerea patriarhului Nicodim, efectuată după vizita patriarhului Alexei

al Moscovei, se datora «dezacordului grav» dintre întâistătătorul Bisericii Ortodoxe Române și guvernul comunist. «După vizita spectaculară pe care patriarhul Alexei o făcu la București (sfârșit mai-7 iunie 1947)» - consemnează respectiva publicație - «patriarhul Nicodim s-a retras în vechea sa mănăstire de la Piatra (sic) Neamț, și el nu revenise încă la sfârșitul lui noiembrie. Motivul de sănătate invocat pentru această lungă absență (de pe tronul patriarhal, n. n.) nu ar fi decât un mijloc de-a disimula în public dezacordul grav existent între el și guvern, mai ales că acesta a trecut complet sub controlul partidului comunist (noiembrie 1947)». Acolo, în Mănăstirea Neamț, la 27 februarie 1948, patriarhul Nicodim și moare «otrăvit», după dl. Cicerone Ionițoiu sau «asasinat», după dl. Sergiu Grossu. Iar, după un documentar realizat în octombrie 1996, patriarhul Nicodim moare «în condiții cel puțin curioase», sau «după unele surse, a fost otrăvit».

Patriarhul Nicodim a fost îngropat în catedrala patriarhală, alături de predecesorul său, Miron Cristea.

Pus în retragere în 1947, prin decretul 1836 din 10 septembrie al aceluși an, a fost și episcopul Lucian Triteanu al Romanului, înscăunat la 10 iunie 1923. Cu toate că, într-o lucrare publicată în 1984, preotul cărturar Scarlat Porcescu avea să scrie următoarele: «La o vârstă înaintată, cu puterile slăbite din cauza unui accident, episcopul Lucian s-a retras din scaun în luna august 1947. El a mai trăit până la 6 septembrie 1953, locuind în casa proprietate personală, situată în apropierea episcopiei, pe care, prin testament, a trecut-o în patrimoniul eparhiei». Mai mult, chiar și în *Istoria* postdecembristă a profesorului Păcurariu, aflăm că episcopul Lucian Triteanu «s-a retras din scaun în august 1947». Însă profesorul Păcurariu nu indică motivul retragerii episcopului Lucian din scaun și nici nu menționează unde s-a stabilit. De fapt «retragerea» episcopului Lucian în casa din incinta episcopiei era, în realitate, reclusiune monastică impusă de autoritățile comuniste. Mai ales că incinta și catedrala unei eparhii au statut de mănăstire. S-a mutat la Domnul la 6 septembrie 1953, fiind înmormântat în curtea episcopiei.

Ca locțiitor al episcopului Episcopiei Râmnicului, reînființată la 20 aprilie 1945, a fost ales, la 21 aprilie 1945, arhiepiscopul vicar-patriarhal Athanasie Dincă Bîrlădeanul. Numai că, la 11 martie 1948, arhiepiscopul locțiitor Athanasie este destituit și trimis la Mănăstirea Neamț, unde va fi și profesor la Seminarul monahal înființat acolo de patriarhul Justinian. Seminarul monahal de la Mănăstirea Neamț a început să funcționeze din luna februarie a anului 1949 doar cu profesori arhiepiscopiei, și având ca prim director al său pe episcopul Partenie Ciopron. După desființarea Seminarului monahal de la Neamț în 1952, arhiepiscopul Athanasie este trimis la Mănăstirea Cernica, unde, potrivit părintelui Păcurariu, «moare la 6 ianuarie 1973». Vasile Manea scrie, însă, că arhiepiscopul Athanasie Dincă «a murit la Căldărușani» și chiar «în anul în care a fost înlăturat din scaunul episcopal».

Referitor la Mănăstirea Neamț, se cuvine relevat că, în 1949, se aflau în

incinta acesteia cinci ierarhi ortodocși destituiți de către autoritățile comuniste: Partenie Ciopron, Emilian Antal, Pavel Șerpe, Eugenie Laiu și Athanasie Dincă.

Arhiereul Veniamin Pocitan, episcop al Hușilor în anii 1932-1934, cu numele de Bârlădeanul, a fost și episcop vicar-patriarhal în anii 1935-1948. În 1948 a fost pensionat oficial, pe motiv de vârstă, la 78 de ani. Din *Istoria* părintelui Păcurariu aflăm că arhiereul Veniamin Pocitan a trecut la Domnul în 1955, fără a se indica și locul unde a viețuit de la îndepărtarea sa din scaun și până în acel an sau unde a fost înmonnântat.

Trimis în reclusiune monastică, în perioada respectivă, a fost și vlădica Partenie Ciopron, care a fost episcopul Armatei din 1937 și până la 3 august 1948.

Episcopul dr. Partenie Ciopron avea gradul de general de brigadă și era al treilea ierarh al Armatei române, cu reședința la Alba Iulia. La această dată, conform Legii 177 din 3 august 1948, Episcopia Armatei se desființează, iar episcopul ei, Partenie Ciopron, «se șterge din controalele armatei» - adică este scos din cadrele active ale acesteia - și «pensionat» la «4 august 1948».

În mai 1949, patriarhul Justinian îl aduce pe vlădica Partenie Ciopron ca episcop vicar-patriarhal, în decembrie 1949, însă, Partenie Ciopron este îndepărtat de la Patriarhia română, pe motiv că era autorul unei pastorale din «perioada Campaniei de Est, în care amintea că ostașii luptă „împotriva bolșevismului” și pentru „apărarea credinței și gliei strămoșești”».

Ca vicar-patriarhal - potrivit mitropolitului Antonie Plămădeală - Partenie Ciopron, «la o întâlnire cu studenții la Institutul Teologic, le-a spus: „Fiți atenți: sunteți ca niște oi în mijlocul lupilor, cum spune Mântuitorul”. Textul era biblic și se potrivește oricăror generații de viitori preoți. Ei bine, de îndată, textul a fost tălmăcit de invizibili ascunși printre ascultători ca un text de condamnare și blamare a „revoluției” comuniste. Ceea ce și era, aplicat la imediat. Dar textul era, totuși, biblic. A doua zi, episcopul Ciopron a fost trimis la mănăstire».

Patriarhul Justinian a trimis pe ierarhii, ale căror eparhii fuseseră desființate în 1948, ca profesori la Seminarul monahal de la Mănăstirea Neamț. Vlădica Partenie Ciopron a fost și el trimis la Mănăstirea Neamț în decembrie 1949, ca profesor și director al respectivului Seminar monahal. Numai că, în toamna anului 1950, ex-episcopul Armatei era trimis la Mănăstirea Sf. Ioan cel Nou de la Suceava, ca stareț.

Ca stareț fiind, în toamna anului 1961, Partenie Ciopron era «anchetat din nou, urmând ca pe lângă privațiunile ce le suportase să i se ridice și bruma de pensie». Ancheta era condusă «de un inspector de la culte pe numele de Ciubotariu care, în interogatoriu, s-a axat pe cele cuprinse în pastorala mai sus-amintită. Răspunsul ierarhului Partenie a fost că același zel l-a depus și în Campania de Vest, drept pentru care a fost decorat de mareșalul sovietic Malinovski, iar acest lucru nu l-a făcut cunoscut pentru „că nu era cazul”. Iată, însă că de cele declarate de vlădica Partenie Ciopron avea să fie «înștiințat și Emil Bodnăraș», fapt care a dus la „reabilitarea” sa, fiind numit locțiitor al

episcopului Romanului și Hușilor - unde mai fusese, de altfel, numit de la 13 septembrie 1947 și până la 15 decembrie același an - iar, de la 4 martie 1962, înscăunat episcop al aceleiași eparhii. Așadar, după un „semi-exil” de 14 ani la Mănăstirea Sfântul Ioan cel Nou de la Suceava, vlădica Partenie urcă pe tronul Romanului și Hușilor, unde va păstori până la 1 ianuarie 1978, când «bolnav fiind, s-a retras la Mănăstirea Văratec». Din scaunul Romanului și Hușilor se retrage în 1978 la Mănăstirea Văratec «și din cauza necazurilor făcute de către Securitate». La Văratec, s-a și mutat la Domnul, la 28 iulie 1980, fiind înmormântat în cimitirul mănăstirii. Regretabil este că nici până astăzi Episcopia Armatei n-a fost încă reînființată !

Episcopia ortodoxă a Maramureșului a fost desființată la 18 septembrie 1948. La 30 noiembrie 1947, fusese sfințit episcop al acesteia Sebastian Rusan. Trei zile după desființarea episcopiei, adică la 21 septembrie 1948, vlădica Sebastian devine titularul arhiepiscopiei Sucevei și Maramureșului. Desființată și Arhiepiscopia Sucevei și Maramureșului, prin hotărârea Adunării Naționale Bisericești din 26 februarie 1950, din dispoziția autorităților comuniste, arhiepiscopul Sebastian Rusan este investit și înscăunat mitropolit al Moldovei la 25 martie 1950, al cărei întâistătător rămâne până la moartea sa din 15 septembrie 1956.

În 1992, preotul Nicolae Grebenea - care a fost închis la Aiud, Baia Sprie și în mina de la Cavnic - dezvăluia presei bisericești că, din cele ce i-au fost spuse de părintele Ilie Cleopa, în anul 1975, mitropolitul Sebastian Rusan, ca și episcopul Aradului, Andrei Magieru, au fost otrăviți. Iată ce i-ar fi spus părintele Cleopa: «Într-o seară, era la mine Mihail Sadoveanu, marele scriitor. El mi-a zis: Cleopa, fugi la Iași, că astă-seară primesc hapul mitropolitul Sebastian (Rusan) și episcopul de la Arad, Magieru. Am spus: Nu mai pot ajunge, e târziu... Dar el a spus : Nu cu trenul, du-te repede cu mașina mea. Du-te și spovedește-l și împărtășește-l. Poate îl prinzi viu. Am plecat în grabă. Când am intrat în palatul mitropolitan, mitropolitul era înlemnit pe scaun, cu o mână în sus». Iar, la întrebarea părintelui N. Grebenea, «de ce l-au ucis» pe mitropolitul Sebastian Rusan, părintele Cleopa i-a răspuns: «Se bucura de trecere, dar vorbea prea deschis. El spunea oamenilor: „Nu vă luați după aștia care zic că nu există Dumnezeu: aștia-s nebuni. Cum să nu existe Dumnezeu? Cine le-a făcut pe toate?» Mormântul său este în curtea mitropoliei din Iași, lângă Biserica Sfântul Gheorghe.

Vasile Manea îl caracteriza pe mitropolitul Sebastian Rusan astfel: «Dar și printre ierarhii numiți de către autoritățile comuniste au existat oameni cu demnitate, care au plătit uneori cu viața curajul de a nu se supune stăpânirii atee. Este și cazul mitropolitului Sebastian Rusan care se pare că a fost otrăvit».

Ca episcop al Aradului, era înscăunat, la 2 februarie 1936, Andrei Magieru. Mărturia preotului Nicolae Grebenea, inserată mai sus, indică, totodată, că și episcopul Andrei Magieru a fost otrăvit. De asemenea, și dl. Cicerone Ionițoiu scrie că episcopul Andrei Magieru a fost «otrăvit la 13.05.1960». În momentul

otrăvirii, Andrei Magieru era episcop în scaun. Mormântul său se află în cripta arhierescă de la Mănăstirea Hodoș-Bodrog.

Arhiepiscopul Emilian Dumitru Antal, fost vicar al Mitropoliei Ungrovlahiei, fost episcop locotenent al Episcopiei Argeșului, și fost locțiitor - locum tenens - al Mitropoliei Bucovinei, a fost destituit în 1948. A fost exilat la Mănăstirea Neamț, unde, din februarie 1949, a funcționat ca profesor la Seminarul monahal. Apoi, același ierarh a fost trimis la Mănăstirea Cozia, pe care a și condus-o ca stareț «de la 1 septembrie 1950 pînă la 21 august 1952». La «20 august 1952», arhiepiscopul Emilian Antal «a fost schimbat din stăreția Mănăstirii Cozia și trimis stareț la sf. Mănăstire Toplița» din județul Harghita, unde a rămas timp de 19 ani, pînă la adormirea în Domnul, la 15 iunie 1971, fiind și înmormântat în cimitirul acesteia.

Ierarhul românilor ortodocși din S.U.A., Policarp Morușca (1935-1939), a fost reținut în România de regele Carol al II-lea în 1939, în timpul celei de-a doua călătorii efectuate în țară. Împiedicat, apoi, de cel de-al doilea război mondial, episcopul Policarp spera, totuși, să se întoarcă în eparhia sa, după terminarea războiului, dar a fost reținut în țară de comuniști; în scrisoarea sa pastorală către clericii și credincioșii episcopiei sale din S.U.A., scrisă la București, la 20 decembrie 1945, episcopul Policarp scria: «Vin din nou în mijlocul vostru, pe calea aceasta a scrisului, dacă altfel nu se poate încă, pînă nu se vor relua raporturile diplomatice dintre marea republică a S.U.A. și țara noastră, România. Sunt aproape șase ani și jumătate de când am plecat de acolo, fără să-mi aduc aminte că se pregăteau evenimente care vor împiedica reîntoarcerea mea în toamna anului 1939.» Și tot în aceeași scrisoare pastorală, arhiepiscopul Policarp scrie și despre misiunile care i-au fost încredințate în România, după reținerea sa, astfel: «Căci, dacă nu mi s-a îngăduit să mă întorc la misiunea mea din America, se cădea să-mi slujesc biserica și neamul aici. Astfel, am fost numit, în 1941, director al Institutului Teologic din București, unde își fac educația și se pregătesc viitorii preoți ai bisericii noastre. Iar când s-a cerut să reînfripăm viața religioasă și românească în Basarabia, am fost trimis acolo, în partea sudică, locotenent de episcop al Cetății Albe-Izmail, pînă în 1944, când s-a ales episcop titular. După aceasta, m-am întors iarăși la conducerea Institutului Teologic, pînă acum, când am fost delegat, de Sfântul Sinod, locotenent de episcop în Eparhia Maramureșului.»

Sinodul Bisericii Ortodoxe Române l-a numit, într-adevăr, pe Policarp Morușca, locțiitor al episcopului Cetății Albe-Izmail la 1 septembrie 1941- pînă în ianuarie 1944 — apoi, locțiitor al episcopului Maramureșului în decembrie 1945; unde a rămas pînă la 11 decembrie 1946. Faptul că vlădica Policarp a fost ierarh în Basarabia i-a agravat, desigur, reîntoarcerea în S.U.A., așa încât noile autorități comuniste l-au pensionat în 1948. Vlădica Policarp avea să se mute la Domnul în 1958, fiind îngropat la Mănăstirea Sf. Ioan Botezătorul din Alba-Iulia, unde i se și stabilise domiciliu obligatoriu. De aici, de la Alba Iulia, cu puțin timp înainte de a trece la Domnul, ierarhul Policarp trimitea o scrisoare

pastorală «către Episcopia Ortodoxă Română din America Vatra Românească - Grass Lake, Michigan», la 14 iulie 1958, semnând «episcopul Americii în retragere».

Grigorie Leu, episcopul Hușilor (1940-1949), a fost înlăturat din scaun și pensionat în 1949. Episcopul Leu a fost „pus în retragere” la 5 februarie 1949, când eparhia sa a fost împărțită între episcopiile de Roman și Galați, și a murit, în vârstă de 69 de ani, la 1 martie 1949, adică la nici o lună de la destituirea sa. Potrivit d-lui Cicerone Ionițoiu, episcopul Grigorie Leu a murit «otrăvit». Vlădica Leu a fost otrăvit în Mănăstirea Sfinții Apostoli Petru și Pavel din Huși, unde viețuia și care era și sediul Episcopiei Hușilor. Din cartea editată de Consiliul Național Român, în 1983, aflăm că «moartea misterioasă survenită pe neașteptate a episcopului de Huși, Grigore Leu», s-ar fi datorat faptului că «el era singurul care cunoștea pe făptaș și metodele folosite pentru exterminarea Patriarhului Nicodim și a mitropolitului Irineu Mihălcescu». Într-o lucrare editată în 1995, la Cluj-Napoca, găsim scris despre episcopul Grigorie Leu: «În cadrul Sinodului, a avut funcția de coordonator al Bisericii din exil. Datorită refuzului de a afilia bisericile române din exil la Patriarhia Moscovei, este arestat și ucis».

Din cele consemnate într-un cotidian bucureștean, din 21 aprilie 2001, otrăvirea episcopului Leu s-ar fi datorat și fugii fiului său preot, Vasile, în Occident, în august 1948, și care «a înființat mai multe parohii ortodoxe românești în exil, încercând să coaguleze exilul». Motiv pentru care, «în țară», scrie ziaristul, «reacția autorităților nu se lasă așteptată, în primul rând, a avut de suferit tatăl lui Vasile Leu, episcopul Grigorie Leu. Pe 25 februarie 1949, episcopul Grigore este invitat la București, pentru discuții. La întoarcere, i se face rău și, după trei zile, moare, fiind mai mult ca sigur otrăvit».

Valeriu Moglan Botoșăneanul, fost locțiitor al mitropolitului Moldovei în iunie-decembrie 1939, și locțiitor al episcopului Buzăului din 5 septembrie 1942 și până în ianuarie 1944, a fost depus din treaptă în 1949 și trimis la Mănăstirea Neamț, unde a și trecut la Domnul la 14 august 1949. De semnalat, însă, că, la Slujba înmormântării ierarhului Valeriu Moglan, din «15 August» 1949, săvârșită în biserica Mănăstirii Neamț, așa cum scria, foarte recent, un participant la aceasta - pe atunci diacon - actualul episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sucevei, preasfințitul Gherasim Cucoșel-Putneanul, «nu a fost niciun vlădică la înmormântare». Mormântul său este în cimitirul Mănăstirii Neamț.

Episcopia Caransebeșului a fost contopită cu Arhiepiscopia Timișoarei «la data de 5 februarie 1949», iar episcopul ei, Veniamin Nistor (24 august 1941-5 februarie 1949), potrivit părintelui Păcurariu, «s-a retras la Catedrala Reîntregirii din Alba Iulia». Realitatea este că episcopul Veniamin Nistor a fost «obligat să părăsească imediat eparhia pe care a condus-o timp de 8 ani, retrăgându-se forțat la Alba Iulia, în localul fostei reședințe a episcopului armatei, episcopie și aceasta desființată».

Profesorul Petru Ardelean scrie despre episcopul Veniamin Nistor într-un articol publicat în anul 2000, intitulat «Tragedia unui episcop», că «era urmărit permanent ca unul ce nu agreea regimul comunist». Pensionat «din oficiu și lipsit de orice resurse financiare», episcopul Veniamin pleca, deci, în februarie 1949 în reclusiune monastică la Mănăstirea Sfântul Ioan Botezătorul din Alba Iulia, unde și moare la 5 februarie 1963. Este îngropat în cimitirul mănăstirii, alături de alți doi ierarhi: Policarp Morușca și Ioan Stroia.

În iulie 1947, patriarhul Nicodim își alegea ca episcop vicar-patriarhal, cu titlul de «Ploieșteanul», pe Pavel Șerpe. Dar, doar după câteva luni, pentru atitudinea sa anticomunistă, autoritățile îl pun „în disponibilitate”. După destituire, episcopul Pavel Șerpe a fost trimis la Mănăstirea Neamț, fiind, timp de doi ani, ultimul director al Seminarului monahal - din toamna anului 1950 și până în vara anului 1952. De la Mănăstirea Neamț, a fost trimis «la Mănăstirea Bistrița-Neamț», și, apoi, «la Curtea de Argeș, unde se făceau cursurile de reciclare a preoților din toată țara». Aici, la Mănăstirea Curtea de Argeș, ultimul său loc de reclusiune stabilit de autorități, episcopul Pavel Șerpe trecea la Domnul, în 1978.

Arhiepiscopul Galaction Gordon, fost episcop vicar al Tomisului și fost secretar al Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, a fost «retras forțat din scaun în 1948» și trimis «cu domiciliul forțat în mănăstire». Dar «în 1955», arhiepiscopul pensionar Galaction Gordon «a anunțat» trecerea sa la vechiul calendar, fapt pentru care «a fost proclamat, la 5 aprilie 1955, conducătorul Mișcării stiliste, intitulat: Arhiepiscop și Mitropolit al Bisericii dreptslăvitoare de stil vechi din R.P.R.» cu sediul la Mănăstirea Slătioara din Moldova, construită «în 1948». Sinodul Bisericii Ortodoxe Române avea să-l caterisească pe Galaction în cadrul ședinței din 14 aprilie 1955. Spre sfârșitul lunii mai 1955, Galaction Gordon este invitat la București pentru a primi, chipurile, «notificarea legalizării Bisericilor stiliste», dar, în timpul călătoriei, este oprit «la Ploiești» de către «Miliție și Securitate și supus interogatorului», apoi, «mitropolitul este trimis cu domiciliul forțat la Cernica până în primăvara lui 1956». Condamnat la «șase luni de închisoare» în primăvara anului 1956, în toamna aceluiași an, mitropolitul Galaction a fost trimis «cu domiciliul obligatoriu la Mănăstirea Căldărușani». Adus la Căldărușani, mitropolitul Galaction reușește, totuși, să «sfînțească» trei episcopi în toamna anului 1956, și anume, pe părinții: Glicherie Tănase, Evloghie Oța și Metodiu Marinache. Episcopul Evloghie Oța a fost și el «închis» pentru o perioadă. La fel, și un alt episcop de stil vechi, «Pahomie, a fost și el arestat în nenumărate rânduri».

Din aprilie 1955 și până la trecerea sa la cele veșnice, în 1959, Galaction Gordon s-a «aflat sub atenta supraveghere a Securității», iar asupra morții sale «planează și astăzi suspiciuni», bătrânii călugări șușotind că «lucrurile nu ar fi fost tocmai curate».

Ierarhul Oradiei, Nicolae Popovici (28 iunie 1936-5 octombrie 1950), a fost și el trimis în surghiun «din dispoziția autorităților de stat», la 5 octombrie 1950,

la vârsta de numai 47 de ani. Mitropolitul Antonie Plămădeală scria, în 1992, că episcopul Nicolae Popovici «după ce în 1940 fusese expulzat de unguri de la Oradea într-un vagon de animale, devenind erou național al rezistenței împotriva Diktatului de la Viena, în 1950, e din nou expulzat din eparhia sa și mai trăiește zece ani într-un exil în afara eparhiei». Același mitropolit preciza că episcopul Nicolae a reprezentat «obrazul curat al Bisericii, căci el a fost atunci glasul de protest al întregii ierarhii și al întregii Biserici împotriva celor ce începuseră lupta cu religia, cu Biserica și cu slujitorii ei. Un glas s-a ridicat atunci în numele tuturor: „Nu acceptăm scoaterea religiei din școli”; „Nu acceptăm batjocorirea neamului și Bisericii noastre”, cum se încerca o infamie împotriva memoriei marelui Șaguna; „Nu acceptăm interzicerea tradițiilor noastre bimilenare creștine”». Părintele Păcurariu scrie, în ediția a V-a a *Istoriei Bisericii Ortodoxe Române*, din 2000, că episcopul Nicolae Popovici «a fost pensionat, întrucât ceruse dreptul de a se face catehizarea tineretului și criticase regimul în predicile sale». La rândul său, Vasile Manea, în ediția a II-a a cărții sale, *Preoți ortodocși în închisorile comuniste*, din 2001, scrie că episcopul Nicolae Popovici, «între numeroasele luări de poziție pentru care a fost prigonit, la 1 ianuarie 1950, la sfârșitul Sfintei Liturghii, în fața mulțimii de credincioși aflați în catedrală, a condamnat nedreptățile ce se făceau în țară: oameni întemnițați, deportați, împușcați etc. Când i s-a cerut să fie mai prudent, a răspuns: „credincioșii așteaptă îmbărbătare și mângâiere”». Consecința atitudinii demne a episcopului Nicolae Popovici a fost depunerea din treaptă și, apoi, «trimis forțat la Mănăstirea Cheia, județul Prahova, n.n. - unde a rămas (permanent supravegheat) până la moarte, în 1960 (în 1940, fusese expulzat din Oradea de autoritățile horthyste, acum era expulzat de cei de un neam cu el)».

La vârsta de numai 57 de ani, episcopul Nicolae Popovici își dădea «obștescul sfârșit la 29 octombrie 1960». După Răzvan Codrescu, ierarhul Nicolae Popovici a murit «în împrejurări pe cât de obscure, pe atât de suspecte». Cert este că episcopul Nicolae Popovici a trecut la Domnul «după ce s-a încercat de mai multe ori otrăvirea sa». Vasile Manea aduce ca probă a încercărilor de otrăvire a episcopului Nicolae Popovici însăși mărturia preotului profesor dr. Ilie Moldovan, care afirmă că, atunci când l-a vizitat pe episcopul Nicolae la Mănăstirea Cheia, vlădica i-a mărturisit «că a fost otrăvit de două ori și i-a cerut să îi transmită starețului de la Sâmbăta - părintele Dinu, fostul vicar al episcopului Nicolae Popovici - că așteaptă să îl scoată într-un fel de acolo». Totodată, Vasile Manea aduce ca mărturie și un fragment dintr-o ultimă scrisoare a episcopului Popovici adresată unui fost coleg de facultate, la 10 ianuarie 1960, în care-i destăinuia: «...datorită unor serii întregi de necazuri și nenorociri, care au venit în lanț, am fost la un pas de moarte. Mulțumesc însă Atotputernicului că m-a salvat și exclusiv lui îmi încredințez soarta vieții, mai ales, de acum înainte... Aș putea să scriu zeci de pagini de astă dată, dar tocmai de aceea nu scriu. Durerile mari se învăluiesc mai bine în taina tăcerii»;

în fine, Vasile Manea mai scrie că episcopul Popovici a murit «la Mănăstirea Cheia, în condiții neclare» și a fost înmormântat «la Biertan, în satul natal». După diaconul Ștefan Iloaie și Paul Caravia, episcopul Nicolae Popovici este «mort la Biertan, lângă Blaj». La 20 august 1992, era deshumat și reînhumat în Catedrala ortodoxă din Oradea, la 23 august din același an.

Părintele Onofrei Pompei, preot greco-catolic, intervievat de dl. Ilie Mihalcea, în 1995, la întrebarea: «Cunoașteți și alți slujitori ai bisericii care au suferit în temnițele comuniste?» a răspuns: «Episcopul Hosu, episcopul ortodox Popovici, care n-au cedat, alții și alții care n-au făcut compromisuri». Deci, pe episcopul Nicolae Popovici l-a cunoscut în temniță părintele Onofrei și-i elogiază ținuta demnă de acolo.

Ceea ce se cade a mai fi relevat este că, pe de o parte, episcopul Nicolae Popovici, fiind ierarh în scaun, asista la reuniuni ale mișcării isihaste «Rugul aprins al Maicii Domnului» de la Mănăstirea Antim, de la înființarea acesteia în 1946 și până la desființarea ei în 1948; pe de alta, același vlădică s-a numărat printre candidații la scaunul de patriarh în 1948, fapt care n-avea să fie uitat de cel care a ajuns atunci patriarh, adică, Justinian Marina. Tocmai faptele acestea, de altfel, aveau să contribuie nu numai la îndepărtarea din scaun și surghiunul lui la mănăstire, ci și la întemnițarea sa. Episcopul Nicolae Popovici fiind, împreună cu episcopul Eugenie Laiu Suceveanul, cei doi ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române care au fost întemnițați.

Vasile Lăzărescu a fost ales episcop al Episcopiei Timișoarei în iunie 1940. Episcopia avea să fie ridicată la treapta de arhiepiscopie în iunie 1947, iar, în septembrie al aceluiași an, la rangul de mitropolie. Ca mitropolit, Vasile Lăzărescu «a păstorit pînă la 18 decembrie 1961, cînd a fost pensionat» sau «pus în retragere de Sf. Sinod», potrivit părintelui Păcurariu. În realitate, însă, mitropolitul Vasile Lăzărescu a fost îndepărtat din scaun la 18 decembrie 1961 și trimis în surghiun la Mănăstirea Cernica, unde a trecut la Domnul în 1969. Mormântul mitropolitului Vasile se află «în cimitirul bisericii din Cornești, jud. Timiș».

Teodor (Trandafir) Scorobeț a fost ales arhiepiscop vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, cu titlul de Rășinăreanul, în 1946. Dar, «în 1948, a fost scos la pensie forțat» și trimis, desigur, la mănăstire. Lipsesc însă informațiile. Nici chiar în *Istoria Bisericii Ortodoxe Române* a părintelui Păcurariu nu găsim indicat unde a viețuit ierarhul Teodor și nici anul morții sale. Mormântul său se află la Rășinari.

Urmașul episcopului Nicolae Popovici pe tronul Oradiei a fost episcopul Valerian Zaharia (1905-1996), înscăunat la 25 noiembrie 1951. În ianuarie 1997, mitropolitul Antonie Plămădeală declara că Valerian Zaharia «intrase chiar ca mare simpatizant al socialismului și comunismului cînd a fost ales episcop, dar, după câțiva ani, și-a mai dat drumul la gură». Motiv pentru care, declara același mitropolit, episcopul Valerian «a fost scos fără milă din scaun și din Sinod și-a rămas așa pînă aproape la 50 de ani, dat afară», conchizând:

«Deci, oriunde s-ar fi putut isca, și Securitatea era pretutindeni, oriunde s-ar fi putut isca o asemenea inițiativă, pericolul era decapitarea imediată și înfricoșarea celorlalți». Scos «fără milă din scaun și din Sinod», episcopul Valerian Zaharia a fost la 12 decembrie 1969. Preotul Vasile Ailioaei, parohul Parohiei Podeanu din București, scria, în 1996, că vlădica Valerian «a fost pensionat împotriva voinței sale în decembrie 1969, clipă din care episcopul Valerian va redeveni un nonconformist singuratic, cum de altfel a fost toată viața». Același preot, Ailioaei, mai scria că episcopul Valerian Zaharia «s-a stabilit, după lungi peregrinări, care i-au condus pașii „de la Nistru pân’la Tisa”, în casa parohială a parohiei Podeanu, din strada Dornei nr. 70». Care au fost acele «lungi peregrinări», adică, unde a stat episcopul Valerian după îndepărtarea din scaun și până la venirea în casa parohială amintită, preotul Ailioaei nu le prezintă; în casa parohială a Parohiei Podeanu, episcopul Valerian s-a stabilit «în ultimii șase ani din viață», unde a și trecut la cele veșnice, în ziua de 13 martie 1996.

Episcopul Valerian Zaharia este, din cele cunoscute până în prezent, primul ierarh îndepărtat din scaun în timpul dictaturii comunist-ceaușiste.

Al doilea ierarh ortodox îndepărtat din scaun în timpul dictaturii comunist-ceaușiste a fost mitropolitul Nicolae Mladin al Ardealului (1967-1981). La 1 august 1981, mitropolitul Nicolae Mladin a fost «nevoit să se retragă din scaun», sau «retras», potrivit părintelui Păcurariu, stabilindu-se la Mănăstirea Sâmbăta de Sus, unde a și trecut la Domnul, la 1 iunie 1986.

Din cele prezentate, rezultă, deci, că autoritățile comuniste au folosit pentru reclusiunea monastică a ierarhilor ortodocși, depuși din treaptă, mănăstirile: Căldărușani, Cernica, Neamț, Agapia, Cheia, Cozia, Curtea de Argeș, Ciorogârla, Toplița, „Sfinții Apostoli Petru și Pavel” din Huși, „Sfântul Ioan Botezătorul” din Alba Iulia, Horaița, Sâmbăta de Sus, precum și schiturile: Darvari (București), Dragoslavele și Schitul Maicilor (București). Aceste așezăminte monahale ortodoxe - 13 mănăstiri și 3 schituri - făceau parte integrantă din spațiul concentraționar românesc și se aflau sub stricta și directă supraveghere a Securității.

Cu regret constatăm, însă, că, în niciuna din cele șase ediții ale *Ghidului așezămintelor monahale ortodoxe din România* - ultima, în 2001- editate de dl. Mihai Vlasie nu găsim nicio referință sau mențiune despre surghiunul vreunui ierarh ortodox într-unul din așezămintele monahale amintite mai sus. După cum, aceeași constatare este valabilă, din păcate, și în privința celor două ediții - I în 1993, a II-a în 1995 - ale lucrării, *Ghidul schiturilor, mănăstirilor și așezămintelor monahale cu moaște și icoane făcătoare de minuni*, apărută la Editura Anastasia din București și semnată de d-nii Ion Băcănar și Gheorghe Iacob.

Dacă la cei 28 de ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române, trecem și pe mitropolitul Visarion Puiu și pe episcopul Vasile Leu, rezultă că numărul celor care au suferit prigoana comunistă se ridică la 30. Adică 30 de ierarhi ortodocși

români au fost victimele dictaturii comuniste din România. La care, firește, se cuvin adăugați și cei doi ierarhi români ortodocși de stil vechi, ceea ce dă numărul total de 32. Oricum, indiferent de numărul lor, cert este că toți acești ierarhi prigonți de comuniști, unii chiar uciși prin otrăvire, și alții trimiși cu domiciliul forțat în mănăstiri și schituri - cei mai mulți dintre ei - reprezentau elita ierarhiei Bisericii Ortodoxe Române, care nu a voit să facă nici un compromis cu cei fără de Dumnezeu; într-adevăr, toți ierarhii depuși din scaun, trimiși în surghiun la mănăstiri sau schituri, supravegheați, prigonți, înțemnițați - doi - și unii dintre ei și omorâți, prin otrăvire, reprezintă «obrazul curat» al Bisericii Ortodoxe Române în lupta acesteia împotriva ideologiei inumane comuniste. Iată de ce se cuvine ca suflarea românească ortodoxă să nu-i uite. Iar Sinodul Bisericii Ortodoxe Române să-i canonizeze, în sfârșit, ca ierarhi mărturisitori, măcar pe unii dintre vlădicii ei martiri din anii dictaturii comuniste; în fond, este datoria morală a Sinodului, mai ales că, «dacă e adevărat că somnul rațiunii naște monștri, nu e mai puțin adevărat că nici amorteala memoriei nu produce îngeri».

*Comunicare prezentată în cadrul Simpozionului,
Experimentul Pitești - Secțiunea a II-a, 4-6 octombrie 2002
organizat de Fundația Culturală Memoria - Filiala Argeș.*

1947 - Acoperișuri (detaliu)

PAUL LEU

Răpit de KGB și condamnat la moarte la Liublianka

Prin militantismul său desfășurat împotriva antihristului de la Moscova, primul prelat al exilului românesc, ce păstora de la Gibraltar până la Marea Roșie, Victor-Vasile LEU, a speriat până și KGB-ul, condus de temutul Lavrenti Beria, fapt pentru care a fost declarat inamicul numărul unu al comunismului și al fărădelegilor săvârșite de acest cancer al societăților civilizate.

Pentru a neutraliza “dușmanul de clasă”, atât de influent de o parte și de alta a Cortinei de Fier, KGB-ul și Securitatea, condusă de generali ai KGB-ului, l-au urmărit prin spionii plantați în țările capitaliste și prin ambasadele din Londra, Viena, Paris, Istambul, Damasc, i-au interceptat convorbirile telefonice particulare și oficiale, i-au plasat “binevoitori” care se ofereau să-l “ajute” pentru a-și contacta fiica, rămasă în România, au imaginat diverse scenarii de suprimare, au plătit criminali de meserie care să-l asasineze, au înscenat un plan de răpire și compromitere deși, la Kremlin, i se hotărâse lichidarea fizică.

După o încercare nereușită de a-l asasina, aruncându-l înaintea trenului ce intra cu viteză în gara Innsbruck pentru care KGB-ul a plătit 2.500 de șilingi unui hamal, după cum rezultă din ancheta poliției austriece, s-a trecut la o altă tentativă de neutralizare.

În ziua de 16 august 1952, înaltul prelat, singur, îmbrăcat în haine civile, cu barbă, s-a dus la gara Graz, a dat la coletărie geamatanul mare, cu veșmintele și obiectele de slujbă, pentru a fi dus la Geneva.

Ajuns la Bruck, Austria, zona de ocupație engleză, cu alte trei valize, ce conțineau arhiva arhiepiscopiei

exilului, cărți, lenjerie etc., se pregătea să ia expresul pentru Cannes.

Deoarece până la orele 24, când avea sosirea trenul așteptat, mai era mult, după ce a predat, la bagaje de mână, pentru a fi expediate în Franța, cele trei geamatane ce-i mai rămăseseră, a pornit-o, pe jos, în oraș ca să cineze, având în mână doar o servietă de plastic.

La întoarcere, pe la zece jumătate-unsprezece seara, la mijlocul bulevardului din apropierea gării, a auzit pași grăbiți în spatele lui și a simțit o puternică lovitură de măciucă în moalele capului.

Și-a revenit într-o clipă și a vrut să se bată, a strigat după ajutor, dar strada era pustie.

Atunci, patru haidamaci au tăbărât asupra lui, l-au imobilizat, l-au trântit la pământ și apoi l-au urcat într-o mașină, unde i-au făcut o injecție, care l-a ținut fără cunoștință timp de două zile.

Pe când se afla sub influența drogului injectat în pulpa piciorului, răpitorii l-au pus să semneze diverse declarații, despre care nu-și mai aducea aminte decât vag.

Când și-a revenit, era tuns, bărbierit, cu părul vopsit roșcat-castaniu, cu identitatea schimbată.

Uitându-se pe fereastră, a constatat că se află în zona sovietică a Vienei, ascuns într-o casă conspirativă a KGB-ului, unde locuia o prietenă a agentului sovietic care-l urmărise în zona engleză și care-i furase, din portmoneu, ultima scrisoare de la episcopul Grigore și o scrisoare de la regina Ana.

Văzând că se află în mâinile inamicului, prizonierul soldat al credinței întru Hristos a încercat, mai întâi să fugă, și apoi să se sinucidă, înghițind 20 de pastile somnalin, stricând, astfel, planurile răpitorilor, deoarece au intervenit: spitalizarea, poliția austriacă din sectorul sovietic al Vienei, tratamentul de dezintoxicare ș. a.

Aici, a fost anchetat de un colonel rus pentru a-i stabili, doar, identitatea și apoi a fost transportat, cu avionul la Moscova, via Odessa și întemnițat la **Liublianka**, sinistra închisoare a KGB-ului din Moscova unde a fost deținut și mareșalul Ion Antonescu.

reședința arhiepiscopală la Istanbul sau la Ierusalim, la propunerea avocatului Mihai Răutu, se hotărâse să meargă în sudul Franței, pentru a se stabili, definitiv, la Monte-Carlo, dar... s-a trezit la Moscova.

Nefiind sigur că el este cel căutat, KGB-ul a ordonat Securității să aducă pe fiica sa, Florica Leu, studentă la filologie, pentru a-l recunoaște.

Anchetarea lui a continuat la Moscova, unde i s-a întocmit un dosar voluminos ce cuprindea pe lângă piesele anchetei făcută de KGB și multe declarații date de diverși indivizi din România, Viena și de aiurea.

Consemnările Securității sunt zgârcite în legătură cu arestarea și anchetarea sa de către KGB.

Despre această perioadă de detenție am găsit doar mențiunea lapidară, făcută într-un raport al Direcției a VIII-a MAI, în care se specifica: "Vasile Leu a fost arestat de către *organele unei țări prietene*".

Dacă anchetatorilor Securității, martirul întru Hristos le spune că a fost maltratat fizic și psihic la **Liublianka**, pastorul Wurmbrand, în cartea sa *Cu Dumnezeu în subterană*, detaliază aceste afirmații.

Răpitorii, văzând că nu pot scoate nici o informație plauzibilă de la prizonierul adus, cu atâta trudă și riscuri, din Austria, l-au torturat.

„- Foarte bine, *Preasfintite*, au zis anchetatorii KGB-iști, *o să-ți împrăștiăm memoria în sala de operații!*

Și-a ridicat mâinile, mi-a arătat că mai multe unghii îi fuseseră smulse.

- *Le-au smuls una câte una! Doctorul era în alb, ca și cele două asistente ale lui. Aveau tot echipamentul științific, în afară de anestezic.*

A fost torturat săptămâni întregi, ajungând aproape nebun, când rușii, trăgând concluzia că nu avea aproape nimic să le spună, l-au pasat Securității din București”, își amintea Wurmbrand.

Între altele, prizonierul politic a furnizat anchetatorilor KGB-ului și numeroase informații false. A inventat că a urmat școala de Informații de la Dublin, că a avut sarcina să organizeze Serviciul de Informații Englez în Orientul Apropiat s.a.

KGB-ul a trimis ofițeri în Orientul Mijlociu, la Chișinău și în Finlanda, pentru a verifica cele susținute de arhiepiscopul captiv, iar aceștia au raportat că

afirmațiile sale nu se confirmă, deci nu e spion englez, nu a fost în Finlanda etc.

A făcut aceste "mărturisiri" pentru a scăpa de tortură, pentru a îndrepta KGB-ul pe piste greșite și pentru a grăbi suprimarea sa. Nu a reușit.

După ce a fost interogat la **Liublianka**, până și de Lavrenti Beria, timp de șapte luni, prelatul exilului românesc a fost expedit, împotriva voinței lui, în R. S. România, cu ordinul de a fi executat.

Într-o notă, la Dosarul 71-7A, făcută de un agent al Securității, se preciza că Vasile Leu " ne-a fost adus arestat de către o țară prietenă, neavând domiciliul în R. P. R."

Fragment din volumul: Paul LEU, *Episcopi români răpiți și asasinați de KGB*, Fundația Episcop Grigorie Leu, București, 2005, 215 pg.

1972 - Lalele mov și roșii (detaliu)

PR. GHEORGHE LUNGU

Rebeliunea din parohia Gruiu – iulie 1950

La cererea credincioșilor și îndeosebi a Floarei Dincă, în ziua de vineri 7 iulie 1950, s-a plecat din Biserica Gruiu (Ilfov) într-o procesiune pentru ploaie. Disperați de marea secetă ce se ivise, circa 1500 de credincioși, în frunte cu cei doi preoți ai Sfintei Parohii, au hotărât să se roage lui Dumnezeu pentru a le aduce ploaie. Ajungând în centrul satului și anume la Troița Eroilor, procesiunea a fost oprită de către șeful miliției. E drept, procesiunea nu era „autorizată”, dar nici șeful de post nu le-a vorbit frumos drept care, în special femeile, și ambițioase, dar și furioase, au cerut preoților să meargă înainte. Cu alte cuvinte, să nu țină seamă de afrontul milițianului. Cu „Sfinte Dumnezeule, Sfinte Tare”, procesiunea se îndrepta îndârjită spre Puțul Sfintei Moaște. Până a ajunge pe câmp, gospodarii le ieșeau înainte cu gălețile pline și udau praful de pe uliți. Acolo, la Puțul Sfintei Moaște s-a săvârșit slujba pentru „la vreme de neploaie și de foamete”. Cum prin jur erau și ceva semănături, Sfinții Preoți au stropit cu aghiazmă acele semănături cerând îndurare celui de Sus. Cum însă incidentul cu milițianul nu putea fi negat, un om s-a ridicat pe ghizdurile puțului și așa, desculț cum era, a strigat că dacă Sfinții Preoți vor fi arestați, credincioșii Gruifului să sară cu mic cu mare și să-i apere.

La întoarcere nu s-a întâmplat nimic. S-a ajuns din nou la Biserică, s-a întocmit chiar și un proces verbal, iscălit de sute de credincioși, parcă totul intrase în normal, spiritele se liniștiseră, doar nenea milițianul n-avea astâmpăr. A raportat cazul mai departe.

Pe la opt seara, preotul Gheorghe Lungu a fost chemat la Sfatul popular provizoriu Gruiu. A stat cam un ceas în fața Primăriei așteptând să fie invitat înăuntru. Între timp sosise la Sfat și o mașină din care s-au dat jos niște tovarăși dar și o tovarășă care știa să înjure de mama focului. De cum a fost pofțit înăuntru, asupra preotului s-a abătut o altfel de „ploaie”. Una de injurii. Mai breaz ca toți s-a dovedit a fi chiar președintele Sfatului care vroia să arate celor de la plasa Fierbinți (de unde și veniseră) cât este dumnealui de vigilent.

Pe de altă parte credincioșii presimțind pericolul se adunau la Sfat, aglomerând coridoarele. E informat și președintele că afară nu-i bine. Unele femei încep să bocească. Plânsul lor se aude. Se deschide o ușă ca să se vadă ce-i. Paraschiva lui Drăghici Urduban îl întrebă plângând pe preot dacă nu cumva e arestat.

Preotul le roagă să părăsească Sfatul spunându-le că nu s-a întâmplat nimic deosebit. Atunci mergi cu noi! au hotărât ele. Ajunși în drum, se constată că nu era vorba doar de un grup de femei, ci de aproape tot satul. Cu toții se hotărăsc să-l ducă pe preotul Gheorghe Lungu până la casa parohială. Necazul e că oamenii în astfel de cazuri nu tac. Credincioșii blestemă în gura mare necredincioșii, păgânii, milițienii, revoltă în toată regula. Un credincios se urcă în clopotniță și pornește clopotul cel mare, cel de 510 kilograme. Dangătul clopotului bătând aprig în plină noapte e auzit și de credincioșii din satul Bâra. Mironel, fiul preotului Petre Georgescu, bate clopotul cu și mai multă înverșunare. Sătenii din Bâra trec gârla și vin în mâini cu măciuci. Nu-i de glumă. Preotul Gheorghe Lungu e dus la Casa parohială iar mulțimea rămâne afară

hotărâtă să-l păzească. În Casa parohială se aflau așadar preoții Gheorghe Lungu, Mihai Alionte și Ion Vărășteanu. Dinspre Turbați se aude venind o mașină. Cetățeanul Gogu a lui Beșleagă le face semn de oprire. Vrea să-i întrebe cine sunt. Cum, cine erau? Tot cei de la Fierbinți! Oamenii răstoarnă mașina și-i iau pe ocupanți la bătaie. E bătut și șoferul dar care nu era vinovat cu nimic, sărac de el. Dar nici cei de la Sfat nu stau degeaba. Anunță autoritățile, armata. În centrul Gruuiului se țin discursuri. Casa parohială, cu toate împotrivi-rile sătenilor, e înconjurată de milițieni. Trei ofițeri îmbrăcați însă în civil dau buzna în casa parohială. „Câți popi sunteți aici?” Erau doi. „În numele Legii sunteți arestați!”

Mergând spre Sfat, și având situația sub control, căpitanul Iștoc îi dă una în gură preotului Alionte podidindu-l de sânge. Nu se mai poate opune nimeni. Pe marginea șantului sunt postați o groază de milițieni, toți în poziție de tragere. Ajungând la Sfat și intrând în clădire, preotul Gheorghe Lungu primește și el un pumn între ochi ca să știe ce-l așteaptă. E culcat la pământ. E târât într-o încăpere a Sfatului și obligat să stea cu fața la perete, dar atenție! într-un singur picior. Între timp arestările continuă. Sunt arestate alte 40 de persoane printre care și doctorul Dumitrache de la Lipia.

Trece noaptea cum trece. Odată cu ivirea zorilor începe și luatul de declarații. Cam pe la orele 11 (asta sâmbătă, 8 iulie 1950) apare un camion al Armatei. Nu venise fără rost, ci cu un anume scop. Preotul e urcat în cabină iar sus (după o oarecare triere) sunt urcați 14 bărbați dar și... patru femei! De jur împrejurul lor, milițieni. Au fost săltați în afara preotului Florea Dincă, Niță Toma Iosif, Joiță Lumânare, Tinca Ivan Leonte, maiorul Mielu Băicoianu, Vasile

Mihai, Toma Rătoi, Codrin Pastramă. Suntem plimbați prin satele Greci, Fierbinti, Ungureni, Gherghița, Potigrafu, Otopeni, apoi înspre Tunari, Ștefănești, Afumați, suntem arătați lumii, cum erau arătați bandiții de pe timpuri deși nu furaserăm nimic de la nimeni. Suntem astfel „plimbați” până-n satul Drăgoești. Aici erau alți revoltați, dar pentru faptul că se împotriveau să dea cota de grâu. Satul Drăgoești arăta jalnic. Toate geamurile Sfatului popular de-acolo erau sparte, firele de la telefoane tăiate. Ni se umple camionul nostru cu alți arestați și suntem cu toții duși la București.

Ancheta

Zăresc Seminarul Nifon unde mi-am făcut studiile. Noi însă am fost predați Securității de pe calea Rahovei. Suntem introduși într-un subsol. Un nemernic de securist tânăr vine să-mi șuiere la ureche că soția mea, care avea 18 ani, este „vizitată” de tineri, că tinerii fac „coadă” la ea și tot nemernicii din astea. Râdea ca un bezmetic, rânjind la mine ca un câine care-i gata să te muște. Mi se face totuși prima anchetă. Mi se impune să scriu că și eu m-aș opune cotelor ce trebuiau predate la Stat. Ajuns în ziua de luni urmează o altă anchetă. Într-altă zi, o nouă anchetă. Sunt confruntat cu Floarea Dincă. La această confruntare erau de față trei ofițeri ai Securității. Unul din ei își freca mâinile și zicea: „Încă n-am bătut popă niciodată”, mârâia el. „Ha, ha, ha!” râde altul... „stai că avem imediat de-o liturghie!” Suntem băgați la mijloc și luați imediat la bătaie. Dar bătaie, bătaie! Printre pumni și picioare date – care cum erai nimerit – se aude întrebarea: „Cine a cerut sfeștania?” „Noi poporul!” – a răspuns curajos Floarea Dincă. Sunt luat de guler și azvârlit afară din camera de anchetă. Dar nu și eliberat.

Jilava

După alte zile de chin sunt urcat cu alți viitori deținuți într-o dubă și duși la Fortul Jilava. Am fost „încartiruit” în camera „11” pe unde au fost închiși (așa am auzit) Zelea Codreanu și Mareșalul Antonescu.

Această cameră „11” era dreptunghiulară fiind prevăzută drept „mobilier” cu un hârdău – tinetă – cu un capac din scândură deasupra, un fel de „WC” dar unde își făceau necesitățile 80 de deținuți sau pușcăriași, cum vreți să le spuneți. Paturile erau suprapuse. Primul pat era denumit „cușetă”, al doilea pat, cel de deasupra era denumit „partal”. Sub ele, adică direct pe ciment, erau cei ce dormeau la „șerpărie”. Saltea ne era scândura goală. Pentru cei ce dormeau la șerpărie saltea le era cimentul. Și acum, alimentația: dimineța ni se dădea un terci de mălai. La orele 11 ni se aducea o pâinică neagră și rotundă dar tăiată inegal în 4 porții. Bucata cea mai mare o lua astăzi unul, mâine altul. La ora 12 venea alt hârdău, dar cel cu mâncarea. Cât am stat acolo doar trei feluri de mâncare am consumat: fasole, ciorbă de cartofi, arpacaș. Toate trei fără de carne. În celulă nu existau decât 33 de gamele. Nu aveam linguri sau furculițe. Erai obligat să mănânci în mare grabă ca să

eliberezi gamela pe care o aștepta altul. Era o foamete cumplită. Unii dintre deținuți mâncau var de pe pereți, alții lungeau săpunul pe care-l șterpeleră de la baie doar, doar, de-or mai păcăli cumva acea foame cumplită.

Salvarea

Cazul de la Gruiu (dar numai privind persoana mea) e adus la cunoștință Părintelui Patriarh Justinian care, împreună cu vicarul său, preot Alexandru Ionescu, fac un memoriu la Ministrul de Interne Teohari Georgescu explicându-i că așa este tradiția la români: la vreme de secetă, credincioșii ortodocși fac astfel de procesiuni pentru a-l ruga pe Dumnezeu să ne dea ploaie. Sunt însă numai eu eliberat. Preotul Mihai Alionte împreună cu un lot de 10 persoane sunt judecați de Tribunalul Militar și condamnați astfel: Preotul Mihai Alionte 4 ani de Canal, Floarea Dincă, Joița Lumânare, Mita Frichiaș, Stere Barteia, Lică Buru, Costică Roibu, Nae Mocanu, Nelu Lala, Nicolae Ciocoi la câte 3 ani sau la câte doi ani și jumătate condamnare la Canal. Preotul Alionte s-a întors bolnav de TBC, și s-a stins. Lică Baru a murit și el dar de ciroză. Dintre toți aceștia mai trăim doar doi: eu și Gogu Beșteagă care a împlinit de curând 82 de ani.

Încheiere de spovedanie

Așa ne-a fost dat ca să trăim. În privința slujbei pe care mi-am dus-o printre enoriașii mei, cred că mi-am făcut datoria. Am fost arestat când aveam 24 de ani dar în toamna aceluiași an am fost eliberat în urma memoriului amintit. Reîntors în Parohia mea de suflet am duhovnicit mii, zeci de mii de spovedanii. În linii mari, o fac acum și pe a mea. Sunt multe, foarte multe de povestit. Uneori n-am cui să le spun. Îndur acum uitarea acelor credincioși pe care i-am asistat sufletește și i-am slujit. Să nu uităm să facem mereu bine. Uneori, în locul recunoștinței pe care crezi că ai merita-o, ești răsplătit cu rău și ce-i mai dureros decât toate cu uitare.

Timp de 39 de ani n-am fost uitat însă de-un agent al Securității din Gruiu care avea sarcina să raporteze în fiecare lună erorile mele „ideologice” deși, acestui agent, din câte îmi amintesc nu i-am încredințat nicio taină și de niciun fel. Fie iertat pentru că de astfel de ciripitori am avut parte mulți dintre noi. Fie iertat și pentru faptul că n-a știut cât rău poate face.

E greu să înțelegi că pentru binele unei Parohii trebuie să-ți dai toată oste-neala și toată străduința de care ești în stare. Vreme de 50 de ani, pe lângă îmbunătățirile aduse Parohiei (nu le enumăr, dar nu-s puține!) am botezat 3000 de copii, am avut circa 2500 de înmormântări, i-am bucurat pe tineri, unindu-le viețile, în circa 2000 de cununii.

Cu Dumnezeu, înainte!

Articol preluat din ziarul local *Snagov*, nr. 52 / septembrie 2003

DRAGOȘ CARCIGA

Destin în crepuscul: Părintele Filotei Movileanu 1955 – 1964

În anii când lumina venea de la răsărit viețile omenеști costau și contau foarte puțin. Arestările arbitrare, anchetele sângeroase, mărturisirile smulse cu forța, procesele-spectacol aminteau de realitățile sovietice ale Marii Terori. Se măcinau destine în lunga noapte a reglărilor de conturi între adversarii politici sau de clasă. Închisorile, coloniile penitenciare, deportările care au dat naștere la satele durerii celor dezrădăcinați din Banat în Bărăgan și reeducarea de tip Makarenko declanșată în penitenciarul din Pitești de fostul FDC-ist Țurcanu și acoliții săi din ODCC aveau drept unic scop construcția omului de tip nou conform unor norme dezumanizant de rapace. Prin dosarele personale ale deținuților se creau individualități într-un univers concentraționar sălbatic, al vieților de serie. Abia în acte, chiar și după eliberare, ajungea omul să fie reabilitat: apărea acest cuvânt în certificatul său de deces. Dintre cei cuprinși în sfera de influență a groazei fețele bisericеști au fost printre cele mai lovite, indiferent că era vorba de preoți de mir sau de oameni care îmbrăcaseră chipul îngeresc, de ortodocși, uniți sau catolici. Au existat oameni care au petrecut chiar și zece ani în închisorile comuniste, și care azi ajung să-și povesteasca trecutul cu un fel de calmă detașare. În cazul preoților, și nu numai, este vorba despre asumarea deplină a învățaturii soterologice hristice drept premisa fundamentală a sporirii capacității de supraviețuire; “Câți în Hristos v-ați botezat/ În Hristos v-ați și-mbrăcat”. Devoranta iubire față de aproape, asceza și rugăciunea inimii practică cu ardoare catehetică, percepția suferinței din detenție ca realitate martirică necesar a fi

îndurată pentru a ispăși nu doar suferințele proprii, dar și pe cele ale neamului românesc au reprezentat criteriile de formare ale unei altfel de elite, zisă "a harului", care nu se dorea a fi politică ori politizată, ci numai profund umană într-un stat în care ierarhizările valorice fuseseră deplin răsturnate. Preotul nu are numai răspundere față de sine, ci și față de cercul său de credincioși, deoarece prin Taina Sfintei Spovedanii păcatele acestora din urmă trec din sarcina spoveditului în sarcina sa, el urmând a da socoteală pentru turmă la Judecata de Apoi. El nu poate cunoaște mântuirea deplină decât în sens comunitar, - "Paște oile mele, paște mielușeii mei!...", a zis Hristos Apostolului Petru. Pe de altă parte, la origine, creștinismul a reprezentat o religie care a avut priză în rândul marginalilor, al celor obligați să facă munci umiltoare ca să subziste, după cum s-a și întâmplat, după două mii de ani, cu deținuții sistemului concentraționar comunist în variantele sale sovietică, chinezească, românească etc. "Doamne", a glăsuț cândva tâlharul pe cruce, "adu-ți aminte de mine întru Împărăția Ta." "Adevăr zic ție," a răspuns Hristos, "că astăzi vei intra cu Mine în Rai". Dumnezeu caută la sufletul omului, ne învață Cuvântul lui Hristos, de aceea un punct important al Evangheliei acestuia este renunțarea, în primul rând de ordin material. "Feriți-vă de farisei care se roagă îndelung, să-i vadă lumea, și umblă după locurile de vază în sinagogi și la ospețe. De aceea mai mare osândă își vor lua !...". Dintr-o perspectivă sacerdotală conștientizarea asumată a sentimentului sacru înseamnă o trasătură fundamentală a spațiului concentraționar românesc; realizarea împăcării cu

sine, cu Hristos, cu tovarășii de suferință îndreptățește afirmația: "Afară sunt câinii și ucigașii... e întuneric și scrâșnirea dinților." Într-un astfel de mediu spiritualizat și spiritualizant prin realizarea dimensiunii martirice a suferinței mercantilismul original al delatorului, de pildă, ori spaima sa de moarte, ori micimea sa de suflet pălesc în fața iubirii față de aproapele, odată cu individul înălțându-se către Dumnezeu și comunitatea de oameni înregimentați recluziunii. În temniță solidaritatea este vitală, deoarece un bloc uman presupune o rezistență sporită în fața represiunii; în schimb rezistența individuală va duce, mai devreme sau mai târziu, la eșec. Acest fapt a fost pe deplin înțeles și apreciat de către părintele Filotei Movileanu în anii deportării sale în Bărăgan, cu totul

nouă ani de deportare pe diverse termene doar pentru vina de a fi încercat inițial să-și pună în aplicare unele dintre drepturile sale constituționale – libera alegere și libertatea de exprimare – prin încercarea de a se preoți într-un stat care combătea înverșunat misticismul; iar ulterior pentru complicitate la “crimele” petrecute la Mănăstirea Vladimirești și pentru port ilegal de uniformă.

Părintele – mai corect spus viitorul părinte duhovnic al Mănăstirii de maici Nămăești – s-a născut la 1 ianuarie 1936 într-o familie modestă, al șaptelea din doisprezece copii. A cunoscut bine cazul maicii Mihaela de la Vladimirești, care se facuse vinovată de adăpostirea, în anii 1944-1946, a unor tineri SS-iști în incinta Mănăstirii. A intrat frate la o mănăstire în Vrancea, unde s-a retras la liniște ca sihastru. Motivele acordării de azil celor doi militari germani au fost de ordin strict umanitar, însă natural că acest fapt nu conta în ochii autorităților aflate în plină hăituire a celor care ne deveniseră dușmani după săvârșirea actului de la 23 august, cu urmări funeste pentru armata și statul român. Cei doi SS-iști au fost scoși în afara Mănăstirii de Crăciunul anului 1946, având asupra lor buletine de identitate românești false. Au reușit să părăsească România și, odată întorși în Germania de Vest, peste ani cel mai puțin fanatic dintre aceștia a reușit să facă o frumoasă carieră de antreprenor de construcții. După 1990 el a fost principalul susținător al reconstrucției Mănăstirii Vladimirești, împrăștiată în cele patru vânturi de stihiiile vremurilor tulburi. Între altele prin străduința sa s-au conceput și construit câteva icoane din mozaic de sticlă, încastrate în zidul noii biserici mănăstirești, reprezentând scene din viața Maicii Domnului. Unele dintre maici fuseseră închise, dar majoritatea scoase afară din mănăstiri și încadrate, forțat, în câmpul muncii. Erau obligate să poarte haine mirenești și, dacă se întâmpla să apară public în rasă, atunci erau arestate și li se întocmeau formele de trimitere în judecată sub pretext de “port ilegal de uniformă”. Părintele, care frecventase Vladimireștiul, s-a trezit deportat în Bărăgan pentru cinci ani, din pricina unei acuzații de “complicitate la activitate contrarevoluționară”. Dar în 1960 autoritățile au constatat că efectele deportării au fost salutare deoarece deținutul refuza ca să se plece, păstrându-și vechile opinii privitoare la regim, așa că a primit un supliment de doi ani ca să se mai gândească. În 1962, în urma verificărilor, viitorului preot îi este prelungită deportarea pentru încă doi ani deoarece refuza, în continuare, “să se transforme”. Dar impunerea domiciliului forțat în Bărăgan trebuia să fie, în fapt, o pedeapsă administrativă – suspectul, considerat ca având un grad ridicat de pericolozitate, nu trebuia să fie eliberat vreodată. Ajutorul dumnezeiesc a survenit însă în vara lui 1964, cu ocazia decretului de amnistie generală a delictelor de ordin politic.

După cum se știe în Bărăgan au fost deportați sași și români din Banat, iar în locul lor au fost trimiși aromâni dobrogeni, care veniseră acolo din sud, în urma schimbului de populație dintre România și Bulgaria în problema Cadrilaterului. Când deținutul Movileanu ajunge însă într-unul dintre acele sate apărute ca din pamânt el nu mai găsește pe nimeni dintre întemeietori, care

fuseseră demult trimiși acasă, ci numai foști preoți sau călugari, scoși de prin mănăstirile desființate, și foști prizonieri români în Uniunea Sovietică. Aceștia din urmă, conform acordurilor internaționale, trebuiau să petreacă în prizonierat patru ani, pentru a participa la refacerea statului cândva atacat, azi învingător; la sfârșitul acestui termen urma să fie returnați statului de origine. Oriunde își întinsese însă puterea în Europa, URSS a încheiat înțelegeri speciale cu autoritățile statelor-satelite. Conform acestor înțelegeri niciunul dintre prizonierii repatriați nu avea să fie eliberat în cazul în care NKVD-ul stabilise că acesta se făcea vinovat de crime de război sau de spionaj contra Uniunii Sovietice ș.a. Pentru cazul românesc singurii eliberați cu adevărat au fost membrii diviziilor de voluntari organizate după model sovietic “Tudor Vladimirescu” și “Horea, Cloșca și Crișan”, care, de altfel, au și furnizat la întoarcerea în țară cadrele necesare viitoarei comunizării a armatei. Ceilalți au fost retrimiși în România conform înțelegerilor internaționale la patru ani de la momentul căderii lor în prizonierat – majoritatea celor aflați la muncă forțată în Siberia provenind fie din rândul celor prinși cu ocazia mării înfrângeri de la Cotul Donului, fie din rândul celor prinși cu ocazia mării ofensive a Frontului II Ucrainean din vara lui 1944, în nordul Moldovei, fie din rândul celor care, în haosul survenit în liniile românești între 23 august și 12 septembrie în lipsa încheierii unui acord scris de armistițiu între România și URSS, au fost considerați în continuare drept inamici și capturați în această calitate, în condițiile în care noile ordine cereau ca să întoarcă armele contra foștilor aliați și să îi considere prieteni pe dușmanii de până mai ieri. Fiecare dintre cei aflați în prizonierat în Răsărit și-a avut dosarul său la NKVD, care l-a însoțit până la Prut la întoarcerea sa în România, după care deținutul și inevitabil sa anexă au trecut în mâinile nou-apărutei Securități, consiliată de către sovietici. La Prut majoritatea foștilor prizonieri de război au fost rearestați, judecați și condamnați în funcție de acuzele aflate în dosarele sovietice. Fie au fost deportați în Bărăgan, în locul celor reîntorși acasă, fie au fost condamnați la pedepse privative de libertate pe termen lung, fie s-au trezit în infernul coloniilor penitenciare ca Periprava, Galda sau Canal, murind uneori în accidente de muncă pe teritoriul țării pe care juraseră cândva să o apere chiar și cu prețul vieții. Cei ajunși în Bărăgan au beneficiat de locuințele, uneltele agricole, suprafețele cultivate de teren, animalele de lapte, carne, tracțiune ș.a. agonisite de cei de dinainte cu mare trudă. Bani erau rari în acele sate, ca să ne exprimăm politicos, iar trocul era unanim răspândit. Singurul contact cu lumea exterioară – milițianul care venea să verifice situația generală a coloniei de deportați. Cei morți aveau parte de un nume scris pe o cruce, dar erau rare cazurile în care familiile lor și reușeau să îi aducă acasă. Medicamentele erau rare, medicii deportați se descurcau cum puteau ca să salveze cât mai multe vieți.

Odată deportarea terminată, viitorul preot s-a văzut obligat să învețe meseria de mecanic pe care a și profesat-o vreme de un an și ceva. Supraviețuirea își are, dintotdeauna, legile sale draconice. Părintele nu a fost foarte chinuit,

ajutându-l și calificarea obținută în perioada sa de întoarcere din deportare. “Măi,” a zis atunci unui căpitan ori colonel de Securitate, nu-și mai aduce bine aminte, “dacă voi mă-nchideți, îmi faceți un mare serviciu, deoarece sunteți obligați prin regulament să-mi dați de îmbrăcat și încălțat, să beau și să mănânc, și totul pe degeaba”, adică gratis, a adăugat râzând în fața mea după trecerea a patruzeci și cinci de ani. Auzise că într-o închisoare, în corpul de gardă, se făcea primirea deținuților de către un gardian nu prea înzestrat intelectualicește. Acesta l-a întrebat pe unul dintre nou-veniți: “Ce-ai fost înainte?” “Turnător, să trăiți”. “Nu, bă,” a răspuns gardianul crezând că este vorba de un transfer, “nu mă interesează ce ai făcut în pușcărie, spune-mi ce meserie ai avut !” Până la urmă a reieșit din cercetări faptul că omul avusese meseria de turnător în forme de metal la Uzinele Reșița înainte de arestarea sa. După eliberarea din deportare a reușit să absolve seminarul și să fie hirotonit preot în 1971. A fost numit pe lângă sediul Episcopiei Argeșului, unde a constatat că Securitatea își avea propriul său împuternicit, documentat ca “inspector în probleme legate de cult”: acesta răspundea de primirea și trierea corespondenței episcopale, de conceperea și trimiterea răspunsurilor, de supravegherea vieții religioase din eparhia respectivă în scopul surprinderii elementelor sacerdotale susceptibile a deveni colaboratori. Părintele nu învinovățește azi pe nimeni dintre cei care au acceptat colaborarea cu Securitatea, deoarece acest lucru s-a întâmplat fie datorită fricii față de dezvăluirea trecutului mai puțin avuabil din punct de vedere comunist, fie din grija față de familie, fie din “slăbiciune omenească”. Acel împuternicit nu avea niciodată gradul inferior celui de căpitan de Securitate, și căuta în permanentă ca să substituie propria rețea de informații celei episcopale, alcătuită din preoți cu mai multă frică de Dumnezeu, care aveau datoria de a-l menține pe înaltul ierarh în strânsă legătură cu problemele credincioșilor. Lunar, trimestrial sau semestrial împuternicitul respectiv își trimitea raportul către centru, alături de dosarele colaboratorilor mai vechi sau proaspăt racolați. Aceștia figurau pe o listă, de fapt un stat de plată pe care trebuiau să apară în caz că acceptau “să toarne” pentru bani, dar de obicei refuzau să semneze, ca să nu rămână vreo urmă scrisă a trădării lor, iar în ceea ce privește banii, împuternicitul obișnuia să întrebe: “Nu-i așa că tu nu ai nevoie de banii ăștia?” Și, de obicei, nu aveau, deoarece le era teamă să nu afle cei din parohia lor că deveniseră informatori. În ceea ce-l privea pe împuternicit, el era asemeni unui hoț de buzunare: chiar dacă putea deveni la un moment dat dureros pentru el practicarea activă a meseriei sale, nu îi era niciun moment pusă viața în primejdie. Desigur, putea recurge la represalii groaznice împotriva unui virtual reclamant, și atunci preotul respectiv prefera să se abțină din a-l denunța superiorilor pentru abuz. Și pe lângă părintele Movileanu s-au făcut unele încercări de a-l coopta în rețeaua de informatori, dar el a replicat scurt: “Numele meu este Ioan, și nu Iuda”. Știa că se află sub urmărire, dar nu dorea să cedeze. După ceva mai mult de douăzeci de ani de la eliberarea sa a manifestat public dorința de a pleca în

pelerinaj în Țara Sfântă.

După ce a pierdut două luni cu întocmirea actelor necesare și cu amânările succesive a mai avut de surmontat următorul obstacol: îi trebuia suma de 100 USD pentru a demonstra ca are banii de buzunar necesari susținerii financiare a sejurului în Israel. Am înțeles de la părintele că, odată plecat, nu avea voie să întârzie mai mult de două săptămâni și că dorea să se întoarcă. Printr-o rudă a sa, profesor, care avea doi foști elevi plecați de mai multă vreme în Statele Unite ale Americii, a reușit achiziționarea unei bancnote de 100 USD. "Perfect", și-au zis hăitătorii, "asta-i ocazia perfectă de a-l înfunda pe popă pentru deținere ilegală de valută". Dar a scăpat ca prin urechile acului atunci, făcându-și totuși pelerinajul după 1990. Înființarea CNSAS l-a determinat să creadă că, în sfârșit, lucrurile au început a se pune pe roate în România, și că va putea să-și consulte dosarele personale aflate în arhivele fostei Securități, adică dosarul în baza căruia suferise trei arestări și două condamnări, și dosarul de urmărire, ale cărui piese acopereau o perioadă de douăzeci și cinci de ani. Dezamăgirea sa a fost cruntă: primul dosar i-a fost pus la dispoziție după o așteptare de doi ani, pe data de 5 iulie 2004, dar nu conținea decât date pe care părintele le cunoștea deja – că doar trăise "dovezile" acelea pe propria-i piele; iar celălalt încă nu i-a fost înmănat, aflând de la unii cercetători că ar conține unele nume de falși prieteni care ani de zile își manifestaseră patriotismul de pârător denunțându-l la Securitate. Inițial i s-a pretextat că dosarul nu este de găsit; când l-au văzut domnii de la CNSAS că insistă în afirmarea drepturilor sale cetățenești – motiv pentru care, în trecut, făcuse închisoare – i-au zis că anumite părți din acesta au disparut. A înțeles că în noua Românie continuă să funcționeze dictonul orwellian: "Toate ființele sunt egale între ele, dar unele sunt mai egale decât altele". Și că, prin urmare, este puțin probabil să afle vreodată numele celor ce l-au trădat de la cei care, în loc să-și facă meseria cu onestitate, preferă să tacă, ascunzând mizeria unui regim dictatorial sub preș chiar la comanda foștilor responsabili. Dar speră, pentru că speranța reprezintă cel din urmă lucru ce poate fi ucis de nepăsare ori de ingratitude; speră că suferința sa trecută nu a fost în zadar, speră că nu a trăit degeaba, speră că va veni o clipă în care cei însărcinați cu dezvăluirea nepărtinitoare a trecutului nu vor mai dori, din motive politice, să tacă.

DAN CERNOVODEANU

Breviar biografic

MOTO: *Când amănuntul este viața unui om,
el reprezintă pentru mine toată lumea și toată istoria.*

BAURCEANU, (un destin implacabil) născut în 1931, Comănești-Covurlui – Galați, prin sentința Nr. 438 din 9 iulie 1952 a Tribunalului Militar București a fost condamnat pentru activitate anticomunistă la 15 ani muncă silnică, 5 ani degradare civică și 100 lei cheltuieli de judecată. CICLUL recluziunilor: Arestat în 1951, Jilava, mina de plumb Baia Sprie, mina de plumb Cavnice (înființare-desființare), mina de plumb Baia Sprie (desființare), Aiud Zarca, Gherla Zarca, Periprava, Galați, Jilava, grațiat în 1964. A împlinit vârsta de 21 ani și vârsta de 33 ani în Jilava. Anticomunist de la 23 august 1944, în această chestiune nu a avut momente de îndoială. Știa din lic. militar versurile: „HOARDE PĂGÂNE DIN RĂSĂRIT/ CÂND HOTARUL SFÂNT AL ȚĂRII AU COTROPIT...”

Opțiunea politică a fost determinată de istoria zbu-ciumată a acestor plaiuri carpatine. Intuise și învățase că o doctrină politică ce vizează distrugerea proprietății private vizează în fond distrugerea instinctului de conservare. Printre calitățile sufletești, credința în Dumnezeu avea aceeași intensitate ca cea în adevăr și dreptate. Dacă-l lăsa să se privească pe sine, nu arareori îl auzea spunând: „Dumnezeu m-a ajutat să disting la timp binele de rău, să rămân în permanență eu însumi”. Renumit în închisori și lagăre, grija lui Baurceanu a fost să-și ducă singur crucea. În mina de plumb Cavnice a căzut din abataj pe galerie. Acolo circulau vagonete încărcate cu minereu care l-ar fi putut

Dan Cernovodeanu

strivi. E mai mult decât convins că a fost salvat în ultima clipă de puterea divină. Era noaptea anului nou 1952-1953.

La Aiud, în 1957, fiind în greva foamei și suportând supliciiul unei alimentații forțate, a fost singurul căruia i s-au turnat cca. 100 ml lapte cu praf de ou (ca să acopere cele 600 de calorii necesare supraviețuirii) în plămâni. Sanitarul - din greșală? - i-a introdus furtunul pe trahee în loc de tubul digestiv. Laptele „favorizat” de căldura plămânilor s-a coagulat, i-a acoperit alveolele pulmonare și respirația a crescut de la 16/minut la 120/min (acte de arhivă Aiud). Era singur în celulă. Dar și de data asta Dumnezeu nu l-a părăsit, i-a mai dat puterea de a transmite prin Morse să vină doctorul celularului. După ultimul cuvânt a căzut în comă. Mesajul lui a fost recepționat de Belu Zilber din celula alăturată, autorul eseului *Monarhia de drept dialectic*. Acesta nu a întârziat, anunțând imediat gardianul, apoi medicul. A fost întreținut cu masca de oxigen și tratament intensiv. Astăzi are capacitatea respiratorie 50%, conform măsurărilor efectuate la Spitalul Fundeni în 1990. Le-a rămas recunoscător medicilor deținuți Weselowski și Georgescu și celor ai spitalului penitenciar: Marinescu și Ionescu. Demnitatea și portretul moral nu l-au scutit nici de cumplita bătaie din luna iunie 1958. Scenele acestea se găsesc descrise autentic în romanul lui Paul Goma „Gherla”, subiectul fiind bătaia pe care a luat-o el în nov. '58. Echipa este cea nominalizată în roman. Mai poate să adauge încă o secvență de mare cruzime. La câteva zile, epuizat de bătaie, se afla în beci, unde dușumeaua era un grătar de lemn sub care era un strat de apă. Un locotenent, dornic să-și manifeste atașamentul față de comunism, a venit să continue bătaia. BAURCEANU s-a lipit de zidul rece al beciului. Depășise de mai multe ori pragul maxim al durerilor fizice, le cunoștea intensitatea. De aceea a vorbit calm: „*Loviți-mă în față, la spate nu mai aveți unde, totul e negru, totul e sânge*”. Locotenentul - mândrie a Securității române - l-a ascultat și a început să lovească cu sete, peste umeri, peste mâini cu ciocanul de lemn ce se folosea la încercarea grațiilor.

Din grupul de gardieni ce-l însoțeau pe tortionarul ofițer de Securitate s-a desprins un plutonier de origine etnică maghiară care-l cunoștea de la minele de plumb (5 ani) și care întâmplător nu-l lovise acolo, nici nu-l înjurase. Ciudățeni! Uitând consecințele ce le-ar fi suportat: să fie dat afară sau chiar condamnat pentru pactizare cu dușmanul poporului *suveran* (în mințile lor mărginite băntuia această prostie, deși ei erau aceia care s-au pus în serviciul unei puteri străine), i-a spus locotenentului: „*Nu mai dați în Ionică, degeaba dați în el, asta e mai tare ca un câine, asta nu dă un scuipat pe viață*”. Pentru cine nu știe, câinii mor greu din lovituri. A fost, ne spune Baurceanu „*cel mai frumos elogiu ce mi s-a adus vreodată*”. Ne mărturisește acest moment și astăzi cu aceeași mândrie de atunci. Locotenentul - ce s-o fi întâmplat, Doamne! - l-a luat de umăr, l-a aruncat pe grătarul celulei și l-a dus târâș până în fundul celulei. Astfel, a renunțat să mai dea cu ciocanul în Baurceanu.

După grațierea din 1964, suferințele s-au ameliorat, dar nu au dispărut cu

desăvârșire: în 1975 refuză să jure credință statului socialist (Legea nr. 1 din 18 martie 1975, abrogată la 31 decembrie 1989); asumându-și toate riscurile, spune: „*Dacă aduceți TANCURILE, ARTILERIA, AVIAȚIA să mă bombardeze, eu tot nu jur*”. Rețineți în anii '70, când cel mai protejat de gloanțe președinte, e vorba de Ceaușescu, care a fugit cu elicopterul la 22 decembrie 1989, era primit în America cu covorul roșu, iar la Londra s-a plimbat cu caleașca regală alături de regina Elisabeta a II-a a Marii Britanii pentru că se declara independent față de Moscova. Occidentalii, pentru că le plăcea, au fost gata să-l creadă. În acest climat otrăvit, are curajul, și se bucură că A REFUZAT SĂ JURE, de altfel SINGURA SATISFACTIE PERSONALĂ dintr-o viață zbuciumată. I se ciunțește salariul cu 1/3, așa mizer cum era, este vărsat la lăcătușerie, are un accident de muncă la mâna stângă cu dureri până la sfârșitul vieții. „Colac peste pupăză” în februarie 1979 este dat afară din fabrică la porunca Securității, se refugiază la Radio-Progres. În 1977, joi 14 aprilie, este din nou chemat la Securitate unde este zdrobit în bătaie, i-au fost rupti dinții de către „universitarul” col. Popescu - care îi spusese la telefon că nu mai sunt ciobanii din anii '50, au facultate. La bătaie au participat 7 securiști, toți cu cravate de gât și cu verighete pe degete. Îi așteptau acasă soatele cu pâine, preț de sânge nevinovat! Securiștii erau furioși de valurile făcute de Paul Goma. Această zi nu va putea fi uitată niciodată de acest reprezentant al rezistenței anticomuniste din România. Nu mai era tânăr (avea 47 ani), impactul a fost devastator, mai rău, se simțea singur.

Ultima dată a fost anchetat la 21 aprilie 1988 de către o brută care se mira ca proasta în târg că în meseria lui de torționar nu întâlnește încă un român lipsit de instinctul de conservare. La ancheta din 20 mai 1987 securistul îi spune: „*vă rog să răspundeți corect la patru întrebări; dumneavoastră nu pierdeți nimic, eu câștig o stea*”, bătându-se cu două degete pe epolet! Acesta știa din dosar că Baurceanu este un om de excepție, altfel nu i-ar fi cerut ajutorul pentru avansare în grad! Aceste întrebări au fost: 1. atitudinea politică, 2. economia națională, 3. demolări-construcții, 4. ce ar face dacă ar ajunge în USA. Își amintește ce a scris: „*Sunt național-țărănist de tânăr și voi rămâne țărănist*”. La ancheta din 24 iulie 1987 i-a spus generalului că nu ar fi cu totul exclus să treacă la liberali, că aceștia nu limitează proprietatea privată, deși „averea” lui este un apartament cu două camere lângă stația de metrou Nicolae Grigorescu. Normal că generalul a rămas bouche-bée. Să vorbești de virtuțile proprietății private fără să o ai! Despre economia națională a scris: „*economia națională nu poate fi salvată dacă nu li se dă pământul țăranilor*” (vezi dosarul de la Securitate). Afirmații care s-au verificat și după 22 decembrie 1989.

Câteva amintiri: în zarca - Gherla 1958 era în celulă cu un fost demnitar de stat. Acesta emite următoarea abjecție: „*Toți oamenii se vând, nu există om să nu se vândă, diferența e doar de sumă*”. Baurceanu - bine cunoscut de acest individ - îl întreabă: „*După asertiunea dumitale, și eu mă vând?*” Acest bătrân evreu i-a răspuns: „*și tu te vinzi, dar PENTRU TINE NU EXISTĂ SUMĂ*”.

La mina de plumb Cavnic, un coleg e pedepsit să poarte cătușe la mână. Într-o zi, gardianul îl trimite pe Baurceanu să-i aducă acelui coleg, izolat într-o cameră de rezervă a barăcii, mâncarea de la bucătăria lagărului. Când vine cu mâncarea, gardianul îi spune lui să-i desfacă șurubul de la cătușe, să poată mânca. I le desface și vrea să plece. Gardianul îl reține să-i ia gamela. După ce a mâncat, gardianul îi spune: „pune-i cătușele!” Baurceanu a refuzat. Gardianul îl învață să deprindă logica: „*Tu i le-ai dat jos, tu să i le pui*”. Baurceanu i-a dat un răspuns antologic: „*Eu sunt pe lume să dau cătușele jos, nu să pun cătușe*”. Urmarea: înjurături, amenințări cu lanțuri. Colegul cu pricina intervine ca să prevină deznodământul, și-l roagă pe Baurceanu să-i pună cătușele că el nu se supără, pentru că sunt prieteni. Da, dar nu supărarea lui se pune în chestiune, ci CONȘTIINȚA unui OM.

Tot la mina de plumb Cavnic, în 1954, un locotenent îl prinde într-o seară la altă baracă, unde avea un prieten. Sub comuniști nu erau permise comunicațiile între deținuții de la barăci diferite. După '89, pentru că urma să treacă pe acolo oarece călăi, așa, pentru uz extern!, regimul pușcărilor s-a schimbat total, se dau învoiri, „vacanțe” sub pretexte medicale.

Reține, cititorule: toți tortionarii s-au îmbolnăvit. Nu le-a priit regimul pușcărilor. Dracu a pomenit! Înainte de 1964 noi nici scrisori nu primeam. Locotenentul îl întreabă: „ce cauți aici?” Baurceanu i-a răspuns cu o întrebare, ca evreii: „dar ce nu cauți?” Acest răspuns ironic, bășcălios, l-a supărat foarte. A dat ordin unui plutonier transilvan să-i pună lanțurile cele mai grele, și să facă pași prin curtea lagărului până a doua zi la ora 5, când se dădea deșteptarea.

Plutonierul, fiu de țaran colectivizat, slugă prea plecată, a cotrobăit prin grămada de lanțuri și a găsit cel mai greu model, cu numai trei belciuge dreptunghiulare. Le-a nituit bine. Un belciug era pe o cătușă, unul pe cealaltă și între ele al treilea belciug. Astfel, la cea mai mică mișcare, cătușele se mișcau pe glezne. Era o noapte de septembrie, nu așa frig și o lună galbenă ca un bostan: începe marșul, dar în șapte ore cătușele i-au rupt pantalonii, i-au sângerat picioarele, ani de zile a păstrat cicatricile. Mai vroia el să se așeze pe un prag de baracă, dar gardianul îl înjura, îl îmbrâncea. Dimineața, când l-a văzut locotenentul cu sânge la picioare, a pus mâinile în șolduri și a exclamat revoltat: „*bă, dar ăsta chiar nu te-a lăsat toată noaptea*”. Baurceanu, bun creștin, l-a iertat în clipa aceea, deși el dăduse ordin, dar avusese o licărire de omenie.

În 1963, aflându-se la Periprava, a luat o carte poștală de la un coleg, nu mai știau părinții nimic de el de 10 ani, nici dacă trăiește, nici unde se află. El nu avea voie să scrie, că avea TBC ganglionar și nu ieșea la muncă. Părinții nu au înțeles și au expediat un pachet de 5 kg pe numele său. Întâmplător comandantul lagărului era colonelul I.A., fost coleg de liceu militar. Nu s-a dus să-i ceară pachetul cu riscul de a fi returnat și de a crede părinții că a murit - exact așa s-a întâmplat! - colonelul nu se prefăcuse că nu-l cunoaște, știau toți deținuții despre această întâlnire! Unii au insistat să meargă să-i ceară

pachetul. După o cumpănire de o noapte, a decis să nu-l ceară, pentru a putea mărturisi că nu a făcut compromisuri de niciun fel cu comuniștii. Nu ar fi fost cu totul exclus să-i fi dat pachetul.

Dar cea mai frumoasă dintre amintiri i se pare aceasta:

Generalul Marin Anton, fostul șef al Statului Major al aviației pe frontul de vest, i-a spus în spitalul penitenciarului Aiud, în 1957: „tu nu ai voie să greșești!” Avea 27 de ani!

Baurceanu ne-a spus: „Ziua de 22 decembrie 1989 a fost cea mai frumoasă zi din viața mea”. Știa că această comedie «comunismul» se va termina într-un hohot de plâns. Așa a fost, a plâns! După 45 de ani, comuniștii au ales fuga. Păcat, mare păcat că această zi nu a avut decât cinci ore. Când în seara zilei de 22 decembrie 1989 s-a citit lista „Comitetului Salvării” și când a auzit primele nume (Doina Cornea, Mircea Dinescu, Ana Blandiana - disidenți notorii), a fost sigur că e vorba de o „cacealma comunistă”. Merită să subliniem și contrastul dintre declarațiile lui Baurceanu și afirmațiile din februarie 1964 ale ofițerilor politici ai Jilavei, Naghy și Toth: „*Îți mai dăm 25 de ani pentru activitatea în timpul detenției, încă un supliment de 5 ani administrativ (fără judecată, era un privilegiu al Securității), așa că o să-ți rămână oasele aici în Jilava*”. Perspectiva era macabră. Da. Dar nu mor caii când vor câinii! Deocamdată (2005) oasele lui sunt la etajul 5, în imediata apropiere, stația de metrou Nicolae Grigorescu.

Hărțuit de Securitate, în disperare de cauză, în 19 noiembrie 1979 depune cerere de emigrare în SUA sperând să le mai atenueze turbarea securiștilor. Fusese informat că este pe lista secretarului de stat USA, Cyrus Vance (1976-1980), care urma să viziteze România. Vizită care a fost anulată din cauza sechestrării Corpului diplomatic al ambasadei USA de la Teheran, 13 dec, 1979. Primește aprobarea de viză de imigrare în 1982. Nu i se eliberează pașaportul. Securistul îi face o „confidență”, spunându-i: „ *aici sunteți în siguranță, dacă plecați nu garantăm.*” La insistența lui să-i dea pașaport, acesta-i spune că nu va primi pașaport NICIODATĂ, pentru că este un nume în mișcarea anticomunistă. La data de 24 iulie 1987 a fost anchetat de un general de la Consiliul Securității Statului. Această anchetă i-a fost anunțată în 20 mai 1987: „*O SĂ FIȚI ANCHETAT DE SUPERIORII NOȘTRII, CARE VOR SĂ VĂ CUNOASCĂ*”. Două luni a ținut această presiune psihică, de câte ori suna telefonul: o fi generalul... Erau imprevizibili și nu știai dacă te vor lovi, aveau acest nărav, veneau din gunoiul satelor și al orașelor, din lumea repetenților, nu știau altă meserie.

A fost introdus într-o cameră de anchetă și lăsat să „fiarbă”. I-a învățat Dzerjinski Felix Edmundovici (1877-1926). Sub pretext că au ceva urgențe! Mai vine odată securistul și încă o dată. Apoi vine generalul, îi spune: „*dați haina jos, lăsați protocolul, discuțiile să fie protocolare*”, într-adevăr, era o caniculă abia suportabilă. Când a mai venit securistul odată să-l anunțe că vor veni imediat, i-a răspuns și Baurceanu: „sunt pregătit să aștept 25 de ani”,

folosind unitatea lor de măsură, securistul a înțeles disprețul total spunând: „lăsați, lăsați...” Doamne! Oare câți oameni de pe Pământ ar fi fost în stare să ofere atât... pentru LIBERTATE! Își amintește că grupul anticomunist din care a făcut parte și-a adoptat ca imn „Deșteaptă-te române” - vezi declarațiile la Securitate. A rămas printre figurile cinstite și curate sufletește ale luptătorilor anticomuniști, devotați țării sale ROMÂNIA. Are un copil inginer (zi) electronist, care a emigrat în SUA 1991 cu statut de refugiat politic, în baza aprobării din 1982. În 1996 a primit diploma de Master în științe electronice și calculatoare, al Universității Illinois din Chicago. Iar din 1997 este cetățean american. Un plus de atenție în apărarea conștiinței a fost și existența acestui copil. Unii pretindeau: „*Cei care au copii sunt vulnerabili*”. Numai că el era rezistent și la șantaj. Baurceanu locuiește în București, este același dintotdeauna, anticomunist fără sentimente vindicative. Crede că are motive de compătimire față de toți slugoii sistemului criminal comunist. Este convins că milioane de inși nu mai știu de rușine ori de păcat și că vor mai trece mulți ani până vor cunoaște căința. A declarat că îi iartă pe aceia care i-au cauzat suferințe fizice și mai ales sufletești, chiar dacă urmele sunt adânci și incurabile.

După '89 o căzătură i-a tăiat elanul, i-a ucis bucuria de a fi liber. Cum a luat în seamă și aserțiunea unui politolog că: „*un dosar impecabil este un dezavantaj politic pentru o persoană, dacă ești perfect, nu vei fi acceptat.*” A înțeles dimensiunea ticăloșiei. Astfel că orice reparațiune este superfluă venind prea târziu!

De altfel, idealul mărturisit al vieții sale a fost în permanență imperativul categoric kantian: „*Poartă-te întotdeauna astfel încât principiile comportării tale să poată fi ridicate la rangul de lege universală*”.

Mărturisește Dr. Dan Cernovodeanu - istoric

1938 - Balcic

COSMIN BUDEANĂ, VALENTIN ORGA

Nu mi-a fost frică de morți, mi-a fost frică de cei vii...

Interviu cu Rosa Grădinaru

La 22 iunie 1941 armatele germane și române au atacat Uniunea Sovietică. În perioada care a urmat au avut loc numeroase incidente îndreptate împotriva populației evreiești, considerată, în totalitate, vinovată pentru atitudinea ostilă pe care unii evrei au manifestat-o împotriva armatei și administrației românești în timpul retragerii acestora din iunie 1940.

În august 1940 populația evreiască rămasă în Basarabia și Bucovina de Nord a fost concentrată în lagăre și ghetouri, iar ulterior deportată în Transnistria. Aici o parte dintre cei deportați și-au pierdut viața din cauza condițiilor nefavorabile, frigului, foamei, epidemiilor. Dintre cei care au supraviețuit, unii au acceptat să-și povestească experiențele tragice prin care au trecut, un astfel de caz fiind și cel al Doamnei Rosa Grădinaru (n. Kronenfeld)¹.

[C.B.]: Povestiți-ne, pentru început, ceva despre familia dumneavoastră!

M-am născut în orașul Cernăuți, capitala Bucovinei. E un oraș foarte frumos... Taică-meu s-o născut în 1902 și îl chema Simon și o fost pantofar. Pe mama o chema Ethel, și s-a născut în 1905. Ea, săraca, lucra sezonieră la o fabrică de ciorapi... Atuncea, pe vremurile-alea, femeile nu lucrau... Mi-aduc aminte că... în '40 o fost aia, tata zăcea: *Să știi că nu te mai las să lucri, numai să ne cumpărăm un aparat de radio...* Atuncea un aparat de radio o fost ceva mare... Părinții mei o fost oameni cinstiți și foarte religioși. În special tatăl meu o fost extraordinar de religios.

[C.B.]: Bunicii erau tot din Cernăuți sau erau veniți de altundeva?

Bunicii mei din partea lu' mama or trăit la Hotin. Poate-ați auzit de Hotin... Părinții lui taică-meu erau din Cernăuți. Și părinții mei o' reușit de și-or cumpărat o casă, nu mare, că n-am fost oameni bogați, da' nici chiar săraci... Două camere, bucătărie, un antreu, grădină nu... N-am avut o casă așa mare, da' frumoasă... și taică-meu n-o avut propriu-zis un atelier... Era în casă un coridor, antreu', care era foarte frumos, cu multe geamuri împrejur, și foarte spațios și el o lucrat acolo.

[C.B.]: Câți frați ați avut?

Am fost 3 copii... Am mai avut doi frați, unu' mai mare cu doi ani, născut în '32 și unu' s-o născut atunci când am și cumpărat casa... (se gândește - n.e.) cam prin '38... Atunci s-o născut fratele meu ăla mic, în '38, în 18 mai.

[V.O.]: Când erați copilă, grădinița era

organizată pe lângă sinagogă sau era de stat?

Cred c-o fost grădiniță de stat... Așa mă gândesc c-o fost grădiniță de stat, c-am fost mai mulți, nu numa' evrei.

[C.B.]: Vă mai amintiți cum erau sărbătorile înainte în Cernăuți?

Apăi la noi în toată vinerea sara maică-mea aprindea lumânări și tata mergea la biserică... și întotdeauna vineri seara aveam doi colaci acoperiți c-un șervețel și făcea taică-meu rugăciune pe un pahar de vin... și aveam un meniu de mâncare de Sabat... de vineri sară și sâmbătă... ca niște piftele în sos și o supă cu câte-o bucățică de carne fiartă. Și sâmbătă dimineața tata se scula pe la 8 și se ducea la biserică și mama rămânea cu noi. Mâncarea era pregătită, făcută, că sâmbătă la noi nu să face mâncare. Tata venea de la biserică cam pe la 11.30-12 și era așa o armonie... Mama mea o avut 8 frați... șasă o fost în Cernăuți și o soră și-un frate or fost plecați în America de tineri. Chiar la New York stăteau, și-am avut și adresă... da' acum îs morți de mult și ei... și tata o avut cinci frați tot în Cernăuți... și sâmbăta și duminica de multe ori vineau, jucau Remmy, mama le servea ceai cu lămâie, dacă avea, ceva fursecuri... Era o armonie între ei, era așa o veselie întotdeauna.

[C.B.]: Cartierul în care ați locuit era evreiesc sau era mixt?

Am fost vreo 5 familii de evrei, restu' o fost români, da' ne-am avut foarte bine. La noi de Paști, de exemplu, se obișnuiește să se facă mâncări aparte... Să mănâcă pască în loc de pâine și întotdeauna la familiile ăstea le ducea mama pască... Ne-am avut foarte bine cu vecinii. Foarte bine am trăit cu ei, nu ne-am certat niciodată...

[C.B.]: Veneau copiii români la dumneavoastră de Paști?

Da, și taică-meu întotdeauna îi primea și le dădea mai mult bani, că prăjitură noi nu prea făceam, că n-aveam sărbătoare. Acuma eu țin și ăștelalte, da' atuncea noi n-am avut... (râde - n.e.) Tata, care era foarte religios, le dădea întotdeauna câțiva lei, cât era pe vreme-aia, nu mai știu. Da' ne-am avut foarte

bine... Am trăit în armonie cu românii de pe strada noastră.

[C.B.]: *Și de Crăciun cum era?*

Pe vreme-aia nu să sărbătorea ca acuma... Aicea văd că-i mai mult obicei', da' la noi să știți că nu prea mereau așa cu colinzi... Mi-aduc aminte că odată de Anu' Nou, veneau câțiva copii, cred că cu sorcova... Aia mi-aduc aminte da' alte lucruri nu prea...

[V.O.]: *Pe stradă existau locuri comune de joacă unde vă întâlneți și cu copiii români?*

Sigur că da! Ne jucam cu toții acolo, cu minjea, paradisu', de-a ascunsălea... jocuri de-astea. Dar altceva nu. Jocuri de-stea...

[C.B.]: *Înainte de război când era curentul naționalist foarte accentuat, familia dumneavoastră a avut probleme?*

Nu, noi n-am avut, fiindcă străduța unde-am stat era foarte aproape de centru, da' nu era prea umblată. Era ca o periferie. Și când o fost cu lejonarii știu că spunea tata: *Vai, mi-i frică să mă mai duc și la biserică.* Da' niciodată n-o avut neplăceri. Da' or fost și cazuri când or omorât... De exemplu, pe un frate de-a lui taică-meu care o stat pe o stradă la care-i zăcea Strada Evreiască, unde o făcut și ghetou' după aia... în '39, înainte de a veni rușii, l-o' scos afară din casă și-o' spus că ar fi avut legătură cu comuniștii și l-or împușcat pe loc. Aiurea, așa! N-o existat leje, n-o existat nimica. Și o rămas nevastă-sa văduvă cu trei copii... O fost foarte greu, o fost probleme... și știu că era foarte năcăjit taică-meu... Da' io ca copilă n-am simțit. Am fost acolo în cartieru' ăla cu copiii, m-am jucat, nu conta că-i român, că-i rus, noi ne-am înțales...

[C.B.]: *Dar cine l-a omorât pe unchiul dumneavoastră nu ați aflat?*

Apă' lejonarii, că o fost de lejonari români. Acuma ăsta-i adevăru'... Ce pot să zâc? C-or fost nemți? Nu. Or fost lejonarii.

[C.B.]: *Când a început războiul ce spunea tatăl dumneavoastră? Ce părere avea?*

Cernăuțiul o fost ocupat de români... și în '40, imediat cum o-nceput războiu', am fost ocupați de ruși. Or năvălit rușii... Înainte, până când or intrat rușii ai găsat de toate, da' dup-aia o fost dezastru. Or fost timpuri grele... Or luat prăvăliile... Era deja criză de ulei, de zahăr. Pân-atuncea n-am știut că ce-i aia cartelă... Te-ai dus, ai luat o jumat de kil, un kil, cinci kile, zece kile de zahăr, le-o părut bine că iei, dar atunci or început deja cu cartelă... Noi nu am fost obișnuiți, da' ne-am obișnuit și cu cartelă...

Și în '41, în iunie mi se pare, o-nceput războiu'. Am fost copil, da', totuși, îmi amintesc... Ne-am trezit dintr-odată cu avioane rusești... Cernăuțiu' o fost bombardat, da' nu tare, că nu s-o distrus decât chiar prin centru. Noi, cum vă spun, am fost mai la periferie... și vreo patru săptămâni n-or fost în Cernăuți nici rușii, nici românii, nici nemții. Și după aia românii și armata germană or intrat și or ocupat iar orașul. Și de-acolo o-nceput năcazul. Știu că or dat foc la magazine și o fost un fel de haos. Mi-aduc aminte că mama mea a fost foarte curajoasă, și o luptătoare mare... Ea dac-o văzut că ceva ne lipsește s-o dus

în oraș să vadă... și tata zâce: *Nu te du acuma că nu știi ce-i! Păi să moară copiii de foame?* și s-o dus și o adus acasă două lăzi de ciocolată de-aia umplută... una o zâs că-i de 5 kilograme și una parcă de 6 kilograme... și mi-o adus vreo 5 ursuleți și păpuși. Am fost cea mai fericită... Pân-atuncea n-am prea avut păpuși fiindcă părinții mei o' strâns ban cu ban să-și achite casa și să-și ieie radio... și o spus: *Intră oamenii și iau tot ce-i în magazine. I-o n-am luat decât ciocolată.* Apă' ne dădea porție, câte-o bucată cu o bucată de pâine, restu' țânea sub pat ascunse că să nu luăm, să nu mâncăm chiar așa că să găta... știți? și zahăr n-am mai avut... și am remarcat unde-o pus-o și ne mai băgam și mai scoteam câte-o bucată de-acolo. No, ca copiii!

[C.B.]: Când au intrat armatele române și germane în Cernăuți au fost cazuri de violențe împotriva evreilor?

Da! Măcel! Măcel! Pe stradă... vă spun, maică-mea o fost curajoasă... ea când pleca nu prea purta steaua, da' dacă te oprea și-ți cerea acte, dacă erai evreu și nu aveai steaua... te omorau. Cine-o vrut te-o omorât... N-o fost leje să zâci că-l condamnă... Sau să-ți ia inelele de pe degete sau cerceii din ureche... De exemplu evreii nu să mai duceau la un spectacol sau la un cinema... Poate mai mereau copiii, ziua, că n-aveau buletin, da' sara să circuli... nu exista. Era câte-o bandă de-asta și te-o bătut pân' te-o omorât sau chestii de-astea... și o fost multe fete violate atunci... Vă spun că în timpu' lejonarilor o fost groaznic. O fost ură de nații, și răutate... și n-o fost leje pentru cine o făcut rău. Scria și afișe în oraș că nu să pedepsește dacă jefuiești sau omori evrei. O fost groaznic! și aia o fost începutu', că ce-i mai greu vine-acuma... (râde trist - n.e.)

Știu că taică-meu zâce odată... (coboară vocea - n.e.) parcă îl și aud: *Or venit iară românii și nemții... Acum cine știe ce-o mai fi?* Când or intrat nemții și românii or zâs că o fost afișat prin oraș că dacă vor să jefuiască evrei, să le ia averea, să-i omoare, nu-i leje... poate să facă. Io n-am văzut afișul, c-am fost prea mică... și chiar dacă vine vecinu' și te omoară... nu-i leje. Atunci am stat mai mult ascunși în casă și o fost foarte greu. Și s-o dat ordin ca toți evreii să poarte steaua galbenă cu șasă colțuri...

Țân minte că taică-meu de biserică nu s-o lăsat niciodată. Și întruna vinea la ora 12 de la biserică, nu să grăbea, că și-așa nu lucra sâmbătă... și când Cernăuțiu' o fost ocupat de români și de nemți, într-o zi o plecat la 8 la biserică, și pe la 8 jumate vine speriat, tăt în fugă... Io mă mir că nu exista să nu să țână slujbă. *Ethel! Repede! Îmbracă copiii!* Rucsacurile le-am avut făcute dinainte, c-am zâs că dacă-i război să avem ceva pregătit... Zâce: *Repede, c-or făcut un ghetou pe Strada Evreiască... Trebe să părăsim casele în timp de douășpe ore și să merem acolo!* Așa am făcut. Mama săraca ne-o băgat în rucsac, da' ce poți să bagi? Tăți am avut rucsaci, afară de ăla mic... și io am avut unu', ceva cât de mic, n-o avut nu știu câtă greutate... pentru puterile mele. Și în el aveam o pereche de ghetuțe, o pereche de pantaloni de trening, o rochiță, o căciuliță pe cap... Am fost îmbrăcată de toamnă. No, unde să merem? Ne-am dus

acolo... Acolo or fost foarte mulți evrei, era și o sală de teatru, de cinematograful, cu două etaje... O fost o sală foarte mare, și-o fost și la etaj, și în loje, și la etajul II. Și fiecare o avut o bucățică de loc unde ți-ai ținut truștele, adică ce-ai cărat de-acasă... Da' multe n-ai putut să cari. De exemplu, mama o avut murături puse, că o fost în toamnă, cred... ălea o rămas acasă... Casa încuiată, cu mobilă, cu perini, dune... Ce-ai putut să-ți cari? Lucruri chiar necesare de-mbrăcăminte și-o perină la copii... lucruri de-astea... și te culcai acolo pe jos, pe locu' ăla... Părinții mei n-or avut nici loc unde să se culce, ca să dormim noi...

Da' n-o fost tăt Cernăuțiu acolo. Că, de exemplu, dacă ai avut neamuri pe strada aia te-ai dus la o mătușe, la o verișoară, la un văr, că să stai și tu acolo. Fratele lu' tata care o fost împușcat, acolo o stat, cu soția și trei copii. Și am stat la ei o perioadă dar dup-aceia au mai venit și alte neamuri, care au fost pe alte străzi... și până la urmă noi ne-am mutat în sala aia de cinema. Și au înconjurat locu-ăla cu sârmă ghimpată... Când te duceai pe stradă, dacă te-o văzut că ești evreu și ai steaua... gata, te bătea... Noi, copiii, n-am ieșit niciodată de-acolo. Am stat acolo câteva luni în ghetou, și se mai duceau părinții dup-o pâine sau ceva...

[C.B.]: *Erau și alți copii acolo?*

Da' cum să nu? Erau familii! și-o fost și familii mixte... Că și înainte de război se căsătoreau așa, deși nu chiar ca acum. Și, de exemplu, dacă bărbatu' o fost evreu și soția româncă or fost duși și le-o obligat pe femei să divorțeze. și când o fost invers o fost foarte persecutați, n-or avut drept la muncă... Or dus-o foarte greu, foarte rău.

[C.B.]: *Cât timp ați stat în ghetou aveți voie să mai ieșiți?*

Ne mai lăsa și să ieșim, da' trăbuia să ai steaua galbenă, și eram păziți. Era o ieșire aicea, o ieșire acolo, una dincolo, și numa' pe-acolo ai putut să ieși, că doar n-ai putut să sari peste sârma ghimpată. Și când te duceai la coadă la pâine sau la ce să mai dădea, de multe ori te-o țâpat afară din rând, c-ai avut steaua, și fără stea iar n-ai putut mere... O fost foarte greu. Și io când eram copilă atât de mult îmi doream și atât de mult zâceam cătră mama: *Io de ce n-am călătorit niciodată cu trenu'?* și mama zâcea: *Da' ai fost. Când erai foarte mică am fost la Hotin la bunici.* Da' io nu mi-am mai adus aminte deloc, că am fost de vreo doi ani... Zâceam: *Vai, atât de mult aș dori să călătoresc și io cu trenu'...* și-ntr-o noapte, să fi fost pe la 11-12, or venit jandarmii cu bastoane... *lute! lute! lute, la gară! lute! lute! lute la gară!* Apăi urlete, zbierete, plânsuri de copii. Și dacă n-ai mai putut te-o tras și te-o omorât acolo. Și ne-o dus la gară, că gara o fost aproape... Îs plecată din Cernăuți din '46, da' și-acuma-mi aduc aminte toate străzile, toate colțurile, de cred că dacă m-ar lega cineva la ochi, știu unde-i gara, știu unde-o fost casa noastră și tot...

Și ne-o dus repede la gară, fiecare cu rucsacu-n spate, mama cu ăla mic în brață, că n-o avut nici patru ani... și am avut în rucsac două-trei zdrențe, că n-am putut să car, o bucată de pâine și-o sticlă de apă de-o juma' de kil... Aia știu c-am avut, și încă ceva de-ale mâncării. și repede, repede, repede. Și o fost bou-

vagoane, bineînțeles... Ne-o mpins, ne-o bătut... Îmi aduc aminte că mama s-o urcat rapid în vagon, că dacă nu acolo erai mort... și tata o fost jos și m-o ridicat și m-o dat și pe mine... și fratele meu mai mare o urcat singur... și: *Vai, Doamne, îți mulțumesc c-am reușit să ne urcăm.* și acolo în vagoanele alea știți cum am stat? Unu' peste altu', grămadă, că n-ai avut loc nici să șezi pe rucsac... Mai rău ca animalele. Ne-o băgat acolo, ne-o închis pe dinafară... Și trenu' ne-o dus, ne-o dus... (tristețe în glas - n.e.) Erau și oameni tineri, și oameni mai în vârstă... *Unde ne duce? Unde ne duce?* și era câte-un tânăr, cum ați fi dumneavoastră, și era gemulețu' ăla mic, și să urca să vadă... *Parcă ne duce acolo... Parcă ne duce dincolo...* și necesitățile le-ai făcut unde-ai putut... Era o gaură-n podea... și mâncare nu, apă nu... Oamenii s-or ținut cum or putut... și am călătorit vreo două-trei zile, da' trenu' n-o mers întruna... Merjea, să oprea, stătea vreo două-trei ore, iar pleca... și asta o fost vreo două zile și ceva, c-a treia zi am ajuns. S-o desfăcut vagoanele și ne-am dat jos din tren. Și nu era decât armata română, da' nu mulți... și erau acolo niște căs goale, tot de evrei, care deja or fost duși. Noi am fost cu primele transporturi... Ne ducea și pe noi la Auschwitz, da' n-or fost făcute ălea de gazare... și o zâs că să ne adăpostim acolo, și să stăm până la noi ordine. Am stat acolo... Cât să zâc? Nu mult... câteva zile. Atunci am mai și umblat, că n-am fost așa supravegheați grozav acolo, că n-ai avut un' să te duci, ce să faci... și după câteva zile o spus așa: *Să iasă tătă lumea afară! Bărbații aici, femeile cu copiii aici!* Aia o fost într-o miercuri... nu uit niciodată... și din clipa aia io nu l-am mai văzut pe taică-meu trei ani de zâle...

Vineri, după două zile, ne-o scos și pe noi, femei, copii, bătrâni... și deja erau morți de pe drum mulți... Vedeai pe ăla mort, ăla mort... Nu-l îngropa nimeni. Cine să-l îngroape? No, și pe urmă m-o dus și pe mine... da' pe jos, nu cu trenu'... și până sară ne-am dus și pe jos și cum am putut... și copiii i-ai mai ținut în câte-o căruță, că mai vinea câte cineva cu o căruță... și fiecare o mai avut un ban, ținut ascuns pe undeva... și te ducea cu căruța cât te ducea, da' după aia le trăbuia iar bani... și de unde? și înainte de ne-o dus pe femei și copii, o zâs că toate bijuteriile să le predăm, că dacă nu te-mpușca... Io atâta mi-aduc aminte c-am avut niște cerșeluși cu tri pietrișele roșii, și știu că mama mi i-o dat din ureche, și io am plâns după ei și am zberat: *Nu mi le lua!* și mama o zâs: *Trăbă! Ce vrei, să te-mpuște?* Mi i-o scos din urechi, și mama o avut verighetă și și aia o dat-o... și cerceii, că numa' aia o avut. Și le-o scos și le-o pus acolo. Și s-o adunat bijuterii... cred că kile. Că alții or avut poate și brățări, or avut și lăntișoare. Noi n-am avut. Am avut numai io cerșelușii ăia... și ne-o dus! și sara ne-am oprit și pân' dimineață am stat într-o pădure la Moghilov², lângă Nistru... Nistru acolo era cum ar fi aicea Mureșul. Apăi ne-or trecut cu un bac... și unii or mai căzut, i-or mai și aruncat din ei... și maică-mea ne-o ținut pe noi așa și pe bunica, pe mama ei, că era bătrână... Da' ea nici n-o mai trăit mult dup-aia...

După ce-am trecut Nistru ne-o dus la o clădire, cred c-o fost vre-un internat,

cu jamuri sparte, uși stricate, niște paturi de fier, bucăți de pături, de perini... și ne-o lăsat acolo. Mama s-o dus imediat, o mai adus niște bucăți de pături, și ne-o aranjat repede un culcuș. Și știu că m-am gândit: „Vai, Doamne, un pic de supă...” și dacă nu mai puteam de sete, mă gândeam și io ca copilu’: „Dac-aș fi io acuma la Nistru tătă apa aia aș bea-o...” Așa o sete-am avut atunci. N-am zâs nimica și-am stat acolo luni de zile, cu mama, cu frații... Bunica o murit imediat... De taică-meu când ne-a despărțit, a fost cu el și-un frate de-a’ lu’ mama, și n-am mai știut nimic... și am stat acolo câteva luni. Dup-aia pe unele le-o luat și le-o dus în alt lagăr, în altă parte, pe unii în altă parte, și noi am rămas acolo. Și mama s-o luptat, s-o zbătut, mai fujea și ne mai aducea doi-trei cartofi fierți, o bucată de mălai... O fost foarte greu. Eu nici n-am putut să umblu c-am stat tot în pat acolo, pe patu’ ăla de fier, de mi s-o închilozat (sic!) picioarele... și când mă dădeam jos nu puteam să umblu.³ Și într-o bună zi... hopa! Se-auzea ceva zvonuri de undeva că ne trimite în altă parte, în Scazineț. Și ne-o dus acolo. Tot în Ucraina-i și asta, la o distanță de vreo 12 kilometri... Și tot așa era, o clădire fără nici o dumnezeire, fără nici un rost...

[C.B.]: Spuneți-ne câte ceva despre ceea ce primeați de mâncare?

Apăi ce să primim? Mai nimica. Câte-o zamă lungă din mazăre boabe... și mazărea când îmbătrânește face viermi sau niște musculițe de-lea... Apăi mazăre de-aia fiartă-n apă sau dovleci... Nimica tătă! Mai la urmă nici de-aia nu ne-o mai dat, și trăbuia să te descurci. Și unde să mer’ să lucrî dacă ești evreu? Cine te primea? Mama fugea, săraca, noaptea, și lucra pe la țărani, și vinea cu câte-o țără de arpacașă fiartă sau cu o bucată de pâine foarte rea, sau cu o țără de mălai ori câțiva cartofi fierți în coajă... Atunci eram cei mai fericiți... și o fost acolo și ceva pomi, da’ nu fructiferi, și frunze de pe pomii ăia am mâncat. Și scoartă s-o mâncat de foame. Și dincolo o fost o căsuță cu niște ucraineni, și de multe ori, în loc să deie la un câine ceva ne țâpa dincoace de gard... Ai fi fost fericită atunci să ai niște coji de cartofi.

[C.B.]: Era acolo un fel de cantină sau cum se făcea mâncarea?

Nu! Să făceau câte-o mâncare într-un cazan, da’ nu în toată zăua... și numa’ o țără de zamă de-aia... și fiecare s-o descurcat cum o putut. Doar de-aia or murit cu diumu’, că or murit oamenii de foame și de frică... Nici n-am cuvinte să vă spun. Și cum vă spun, unde-am fost io la copii, făceau ei acolo ceva mâncare, că noi ce să facem?

[C.B.]: Haideti s-o luăm pe rând. Dimineața, la prânz, seara, ce vă dădeau de mâncare?

Pită cu miere... (râde ironic - n.e.) Dimineața ne da câte-o bucățică de pită și-o țără apă... Apă! Da’ nu-ntotdeauna pită! Atât era bucățica de mare, cât o jumate de palmă... La amiaz de multe ori o țără zamă de mazăre, și pe deasupra în loc de carne erau fluturii ăia, sau era zamă de cartofi înghețați... da’ nu prea găσαι cartofu’... 2-3 bucățele erau și-o-țărucă de zamă... Câteodată nici nu știai ce zamă-i... și erau vreo 4-5 bliduțe de tablă ruginită și linguri de lemn, și dac-am fost mai mulți copii: *Hai! Mâncă repede să dăm și la ăia!* și

seara poate de multe ori nimic nu ne dădeau... sau o bucătică de mălai... Atât! Doar de aia am ajuns la douășpe kile când am fost acolo...

[C.B.]: Cum a fost în celălalt lagăr unde v-au mutat, la Scazineț?

În Scazineț ne-o băgat iară într-o cădire de-aia de vai și-amar... O fi fost vreun grajd... Nici n-am cuvinte să vă spun. Erau niște cămăruțe cu câte-un jemuleț... și ne-am adăpostit acolo... da' mama repede, mai lua niște cârpe, chestii, și astupa geamu'... Fujea din lagăr, săraca, și orice ar fi lucrat, orice, numa' să aveam ceva de mâncare, că și-acolo să dădea câte-o zamă de-aia de mazăre cu muște pe deasupra în loc de carne, sau cartofi d-eia înghețați, stricați... și pân' la urmă iar s-o zvonit că ne trimite în alt lagăr, bineînțeles tot în Ucraina, la 100 de kilometri de ăsta. Azi așe, mâine așe... și pân' la urmă, într-o bună zi, toată lumea afară, că trimite pe femeile la lucru, și pe copii îi duce înapoi la Moghilov. M-o smuls din bratele mamei... (plânge - n.e.) A fost... cel mai greu moment din viața mea... Atâta o zâs mama cătră mine: *Să ai grijă de ei! Ce grijă puteam să am io de frați la vârsta mea? și le-o dus pe toate la Tivrov, lângă Bug... și pe noi ne-o dus înapoi, ălea mai mari pe jos, ălea mai mici țâpate în două-trei căruță, unu' peste altu'... Acolo or fost cele mai groaznice clipe din viața mea... Când am fost cu mama aveam o bucătică de mălai, un cartof fiert... Acolo o-nceput greu'... Acolo cred c-or fost vreo zece lagăre numa' cu copii. Mulți, mulți! și cum or tot murit, pe urmă or rămas două... pe urmă o rămas unu'... Acolo or murit și frații mei... ăla micu' o murit după două luni... (oftează - n.e.) Totuși, o trăit două luni... ăl' mare nici nu știu când și cum o murit... Veneau de două ori pe săptămână și umpleau o căruță cu vârf cu copii morți. Eu am supraviețuit... Nu știu cum. Mă gândeam câte-odată: „Vai, Doamne... numai să nu-mi fie frică că vine și mă omoară...” Dacă vedeam un soldat român... Apăi de nemți cel puțân... numai să-l fi văzut... No, ăsta o fost adevăru', n-am ce să zâc, să mint așe și-așe...*

Și v-am spus că frații mei or murit acolo. Pe ăla mic l-am întâlnit înainte de-a muri... Adică o fost tot acolo cu mine-n lagăr, da' ăia mai mici o fost în altă cameră și io n-am fost capabilă nici să urc, să mă duc să-l văd, că nici n-am putut umbla de slabă. Și când l-am văzut... el m-o cunoscut... nu știu dacă o avut vreo patru kile... Vă spun că așa ceva n-am mai văzut! Atâta știu că „păsărica” i-o fost umflată, și era c-o cămășuță așe... și dezbrăcat... Dacă io am putut să-l țân în brață? No... și aia o fost într-o vineri, mi se pare, și luni nu l-am mai văzut... De fratele mai mare n-am știut nimic... numa' am aflat c-o murit... Atât... (oftează - n.e.)

[C.B.]: Iarna cu ce vă încălzeți acolo?

Cu nimic. N-am avut de încălzire nimic. De unde lemne!? Așa am trăit o iarnă întreagă... și am supraviețuit. La alți copii le-o degerat deștele de la picioare și le-o căzut... Stăteam toată zâua ghemuiți unu-ntr-altu' de frig și de mizerie și tremuram. Dacă ai avut o pereche de ciorapi în picioare era bine... Nici chiloți, vă spun sincer, n-aveam... Stăteai și înghețai... Pă' da' altfel n-ar fi murit atâția... și erau paturi din fier acolo și bucăți de zdrențe... și ne culca de-

a latu', unu-ntr-altu', unu-ntr-altu', câte 10, 12... câți or încheput. Slabi, pieriți, piele și os... Așa am fost, piele și os. Te-ai culcat și-ai dormit între morți... și te-ai sculat între morți... Eu asta am pățat-o pe pielea mea... Dormeam și de multe ori mă trezeam: „Mă, ce răceală îi aicea-n spate?” și ăla din spatele meu sau din față o fost mort... și ai continuat să dormi mai departe... Nu ți-o fost frică de ei... Mie nu mi-a fost frică de morți, mi-a fost frică de cei vii... de oamenii cu șepcile-alea... Vă spun că par lucruri incredibile da' sunt adevărate, așa or fost... și la un moment dat am rămas foarte-foarte puțâni... O' murit foarte mulți copii... Nu pot să vă spun numărul, da' foarte mulți or murit de frig și de foame. Dacă vă spun că de două ori pe săptămână venea căruța pentru morți și erau încărcăți cu vârf, atâția mureau în timp de trei-patru zile, de foame,

de frig și mizerie. Așa o fost...

[C.B.]: *Și vara cum era?*

O fost cald. Și iarn-aia care-am petrecut-o acolo sângură n-am putut să umblu, mă târâiam... și când o venit primăvara, io ieșeam afară în curte-aia și stăteam acolo. N-am știut că soarele-i bun sau nu-i bun, da' la un moment dat am sâmtât că parcă mă pot mișca, parcă era mai bine. Așa o fost. Cine n-o putut chiar să se descurce deloc... o murit. Cum vă spun io de mama... că no, mama-i mamă... prin foc și prin apă s-o luptat pentru noi. Și și unde o fost mama mea o murit foarte mulți, mulți de tot. Și, de exemplu, ne-o povestit tata mai târziu, el o fost într-un grajd deschis o iarnă întreagă... și-or fost o mie trei sute de oameni, și până în primăvară o mai rămas o sută și ceva...

[C.B.]: *Măcar apă aveți la discreție acolo?*

Nu. Acolo se cară apa, că nu era rubinete și d-elea... și când era cald mă gândeam: „dac-aș avea un pahar de apă aș fi cea mai fericită”. Da' n-am avut nevoie chiar așa, să zăc că-mi trăbă chiar apă multă, că n-am avut după ce bea, dacă n-am mâncat...

[C.B.]: *Cum erați îmbrăcată acolo în lagăr?*

N-am avut decât o rochiuță pe mine, și cu aia am dormit, cu aia am umblat... o singură dată, când am fost în lagărul de copii, o venit foarte multe haine, cum îs secundurile (sic!) acuma... Am fost ca vai de noi... Nu chilot, nu combineu, o zdreamță din sac pe tine și am căpătat și io o rochiță și-o flaneluță cu gât sus, cu câțiva nasturi, și-aici cu două linii. Era cam pentr-un copil de doi ani, da' mie mi-o fost bun atunci și la nouă... și m-am bucurat de el... și să știți că sfetăruți'

ăsta l-am adus și-n Orăștie și l-am avut o perioadă, da' nu m-o mai lăsat mama să-l tîn... *Trăbă să-l dăm... Nu! Nu! Vreau să-l păstrez toată viața!* (emoție puternică - n.e.) și mi l-o luat mama și l-o dat la un copil de vreo doi ani... și am plâns după el. Am vrut să-l păstrez... știți? (emoție puternică - n.e.)

[V.O.]: Ați mai avut cumva vești de la părinții dumneavoastră cât ați fost acolo în lagăr?

Da. Să vă spun... Unde-o fost taică-meu o fost partizani. No, adică care au sub pământ făcute clădiri cu de-stea de transmisie... și era o femeie frumoasă, care știa foarte bine nemțește, și o avut drum spre Moghilov... Ea cu taică-meu s-o cunoscut din Cernăuți... și o zâs ea: *Domnu' Kronenfeld, eu am o misiune la Moghilov... și taică-meu zâce: Vai, poate să fie și copiii mei acolo cumva. Poate mai trăiesc... și zâce ea: Să zâcem că trăiește careva dintre copii... Cu ce să-i ajuți? Ce să le dai? Bună ziua? Nu-i suficient. Și zâce: Și io ce să am...? De azi pe mâine o bucățică de mălai? Un cartof fiert... De-știa, că și el mai fuja la țărani să muncească... Mai punea câte-un petec la un papuc, câte ceva și-i dădea câte-o țără de mâncare, cât de puțin, orice, că acolo-s oameni foarte săraci... și zâce: *Altceva n-am decât dinții din gură. Avea câțiva dinți de aur... și zâce: Să mi-i trag și să-i vând. Aurul o fost aur întotdeauna, în special de dinți, și putea să facă câteva mărci. Și și-o tras dinții din gură... și i-o dat la doamn-aia și-o zâs că să-i vândă și dacă mă găsește pe mine să-mi dea banii... Deja era ultimu' an, n-o mai fost control și de-lea... și femeii-aia o vândut dinții și-o făcut rost de 40 de mărci. Și vine la mine acolo, îmbrăcată frumos, nu ca un om din lagăre, slab, pierit, că dac-o fost cu partizanii... No, și m-o căutat și zâce: *Să știi că taică-tău trăiește... îl scoate la muncă... Vin de la el și tare s-ar bucura să știe că trăiești... și zâce: Nu vrei să-i scrii două cuvinte? Să vadă că-i de la tine... (plânge - n.e.)* Io știam să scriu, da' nu mare lucru. Ea mi-o dictat literele și i-am scris: „Dragă tată... ia-mă la tine!” și mi-o lăsat mărcile-lea și s-o dus. Și io mi-am făcut un săculeț mic și mi l-am prins aicea, că n-am avut decât o rochiuță pe mine, cum v-am spus... No, și zâce: *Io-ți las banii, da' c-o mare condiție... dacă-n toată zâua strâci două mărci, și îți iei o juma' de pită... Pă' ai fi putut mânca o pită-ntreagă, așa erai de flămând. Și zâce: *Îți iei și niște fructe, și mânci ca să-ți revii, că să știi că războiu' n-o să mai dureze mult, că armata sovietică înaintează... Că taică-meu i-o spus că poate să-mi spuie orice că am minte mai matură. Și i-am mulțumit și m-am bucurat nespun... și știți cum am fost? Cred că dacă mă tăiam undeva îmi ieșeau toate oasele afară. Piele și os! Apăi oasăle deformată, burtă nimica, picioarele... erau ca două bețe... Da' nu numa' eu, toți am fost așa.****

Și aia o fost în luna iulie, o fost cald... și tîn bine minte c-am fost foarte economă... Trei zile am ascultat-o și mi-am luat niște mere, o juma' de pituță... și tremuram după ie pân-o mâncam... Noi n-am fost înconjurați cu sârmă ghimpată, că n-am avut unde să fujim. Era un gard de ceva lațuri și am putut să cumpăr ceva dacă am avut banii... și luam câte-o bucată de mălai din făină de mazăre de-aia verde, și era chiar verde. și era rău! și pe deasupra făcea c-o

țără de mujdei de usturoi ca să-l poți mânca... și acolo mai aveam câțiva copiii, cum întotdeauna ai o prietenă, și ceva bucătăică, așa, puțân le mai dam și lor... După trei zile ce m-am gândit io? Dacă stric două mărci pe zi... 20 de zile se găte foarte repede... Mai bine stric o juma' de marcă pe zi... și eu cu bucat-aia, că era mare da' nu era bună de nimic, cu bucat-aia atâta-s de fericită de... tremur de fericire. Așa am făcut. Am luat în fiecare zi câte-o bucată de mălai de-ia cu o juma' de marcă... Era mărioc așa... și dintr-ăla mai ciupeam și la ăla un pic, și la ăla un pic, că să uitau gură-cască... și am fost foarte bucuroasă. Când am mai avut numa' câteva mărci deja am început să fiu iar necăjită, da' totuși, cu bucata aia de mălai mi-am mai revenit un pic. Că ce căpătam de-acolo era nimica toată, o țără zamă, cartofi fierți în apă, fără sare, fără grăsime, fără nimic...

[V.O.]: Și de la mama dumneavoastră ați avut vești?

Unde-o fost mama era o pădure în apropiere, și acolo o fost Bucu (sic!) cum îi Mureșu'. Și de parte-asta o fost români, de partea cealaltă o fost nemți. și unde-o fost nemții or pus oamenii să sape o groapă comună, și după ce o fost făcută i-o omorât cu mitraliera. Și trei zile s-o mișcat groapa fiindcă o căzut și oameni vii, și răniți... și o fost un bărbat care o fost frizer și or avut nevoie de el. Nevasta și copiii i-o omorât și pe el l-or ținut... El mi-o povestit! Știti? Și-ntr-o sară nemții nu știu ce chef or făcut și s-or îmbătat, și el o fujit de-acolo la partizani și s-o aliat cu ei. Și după-aia el o căpătat și acte, că nu-i evreu, că îi în regulă... știți? Da' pentru el viața și-așa o fost gata... O fost un om la 30-32 de ani, da' când i-o-mpușcat nevastă și doi copii o albit total... și s-o aliat cu partizanii și-o spus că el face orice. Și omu' ăla dacă o avut acte că-i neamț, că evreii care-s din partea Bucovinei toți știu nemțește... și omu' ăla mai venea și-n lagăre unde erau femeile și o vorbit și cu maică-me', și cu încă o doamnă, care bărbatu' ei o fost preot, și-o avut un copil care-o fost cu mine... și maică-mea s-o plâns că are trei copii și nu știe de ei nimica, dacă mai trăiește vreunul, sau nu mai trăiește...

Și-ntr-o zi vine omu' ăla și zâce cătră mine: *Frații? Frați-or murit... Vai, dacă te-ar vedea mama ta cât s-ar bucura...* și i-am povestit de taică-meu, că trăiește la Țibulovka, și că nici acolo n-o mai rămas oameni... Că știți cum? Acolo te-or omorât dintr-odată nemții, da' ăștia te-or lăsat să te chinui, să mori așa... pe rând. I-am spus că ș-o vândut dinții și mi-o trimis banii ăia... și zâce: *Io am o misiune aicea, și dacă Dumnezău m-ajută și-o-implinesc, io te duc la mama, pe tine și pe copilu' ăla...* de v-am spus că mama lui o fost preoteasă. M-am gândit că vorbește și el așa... să nu tacă... (râde - n.e.) Nu m-am gândit că face treab-asta... Să vede că i-o reușit operațiunea aia că mă trezesc că vine și mi-aduce o păreche de cioci, făcuți să țână de la 12 pân' la amiaz, cum îi vorba, subțiri dintr-o-țără de pânză... Da' io am fost desculță, că n-am avut papuci... și eram tunsă „la zero”... și mi-o adus și-un baticuț, și zâce: *Să știi că am să vă scot de-aicea... Am acte, tot, și vă scot. Da' nu să poate să te duc la mamă-ta direct... Te duc la un alt lagăr și te las acolo până duminică, fiindcă*

atunci îi piată aicea și vorbesc cu o căruță să ne ducă acolo, că îi încă departe, mai sunt vreo 40-50 de kilometri... Aia o fost miercuri, și az' tân minte... în august, în '43, când o fost încă războiu-n toi... Io n-am zâs nimic, da' m-am gândit că decât să mă duc acolo, parcă mai bine să rămân... da' până la urmă m-am dus... și i-am zâs: *Uite, din banii de i-am căpătat de la taică-meu mi-or mai rămas 5 mărci.* Zâce: *Să nu-i strâci, că și mama ta-i săracă, și n-are bani, n-are nimic...* și eu, ăia 5 mărci, nu uit niciodată, Dumnezeu mi-i martor, i-am luat și i-am dat, câte-o jumate de marcă la 10 copii, cu care-am fost pretenă... să-și ieie câte-o bucată de mălai. Înainte să plecăm zâce: *Îți spun ceva! Am să te duc cu-n camion cu nemți...* Când am auzât... să mor acolo pe loc. *Da' să nu-ți fie frică. Ei n-o să te-ntrebe absolut nimica, că vorbesc io, numa' să nu te sperii chiar așa tare să leșini sau să-mi faci altă surpriză...* Aia o fost miercuri... Joi, vineri, sâmbătă, duminică... și după 5 zile o fost 23 august. Înseamnă c-o fost în 18 august... În 18 august m-o scos, și când am văzut soarele... Vai Doamne! Am zâs că m-aș mulțumi și cum trăiesc, numai să fiu liberă, să nu-mi fie frică că mă omoară... Nu știu să vă spun cum am simțit când am ieșit din întinericu-ăla, din bezn-aia, din frigu-ăla, din mizeri-aia... că te-or mâncat păduchii acolo în mizerie și hainele alea de sac... O fost groaznic...

No, și după ce am ieșit o cumpărat un mălai și două pere... și zâce: *No, banii? Nu-i mai am... Vai de mine! Păi cum? Ce-ai făcut? Apăi, știu că mama-i necăjită, și știu că n-are, da' nu cred că-i mai necăjită ca copiii ăștia...* Nici „câr” n-o mai zâs... și am stat acolo și s-o făcut ora șapte jumate, și o venit un camion mare de tot, încărcat cu roșii, cu ardei, cu mere... supraîncărcat. *Heil Hitler!* și el vorbește cu nemții, c-o știut perfect, c-atunci și i-o știam... și să urcă el în mașină, și face o țără loc în mijloc între lăzile ălea... și ne suie... Da' io când le-am văzut chipiurile... vă spun... n-am mai putut... (emoție puternică - n.e.) Așe parcă n-am mai văzut... și ne-o așezat acolo în mijloc, și el tăt vorbea cu nemții, că era' doi care erau în cabină și ei or condus și camionu'... Tăt o vorbit cu ei da' nu mai știu ce... Am înțeles unele cuvinte, da' parcă am și surzât... să nu aud limba jermană... și după ce o mai trecut vreo juma' de oră, de n-o mai fost chiar lumină așe, zâce cătră mine: *No, acuma mâncă! Vai, să fi avut ceva de-aici de luat pentru copiii ăia...* Io la copiii ăia m-am gândit atunci... *No, ia o roșie.* Era al treilea an de când n-am mâncat o roșie... *Mâncă un ardei!* N-am putut băga nimic în gură, da' nimic, nimic, nimic! Parcă am avut un lacăt pe gură. Și ne-am dus și s-o oprit camionul, și ne-o dat jos și ne-o dus într-un alt lagăr... și acolo o fost tot numa' copii, și bineînțeles că n-or mai fost păziți nici ăia... Vai și-amar... și ne-o lăsat acolo niște mălai și două roșii... și acuma gându' meu: „Dacă nu vine... apăi ce-o să zăcă copiii ăștia? Că mânc mâncarea lor, adică zămuca ce le dă acolo?” N-am vorbit cu nimeni. Copilu' ăla care o fost cu mine o fost de-odată cu fratele meu ăla mic, nici ăla n-o vorbit... Nu știu, o fi fost hăbăuc de cap... din suferință... No, și n-am știut ce să mai zăc, ce să mai fac. Stăteam acolo pe jos, în culcuș... așe-mbrăcată și... până la urmă, duminică pe la ora 11 când l-am văzut... parc-am văzut pe Dumnezeu!

No, ați pățat ceva? N-am pățat nimic. No, merem c-o căruță și ne oprim direct la mama...

Și ne-o pus în căruță, da' am crezut că nu mai ajung la mama. Drumurile nu-s asfaltate și... io mor și nu mai ajung. Pe la 12-1, duminică spre luni, am ajuns acolo. Apăi controale pe drum... și el tot arăta la hârtii, da' ce hârtii nu știu... și ne-o dat și mâncare, da' cine-o mai putut mânca? și odată am văzut că se oprește căruța și zâce: *No, aicea intru eu. Voi mai stați încă, să nu facă vreun șoc...* și pe urmă, cine știe ce le-o fi spus, da' după vreo 10 minute o venit mama... O fost noapte, beznă... și m-o luat în brațe: *Vai, apăi asta s-o ales din tine?* Am fost, cum vă spun, piele și os. M-o ridicat parc-am fost o pană... și doamn-aia pe băiatu' ei. Și acolo o fost ceva cu colectivurile, o fost o cămăruță mică unde fiecare o avut un prici. Nu cred că știți ce-i priciu... Pui câteva cărămizi, pui o scândură, și îi formezi un pat și îi zâce prici. Maică-mea era mai lângă ușă... și o stat 6 femei, și fiecare o avut o bucățică de loc, și-o fost o cărăruie la mijloc să circuli. Și în noapte-aia atâta le-am povestit, și cum am văzut io moartea cu ochii... Că am și văzut-o într-o noapte... Să vă spun. Acolo unde-am stat în lagăr, nu știu ce-o fost acolo, școală cândva... o clădire ca un bloc... cu jamuri până jos... și era-n mijloc un lighean de-la mare că dacă ne scapă să merem să facem acolo, în ligheanu-ăla... Dacă te-ai sculat din pat, cum am stat noi unu-ntr-altu', n-ai mai putut să intri iară, că abia să mișcau copiii ăștia. Știți? și odată, totuși, am avut ceva vise încurcate... Io mai țâneam și la vise câte-odată, așe ca copil... și... mă scapă pipi, și trăbă să mă duc, doar n-oi face aicea întră copii. Și mă duc jos, afară... Vă spun că nu mi-o fost frică de morți. Puteam să văd, că doar am dormit cu ei... și când să mă pun așa să fac... cum eram, în pielea goală, că așa am mai dormit vara, ca să-mi păstrez rochiuța... și când stau așa văd un om supranatural. Adică foarte-foarte înalt... și să uită la mine și mă cheamă. Și io m-am gândit: „Hai, Doamne, atâta-s de slăbită și amărâta de văd ce nu trăbă...” și începui să mă frec la ochi... O durat treab-asta două-trei minute și el s-o tot uitat la mine. Și era foarte înalt, poate de vreo doi metri jumate, trei metri... Io așa l-am văzut, enorm de înalt... și dup-aceia mi-o făcut impresie că se-ndepărtează cu spatele și aud glasul meu: *Rosaaaaaaa!* Ca dintr-o pădure, ca din ceva... și-atuncea m-am speriat, totuși... Vă spun că atunci mi-o fost frică... și-atuncea am început să zbier. Și ca să ajung lângă pat n-am putut umbla cum trăbă și m-am târât... Da' să nu mă-ntrebați cum am făcut treab-asta... și două săptămâni n-am fost bună de nimic... Stăteam așa și tremuram și or zâs: *No, asta-i gata! Să duce azi-mâine...* Asta o fost înainte de a primi vestea de la tata cu vreo două săptămâni. și nu discutam, nu vorbeam... când am căpătat vestea de la tata că trăiește... mi-am revenit un pic. Da' atuncea, altfel, nu cred că mai scăpam...

[C.B.]: *Detaliați puțin, vă rugăm, întâlnirea cu mama dumneavoastră!*

I-am povestit cum n-am avut mâncare, de taică-meu că trăiește, că îi la Țibolovka, și câte și mai câte... și zice mama: *Vai, tocmai azi îi 23 august, îi ziua ta de naștere!* și vă spun, când îi ziua mea de naștere... plâng... (plânge -

n.e.) și n-o mai trecut chiar multă vreme, până în '44, și io am stat cu mama acolo pe priciu-ăla. și maică-mea, cum vă spun, foarte curajoasă, fuja și lucra la câmp la țărani pentru o bucată de pâine, de ceva, o țără arpacașă, câțiva cartofi fierți... și coji de cartofi... și-alea or fost bune... și, totuși, deși am fost cu ea, dejaba, că m-am îmbolnăvit foarte rău. Am avut un șoc de-mi făcea impresie că cineva-i în spatele meu... și chiar una din lagăr, nu știu cum o pus mâna pe mine... de n-am urlat... de n-am zbierat... la disperare... Sâmteam că cineva îi în spate... și încet mi-o trecut. Și într-o perioadă, am uitat numele... am avut așa ca o amnezie...

[C.B.]: De asistență medicală... nici nu cred că putea fi vorba, nu?

Doamne ferește! Doamne ferește! Am căpătat și râie... Mi s-or umflat mâinile de la râie, da' nu știu ce râie o fost, că se făceau beșici de puroi... poate și din cauză c-am fost nehrănită... Dar, totuși, am fost cu mama... În lagăru' de copii o fost și tifos. Cred că și io am avut, da' cine te-o controlat? Am avut febră și vă spun c-am stat așa... (arată cum tremura - n.e.) unu-ntr-altu... și, să mă scuzati de expresie... din fund o mers apă chioară, așa, verde... Dizenterie... Da' am scăpat. Vă spun că odată or scos copiii să vadă câți or mai rămas și io n-am mai putut ieși. Și-acolo or fost morții, într-o cameră, i-aduna două-trei zile, după care venea o căruță și o încărcă cu vârf. Și am stat între morți singură... da' nu mi-o fost frică, că mortu' nu-ți face nimic... cel viu îți face...

Și la un moment dat o apărut o boală, și o prietenă de-a mea, tot evreică, într-o zi zice că o doare buza... Ce-o fi având, Doamne? Ce are? Ce are? I s-o înrăutățit situația și i s-o făcut câteva beșici albe acolo în interiorul buzei... Aia o durat o lună și ceva de zile, și nu durmea noaptea, plânjea, nu mai putea de durere... și io 'negrit partea din afară ca pân' la urmă să-i pice buza... Pe ormă o vint cineva și s-o uitat la noi în gură și ne-o izolat. Și am avut și io beșici, da' în gură, și m-o durut, da' am scăpat. Am stat vreo două săptămâni separat și am scăpat... Am avut zile. Și io mă mir câteodată... Poate credința m-o țanut, că de nu mă rugam... Mă rugam la Dumnezeu: *Ajută-mă, Doamne, să nu mor flămândă! Să nu mor flămândă!* Asta m-am rugat...

[C.B.]: Cum v-ați eliberat din lagăr?

În '44, în februarie, martie, or intrat rușii și... am fost liberi cum s-ar zâce... nu ne-a mai fost frică că vine și ne omoară. Și n-o trecut multă vreme și cum taică-meu aflase de mama că unde e, ne-am trezit cu el. O venit pe jos douășpe zile... Făcea câte 5-6-10 km, să oprea, dormea pe câmp, găsea o ceapă, găsa ceva... o trăit cum o putut și o ajuns la noi. Și atunci am fost, cum s-ar zâce, fericită. Fiecare era îmbrăcat cu niște haine de sac... Vai! și io am avut sfetăruțu' ăla și rochiuț-aia... și am țanut la sfetăru-ăla ca la o comoară... și am mai stat acolo până am auzât că Cernăuțiu s-o ocupat de ruși. *Hai să merem acasă! Cu ce?* Pe jos câte-un 10 kilometri... Bagaj mare n-am avut, Doamne mulțam, că n-am avut ce căra, decât hainele de pe noi. Ne-am dus câțiva kilometri, ne-am oprit, erau încă bombardamente... Stăteai într-o gară, așteptai poate-un tren, să meri barem un 10-15 kilometri... Venea trenu' plin de

răniți... și așa am mers, poate, 2-3 săptămâni, câte-o-țără, câte-o-țără, pân-am ajuns în Cernăuți... și orașul o fost deja ocupat de ruși...

Când ne-am întors... Vai și-amar! Din casa noastră n-am mai găsit decât fundația, altceva nimic. Tot o fost stricat. No, ne-am necăjit, am stat la o mătușă de-a mea care o ajuns înaintea noastră, că o fost în alt lagăr. Vă spun că o fost în toată Ucraina lagăre... Ea o ajuns înainte și-o avut o cameră și-o bucătărie, și-am stat și noi cu ei, acolo, pe jos... Cine-o avut mobilă? Doamne ferește! și s-o dus mama la vecinii care i-am avut noi, chiar români, că o lăsat la ei când o plecat perini, dune... La noi așa să obișnuia, să te-acoperi cu dună pe vremea... și ăia mi-o' mai dat și mie vreo două rochițe... Aia o fost în '44 deja, da' o fost încă greu, o fost încă război, că s-o gătat în '45 în 9 mai mi se pare... și era foarte greu și la ruși. N-ai avut unde să lucri, și n-or ținut cont că am fost în lagăr, să ne ajute... Nu! De exemplu, dacă ai avut copii până la șapte ani nu te-o deranjat nimeni, da' dacă copilu' o fost mai mare te lua și te trimitea la lucru pe la Ural (sic!), la Dombas, să construiești Rusia. Și mama săraca o lucrat într-un restaurant și s-o dus la spital și doctorii când o văzut că io sunt așa slabă, i-o dat o hârtie că-i însărcinată de 3 luni. Atuncea cu femei gravide n-or avut treabă. Apăi hârta-ia o ținut pân' s-o gătat războiu'. Și eu am fost foarte bolnavă. Am fost internată-n spital atuncea și mi-o dat foarte multe medicamente, c-o zâs că dac-am scăpat io de-acolo din ghiarele morții trăbă să trăiesc. Am avut 10 ani și douășpe kile... Piele și os am fost. Și o zâs că sunt scăpată de pericol și pot să mă duc acasă... și nici io n-am vrut să mai stau la spital...

În '45 când s-o gătat războiu' o fost bucurie pentru tătă lumea... știți? No, și din toamnă, din '45, o zâs că la evreii care vor să plece în România le dă pașaport, le dă viză. De-aici din România s-o putut pleca în Israel, da' de la ruși nu. Și noi ce-am avut de pierdut? Vorb-ia, casă nu, bani nu, nimica nu... Zice taică-meu: *Apăi, hai să merem și poate plecăm în Israel, ce să mai stăm aici după atâta suferință, după ce-am pierdut casa, am pierdut copiii...* și în 6 mai '46 am ajuns în Orăștie... repatriați, nu refugiați, că am venit cu acte în regulă.

[C.B.]: Cum de ați ales tocmai Orăștia?

N-am ales, așa am primit. Noi am mers în Siret, că acolo o fost granița, și de-acolo pe samă că ei o știut locurile și n-or repartizat. Și ne-o dat și-un pic de ajutor de la comunitatea evreiască. O sumă mică de bani, s-avem cu ce supraviețui vre-o lună de zile... Atuncea o fost mulți care or fost repartizați la Deva, alții la Timișoara... Noi n-am auzit de Orăștie veci! și am stat la Siret vreo săptămână, apăi plus drumu', că vreo două-trei zile am călătorit... Da' de la Siret încoace am călătorit gratis, da' tot în bou-vagoane de-lea... Apăi o mers trenu' un ceas, două, pe ormă cinci ore o stat, pe ormă iar o mers, iar o stat... până am ajuns aicea în 6 mai. Am venit în Orăștie și ne-am aranjat, și-am stat foarte rău și-aicea nu știu câți ani într-o singură cameră mică. Și maică-mea mai vindea haine vechi... și taică-meu s-o apucat de lucru, ca pantofar. Și un sfert de cameră era cu păpuci... și o' fost două paturi care le-am căpătat, și

acolo am dormit toți trei. Aveam un dulap unde mi-o fost agățată sfetăruțu' ăla, că nu mi-o mai fost bun... L-am pus ca să-l văd întotdeauna când deschid dulapu'... Așa am stat, și ne-am realizat oarecum. Adică noi am fost învățați și să trăim rău... după anii ăia. Și pân' la urmă nu știu cum s-o-ntâmpat, maică-mea nu s-o prea interesat de plecările în Israel, și am rămas aicea.

[V.O.]: Ați venit aici mai mulți evrei din Cernăuți?

Da, da, pă' nu numai noi am fost! O fost mai multe familii, da' cam după ce m-am măritat eu, la scurtă vreme, or plecat în Israel.

[C.B.]: Și după ce ați venit aici ați continuat să mergeți la școală?

După ce-am scăpat din lagăr și am venit acasă m-am înscris la școală... Prin câte-am trecut și cu școala! Când ne-am întors în Cernăuți părinții mei o' fost ocupați cu lucru', vai și-amar, și m-am dus singură și m-am înscris la școală. Și acolo o-nvățătoare m-o văzut pe coridor singură, slabă, amărâtă. Zâc: *Vreau să mă-nscriu în clasa a III-a. Atunci m-o văzut prima dată. Zâce: Io-s învățătoare-n clasa a II-a. Dacă vrei hai la mine și te fac șefa clasei. și m-o lămurit, și-ntr-adevăr m-o făcut șefa clasei... ș-am făcut clasa a II-a... Dup-aceia m-am luptat și m-am zbătut... Io am fost deja mai mare... și cine mă-ntreba: Pe-a câtea ești la școală? În clasa a III-a... să nu zâc că-s în clasa a II-a. Și m-am luptat tăta vacanța și am zâs la-nvățătoare: Nu se poate cumva să fac și io două clase-ntr-un an? Să-mi deie ceva ore să mă pregătesc... O fost încă război, în '44-'45... și m-o ajutat. Și nici n-am zâs la părinți, să știți... și cât m-am bucurat c-am intrat din clasa a II-a... da' când am intrat în clasa a IV-a... parc-atuncea m-am îngrășat, am sâmtât o mare fericire, știți?*

Apăi când am venit aicea trebuia să mă-nscriu iar la școală, și n-am știut românește cum trăbă... Părinții or zâs: *Lasă, că dor știi să scrii, știi să citești, știi puțin nemțește, știi evreiește, știi rusește... no lasă. Pă' nu-i destul... și m-am luptat și m-am zbătut și până la urmă m-am înscris... Am avut noroc c-am stat în chirie la cineva care-o fost în clasa a IV-a... Și m-am trezit după vacanță, și m-am dus la o învățătoare, doamna Boteanu, n-o uit niciodată... Ea o fost învățătoare până-n clasa a IV-a. Și i-am spus: *Io am patru clase... nu știu românește bine și-aș vrea să am, totuși, o hârtie. Adică io trebuia să gat a IV-a și ea o fost deja intrat în hălant... și zâce: Vino la școală! I-o fost cumva milă de mine că-s singură, și am vorbit foarte rău românește. Să mai râdeau copiii de mine cum citeam, că io n-am citit legat, adică nu puneam punctu' unde trăbă... și o-ncercat diriginta să mă pună la dansuri de-stea românești și io am zâs că nu, că astea o trecut pentru mine...**

M-o ajutat Dumnezeu și am gătat clasa a IV-a ș-apoi am făcut acolo până-n șapte clase... și să mă duc și io la liceu. M-am dus singură și m-am înscris la liceu' de fete „Despina Doamna”, unde-i Liceu' Chimic acum... și o fost cu taxă atuncea, de la 4000 pân' la 10.000, cum erau banii în '48... și la părinți nici n-am îndrăznit să le cer că n-or avut de unde să-mi dea, în ce condiții erau. Și am dat ore de rusă și de matematică ca să-mi câștig bănuțu' să pot să-mi plătesc taxa, și pe-orm-am dat examen și-am luat bursă... și m-o chemat la Cancelarie

și mi-o dat banii de bursă și-o spus că-s singură scutită de taxă, că mă văd prea luptătoare, și, totuși, să pot să și-nvăț ceva...(plânge - n.e.) Singură m-am luptat ca copil... Acuma io am fost mai mare ca colegele mele... și-am mai făcut clasa I-a de liceu și dup-aceia s-o desființat liceu'... Am făcut clasa a VI-a și când să mă duc într-a VII-a o venit taică-meu: *No lasă nu te mai du...* Am stat rău și acasă, într-o singură cameră în chirie, și n-am avut condiții să-nvăț... Când trebuia să-nvăț ieșeam afară și iarna tremuram cu cartea în mână... și nu m-am mai dus la școală. O venit doamna directoare Titon și o zâs: *Îi cea mai mare greșală că nu mă mai duc la școală.* Da' n-am mai putut că dacă n-am avut condiții... și pe urmă am învățat și io croitorie, așe, să știu pentru casă... și nici la vârsta de 18 ani m-am măritat. Și dup-aia m-am dus în servicii și-am făcut încă două clase, a VII-a și-a VIII-a, la fără frecvență, că te-o cam obligat... Dar așa m-am luptat mult în viață.

[C.B.]: *Părinții dumneavoastră n-au avut nimic împotriva să vă căsătoriți cu un român?*

Ba da, or fost contra și n-or vorbit cu mine doi ani... Mai mult taică-meu... și știți de ce? Aici or fost mai mulți evrei și el o fost ca un preot. El o știut toată slujba ca un preot cu facultate. El întotdeauna sara după ce lăsa lucru până să culca studia cărțile ălea... și nu-l interesa că-i la 1 noaptea și nu s-o culcat. Și n-o prea fost corect să-i făc așa o bucurie... după ce-am suferit atâta. No, asta-i adevărat. Da' ce să fac? știți cum îi dragostea... (râde - n.e.) Io am avut băieți și de nația mea, și chiar băieți cu meserii foarte bune, da', să vă spun sincer, nu mi-or plăcut... Mie mi-o plăcut de el. Și el o fost sărac, de la Orăștioara de Sus, da' o fost un om fain și harnic... Ne-am luat din dragoste, să știți, și el o fost mai mare ca mine cu 10 ani, da' n-am sâmtât niciodată asta... Ne-am înțales întotdeauna și am trăit 50 de ani cu el... Io am fost învățată cu munca și cu economii, că altfel nu faci nimic... Nu zâc că am răbdat foamea, Doamne feri! Am mâncat, da' totu' o fost calculat... Altfel n-aș fi putut să fac nimic. Și io n-am fost în rând cu alte doamne, cu-mbrăcăminte, cu alea... De multe ori zăcea soțu': *la-ți și tu o mielușcă de-aia cum au tăte!* Era 2500, era foarte mult. *Apăi cum să-mi iau când tu ai zâs că-ți trăbă 10 saci de ciment? Pot să-mi iau eu aia? Am io haznă?* Sau altădată îi trăbuia varu', altădată îi trăbuia pietrișu'... N-am umblat nici dezbrăcată, da' nici n-am fost în rând până când ne-am făcut casa.

[C.B.]: *De-a lungul vieții nu ați mai avut probleme datorită faptului că sunteți evreică?*

Nu, aicea nu. Dumnezeu mi-o dat putere și am lucrat în fabrica Chimică 28 de ani și ca într-o familie am trăit, și-am fost foarte apreciată că mi-am văzut de treabă. Pentru mine ce-o zâs maistru' o fost sfânt. De când sunt în Orăștie n-am sâmtât nimic... și colegele m-or ajutat să mai uit din trecut, și chiar am trăit ca într-o frăție... și cu colegele foarte bine m-am avut, cu toate m-am înțeles, nu m-am certat niciodată cu nimeni, n-am ținut niciodată ură sau dușmănie... și acuma când ne-ntâlnim ne sărutăm, stăm de povești... La noi

există și o sărbătoare, „Ziua iertării”... În ziua aia postești, mergi la biserică, și sara te săruți, și: *La mulți ani, să fim sănătoși!* Chiar dacă ai avut probleme mari. La noi așa-i obiceiul. Am mai fost și io la biserică, și am mai fost și pe la Deva, da' de doi ani n-am mai fost că e greu și îs obosită. Nu știu ce am, da' mi-i greu. Anii-s de vină...

[C.B.]: Ați avut colege săsoaice?

Nu prea... Am avut cunoștințe și m-am avut foarte bine cu ele. N-am ținut ură. Doamne ferește! De exemplu pe strada noastră o stat câteva familii de nemți și nu ne salutăm decât pe nemțește... Ce, limba-i de vină? și într-o perioadă n-am prea avut cu cine vorbi nemțește și am mai uitat... și am știut și rusește foarte bine da' deja-s legată de limbă, nu mai pot vorbi...

[C.B.]: Copiii i-ați botezat în religia ortodoxă?

Știți cum îi? Ei au nume românesc și tân și religia română. Acuma biserica noastră-i stricată, și nu mai sunt decât trei evrei... și băiatul îi de mult în Israel cu familia, și aicea eu stau c-o fată. Și ea o fost trei ani plecată, da' o venit înapoi, că soțul o murit acu' 2 ani, și-s singură. Și ei tân sărbătorile, și și io le tân. Acuma, de exemplu, am avut pom de Crăciun, am făcut mâncări de-stea rituale, sarmale... Ginerele meu îi român, noră-mea-i româncă, da' tân la ei ca la nu știu ce... Așa-s io. Îi om, ne-nțelegem...

[C.B.]: După căsătorie nu v-ați gândit să emigrați în Israel?

Nu. Mama o murit și îi îngropată aicea la cimitir. Da' după ce-o murit ea, tata o plecat, o vrut să moară acolo... și o avut 78 de ani când o plecat în Israel. O plecat legal, cu acte în regulă... O căpătat pensie acolo, că aicea nu i-o dat nimeni pensie, că actele s-o' mai pierdut, și nu o avut dreptul nici la anii ăia din lagăr... Erau patru ani jumate, și să dădea un an jumate pentru-un an, atuncea, în vremea lu' Ceaușescu. O plecat acolo și o profitat de pensie 13 ani... și numa' în biserici o fost. Se scula noaptea la trei jumate să meargă la biserică... și o zâs preotul: *Ești bătrân, nu mai fă treaba asta...* El vroia s-arate la Dumnezeu că atunci când îi somnul mai dulce el se roagă și merge la biserică. Și o trăit aproape până la 92 de ani.

[C.B.]: Ați mai ținut legătura cu el după ce a plecat?

Da, da. Am fost de trei sau patru ori în vizită înainte de Revoluție.

[C.B.]: Și nu ați avut probleme?

Apăi știți cum? Am avut un maestru foarte cumsecade, să-i dea Dumnezeu sănătate... El o fost și secretar de partid pe fabrică. Și mi-o spus: *Doamna Grădinaru, dacă nu mai vii înapoi să știi că m-am ars.* Și io am zâs: *Domnu' Susan, io nu rămân acolo. Aicea am muncit prea mult.* Apăi după ce-am muncit atâta aici să mă duc să stau acolo într-o garsonieră?

[C.B.]: Vă chemau înainte să plecați sau când vă întorceați, să dați declarații?

Ooo, păi înainte. La tăți sfinții mă chema în fabrică. Și colo, și colo... și odată mi-o dat să citesc nu știu câte hârtii, și io nici nu văd bine... am stat și m-am uitat acolo ca mâța prin calendar... *Le-ai citit? Da, cum să nu? Să vii înapoi!*

(râde - n.e.) Zău, no, c-o fost greu... mai ales c-am lucrat și la produse speciale, că dacă lucrăm în altă parte... No, și într-adevăr m-o chemat și maistru, și tăți pe-acolo, vai, să nu rămân pe-acolo. Și era un domn de la Securitate și ăla m-o chemat, da' o vorbit frumos, nu pot să zâc... și am fost de două ori pe vremea lu' Ceaușescu... Prima dată am stat o lună, și a doua oară am stat 7 săptămâni. Am avut o lună concediu și o lună parcă mi-am luat neplătit... Dup-ăia am ieșit la pensie și n-am mai avut probleme... și ultima dată am fost în '90. O fost bine...

[V.O.]: Cei care au stat în închisoare primesc un supliment la pensie. Dumneavoastră pentru că ați stat în lagăr primiți ceva?

Io dacă am fost copil, anii ăia nu s-au trecut la pensie... și ar fi trebuit să umblu. Și mă gândesc că mi-ar fi cerut acte din Cernăuți... Apăi io la vârsta mea, am 69 de ani, nu-s mai capabilă să mă duc acolo... Că dor există arhive, că ne-am pierdut casa... Pe mine de mă duce cu ochii legați, mă duc direct unde-am avut noi casa...

[C.B.]: Ați mai povestit cuiva lucrurile astea? Soțului, de exemplu, i-ați povestit?

Nu chiar tot. Și el o suferit în partea lui, să știți, că l-o luat pe front de tânăr... nu știu dacă o avut 20 de ani. Și tatăl lui o murit pe front... și el în Cehoslovacia o fost rănit la picior... și el nu s-o sâmtât bine... și doi ani o fost bolnav, și de boala aia o și murit... ciroză hepatică.

Și când am fost la școală în clasa a VI-a, o zâs profesoara de română: *Dacă vreți să faceți o lucrare cum ați fost despărțiți de părinți, când ați fost la bunici în vacanță sau ați fost undeva într-o tabără...* și io am scris pe șasă pagini cum o fost în lagăr. O plâns toată clasa cu profesoara-n frunte...

Și la copiii mei le-am mai povestit, da' nu chiar tot. Băiatului, când vine din Israel, că vine-n tot anu' în vizită, îi mai spun... apă' începe să plângă... *No, nu te mai năcăji, las' că ai tensiune, lasă că știu...* și am câteva găini și le fierb niște cartofi de-ia foarte mărunți și pun și o mână de țărâță... și atuncea zâc la nepoată: *Vezi, tu, Dana? Nu-mi mai spune nimic, taci!* Păi să fi avut... nu numai eu, zeci și sute de copii, să fi avut ce dau eu la găini... un nap cu o țărâță sau o țără de dovleac... Da' n-am avut... Îți spun că-s lucruri de care mi-o fost mie jenă să le mai scot din gură să le spun. Mă și mir c-acuma m-ați găsât așe... în toane. (râde - n.e.) Vă spun că uneori nu-ți vine a crede c-ai putut să treci printr-așa ceva... Îs atâția ani de-atuncea, și-o fost o reclamă la televizor și o arătat nemți și am ieșit repede afară, parcă începea să mă mănca capu'... Îs atâția ani, și știu că nu-i mai... da' dejaba. Îi în sânje să știi... Îs lucruri de necrezut! Nu te crede nimeni!

[C.B.]: Aveți vise despre anii petrecuți în lagăr?

Am mai avut, da' nu acuma. Înainte am mai avut, să știi. Și când mă trezesc îs tăta apă... *No, zâc, bine că m-am trezit, poate nu mă mai trezeam.* Am avut... Da' acuma, de-o vreme, de câțiva ani... nu. Da' de adus, mi-aduc aminte întâtdeauna cum o fost, și cu mâncarea... că n-ai avut ce mânca... Să n-ai tu

lapte, să n-ai o lingură de zahăr, să n-ai un ceai, și, totuși, să trăiești... mai ca un câine, să știți... No, m-o ajutat Dumnezeu... că numai puterea lui o fost, să știți...

[C.B.]: Nu v-ați gândit să mergeți să vizitați locurile copilăriei, pe unde-ați fost în Ucraina?

În Ucraina? Nu! Nu! Acolo nu! Acolo nu! În Cernăuți am dorit întotdeauna să merg, d-apăi io nu-s mai capabilă să umblu... și de câte ori visez că îs acolo... și îs atât de fericită... dar mă rătăcesc imediat și nu găsesc locu'... Îs pe alte străzi... Da' niciodată n-am visat casa mea, unde am trăit și am copilărit... Îs pe o stradă, da' trebe să mă-ntorc pe hailaltă, ba pe dincolo, pe dincoace... Mi-ar fi plăcut și când am fost mai tânără... da' acuma-s bătrână... Să mă duc sângură pe tren? Nu... și n-ai unde să stai... Nu să poate...

[C.B.]: Noi vă mulțumim mult.

Cu toată plăcerea... Asta-i autobiografia mea... Acuma io am mai scurtat, că erau mai multe de spus. Io am vrut să-mi fac o carte, dar am avut copii, am lucrat la fabrică, greutățile cu cozile... și acuma la bătrânețe aș fi avut curajul, dar nu mai văd bine... și să-mi strâc ochii parcă n-aș vrea.

¹ Rosa Grădinaru (n. Kronenfeld) - s-a născut în 23 august 1934 în Cernăuți. Evreică, religie: mozaică; studii: 8 clase; profesie: operator chimist, pensionară. Interviu a fost realizat de Cosmin Budeancă și Valentin Orga în 23 decembrie 2003, în Orăștie, și se află în Arhiva Institutului de Istorie Orală din Cluj-Napoca având cotele 723 și 724.

² Moghilev, Moghilău, localitate în Transnistria .

³ Alimentația era compusă dintr-un fel de mazăre furajeră care producea ologeala. Despre situația copiilor din lagăr într-un raport din ianuarie 1944 se consemnează: „În lagărul de la Moghilev sunt internați circa 3000 de copii bolnavi; mi-au lăsat o impresie detestabilă. Pe scânduri, acoperiți cu saltele, copiii, adevărate cadavre, își așteaptă ceasul morții din clipă în clipă. Este ceva groaznic de văzut” (cf. Raport despre situația evreilor aflați în ghetourile din Transnistria, în *Evreii din România între anii 1940-1944, vol II. Problema evreiască în stenogramele Consiliului de Miniștri*, București, Ed. Hasefer, 1996, p. 543.

FRANZ SCHUTTACK

Deplorabila soartă a șvabilor din comuna Biled (I)

În numărul 53 al revistei *Memoria* s-a evocat soarta cruntă a șvabilor din comuna Biled aflată în regiunea nord-vest a Banatului, după instaurarea regimului procomunist de la București la 6 martie 1945.

Astfel prin decretul Nr. 187 din 23 martie 1945 a fost confiscată toată averea germanilor din România, constând din case, pământ, vite, unelte agricole, și deci și a celor din comuna Biled.

În luna ianuarie 1945 au fost deportați la muncă forțată în Uniunea Sovietică un număr de 576 de germani, din care 76 și-au pierdut viața acolo sau pe drum.

De asemenea, în luna iunie 1951, regimul de la București a deportat în Bărăgan 529 de persoane. Lista acestora nu fost publicată în numărul amintit al revistei, din lipsă de spațiu. Redăm acum această listă.

Nr. casei	Nume	Prenume	Anul nașterii	Când și unde au murit
39	Welter	Josef	1895	
		Susanna	1896	
39	Haberehrn	Barbara	1922	
		Ilse	1942	
41	Mann	Jakob	1922	
		Barbara	1924	
		Jakob	1951*	† 1951 Feteștii Noi; * născut în Bărăgan
47	Bauer	Nikolaus	1908	
		Elisabeth	1911	† 1951 Cacameanca
		Katharina	1932	
47	Bauer	Maria	1886	† 1952 Însurăteii Noi
49	Mumper	Peter	1905	
		Elisabeth	1908	† 1955 Călărași
		Philipp	1932	
49	Werhof	Adam	1880	† 1953 Călărași
49	Elade	Dumitru	1921	
		Barbara	1927	
		Costel	1948	
54	Mann	Friedrich	1896	
		Katharina	1895	
54	Lichtfusz	Katharina	1936	
58	Mann	Johann	1906	
		Katharina	1909	
59	Renoth	Josef	1904	† 1955 Însurăteii Noi

		Anna	1909	
59	Tilger	Barbara	1873	† 1953 Însurăteii Noi
59	Prisser	Andreas	1921	
		Anna	1928	
		Hildegard	1952*	† 1953 Însurăteii Noi; *născut în Bărăgan
78	Neumann	Johann	1882	† 1954 Cacameanca
		Katharina	1888	
78	Bauer	Johann	1910	
		Elisabeth	1915	
		Elisabeth	1934	
79	Hann	Peter	1884	
79	Hann	Johann	1910	
		Barbara	1914	
81	Wagner	Adam	1914	
		Elisabeth	1919	
		Adam	1940	
		Marliese	1943	
83	Mann	Nikolaus	1914	
		Maria	1920	
		Nikolaus	1940	
83	Mann	Maria	1883	
85	Hann	Peter	1909	
		Barbara	1912	
		Elisabeth	1933	
		Barbara	1936	
86	Steiner	Barbara	1911	
		Elisabeth	1934	
88	Schiller	Jakob	1897	
		Katharina	1900	
88	Schiller	Jakob	1920	
		Anna	1921	
		Anna	1949	
		Katharina	1950	
89	Hubert	Barbara	1881	† 1954 Însurăteii Noi
96	Trendler	Michael	1875	† 1952 Olaru
96	Trendler	Barbara	1899	
		Peter	1928	
		Hans	1929	
103	Müller	Johann	1899	
		Margarete	1904	
111	Ortinau	Michael	1922	
		Charlotte	1929	
		Michael	1949	
		Monika	1951	
111	Buding	Julius	1890	
		Priska	1898	† 1955 Roseti Noi
113	Slavik	Franz	1881	† 1952 Frumușița
		Maria	1884	
116	Gehl	Jakob	1901	
		Gertrude	1908	
116	Ballmann	Jakob	1920	
		Katharina	1928	
		Margarete	1947	
		Hedwig	1950	
117	Herbst	Maria	1913	
		Josef	1933	
		Maria	1935	

117	Klein	Lambert	1913	
118	Gilde	Friedrich	1903	
		Margarete	1907	
		Friedrich	1932	
118	Gilde	Friedrich	1876	
		Anna	1883	
123	Werhof	Peter	1909	
		Maria	1912	
		Josef	1932	
		Barbara	1935	
124	Slavik	Peter	1899	
		Anna	1905	
124	Schwartz	Hans	1922	
		Maria	1925	
		Anna	1949	
		Johanna	1955	
125	Lichtfusz	Johann	1900	
		Katharina	1911	
125	Lichtfusz	Katharina	1876	† 1953 Dâlga
125	Maties	Nikolaus	1922	
		Maria	1929	
		Marianne	1948	
		Nikolaus	1950	
126	Neisz	Josef	1901	
		Barbara	1907	
		Barbara	1929	
129	Mann	Jakob	1911	
		Maria	1913	† 1951 Olaru
		Hans	1933	
		Jakob	1937	
136	Krier	Johann	1910	
		Maria	1914	
		Maria	1934	
136	Fliegl	Katharina	1889	
163	Slavik	Adam	1897	
		Barbara	1901	
170	Herbst	Heinrich	1884	† 1952 Olaru
		Maria	1892	
170	Herbst	Johann	1912	
		Maria	1917	
		Hans	1942	
172	Slavik	Nikolaus	1878	† 1954 Însurăteii Noi
176	Wilhelm	Elisabeth	1887	
176	Wilhelm	Mathias	1908	
		Margarete	1912	
		Hans	1932	
		Katharina	1936	
202	Weber	Wilhelm	1924	
		Margarete	1921	
202	Divo	Peter	1894	
		Katharina	1896	
		Anna	1923	
202	Mumper	Margarete	1900	
216	Mann	Anna	1905	
		Josef	1931	
216	Kuhn	Nikolaus	1878	
		Elisabeth	1885	† 1954 Însurăteii Noi

217	Gilde	Katharina	1903	
		Peter	1867	† 1953 Călărași
		Elisabeth	1870	
218	Steiner	Franz	1891	
		Magdalene	1893	
		Magdalene	1922	
		Anna	1923	
220	Ballmann	Johann	1913	
		Susanna	1910	
220	Bettendorf	Barbara	1885	
222	Alexius	Adam	1896	
		Barbara	1896	
223	Slavik	Wendel	1870	† 1952 Feteștii Noi
		Elisabeth	1885	
223	Slavik	Johann	1905	
		Anna	1910	
		Elisabeth	1932	
		Hans	1933	
224	Ballmann	Jakob	1891	
		Susanna	1896	
229	Ortinau	Maria	1899	
229	Slavik	Agnes	1877	† 1952 Olaru
230	Mann	Johann	1888	
		Agnes	1892	
231	Maurer	Elisabeth	1869	† 1953 Însurăței Noi
235	Kiss	Ernest	1910	
		Anna	1914	
		Agnes	1935	
		Ernst	1937	
		Georg	1940	
236	Müller	Johann	1892	† 1952 Olaru
		Maria	1889	† 1955 Olaru
241	Weber	Nikolaus	1877	† 1954 Olaru
		Barbara	1890	
243	Schiller	Wilhelm	1895	† 1952 Olaru
		Margarete	1896	
244	Glassen	Peter	1890	
		Barbara	1896	
		Barbara	1931	
252	Michels	Margarete	1895	
252	Thöres	Josef	1925	
		Elisabeth	1928	
		Josef	1950	
290	Nothum	Mathias	1891	
		Katharina	1891	
290	Nothum	Mathias	1917	
		Margarete	1923	
		Helga	1948	
297	Gilde	Jakob	1896	
		Katharina	1902	
299	Apostolescu	Emil	1922	
		Anna	1928	
		Daniel	1948	
302	Danileigo	Andreas	1929	
		Katharina	1929	
		Anna	1950	
		Michael	1952	

302	Maurer	Katharina	1903	
305	Hubert	Josef	1906	
		Margarete	1912	
		Peter	1929	
		Susanna	1933	
306	Braun	Katharina	1894	† 1952 Călărași
		Hans	1938	
		Katharina	1940	
307	Rieder	Johann	1881	† 1951 Fetești
		Gertrud	1885	
307	Mann	Jakob	1904	
		Elisabeth	1910	
		Peter	1944	
307	Braun	Jakob	1929	
		Katharina	1931	
		Katharina	1951	
308	Mann	Jakob	1882	
		Magdalene	1886	
		Katharina	1909	
309	Seibert	Maria	1877	† 1952 Dâlga
309	Seibert	Nikolaus	1901	
		Magdalene	1905	† 1952 Dâlga
309	Gilde	Nikolaus	1927	
		Magdalene	1928	
312	Thöresz	Peter	1884	
		Maria	1885	
312	Thöresz	Jakob	1918	
		Maria	1920	
		Inge	1944	
		Eduard	1948	
313	Slavik	Johann	1900	
		Maria	1907	
321	Frank	Maria	1868	† 1951 Dâlga
321	Frank	Michael	1890	
		Magdalene	1903	† 1951 Dâlga
327	Muttar	Johann	1911	
		Katharina	1913	
		Jakob	1934	
		Hans	1938	
327	Muttar	Barbara	1882	
335	Mann	Barbara	1895	
335	Braun	Michael	1908	
		Maria	1916	
		Robert	1936	
		Marliese	1938	
336	Russ	Wendel	1911	
		Katharina	1914	
		Elisabeth	1933	
		Adam	1938	
338	Steiner	Katharina	1917	
		Katharina	1936	
		Anna	1938	
346	Pierre	Johann	1886	† 1952 Frumușița
		Elisabeth	1893	
352	Thöresz	Josef	1898	
		Anna	1902	
		Nikolaus	1929	

360	Wolf	Jakob	1907	
		Margarete	1910	
360	Wolf	Jakob	1879	† 1956 pe drumul de întoarcere acasă
361	Rieder	Adam	1899	
		Maria	1901	
		Peter	1924	
365	Mager	Johann	1887	
		Elisabeth	1895	
		Elisabeth	1921	
372	Kratochvill	Josef	1869	† 1952 Călărași
		Susanna	1875	
373	Billinger	Johann	1901	† 1955 Frumușița
		Margarete	1905	
373	Welter	Hans	1921	
		Magdalene	1926	
		Elisabeth	1949	
373	Mumper	Elisabeth	1886	
374	Rieder	Mathias	1887	
		Elisabeth	1894	
		Hans	1921	
		Mathias	1923	
377	Krogloth	Johann	1885	† 1951 Însurăței Noi
		Elisabeth	1888	
377	Krogloth	Maria	1914	
		Hans	1933	
378	Mumper	Peter	1883	† 1953 Însurăței Noi
		Barbara	1888	
378	Mumper	Anna	1910	
		Anna	1949	
381	Muttar	Jakob	1900	
		Elisabeth	1894	
		Elisabeth	1927	
383	Hehn	Franz	1915	
		Susanna	1920	
		Katharina	1940	
		Elisabeth	1942	
383	Würtz	Peter	1885	† 1957 Olaru
390	Neiss	Nikolaus	1898	
		Elisabeth	1906	
		Katharina	1926	† 1957 Moroeni
393	Slavik	Heinrich	1902	
		Katharina	1906	
		Maria	1926	
393	Flesch	Katharina	1880	
394	Ballmann	Adam	1909	
		Elisabeth	1910	
		Nikolaus	1931	
		Elisabeth	1935	
394	Follmer	Maria	1887	
397	Schneider	Karl	1883	† 1955 Galați
		Maria	1887	
397	Welter	Johann	1902	
		Barbara	1907	
		Adam	1934	
397	Welter	Hans	1926	
		Katharina	1930	
		Hans-Dietmar	1954*	† 1954 Lătești; *născut în Bărăgan

397	Welter	Barbara	1883	† 1952 Frumușita
398	Mann	Johann	1911	
		Katharina	1912	
		Elisabeth	1935	
	Slavik	Hans	1933	
398	Mann	Elisabeth	1890	† 1951 Frumușita
402	Jung	Michael	1925	
		Elisabeth	1929	
		Peter	1951	
402	Jung	Maria	1877	† 1953 Însurăteii Noi
402	Jung	Anna	1894	† 1951 Însurăteii Noi
403	Schmidt	Katharina	1880	
403	Steiner	Johann	1896	
		Elisabeth	1899	
403	Steiner	Johann	1920	
		Katharina	1922	
		Hans	1948	
412	Gilde	Nikolaus	1903	
		Maria	1907	
		Maria	1926	
419	Unger	Stefan	1904	
		Elisabeth	1901	
419	Stelzner	Eva	1929	
421	Schmidt	Jakob	1895	
		Magdalene	1901	
425	Slavik	Adam	1868	
		Margarete	1872	
426	Weber	Nikolaus	1914	
		Susanna	1920	
426	Glass	Johann	1894	
		Elisabeth	1897	
427	Engrich	Josef	1931	
		Barbara	1929	
427	Lahni	Katharina	1908	
428	Steiner	Josef	1921	
		Katharina	1922	
		Helmut	1944	
		Josef	1947	
428	Eichert	Johann	1896	
		Elisabeth	1898	
429	Steiner	Nikolaus	1884	
		Maria	1889	
429	Steiner	Nikolaus	1915	
		Margarete	1921	
		Raimund	1941	
		Hedwig	1943	
430	Maurer	Anna	1882	
430	Maurer	Adam	1905	
		Katharina	1909	
		Nikolaus	1929	
435	Schwartz	Johann	1898	
		Katharina	1899	
		Peter	1930	
437	Lichtfusz	Barbara	1896	
		Katharina	1921	
439	Pilli	Johann	1915	
		Magdalene	1921	

		Helmut	1942	
		Hilde	1943	
439	Zimmer	Jakob	1889	
		Agnes	1893	† 1955 Olaru
440	Slavik	Josef	1889	
		Maria	1893	
440	Hehn	Peter	1929	
	Slavik	Elisabeth	1909	
449	Leitner	Wilhelm	1917	
		Olga	1921	
		Silvia	1947	
450	Steiner	Wendel	1893	
		Anna	1897	
451	Sehi	Anton	1887	
		Elisabeth	1894	
452	Slavik	Nikolaus	1896	
		Anna	1894	
458	Gilde	Johann	1896	
		Regina	1903	
458	Schäfer	Barbara	1924	
		Arntrud	1942	
459	Slavik	Franz	1910	
		Franz	1933	
459	Lahni	Johann	1877	
		Katharina	1891	† 1954 Fetești
460	Reiter	Nikolaus	1900	† 1953 Însurăteii Noi
		Magdalene	1904	
		Magdalene	1929	
460	Bender	Magdalene	1870	
462	Mann	Peter	1919	
		Elisabeth	1926	
		Elisabeth	1949	
464	Klein	Nikolaus	1897	
		Elisabeth	1903	
468	Slavik	Johann	1895	
		Maria	1895	
468	Gilde	Katharina	1871	† 1952 Olaru
468	Slavik	Jakob	1919	
		Anna	1921	
		Ewald	1944	
471	Zimmer	Adam	1896	
		Maria	1896	
		Katharina	1925	
472	Hehn	Peter	1902	† 1951 Însurăteii Noi
		Margarethe	1904	
		Barbara	1926	
472	Hemment	Margarethe	1882	
475	Krier	Anna	1888	† 1954 Însurăteii Noi
476	Krier	Jakob	1882	
		Elisabeth	1909	
		Katharina	1931	
476	Ballmann	Nikolaus	1882	† 1952 Frumușița
		Katharina	1890	
478	Braun	Jakob	1906	
		Elisabeth	1910	
		Michael	1930	
		Hans	1935	

478	Thöresz	Johann	1884	
		Margarethe	1889	
479	Braun	Magdalene	1881	
479	Neuman	Johann	1906	
		Magdalene	1911	
		Elisabeth	1930	
482	Frank	Johann	1887	
		Elisabeth	1894	
482	Frank	Hans	1923	
		Elisabeth	1925	
		Hans	1950	
483	Krogloth	Nikolaus	1877	
		Maria	1879	
483	Gilde	Katharina	1899	
		Katharina	1919	
		Maria	1921	
485	Gilde	Jakob	1915	
		Maria	1919	
491	Breitenbach	Jakob	1901	
		Maria	1903	
491	Breitenbach	Josef	1925	
		Maria	1927	
		Jakob	1950	
491	Frey	Maria	1869	
512	Thöresz	Johann	1912	
		Elisabeth	1917	
		Hans	1938	
		Elisabeth	1939	
512	Pilli	Anna	1889	
513	Gilde	Friedrich	1906	
		Margarete	1909	
		Susanna	1931	
518	Russ	Adam	1886	
		Katharina	1893	
519	Frank	Michael	1884	
		Elisabeth	1893	
523	Schiller	Johann	1914	
		Anna	1917	
		Hans	1936	
		Josef	1938	
523	Eichert	Josef	1877	† 1953 Însurăței Noi
		Katharina	1881	
524	Schültz	Peter	1881	
		Elisabeth	1891	
536	Mann	Johann	1898	
		Magdalene	1901	
536	Mann	Nikolaus	1921	
		Magdalene	1930	
		Brigitte	1950	
544	Mumper	Barbara	1910	
		Jakob	1931	
		Hans	1932	
544	Krier	Katharina	1855	
545	Graf	Margarete	1892	
548	Billinger	Jakob	1871	† 1951 Frumușița
		Magdalene	1876	
548	Billinger	Jakob	1899	

548	Billinger	Maria	1904	
		Jakob	1925	
		Barbara	1928	
551	Slavik	Wendel	1894	
		Maria	1898	
		Anna	1924	
561	Gehl	Anton	1873	† 1951 Dâlga
		Elisabeth	1881	† 1953 Dâlga
562	Ballmann	Johann	1888	
		Margarete	1893	
562	Zimmer	Maria	1873	
562	Lenhardt	Jakob	1912	
		Katharina	1914	
		Katharina	1935	
		Barbara	1937	
563	Mann	Jakob	1891	
		Elisabeth	1901	
563	Hahn	Johann	1924	
		Elisabeth	1926	
		Elisabeth	1951	
566	Mann	Johann	1899	† Călărași
		Anna	1902	
		Anna	1929	
567	Mumper	Maria	1885	
567	Schmidt	Johann	1903	
		Elisabeth	1906	
600	Burian	Johann	1903	
		Margarete	1906	
600	Burian	Peter	1928	
		Barbara	1931	
614	Vastag	Anna	1896	
614	Vastag	Josef	1916	
		Elisabeth	1916	
		Elisabeth	1940	
		Anna	1943	
640	Pritz	Josef	1919	
		Maria	1920	
		Horst	1946	
		Maria	1949	
640	Pritz	Peter	1886	
		Elisabeth	1898	
649	Helfrich	Jakob	1902	
		Elisabeth	1905	
		Jakob	1930	
674	Lichtfusz	Jakob	1893	
		Magdalene	1893	
728	Done	Simion	1917	
		Katharina	1920	
		Angelika	1951	
737	Slavik	Johann	1919	
		Anna	1921	
		Anna	1948	

MEMORIA ÎN PREZENT

O comemorare

La data de 3 iulie 2005 a avut loc o emoționantă comemorare în comuna Isverna, jud. Mehedinți unde prin grija A. F. D. P. s-a ridicat o troiță în amintirea a trei tineri mehedinteni care au fost împușcați în zonă la data de 31 martie 1949.

Cei trei tineri plecați în munți să lupte sacrificându-și tinerețea au fost:

Eugen Bocârnea

Ion Bocârnea

Gheorghe Eftimiu

1. EUGEN BOCÂRNEA – student anul III Medicină București
2. IOAN BOCÂRNEA – fratele său, 18 ani, elev clasa VIII, Liceul „Traian” Turnu Severin

3. GHEORGHE EFTIMIU – 18 ani, coleg de liceu cu Ioan Bocârnea

Patru tineri din grupul Fraților de Cruce mehedinteni au hotărât să ia calea muntelui și să se alăture grupului de luptători anticomuniști din Munții Banatului.

În acea perioadă se spera într-o conjunctură favorabilă pentru ieșirea țării noastre din zona de influență sovietică, deci îndepărtarea conducerii comuniste.

Tinerii pleacă în grabă, nepregătiți îndeajuns, pe o vreme neprielnică de sfârșit de martie, fără o călăuză care să cunoscă bine zona, fără o destinație precisă.

Sunt găzduiți la Prejna, la recomandarea unui coleg. Sătenii sesizează prezența unor străini și anunță autoritățile locale. Sunt puși în situația să părăsească satul. Fără călăuză, greșesc drumul și în loc să iasă spre Herculane, urcă spre Isverna. Obosiți, spre seară ajung la o colibă, unde se hotărăsc să rămână peste noapte. Aurică Firulescu, unul din cei patru tineri, îi părăsește nefiind de acord cu riscul de a fi găzduit la coliba unui necunoscut. Gazda îi primește, dar bănuind că ar fi partizani, îi trădează. Anunță imediat autorităților din sat prezența lor. A doua zi îi trimit cu fratele său, nu spre Herculane, ci spre Isverna. Într-un loc bine stabilit îi așteptau înarmați comuniștii zeloși din zonă: șeful de post, învățătorul, brigadierul silvic, pădurari. Îi iau prin surprindere, fără somație și trag în plin. Cad pe rând morți pe loc Gheorghe Eftimiu, Ion Bocârnea. Eugen Bocârnea moare abia după ce sunt transportați în sat. Nu s-a găsit asupra lor nici o armă.

A doua zi este adus tatăl fraților Bocârnea să recunoască cadavrele. A trecut demn prin fața ucigașilor copiilor săi, a intrat la șeful de post, s-a uitat la niște

fotografii și a zis scurt: „Da, sunt băieții mei!“ Ce va fi fost în sufletul aceluia părinte! Sunt îngropați toți trei într-o ladă de lemn în marginea cimitirului din sat.

Această groaznică crimă a zguduit comunitatea liceană a Severinului și a urmărit mult timp oamenii satului Isverna.

După 56 de ani de la dramaticul eveniment de atunci (astăzi este de neînțeles cum dintre românii satelor noastre, oameni cu suflet curat, s-au putut găsi câțiva ticăloși care să ucidă trei tineri neînarmați, bănuți doar că ar avea legătură cu luptătorii anticomuniști din munți), mehedințenii au reușit să ridice o cruce de marmură albă, amplasată în curtea bisericii din localitate, alături de monumentul ridicat în memoria ostașilor din comună, morți în cele două războaie mondiale. Spre cinstea autorităților locale, comemorarea s-a bucurat de o organizare excepțională la care a participat chiar și Sfinția Sa Nicodim, Episcop al Mehedinților, înconjurat de un sobor de 12 preoți. De asemeni au participat toate autoritățile locale, precum și toți locuitorii satului și ai altor sate din împrejurimi. Pe mese mari erau cca. 500 de colaci, în fiecare din ei aflându-se câte o lumânare aprinsă și s-au aprins peste o mie de lumânări, pentru că, îndată ce se consuma una, se aprindea alta în loc. Această mare de lumini a durat aproximativ două ore, cât a durat slujba.

După slujbă a vorbit Sfinția Sa episcopul, făcând prezentarea celor trei tineri precum și motivul pentru care au fost uciși. Cuvântarea a fost elogioasă. Au mai vorbit primarul comunei, președintele AFDP Mehedinți, doi dintre localnicii contemporani ai evenimentului și la urmă a vorbit emoționant Viorica Stăniliețu-Călinești, prietenă și colegă cu cei trei.

Viorica și-a încheiat alocuțiunea amintind ultimele cuvinte pe care Gheorghe Eftimiu i le-a spus în ajunul plecării în munți: «„Drumurile noastre se despart. S-ar putea să nu ne mai vedem niciodată. Va trece timpul, te vei căsători, aceasta este o datorie civică. Ai grijă să alegi bărbatul alături de care îți vei trăi viața. Eu am doar o singură mare rugămintă: să-ți crești copiii în credința lui Dumnezeu. Eu trebuie să plec acolo unde mă cheamă datoria. Pe mine mă așteaptă plumbul. Roagă-te lui Dumnezeu pentru mine și pentru frații mei.”

L-am asigurat că o să mă rog cu toată căldura sufletului meu. Ne-am strâns mâinile și privirile noastre s-au întâlnit pentru ultima oară.»

Toți cei prezenți, inclusiv Sfinția Sa, au fost foarte emoționați la spusele simple și curate ale Vioricai.

După slujbă s-a dezvelit și s-a sfințit frumoasa cruce înfățișând o cruce îmbrățișată simbolizând frăția de crez a celor trei. Acolo, în jurul monumentului, Sfinția Sa a făcut un apel, propunând ca în fiecare an, prima zi de duminică din iulie să se facă acolo un parastas, nu ca cel mare de azi ci doar o colivă, o slujbă, cu flori și lumânări. Am înțeles de pe figura celor prezenți că sunt dispuși să facă acest lucru pentru că cei trei merită recunoștința lor. Cu toată ploaia neconținută, toată asistența a fost prezentă la această sfințire. A fost ceva cu totul și cu totul emoționant! M-a impresionat în mod deosebit sensibilitatea locuitorilor din comuna respectivă, care mi-au spus că au fost oameni care, cu toate riscurile, se duceau pe ascuns la cimitir și puneau o floare și o lumânare la mormântul celor uciși. Cinste lor!

Localitatea Isverna se află la jumătatea drumului dintre Tr. Severin și Tg. Jiu.

*Liana Nedelcu-Stan
Brăila, 14 iulie 2005*

Un simplu anunț mortuar

Zece rânduri pe o coloană minusculă, la rubrica „Decese” din România liberă de luni, 13 februarie: *„Colegele de liceu din ultima promoție a prestigioasei școli care a fost Institutul Societății Ortodoxe Naționale a Femeilor Române din Galați o plâng pe mult-pătimita SOFIA PANĂ-RARINCA, răpusă de cancer. Și-a încheiat în chinuri viața de calvar, începută în acea zi geroasă de februarie 1949, când familia ei de gospodari fruntași din Independența-Covurlui a fost deportată, frângându-i-se destinul. Dumnezeu s-o odihnească în pace, cu tot neamul ei cel martirizat!”*

Zece rânduri valorând cât zece tomuri, cât „Zece cărți negre ale comunismului”, zece rânduri care încifrează tragica istorie a bolșevizării României și reconstituie un munte de suferință. Ce înseamnă „ultima promoție” a școlii gălățene? Fără îndoială ultima serie de liceene de dinaintea așa-zisei reforme a învățământului, adică de distrugerea școlii românești, operațiune calculată, planificată și săvârșită în 1948, conform directivelor NKVD, de o bandă de politrucii fără țară aduși de furgoanele Armatei Roșii, indivizi de teapa Anei Pauker, a lui Leonte Răutu, Gheorghe Vasilichi și alții din aceeași plămadă. A urmat degringolada învățământului, cu consecințe dezastruoase, resimțite până astăzi, ca un blestem. Mai vedem, în acel crâmpei funerar de istorie recentă, nenorocirea familiei de gospodari fruntași din Covurlui, cum i se spunea acelui colț din Moldova de Jos înainte de cealaltă „reformă”, trasă la indigo după *oblasti* și *raioanele* sovietice, oameni smulși din viața lor simplă și dură – dar liberă – și duși în bejenia comunistă, calvar început „într-o zi geroasă din februarie 1949”, acum aproape 60 de ani. Fiindcă așa a vrut partidul, care urma neabătut linia Marelui Frate. Tătukul decretase că lipitorile satelor, kulacii, chiaburii pe românește sunt dușmani de clasă și trebuie distruși. Se lupta împotriva lor la Canal, unde le-au rămas oasele la temelie marelui șanț, la Salcia, unde au fost legați cu frânghii și puși să astupe breșele din digul spart de năvala Dunării, ori la tăiat stuful din bălțile înghețate ale Deltei.

... Acestea ar fi reprezentările istorice, deduse din amintirea unui timp înfiorător. Aspecte practice, accesibile până astăzi ochilor care vor să vadă, există – repet, pentru ochii care vor să vadă. În orașul în care trăiesc, Constanța, pe o stradă din cartierul Coiciu, își duce zilele o familie ajunsă aici din celălalt capăt al țării. Am descris crunta lor dezrădăcinare în cartea *Uranus-Gherla, via Salcia*: „Luați în toiul nopții cu ce era pe ei, aruncați de-a valma în

vagoane de vite, debarcați în Bărăgan, în apropiere de Luciu-Giurgeni (unde am văzut, de departe, satele de colibe preistorice când eram duși la construcția unor drumuri și a unui pod în câmpia unde soarele ți se prăvale năucitor în cap vara, iar iarna te străpunge crivățul), fără alte unelte decât mâinile în locuri unde era doar pământ gol, țărani bănațeni – mulți nemți dar și mulți români – au trăit o aventură sinistă încă înainte de colectivizarea care a distrus și clasa țărănească, și hrana țării. După peripeții greu de descris, una a ajuns la Constanța... Șocul provocat de irupția «caschetelor albastre» în casa acelor oameni i-a produs o cumplită traumă psihică unui băiat care avea atunci șapte ani. Azi e un om matur, din păcate nu și «în toată firea». Năvala soldaților și ofițerilor de Securitate în toiul nopții, urletele, lucrurile azvârlite claie peste grămadă, prostrația tatălui care nu pricepea de ce trebuie să-și abandoneze gospodăria și casa pe care o avea de la tatăl lui, iar acela de la tatăl lui, și tot așa pe firul generațiilor, privirea disperată a mamei, care nu știa ce să ia și ce să lase, lătratul câinilor a pustiu, toate acestea au izbit prea tare în bietul creier al copilului. Azi e un automat ce trebuie hrănit și îmbrăcat. Femeie de aproape optzeci de ani, maică-sa vorbește în șoaptă. Tremura când mi-a povestit episodul de acum cincizeci de ani. Cine ar trebui sau ar fi trebuit să plătească? Responsabilii s-au baricadat în spatele unei criminale «rațiuni de stat» iar cei care mai trăiesc, și nu sunt puțini, își plimbă seara câinii în cartierele rezidențiale ale capitalei, primesc pensii grase și citesc cu plăcere și interes corespondența trimisă de progenitura lor sau descendenții acesteia din țările pe unde s-au aciuat – niciodată Uniunea Sovietică. În niciun caz. Canada, de predilecție, apoi Franța, Suedia, Germania, țări ale capitalismului putred, muribund."

... Înalte autorități române așteaptă „probe” pentru a smulge oficial vălul de jumătate de secol de barbarie bolșevică îndurată de România. Un simplu anunț mortuar le stă sub ochi. Trebuie doar să știe să-l citească. Și să mediteze, înfiorându-se, la ce se află dincolo de cuvinte.

*Alexandru Mihalcea
Constanța, 14 februarie 2006*

1949 - Penitenciarul Botoșani

Andrei, micul pictor român din Tiraspol

Cine este Andrei Cojocaru?

Este un băiat de 11 ani, care Dumnezeu știe cum supraviețuiește...

Andrei locuiește împreună cu mama sa, Tamara Cojocaru, într-o odaie mică, într-un cămin, așa cum locuiesc toți românii aici, în Tiraspol.

Amară e viața românilor aici; în vremurile comuniste au fost mulți ruși, erau angajați la serviciu ca tineri specialiști și primeau în primul rând apartamente. Posturile bune, funcțiile de conducere ale lor erau, pentru noi nu mai rămânea nimic. De când a căzut regimul sovietic nu s-a mai construit nimic și prețurile sunt așa de mari că numai cine pleacă la muncă în străinătate își poate cumpăra ceva.

Am mers la Andrei în oșpeție, pentru a mă convinge de cele spuse de mama sa. Am intrat într-o odaie mică, la fel ca aceea în care am locuit și noi mulți ani. Un singur pat, unde doarme

Andrei împreună cu mămica sa, fiindcă loc pentru al doilea pat nu există.

Mama lui Andrei îmi povestește că băiatul a început să picteze de la un an și jumătate. Era atât de mititel, că nimeni nu-i dădea atenție, dar lui îi plăcea să stea într-un colțisor, unde putea picta toată ziua. A fost un copil tare liniștit până la vârsta de patru ani și 6 luni; atunci mama sa a aflat că băiatul e bolnav, avea tumoră la cap.

Andrei cel mititel a suportat o operație foarte complicată pentru acea vârstă fragedă. Mama lui povestește că nu avea nici o nădejde că băiatul va scăpa, dar el revenindu-și, a întrebat medicul dacă poate să picteze. Sigur! Medicii îi permitau, îl priveau cu încântare pe acest „îngeraș” care-i fascina pe toți cu picturile sale.

Mult s-a chinuit și-a suferit această femeie pentru fiul ei, luptându-se să-l readucă la viață. Într-o zi, medicii au anunțat-o că băiatul nu va supraviețui. Dar Andrei, în ciuda prognosticului medicilor, a supraviețuit, poate datorită darului dat de către Cel de Sus. Astăzi este elev al liceului de limba română „Lucian Blaga” din orașul Tiraspol. A trecut pragul școlii românești la vârsta de 7 ani.

„Numai aici, spune el, pot învăța în limba română, aici pot auzi mereu graiul românesc, aici pot cânta și mă bucura de momente fericite împreună cu colegii mei de liceu. Numai aici pot învăța istoria neamului meu – istoria românilor. La liceu vorbesc românește, dar când plec în oraș îmi este frică un pic să nu am probleme cu rusofonii mari, că într-o zi m-au bătut niște băieți că vorbeam românește. Acum, dacă este mama lângă mine, sunt în siguranță și comunic cu ea în limba română, dar când sunt singur, mai trec și în rusește uneori”

– Andrei, ce-ți place ție cel mai mult?

– Cel mai mult îmi place să pictez, îmi place cel mai mult mama-natură. Cel

mai mult îmi place să pictez anotimpurile – vara și toamna.

– Unde ai vrea să locuiești, Andrei?

– Aș vrea să am o casă în mijlocul naturii, să stau acolo și să pictez zile întregi. Să fiu undeva unde să fie liniște și să aud doar triluri de păsări. Uneori, mă pot lipsi de o masă, doar să am ce picta.

– Se întâmplă deseori să nu ai ce mânca?

– Da. Într-o zi, spune mama lui Andrei, aveam în casă numai pâine și ceai, dar băiatul dorea pâine cu unt. Să vă spun sincer, nu aveam nici un bănuț în casă, fiindcă așteptam pensia. Am mers la vecini și am luat împrumut și am cumpărat o cutiuță de unt pentru băiatul meu. Știți, dacă am două ouă, le las pentru băiat fiindcă el are nevoie de mâncare, eu mai pot răbda...

– Andrei, ce-ai simțit în inima ta când ai început să pictezi pentru prima oară?

– Într-o zi de toamnă am plecat în parc, să desenez un peisaj. Și cum priveam la copacii înalți, din vârful unuia îmi căzu o frunză mică, galbenă ca un soare. Frunzulița tremura de frică și cu jale mă ruga cu glas fermecător: Copile, pictează-mă, nu mă arunca pe pământul rece. Mă vei avea vie și frumoasă în albumul tău. Aceasta auzeam când țineam în mână acea frunzuliță. După ce am pictat-o, am luat-o și am pus-o într-o carte, fiindcă mi-a fost milă să o arunc; acesta a fost un moment important pentru mine.

– Andrei, ce vezi tu când pictezi?

– Văd multe culori și, pictând, aud și muzică.

– Ce îți place să faci în timpul liber?

– Să pictez și să ascult liniștea ce mă înconjoară și îmi liniștește sufletul.

– Ce faci când mergi la joacă cu băieții?

– Nu prea am timp să mă joc, fiindcă zilnic, după ore, merg la școala de pictură, vin foarte târziu și nu îmi ajunge timpul să mă joc ca toți copiii, iar când îmi rămâne ceva timp liber joc fotbal cu colegii în curtea liceului nostru.

– Ce îți dorești să faci în viitor, Andrei?

– Eu îmi doresc de la mine, de la viață și de la talentul meu, pe care mi l-a dat Dumnezeu, să devin un pictor adevărat, să am bani pentru a-mi ajuta mama, să pot să îmi cumpăr o casă, la fel ca toți oamenii și să duc un trai liniștit și modest, ca toată lumea.

Smirnov, „președintele Transnistriei”, i-a propus o bursă mare, 20\$ – față de salariile noastre de 50\$, la o școală de pictură, cu condiția de a-l muta de la liceul românesc „Lucian Blaga” din Tiraspol la o școală rusească.

– Normal că am refuzat oferta făcută de președintele din Transnistria, spune Tamara Cojocar, băiatul este român, trebuie să învețe în românește și trebuie să țină minte cine îi sunt strămoșii neamului românesc.

*Raisa Pădurean, Director adjunct al liceului „Lucian Blaga”
Tiraspol, Transnistria, 9 februarie 2006*

Vă invităm să vizitați pagina web a lui Andrei: <http://www.gid-romania.info/AndreiCojocar>.
Andrei poate fi contactat la andreicojocar@gid-romania.com

MANUEL VÁZQUEZ PORTAL

Patrii și doruri

*Două patrii am eu: Cuba și a mea
(parafrază de Roque Dalton
pe versuri de José Martí)*

Mai mult de o patrie are cubanezul; de mai mult de un dor suferă el. Și spun asta atât despre cubanezul închis în insulă, cât și despre cubanezul care poartă insula închisă în inima sa.

Patria, deși o abstracție, este și un șir de trăiri și amintiri. Locul unde am trăit trăiește pentru totdeauna în amintirea noastră. Se simte un miros de timp trecut în fiecare pas nou. O casă, un cartier, un oraș sunt semănătura pe care se naște dorul atunci când ochii, care nu mai sunt aceiași, se închid și le evocă. Dorul este candela care așteaptă doar adierea amintirii ca să ardă cu mai multă strălucire. Omul nu știe să trăiască fără memorie. Un prieten, o iubire, o mascotă pot, în depărtarea timpului și a spațiului, să ne restituie orgia fantomelor despre care credeam că era fericirea.

Fiecare om are o patrie intimă care este cea cu-adevărat dureroasă. În ea el e rege și în ea locuiesc toți supușii inimii sale care, mai târziu, îl fac vasal al propriei sale absente. El o compune și o recompune cu urzeala zilelor care se întretes și se confundă, strălucesc și se pierd. Este mai frumos trecutul pentru că poți șterge ceea ce durea. Este mai trist trecutul pentru că nu-l poți ameliora decât în amintire. Din acest joc strălucitor de a vedea cu ochi noi se nasc îmbrățișările pe care încetăm să le mai dăm, mângâiere devine corecția aplicată cu cureaua de bunică morocănoasă, se ivește iertarea pe care nu am oferit-o la timp, răsare, până la urmă, dragostea care ne face magnifici în nimicnicia noastră față de vastul univers, de întinsa viață.

Lupta nesfârșită în care continuăm să ne aflăm ca să încetăm de a mai fi este sursa tuturor dorurilor. Patria se adaptează la această complicată geografie de cicatrici cu care este desenată puțina noastră istorie. Unde a fost o casă rămâne visul celui care a locuit în ea, unde a fost un drum rămâne zgomotul pașilor celor care l-au intersectat și, chiar dacă la înapoiere nu mai găsim casa nici drumul, sau ni se par diferite cele pe care le-am găzduit în

amintire, vom continua să suferim pentru ele. Nu există salvare. Memoria este un coș cu minuni. Floarea moartă parfumează din nou, iarăși visează copilul pe care l-am lăsat în urmă și ne atinge iar un zâmbet pe care poate l-am pierdut.

Pentru cubanezul care și-a luat cu el casa și drumul în valiza exilului, dorul i se naște din trecut. Pentru cubanezul căruia i-au șters casa și drumul încă de pe când o locuia și îl intersecta, dorul se naște din prezent. Pentru cubanezul din exil dorul înseamnă să se întoarcă. Pentru cubanezul din insulă dorul înseamnă să plece.

Dar a pleca sau a se întoarce sunt o capcană. *Patria intimă dăinuie*. Nu putem reveni la ea pentru că nu va mai fi așa cum o evocăm. Nu o putem părăsi pentru că ar călători cu noi pretutindeni. Patria nu se face din călătorii sau claustrări. Nu scapă de ea cel care se îndepărtează, nici nu dăinuie în ea cel care rămâne. Patria umblă cu noi. Este personală, irepetabilă, proprie. Doar neghiobii, nebunii sau satrapii cred că patria lor este patria tuturor. Doar neghiobii, nebunii sau satrapii cred că cei care nu acceptă patria lor rămân fără nicio patrie. Pentru ca patria să fie a tuturor este nevoie să se respecte, să se îngrijească și să se lase să înflorească patria fiecăruia. Nimeni nu are dreptul să-și impună patria ca paradigmă. Marea patrie se formează când se întâlnesc în ea toate patriile intime și împreună își găsesc realizarea.

Suferă de dor cel care pleacă obligat de cineva care vrea să-i impună o patrie ce nu este a lui, și suferă de dor cel care rămâne pierzând o patrie împrumutată, desenată de alte capricii și care îi este impusă cu riscul de a și-o pierde pe a sa proprie. Victime sunt amândoi. Cei care de departe jinduiesc după patria care a fost, cei care dinăuntru jinduiesc după patria care ar putea să fie. Victime sunt amândoi pentru că nimeni nu are o patrie mare. Numai patria care permite dăruirea naturală a patriei intime merită privilegiul de a se numi patrie. Și aceasta nu este Cuba, sau nu este Cuba mea.

(Text difuzat în cadrul Campaniei pentru eliberarea deținuților politici
„Amintește-ți de prizonieri ca și cum tu însuți ai fi prizonier” Evrei 13-3)

Traducere de Micaela Ghițescu

ALEXANDRU BOARIU

Jurnalul călătoriei de-o zi

Vacarmul unei bune dispoziții generale în fața sediului central al Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca în dimineața zilei de sâmbătă, 20 mai a.c. – așa a început excursia documentară la închisoarea Gherla (astăzi, pentru deținuții de drept comun) și la memorialul de la Sighet, excursie imposibilă fără ajutorul acordat de sponsorii privați, doamnele Luiza Balthazar (New York) și Daniela Țăranu (Cluj-Napoca). Istoricul Ioan Ciupea a fost, ca în fiecare an, prezent, oferindu-se călăuză în periplul nostru.

Un autocar plin cu studenți (atât ai secției de Jurnalism, cât și de la Litere, în Cluj) avertizați din timp de imposibilitatea de a pătrunde în incinta Gherlei cu orice fel de aparatură (de la aparate foto până la mp3 player-e și telefoane mobile); pe scurt, hainele de pe noi și buletinele de identitate lăsate la poartă – astfel ne-am făcut intrarea în faimoasa închisoare: nu am putut reține un zâmbet de surprindere la vederea fântânilor arteziene din curte. O primă celulă de vizitat – fosta celulă de execuție – un scurt rechizitoriu al personalităților de vază care și-au pierdut viața aici ca deținuți politici și grupul merge mai departe, către prima și probabil cea mai veche clădire din incintă: din întâmplare, celula menită vizitelor face parte din corpul destinat infractoarelor, iar gardianul ne anunță amabil că nu avem voie să ne uităm prin vizete, pentru a nu le deranja. Mergem mai departe și nu putem rămâne decât uimiți în fața trofeelor câștigate de „locatari”, dovezi ale vieții cultural-sportive din închisoare. Coridorul trofeelor ne duce la biblioteca închisorii, unde studenții se distrează citind titlurile volumelor accesibile

deținuților: de la copilăroasele ficțiuni ale lui Jules Verne, până la minunata limbă de lemn a romanelor ridicate la rang de literatură în perioada comunistă, atât personalul inchișitorial cât și „turma” pierdută au ocazia de a recupera clasele de școală primară nepromovate la timp; mai mult, gardianul-ghid ne povestește distrat cum majoritatea locuitorilor Gherlei habar nu au de existența Școlii Generale Nr. 3, aflată sub jurisdicția închișorii. Tot ghidul ne explică, destul de confuz, proveniența bălții de sânge din curte – o „simplă” încercare de suicid, iar studenții care mai vizitaseră Gherla și anul trecut povestesc celorlalți cum și atunci au găsit o baltă la fel de roșie în aceeași curte. Vizita se încheie cu adunarea generală din fața porții, apoi se iese, unul câte unul, în ordinea recuperării buletinelor de identitate.

Ajunși la Sighet, unde biletele de intrare au fost oferite gratuit prin generozitatea Anei Blandiana și a lui Romulus Rusan, inscripția „Memorialul victimelor comunismului și al rezistenței” ne întâmpină deasupra porții și ne transmite un mesaj plin de mister prin cele două cercuri aurite întrepătrunse – unul simbolizând stelutele europene, celălalt – sârma ghimpată a lagărelor de tristă amintire. O primă încăpere cu diferite hărți prezentând amplasarea punctelor de exterminare comuniste din țară și grupul adunat în jurul ghidului care explică solemn, pe rând, cartografiile, neuitând să amintească în cifre victimele din fiecare azil psihiatric, colonie și lagăr de muncă, din fiecare închisoare de exterminare. Aici avem voie să facem poze, însă șocul aflării unui adevăr ascuns atâta vreme îi obligă pe unii să pășească avizi de cunoaștere printre morminte, iar pe alții să fie tot timpul afundați în obiectivul aparatului foto ori al camerei video.

Celulă după celulă, imagini peste imagini, însemnări peste însemnări – o întreagă arhivă a morții derulându-se în fața unor spectatori prea tineri pentru a putea lua în serios ororile desfășurate de-a lungul peretilor fiecărei încăperi.

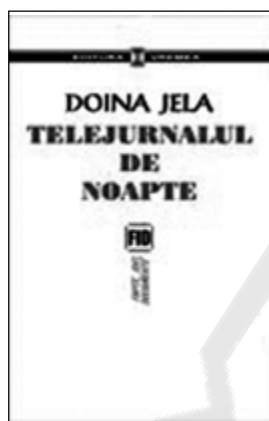
Organizațiile de rezistență, românii deportați în Siberia, arestarea oamenilor politici de altă culoare decât cea roșie, pactul Ribbentrop-Molotov, distrugerea partidelor istorice, sovietizarea României – celulele

curg până se ajunge în curtea lagărului și vizitatorii își fac, grăbiți de ploaie, poze de grup. Prin intermediul librăriei din incintă, Academia Civică oferă unele cărți cadou studenților, în speranța că își vor aminti, când vor avea stiloul în mână, și de cei trecuți prin sabia și focul comuniste.

Autocarul mai face o oprire la cimitirul „Cearda” (numit și „Cimitirul Săracilor”), declarat prin legea 10/1997 „ansamblu de interes național”, învățăceii poposind timp de cincisprezece minute printre alte morminte, după care luăm direcția Cluj-Napoca. Și cum orice excursie trebuie să fie „cu peripeții”, autocarul se strică, astfel că ne oprim într-o așteptare de aproape o oră în Șomcuta Mare, călătoria sfârșindu-se aproape de miezul nopții.

Biblioteca Memoria

Doina Jela, *Telejurnalul de noapte*, Editura Vreamea, București, 2005

Închid cartea Doinei Jela și mă întreb, sub povara amintirilor: ce s-ar putea spune despre acest volum de notații întinse pe parcursul unui deceniu, din 1979 până aproape de momentul prăbușirii lui Ceaușescu? Integrându-se într-o specie – *scripta hostilia* – născută ca reacție individuală la dictatură, gândurile, constatările, reflecțiile încredințate hârtiei i-ar fi adus autoarei, dacă ar fi fost descoperite, necazuri mari. Imagini, asociații stărnite de lectura unui Céline, de exemplu, devin subversive prin simpla prezență într-un “Jurnal” în care sunt călcate în picioare toate sacrosanctele tabuuri ale Epocii de Aur. Întrebările chinuitoare, de ordin filosofic, asupra sensului vieții sunt doar accidentale, expresia naturală a unei minți însetoșate de cultură. Grosul cărții îl formează observarea exactă și lucidă a stării de lucruri din România ultimilor zece ani din sfertul de veac ceaușist. Iar tabloul prăbușirii societății în neviață este îngrozitor. Un pasaj: “12 mai (1988 –n.n.) Hemingway cu superba lui propoziție puerilă: *Omul poate fi nimic, dar nu învins*, mi se pare nu mai naiv și mai lipsit de experiență decât un copil de șase ani, ci unul deja îndopat cu lozinci. Fiindcă omul poate fi învins, iar asta pentru că omul vrea să supraviețuiască, nu să învingă... Trăim ca animalele și cei mai mulți dintre noi acceptăm traiul ăsta. Nu e nevoie decât să ieși duminica dimineața din casă, să vezi cozile, fețele încordate, lihnite, pânditoare, rapace, bătaia pe o bucată de carne rău mirositoare, ca să-ți dai seama că a te stăpâni, a înțelege, a găsi semnificații, armonii, corespondențe, coerențe, a te desprinde și a-ți lua zborul sunt întreprinderi tot atât de ilu-

zorii pentru tine, om, cât și pentru o jigodie vagabondă care scurmă prin lăzile de gunoi ca să-și potolească foamea de azi". Sau: "8 martie (1989 – de "Ziua Femeii", sărbătorită prin vorbe – n.n.). Cartela mea pe luna martie. Alimentația noastră rațională, vasăzică: un kilogram de zahăr, un sfert de pachet de unt, un sfert de pachet de margarină, jumătate de kg de făină, un litru de ulei". Penuria de alimente, de mărfuri în general este, în principal, rezultatul achitării uriașei datorii externe, pe care nu poporul a făcut-o ci Geniul Carpaților. "Dublul limbaj a ajuns o practică generalizată: "Observam zilele trecute în cancelarie cât de firească a ajuns dedublararea noastră. Vorbim (...) numai despre ce vorbesc radioul și ziarele românești. Iar seara toți ascultăm *Europa Liberă*, ne interesează, suntem efectiv într-o altă realitate decât cea diurnă" (pag.378). Rezultatul este îngrozitor, alienant: *Atunci când nu spui ce gândești, sfârșești prin a gândi ce spui*. Un popor întreg este constrâns să trăiască vegetativ, redus la stadiul de turmă. Paranoia de la vârful puterii e tradusă într-o politică de pe urma căreia oamenii înnebunesc la propriu. "Faptul că Ceaușescu nu vede că rezultatul politicii lui este îmbolnăvirea psihică a unui întreg popor nu are de ce să te mire. Savanta lui a desființat toate centrele de cercetări psihologice și sociologice din țară. Ea realmente nu are de unde să știe că există un psihic uman" (pag. 380). Lucidă, ferită de iluzii, Doina Jela încheagă tabloul unui timp și unei lumi apocaliptice, pulverizând mitul progresului României de după Congresul IX. Dovedind, de fapt, că nu poate exista "comunism bun". Uitucii, inconștienții care spun că pe vremea lui Ceaușescu "era mai bine", ar avea o șansă să se vindece citind *Telejurnalul de noapte*.

Alexandru Mihalcea

*
* *

Aurel Sergiu Marinescu, *Prizonier în propria țară*, Editura Vreamea vol. I și III, Editura Du Style, vol. II, București

În pofida unui dezinteres tot mai vizibil chiar din partea unor editori care, cu ani în urmă, au tipărit numeroase lucrări despre gulag (dezinteres motivat printr-o pretinsă diminuare a apetenței cititorilor „pentru ceea ce constituie deja istorie”), lucrările despre cea mai sumbră perioadă din istoria recentă a României (1946-1989) continuă să preocupe societatea, în primul rând o bună parte din tineret. Printre acele cărți, una are un statut aparte. Este vorba de monumantala lucrare, în trei volume însumând peste o mie de pagini, intitulată *Prizonier în propria țară* (Editura „Vreamea”, vol. I și III, editura „Du Style”, vol. II), scrise de reputatul cercetător al istoriei perioadei amintite, domnul Aurel Sergiu Marinescu, fost deținut politic timp de aproape 14 ani (unul dintre cei 29 de deținuți care nu au fost eliberați în august 1964, când s-au golit pușcăriile politice). Crezul autorului este limpede: „În fața uriașei drame ce a avut loc în România, dramă de care în bună parte se face vinovată Securitatea – poliția politică opresivă internă – întregul popor român și mai ales cei care au cunoscut gulagul, deținuții politici, au datoria, obligația morală să nu uite și mai ales să nu ierte. Indiferent sub ce formă și când, vinovații trebuie să dea socoteală în fața țării. Prescripția nu trebuie să opereze, ei

trebuie să fie pedepsiți chiar și „post mortem” pentru partea lor de vină, pentru contribuția lor la crimele comise, pentru dezastrul material și moral în care se află România. Ei au fost autorii unui genocid. Numai așa se va da o lecție pentru viitorime, pentru ca ceea ce au făcut să nu se mai repete” („Cuvânt înainte” la vol III). În două dintre fostele componente ale „lagărului socialist”, Rusia și România, statele în care s-a exercitat, asupra societății civile, opresiunea cea mai sângeroasă, de o barbarie dusă la paroxism, nu s-a întreprins absolut nimic pentru pedepsirea criminalilor. Dimpotrivă, unii dintre ei (și nu puține dintre odraslele lor) au ajuns să conducă politic și economic țara.

Să revenim, însă, la cartea lui A.S. Marinescu. Marele interes pe care îl prezintă lucrarea rezidă, credem, în faptul că, trecând în plan secund nefericirea personală, autorul întreprinde o cercetare largă a epocii comuniste, închisorile și lagărele, represiunea, în general, nefiind altceva decât expresia firească a unui regim criminal. Memorialistul (dotat, ca și regretatul Ion Ioanid, autorul volumelor intitulate generic *Închisoarea noastră cea de toate zilele*, cu o memorie excepțională) operează cu instrumentele istoricului, situând fenomenul penitenciar, de proporții paradoxale într-un stat relativ mic, în contextul general politic, juridic și economic. Astfel, drama personală a omului smuls familiei și, practic, vieții normale – într-o vreme în care anormalitatea devenise „normalul” unei lumi putrede – se subsumează tragediei societății considerate în ansamblul ei. Azvârlirea după gratii a țăranilor, în număr de ordinul zecilor de mii, îi prilejuieste autorului o amplă radiografie a colectivizării forțate. Prezența social-democraților în pușcărie este ilustrativă pentru adevărata politică a – cândva – minoritarilor comuniști, adepții unei formații subversive devenite partid-stat. Condamnații pentru „sabotarea economiei naționale” sunt țăpii ispășitori ai politicii comuniste în materie de industrializare sau de comerț exterior. Eșecul Canalului Dunăre-Marea Neagră (1949-1953), în intenția lui Stalin și Dej „mormânt al burgheziei române”, și procesul trucat care a urmat constituie ocazia nu numai de a prezenta, în adevărata ei lumină, o întreprindere sortită din capul locului dezastrului, ci și metodele scelerate de a lichida fizic mii de oameni care respingeau comunismul. Marele interes al cărții lui A.S. Marinescu constă și în faptul că este ana-

lizată în detaliu legătura organică dintre comunismul instaurat de banda lui Lenin, Troțki, Stalin și Dzerjinski în Rusia și cel impus de tancurile sovietice cu ajutorul unor stalinisti precum Gheorghiu-Dej, Ana Pauker, Walter Roman, Vasile Luca, Alexandru Nicolski (Boris Grünberg), Emil Bodnăraș, Sergiu Nicolau (Serghei Nikonov), Teohari Georgescu, Iosiv Chișinevski, Pantelie Bodnarenco (Pantiușa) – pentru a nu menționa decât câțiva dintre cei care au deturnat, cu urmări vizibile până-n prezent, sensurile evoluției societății românești. Crime, teroare la scară națională, jaf, degradare morală – iată bilanțul aplicării unei doctrine ale cărei „idealuri” Ceaușescu doar le-a întinat! Lucrare de referință pentru istoria României în perioada deceniilor V-VII din secolul XX, *Prizonier în propria țară* este rodul unei documentări exhaustive, luminând fapte de mare interes pentru public, unele necunoscute chiar de istoricul de profesie. O asemenea carte ar merita să fie prezentată liceenilor, măcar în liniile ei esențiale, ca fapte de istorie. Atâta vreme cât școlii i se propun fel de fel de falsuri și minciuni, cartea *Prizonier în propria țară* merită să fie cunoscută, în primul rând de tineri, dintre care mulți sunt debusolați în lipsa unui sistem de repere morale riguroase. În numele principiului care stă la temelie lucrării, sintetizat de autor astfel: „Adevărul trebuie spus deschis. Istoria trebuie cunoscută așa cum a fost”.

Alexandru Mihalcea

Alexandru Popescu, *Petre Țuțea: Between Sacrifice and Suicide*, Editura Ashgate, Hampshire, Anglia, 2004

Alexandru Popescu (născut în 10 iunie 1960, cunoscut în presa literară și sub pseudonimele Alexandru Popescu Prahovanu, Alexandru Prahovara), medic psihiatru a publicat recent în Anglia, unde se află de mai mulți ani o impresionantă carte despre personalitatea și opera legendarului Petre Țuțea. Cartea pentru care a primit doctoratul se intitulează **Petre Țuțea: între sacrificiu și sinucidere.**

Cartea a fost lansată pe 2 februarie 2004 la Balliol College Oxford în prezența multor personalități ilustre din Marea Britanie (Dr. Rowan Williams, arhiepiscop de Canterbury, Anthony Kenny, președintele Academiei Britanice, Banch Blumberg, laureat al premiului Nobel pentru medicină ș.a.) (N.red.)

Descoperirea epicului transcendent al economistului și gânditorului creștin Petre Țuțea (1902 – 1991) a fost târzie – după evenimentele din decembrie 1989. Personalitatea sa, împlinită din punct de vedere religios

de cei treisprezece ani petrecuți în pușcăriile comuniste, părea să poarte pecetea disidenței – fapt cu desăvârșire fals. Petre Țuțea nu a fost niciodată un disident – cel puțin nu în accepțiunea actuală a cuvântului; a fost un foarte bun și foarte mare român – și un mare trăitor creștin, care a transformat creștinismul într-o armă ideologică împotriva unui regim care

considera că salvarea viitoare a comunității se îndeplinește prin ștergerea diferențelor dintre clase și împărțirea echitabilă a rezultatului exploatarei resurselor existente – și nu prin armonizarea trăirii orantice între semeni și iubirea față de Dumnezeu.

Petre Țuțea s-a născut în satul Boteni, județul Muscel, în familia unui preot. Urmează studiile inferioare în liceele “Neagoe-Basarab” din Câmpulung-Muscel și “Gheorghe Barițiu” din Cluj. Urmează Facultatea de Drept la Cluj, susținându-și licența în economie la Berlin, în cadrul Universității “Humboldt”. În Germania va studia diversele forme de guvernământ. La întoarcerea în țară colaborează, în calitate de autor de studii politice și economice, la revistele de dreapta, mai ales la “Cuvântul”, condus de către Nae Ionescu, forjator indirect de caracter sprijinit de către Constantin Noica, Mircea Eliade, Gheorghe Racoveanu, Mircea Vulcănescu, intelectualii de marcă ai unei generații care a crezut, cu sinceritate, că împlinirea personală, politică și sufletească, va fi alături de Mișcarea Legionară. În 1935 concepe și elaborează împreună cu Sorin Pavel (1903 – 1957) și Nicolae Tatu (1910 – 1997) “Manifestul Revoluției Naționale”, prin care se promova ideea conturării unei doctrine politice de “salvare națională” pornindu-se de la identitatea națională ortodoxă a poporului român. Rolul conducător în stat trebuia să revină unui partid unic și unui rege autoritar – Țuțea însuși fiind adeptul susținerii sorgintei divine a principiului monarhic. Va fi prima încercare de elaborare a unei filosofii politice originale de către viitorul filosof. În perioada scurtei existențe a Statului Național Legionar (6.09.1940 – 21.01.1941) Petre Țuțea îndeplinește

funcția de șef de serviciu apoi de Director în Ministerul Economiei Naționale.

După ce România este ocupată de către trupele sovietice, Țuțea este arestat și condamnat mai întâi la 5 ani de închisoare (1948 – 1953) apoi la 18 ani de muncă silnică, din care a executat 8 ani (1956 – 1964) petrecuți în diverse penitenciare (București, Jilava, Ocnele Mari), dar mai ales la Aiud, unde se afla concentrată majoritatea vârfurilor intelectuale ale Mișcării Legionare. Aici se formează, în “Marea Universitate” a Aiudului, ca filosof, după ce în libertate se formase ca om și cetățean. În 1964, la eliberare, avea deja sănătatea zdruncinată în urma suferințelor și torturilor îndurate, aflându-se sub filajul permanent al Securității, dar spiritul îi era acela al unui om liber. Între șicanele acestuia s-au numărat confiscările de manuscrise de la domiciliul său, între altele și o *Antropologie Creștină*, concepută schematic în 5 capitole:

- ▣ Cartea întrebărilor;
- ▣ Sistemul;
- ▣ Matematica;
- ▣ Fizica – știința științelor naturii;
- ▣ Dogmele.

Circa 1000 de pagini, prin care Petre Țuțea dorea să dea la iveală concepția sa creștină despre univers.

Pentru Petre Țuțea anii 1964 – 1989 au contat și pentru dezvoltarea stilului său de gânditor specializat în tactica discursului de tip socratic, de căutarea adevărului prin inferență. Un astfel de stil de lucru, formator de caractere, a fost dezvoltat în pușcărie, unde filosoful român a deprins arta menținerii la temperatură înaltă a speranței în oameni. Lui Țuțea nu îi era, bineînțeles, indiferent cine conducea țara, dar era dispus la orice fel de sacrificiu personal pentru a o putea sluji în continuare, fără niciun fel de opreliști din partea autorităților; în 1965 scrie un text intitulat “Proiect pentru un Tratat”, în care se regăsesc principalele obiective de politică externă ale așa-numitei “Epoci Nicolae Ceaușescu”: suveranitate națională și independență, neamestecul în treburile interne ale altor țări, beneficiul mutual, cooperarea pașnică și multilaterală cu alte state indiferent de sistemul acestora de organizare politică. Scopul final al lui Petre Țuțea era de a provoca pe conducătorii de atunci ai României la o discuție de tip socratic privitoare la atitudinea ce se cerea a fi adoptată față de dezvoltarea viitoare a statului.

“Popoarele reprezintă mari forțe colective, și nu doar o simplă însumare a unor energii individuale... Principalul obiectiv al guvernării este acela de a proteja forța biologică a națiunii. Din această substanță derivă natural cultura națională, un simplu produs [al acestei forțe biologice]... Într-un fel, ceea ce determină politica internă și externă este spiritul timpului. Dar acest *Zeitgeist* nu poate să ne absoarbă, pur și simplu. Suveranitatea

noastră spirituală și autonomia ne îngăduie să alegem, să încorporăm și să asimilăm tot ceea ce aparține adevărului universal și, în același timp, este compatibil cu natura și interesele noastre esențiale”. (p. 41) Altfel spus Petre Țuțea considera, în subtext, că dezvoltarea interioară a națiunii nu poate depinde decât de universal, adică de Dumnezeu.

Pentru Petre Țuțea individul reprezenta însă nu doar un produs biologic, ci un produs microcosmic, integrat macrocosmosului națiunii din care face parte. Națiunea reprezintă matricea de formare a individului, sublimată prin sacru. Sacrul se definește sapiențial prin Dumnezeu, în plan transcendent, prin biserică, spațiu de reculegere și de apropiere de cel dintâi, și prin atmosfera liturgică, menită să unifice întregul Creator/ Creație. Nimic nu este întâmplător, fiecare element al naturii își are tainele sale interioare, ce merită a fi descifrate de către om în decursul străbaterii lungului drum al mântuirii proprii dimpreună cu speța.

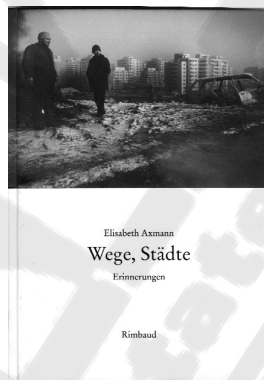
Cartea lui Alexandru Popescu inventariază și analizează de asemenea cu minuție preocupările lui Petre Țuțea, surprinzând în culori deosebit de proaspete ineluctabila dragoste a acestuia față de adevărul întrupat și revelat în chip mesianic; totul ca o dominantă a preocupărilor sale multilaterale care cuprindeau studiile de antropologie creștină, conceptualizarea fenomenului teatral ca mijloc de interacționare mentală autor/actor/spectator, dorința sa de construcție a unei filosofii a nuanțelor soterologice pentru semeni, de înțelegere și aplicare la nivel superior a realităților creștine etc. dincolo de realitatea ignobilă a reeducării cu scopul transformării ființei omenești într-o absolut comună fantoșă, apoi, după 1964, de ținere sub observație a individului eliberat ca fiind un specimen periculos pentru societate. Alexandru Popescu reprezintă un autor a cărui operă invită permanent la reflecție; consecvent sieși, izbuteste realizarea unui dialog autor/cititor constructiv, încărcat de semnificații; volumul realizează ultima dorință a maestrului său: aceea de a gândi și scrie asemeni unui om între oameni.

Dragoș Carciga

Elisabeth Axmann, *Wege, Städte* Erinnerungen („Drumuri, orașe Amintiri”). Aachen, Rimbaud, 2005, 147 p.

Pentru moment, această fascinantă carte este disponibilă doar cunoscătorilor limbii germane. Sperăm însă că se va găsi posibilitatea unei traduceri românești, deoarece ea se adresează – poate chiar în primul rând – românilor, ea fiind de fapt un tablou sensibil și de o mare autenticitate a vieții intelectuale, și nu numai, din România de până 1977, anul plecării autoarei din țară. De altfel, sentimentul pe care îl ai citind această carte este că Elisabeth Axmann nu a părăsit niciodată România, atât de acut sunt rememorate și resimțite de către ea toate întâmplările, bune și, mai ales rele, din anii petrecuți în țară în timpul (expresia îi aparține) „războiului de cincizeci de ani” care a mutilat atâtea existențe în această nefericită parte a Europei.

Viața Elisabetei Axmann este alcătuită din refugii succesive: născută în Bucovina, familia ei se refugiază o dată cu ocupația sovietică, ea petrecându-și copilăria și adolescența în Moldova și Transilvania – de unde se refugiază la Sibiu după Diktatul de la Viena – ,revenind la Cluj pentru studii superioare, urmate nu fără dificultăți din cauza „originii nesănătoase”: tatăl său, fost chestor de poliție, fusese arestat în 1952 și avea să moară în închisoare. După excluderea din învățământul superior a soțului său, Titus Mocanu, se stabilește la București, lucrând la Editura Kriterion și la publicațiile în limbă germană „Neuer Weg” și „Neue Literatur”, efectuând totodată și numeroase traduceri. Interesante sunt prietenii de nezdruncinat pe care le leagă în această perioadă, integrându-se și pe această cale în viața noastră zilnică în care doar prietenii reprezentau o oază de lumină: creionate cu subtilitate și căldură apar în paginile cărții personalități precum Ion Negoițescu, Lucian Blaga, Radu Enescu, Radu Stanca, Ștefan Aug. Doinaș, „Gary” Sârbu, Alfred Margul-Sperber ș.a. În 1977, la puține luni după marele cutremur, marcată și de moartea recentă a mamei, Elisabeth Axmann-Mocanu emigrează cu familia în Germania, dedicându-și în continuare talentul și rigoarea caracteristică spiritului german criticii literare

și de artă a fenomenului cultural românesc.

O frază din carte surprinde și emoționează în același timp. Revenind la București după 21 de ani, autoarea afirmă: „Spre deosebire de mulți alți emigranți, m-aș putea decide ușor să trăiesc din nou aici: pe acest pământ care tremură, cu praful lui pe picioare, cu lătratul nocturn al câinilor și asurzitorul țârâit al greierilor în urechi”.

Micaela Ghițescu

Unde sunt cei care nu mai sunt

*„Catalogul“ celor uciși
în temnițele comuniste (continuare)*

B

BULGARU Stelian – n.1884, com. Slobozia, jud. Soroca (Basarabia) a fost deportat în Siberia, a ajuns în Insulele Curile din Oceanul Pacific, unde a și murit.

BULIGA X. Teodor – n.3.II.1900 la Volovăț – Rădăuți, a fost arestat în 1950 și a murit la Poarta Albă pe 21.XII. 1952.

BULIGAN Pantelimon – n.1898 la Godinești, jud. Dolj, a fost arestat în 1949 și a murit la Caransebeș, în detenție, în anul 1952.

BULIMAN V.Ion – templar, a fost arestat în 1945 și a murit la Aiud în ianuarie 1947.

BUMBARU Ion – n.1888 în com.Gemeni, jud. Mehedinți, a fost arestat în 1958 și a murit în închisoare în anul 1959.

BUNEA Eleonora de Wied – principesă albaneză, căsătorită în România, a fost arestată în 1951 și a murit în detenție la Miercurea Ciuc, pe 29.IX.1957.

BUNEA Maria – originară din com. Brădet – Almașu Mare, a fost împușcată de sovietici în comuna natală, pe 3.VII.1945.

BUNESCU N.Dumitru – n. 10.VI.1909 la Dejoi, jud. Vâlcea, a fost arestat pe 6.XII.1958 și a murit în închisoare.

BUNESCU Dumitru – a fost omorât în timpul anchetei de organele Securității din Galați.

BUNGHEZ (?) – muncitor din Turda, a murit în “trenul morții” care transporta deținuți de la Gherla la Tulcea, pe 5.III. 1958.

BURADA Tache – din com. Șotânga, jud. Buzău, a fost împușcat de sovietici, în sat, pe 7.VII.1950.

BURCEA Ion – țăran din com. Șopârlești, a fost împușcat în timpul răscoalei țărănești din com. Siliștea, jud. Vlașca, pe 7.VII.1950.

B

BURCEA Ion – n. 1905 la Maglavit, jud. Dolj, a fost arestat în 1951 și a murit la Salcia pe 6.II.1953.

BURCOI Ion – n. 1904, țăran din com. Flămânzi, jud. Iași a murit la Cernavodă pe 26.III.1953.

BURDEȚ Ion – n.15.VIII.1905, țăran din com. Rebrîșoara, a fost arestat în martie 1949, deoarece a făcut parte din mișcarea de rezistență a lui BODIU Leonida, și a fost împușcat de Slt. Pangratiu pe Dealul Crucii de la Bistrița pe 8.VII.1949.

BURDUCEA Tănase – n.1900, din com.Măeni, jud. Buzău, a fost arestat în 1959 și omorât în anchetă la Securitatea din Ploiești, în anul 1960.

BURECHI I.Nicolae – n.1905, din com.Provița, jud. Prahova, a fost condamnat în 1959 și a murit la Gherla pe 11.VII.1962.

BURECU Nicolae – n.1917, a murit în închisoare, la Aiud, în anul 1961.

BURGHELE Vasile – plutonier major, a fost împușcat la Roșiorii de Vede, pe 23.XII.1944.

BURGHER Francisc – n.23.II.1889 la Arad, a fost arestat în 1950 și a murit la Poarta Albă pe 8.III.1953.

BURIC Tudor – n.1894, a murit în închisoare în 1956.

BURICEA Șt. Alexandru – a murit la Gherla în 1960.

BURICESCU Dragu – general, n. 1882, a fost omorât în timpul anchetei, la Ministerul de Interne, la scurt timp de la arestare, pe data de 6.X.1957.

BURILEANU Dumitru-Tilică – fost guvernator al Băncii Naționale, n. 7.V.1878, a fost arestat la Craiova pe 1.VIII.1951 și dus la închisoare de la Sighet, unde a murit pe 25.V.1954.

BURILEANU Elena – soția lui BURILEANU Dumitru (vezi mai sus), a fost dată afară din casa de pe Calea Severinului din Craiova, pe 1.VIII.1951, trimisă în domiciliu obligatoriu, unde a și murit în scurt timp, în același an.

BURLACU C. Dumitru – n. în 1902 la Bălăurești, jud.Mureș, a fost arestat în 1951 și a murit la Salcia pe 18.III.1953.

BURLACU Gr.Grigore – n. 1904 la Somova, jud. Tulcea a fost ridicat de acasă în noaptea de 3/4.III.1952, și a murit în domiciliu obligatoriu la Huși, în 1956.

BURLACU Nicolae – a murit la Jilava

BURLĂ V.Nicolae – n. 1889 la Ghelmeșoiaia, jud. Dolj, a fost arestat pe 15.VIII.1952 și a murit la Poarta Albă pe 8.II.1954.

B

BURLEA Aurelian – inginer din Rădăuți, a murit în temniță.

BURLEANU Constantin – n. 14.VIII.1900 la Negrilești, a fost arestat în 1951 și a murit în lagărul “5 Culme” pe 27.II.1953.

BURLUI Vasile – ofițer, a fost omorât în Delta Dunării pe 25.VIII.1944.

BURSAN Constantin – n. 1888, deputat de Hunedoara, a fost condamnat în 1959 și a murit la Văcărești pe 8.I.1962.

BURSUC – BUNESCU V.Nicolae – n. 1911 în com. Izvoare, jud. Neamț, a murit în timpul anchetei la Securitate, în anul 1949.

BURTĂNESCU Nicolae – a fost arestat pe 15.VIII.1952 și a murit la Cernavodă pe 26.XII în același an.

BURTEA Toma – învățător din Dragoslavele – Rucăr, jud. Muscel, a fost arestat pe 12.IV.1949 ca participant la mișcarea la rezistență a lui Gh. Arsenescu și a murit la Gherla pe 13.II.1952.

BURTEA I. Traian – n.1903, învățător din localitatea Gheboieni, a murit în închisoare.

BURTEL Petre – n. 1907 la Ploiești, de meserie strungar, a murit la Aiud pe 4.VI.1960.

BURUIANĂ (?) – căpitan, a fost omorât în anchetă la Ministerul de Interne în anul 1948.

BURZA Nicolae – n. 3.IX.1900 în com. Ovidiu, jud. Constanța, a fost arestat în 1951 și a murit la Capul Midia pe 13.II.1953.

BUSUIOC (?) – elev din Rm. Sărat, a fost arestat în 1949 și a murit la Galați în 1950.

BUSUȘ Ion – a murit în închisoare la Galați în anul 1951.

BUȘILĂ D.Constantin – n. 4.V.1877, profesor universitar, decanul Facultății de Mecanică, fost ministru, a murit la Aiud, pe 3.II.1950.

BUȘILĂ Teodor – n. 1900 la Păulești, jud. Vrancea, învățător în com. Tulnici, a fost arestat în 1951 și a murit la Galați pe 13.VII.1952.

BUT Gheorghe – n. 1907, a murit la Poarta Albă, pe 21.I.1953

BUTA Iosif – n. 1897 în com. Ponor, jud. Alba, a murit la Aiud în 1947.

BUTAC Gh. Ioniță – n. 1866 la Valea Mărului, jud.

B

Argeș, a murit în închisoare în anul 1961

BUTALIU Gheorghe – n.1912 la Bistreț, jud.Dolj, colonel, a fost condamnat în 1948 și a murit la Aiud pe 14.VII.1950

BUTARU Doru – n. 1926 la București, muncitor, a murit în detenție la Galați pe 10.X.1960

BUTĂRESCU M. Gheorghe – n. 1884, pensionar, a murit în închisoare pe 11.VI.1958

BUTE V. Alexandru – n. 1897, moșier din localitatea Nicorești, a fost arestat pe 3.III.1949 și a murit în domiciliu obligatoriu pe 12.II.1958.

BUTEANU I. Ion – n. 1893 la Șomcuta, fost pretor la Seini, a fost omorât la Sibiu pe 27.IX.1961

BUTEANU Simion – a fost împușcat de grăniceri pe frontiera cu Iugoslavia, în iulie 1949.

BUTNARU S. Adolf – n. 1913 la Bacău, țăran din com. Orlești, jud. Vrancea, a fost arestat în 1951 și a murit în lagărul "5 Culme" pe 23.III.1952.

BUTNARU Ioan – preot franciscan din com.Orlești jud. Vâlcea, a fost arestat pe 15.III.1949, condamnat la 14 ani închisoare și a murit imediat după eliberarea din detenție, din cauza regimului de exterminare la care a fost supus.

BUTOI Ion – n. 1880, a fost arestat pe 15.VIII.1952 și a murit în temniță în același an.

BUTOIANU Dinu – mecanic din Constanța, a fost arestat în 1949, i s-a înscenat un proces și a fost condamnat; pe 7.XII.1952 a murit la Baia Sprie, iar după moartea sa sentința de condamnare a fost casată, el fiind achitat.

BUTU Mariange – elevă de liceu, imediat după arestarea ambilor părinți în 1948, rămasă singură și fără sprijin, s-a sinucis.

BUTUNOIU Gheorghe – țăran din Sândominic – Miercurea Ciuc, a fost omorât de ungurii în retragere, la Aita Seacă, pe 22.IX.1944.

BUTURĂSCU Amedeu – n. 1899 la Brăila, a fost trimis în domiciliu obligatoriu în 1949 și a murit acolo în ianuarie 1958.

BUTURUGĂ Ion – a fost împușcat de sovietici la Buzău pe 19.IV.1945.

BUZAC Laurențiu – n. 1885 la Războieni, moșier, a murit la Gherla în februarie 1957.

BUZĂ I.Dumitru – n. 10.IX.1896 la Rusănești, jud.

Olt, țăran, a fost arestat în 1951 și a murit la Poarta Albă pe 31.X.1952.

BUZDUGAN Alexandru – n.1928, din Fizeșu Gherlii, a murit în închisoare la Oradea.

BUZDUGAN Eudoxiu – n. 28.XII.1910 la Băisești, jud. Suceava, fost comisar, a fost arestat pe 20.VII.1948 și a murit la Tg. Ocna pe 18.II.1953

BUZDUGAN Gh. Ion – n.1902, din Vaslui, fost polițist, a fost arestat în iulie 1948 și a murit la Cernavodă pe 15.II. 1952.

BUZDUGAN Lazăr – n. 1901, a murit în temniță în 1959.

BUZEA Dumitru – a murit la Canal pe 31.X.1952.

BUZEA Neagu – din Brăila, a fost omorât de sovietici în preajma gării Făurei pe 4.VII.1945.

BUZEA Nicolae – din localitatea Ploiești a fost condamnat în 1958 și a murit la Salcia în anul 1960.

BUZEA C. Trandafir – n. 16.06.1903 din com. Berlești, Brăila, a fost trimis în domiciliu obligatoriu, unde a și murit.

BUZEA V. Vasile – n. 1916, din com. Nicolae Bălcescu, jud. Constanța, după ce a ispășit 3 ani de închisoare, a fost terorizat în continuare de Securitate, și s-a sinucis în anul 1961.

BUZESCU H. Teodor – n. 27.VIII.1881, avocat, fost prefect de Bârlad, a fost trimis în domiciliu obligatoriu unde a murit pe 10.XI.1958.

BUZDUGAN Grigore – n. 1929 în com.Cămărașu, jud.Cluj, a murit la Gherla pe 2.XI.1962.

BUZGAN Ion – țăran din com. Berechiu, jud. Arad, a fost împușcat în timpul unei răscoale țărănești pe 2.VIII.1949.

BUZILĂ I. Iosif – n. 1897, țăran din Retrișoara, a fost condamnat în 1949 și a murit la Poarta Albă pe 20.VIII.1951.

BUZNAVA Gheorghe – țăran din jud. Tulcea, a murit la Aiud pe 23.IV.1959.

BUZOIANU Ion – n. 1900 la Salcia, jud. Buzău, a fost arestat pe 15.VIII.1952 și a murit la Poarta Albă pe 30.I.1953.

BASIUȚ Iulian – n. 1896, a fost arestat în 1949 și a murit în închisoare în anul 1951.

B

Editura **Fundația Culturală MEMORIA** a publicat următoarele titluri ce pot fi achiziționate de la sediul redacției:

Meșterul Manole, antologie literară alcătuită de Al. Husar, București, 2004, 332 pag., 15 lei

George Băjenaru, *Evaziuni creatoare, eseuri literare*, București, 2004, 304 pag., 8 lei

Adriana Georgescu, *In the Beginning Was the End*, tradusă din română de dr. Dan Golopenția, editată de Guy și Lidia Bradley, București, 2004, 125 pag., 12 lei (pentru străinătate - 8\$)

Adriana Georgescu, *La început a fost sfârșitul*, prefață de Monica Lovinescu, ediție îngrijită de Micaela Ghițescu, 1999, 240 p., 4 lei

Annie Samuelli, *Gratiile despărțitoare*, traducere Adina Arsenescu, ediție îngrijită de Micaela Ghițescu, 2001, 280 p., 7,5 lei

Nicolae Țimiraș, *Rapsodii de vacanță. Călătorie în America de Sud*, ediție îngrijită de Micaela Ghițescu, 2002, 288 p., 6 lei

Nicolae Țimiraș, *Rapsodii de vacanță. Călătorie în Italia*, 2003, 192 p., 6 lei

Ion Șugariu, *George Bacovia. Studiu critic*, cu un cuvânt înainte de Titu Popescu, 2002, 96 p., 5 lei

De asemenea, de la sediul redacției, mai pot fi achiziționate titlurile:

Nicole Valéry-Grossu, *Hegemonia violenței – Comunism Totalitarism Ateism*, traducere din franceză de Ileana Cantuniari, Ed. Duh și Adevăr, 2000, 280 p., 5 lei

Cicerone Ionițoiu, *Nicole Valéry-Grossu. O lumină în bezna exilului românesc*, 1997, 344 p., 3,5 lei

Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Dicționar literele F-G*, Ed. Mașina de scris, 2002, 15 lei. **Dicționar literele H, I, J, K, L**, Ed. Mașina de scris, 2002, 18 lei.

Dicționar litera M, Ed. Mașina de scris, 2004, 20 lei. **Dicționar literele N, O**, Ed. Mașina de Scris, 2005, 18 lei. **Dicționar literele P-Q**, Ed. Mașina de Scris, 2006, 23 lei.

Constantin Fântână, *Sentința*, roman, Ed. Fundația Academia Civică, 2002, 4 lei

Nicolae Vlad, *Zâmbete în iad*, Ed. Transilvania Expres, Brașov, 2002, 5 lei.

Nicolae Vlad, *Cu lira prin veac*, Ed. Transilvania Expres, Brașov, 2004, 5 lei.

La sediul redacției noastre mai puteți găsi întreaga colecție a Revistei Memoria, cea mai cunoscută publicație de cultură istorică din România. Elevii, studenții și foștii deținuți politici, care își procură revista de la sediul redacției noastre, pe baza legitimației, beneficiază de o reducere de 30%.

Memoria

Nr. 1-32.....	1,5 lei/ex.
Nr. 33.....	2 lei/ex.
Nr. 34-35.....	2,5 lei/ex.
Nr. 36/37.....	5 lei
Nr. 38-39.....	3 lei/ex.
Nr. 40/41.....	6 lei
Nr. 42-43.....	3,5 lei/ex.
Nr. 44/45.....	7 lei
Nr. 46.....	4,5 lei/ex.
Nr. 47/48.....	9 lei
Nr. 49.....	4,5 lei/ex.
Nr. 50.....	5 lei/ex.
Nr. 51/52.....	10 lei
Nr. 53-54.....	5 lei/ex.

TALON DE COMANDĂ (decupați)

Numele

Adresa.....

.....

.....

Cod..... tel.....

Doresc să primesc

.....

Data:

Semnătura.....

Pentru comenzi folosiți adresa redacției **Revistei Memoria – Calea Victoriei 133, sector 1, 010071, București, tel/ fax. 021/212.97.72, e-mail: memoria@k.ro** sau expediati talonul de comandă pe aceeași adresă și veți primi coletul prin poștă, cu plata contra ramburs.

MEMORIA

revista gândirii arestate

REDACȚIA REVISTEI MEMORIA

MICAELA GHÎȚESCU - redactor șef
GHEORGHE DEREVENCU
- redactor coordonator
ION DRESCAN
- secretar general de redacție

MIRCIA DUMITRESCU - viziune grafică
ANCA IONESCU - Tehnoredactare copertă
Pre Press RH Printing (021.313.97.03)
OANA MATEI - Tehnoredactare computerizată
FLORICA CIOCEA - Secretariat

Consiliu consultativ

ANA BLANDIANA, MIRCEA CARP, SERGIU GROSSU,
ALEXANDRU PALEOLOGU, ROMULUS RUSAN,
DANA ȚĂRANU, ION ȚURCANU

FUNDAȚIA CULTURALĂ MEMORIA

Calea Victoriei 133, sector 1, cod 010071, București. Telefon/fax: (40) 021/ 212 9772
Conturi în lei: **RO44RNCB5010000016250001**; în valută: **RO76RNCB5010000016250007**
– **USD** și **RO49RNCB5010000016250008** – **EURO**, deschise la Banca Comercială
Română, sucursala sector 1, București, Cal. Victoriei 155.

<http://revista.memoria.ro>; e-mail: memoria@k.ro

Revista Memoria este editată de **Fundația Culturală Memoria** sub egida Uniunii Scriitorilor din România și cu sprijinul Ministerului Culturii și Cultelor din România

Abonamente: – abonament curent (4 numere consecutive) – 200 000 lei; – abonament de susținere – începând cu 500 000 lei. Pentru abonații din străinătate: – abonament curent (4 numere consecutive) – 50 de dolari SUA (sau echivalentul în altă valută);
– abonament de susținere – de la 100 de dolari SUA. În sumă sunt incluse toate taxele poștale și de expediere. De asemenea se mai pot face abonamente și prin S.C. Rodipet S.A. – P.O. BOX 33-57, FAX 0040-21-222.64.07 sau 222.64.39 telex 11995 – Piața Presei Libere nr. 1, sector 1 București.

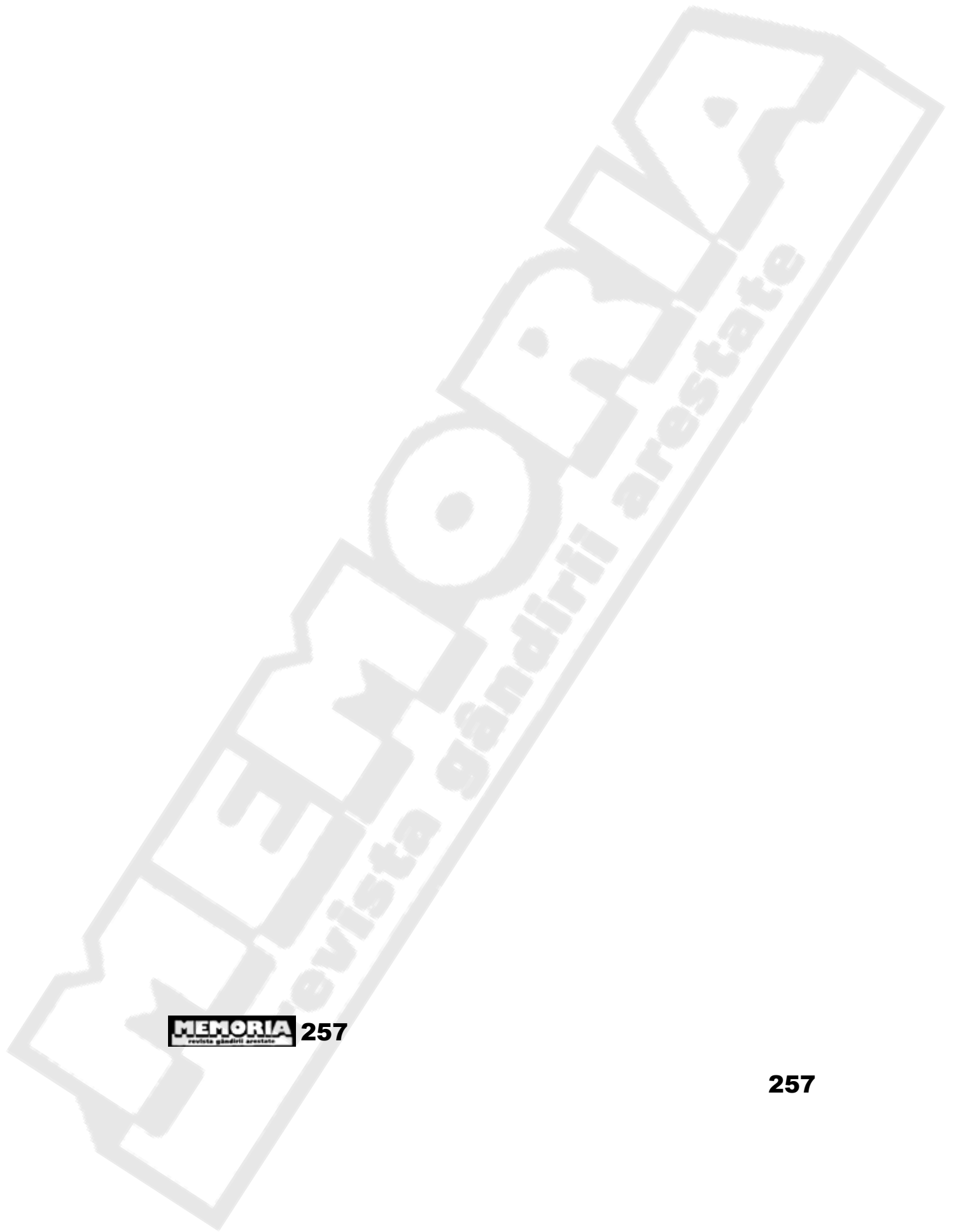
Eventualii **sponsori** (de care avem atâta nevoie), sau cei care doresc să susțină material revista sau Fundația, o pot face prin **donății**. Donațiile se pot face prin mandat poștal sau cec emis pentru *Fundația Culturală Memoria*, precum și prin conturile Fundației Culturale Memoria în lei: **RO44RNCB5010000016250001**; în valută: **RO76RNCB5010000016250007** – **USD** și **RO49RNCB5010000016250008** – **EURO** deschise la Banca Comercială (BCR), Sucursala sector 1 București.

Tiparul executat la S.C. **LUMINA TIPO** s.r.l.
Str. Luigi Galvani nr. 20 bis, sect. 2, București, tel./fax 210.51.90

Apariție trimestrială
Nr. 2-3/2006

Preț: 10 lei

ISSN – 1220-6369

Alma-Ata, 14 martie 2005

258

258 **MEMORIA**
revista gândirii arestate

